

โครงการแปลและเรียบเรียงตำราอิสลาม

วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

มุศฎาะละหุ อัลหะดีษ

โดย

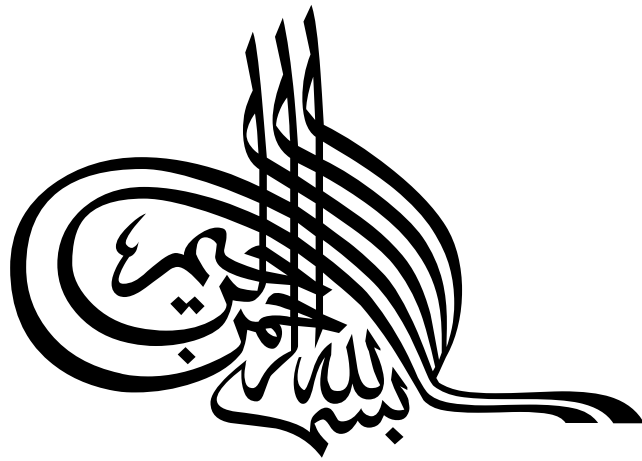
ดร.อับดุลเลาะ การีนา

ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

๒๕๔๙

ISBN 974-9944-75-5

มุศฎาะละหุ อัดหะดีษ

พิมพ์ครั้งที่ 1

จำนวน 300 เล่ม

พ.ศ. 2549

วิทยาลัยอิสลามศึกษา

ภาควิชาอิสลามศึกษา

วิทยาลัยอิสลามศึกษา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

กิตติกรรมประกาศ

(())

ชูเกียรติต่ออัลลอฮ์ ﷻ ที่ได้ทรงให้เตา
พีคและฮิดาเยฮ์แก่ผู้แต่งจนสามารถเรียบเรียงหนังสือเล่มนี้เสร็จสิ้นอย่าง
สมบูรณ์

ขอแสดงความขอบคุณเป็นอย่างสูงแก่ภาควิชาอิสลามศึกษา
วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่
รับหนังสือเล่มนี้ไว้ให้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการแปลและเรียบเรียงตำรา
ของวิทยาลัยฯ

ขอขอบคุณ น.ส. คอติญะห์ วัง ที่ได้ทำหน้าที่พิมพ์ต้นฉบับเป็นอย่างดี
ดีมาตลอดและได้ทำหน้าที่ตรวจทานอีกด้วย

ขอขอบคุณอ.ดร.มะรอนิง สะแลมิง อ.ฮามิดะฮ์ อาแด และอ.อัสมัน
เตอาลี ที่ได้เสียสละทั้งเวลาและความคิดตรวจทานให้ข้อเสนอแนะและ
เพิ่มเติมส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อความสมบูรณ์ของหนังสือเล่มนี้

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งที่เอ่ยนามและไม่เอ่ยนาม
ที่ช่วยเหลือให้หนังสือเล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอวิงวอนต่ออัลลอฮ์ ﷻ พระผู้เป็นเจ้าของเรากลบรดาเราะหมัต
บะเราะกัต นิอุมัตและบุญกุศลของพวกเขาจะเป็นที่ประจักษ์ในวันกิยามัต
ด้วยเถิด

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

คำนำ

:

หนังสือเล่มนี้ได้รวบรวมหัวข้อต่าง ๆ สอดคล้องกับเนื้อหาวิชามุศ
ฎะละละหุ อัล หะดีษที่ควรค่าแก่การศึกษา โดยได้ยึดหลักการศึกษาของอุ
ละมาอูผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง ด้านหะดีษทั้ง *อุละมาอุมุตะก๊อดดีมูน* และ *อุ
ละมาอุมุตะอัคคิรูน* และอุละมาอร่วมสมัย เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้
ประกอบด้วยแปดบท คือ บทที่หนึ่งกล่าวถึงหน้าที่ที่มีต่อหะดีษและการนำ
หะดีษมาใช้เป็นหลักฐาน บทที่สองกล่าวถึงถึงวิชามุศฎะละละหุ อัลหะดีษ
บทที่สามกล่าวถึงความหมายของหะดีษและคำที่มีความหมายเหมือนกับ
หะดีษ บทที่สี่กล่าวถึงหะดีษในฐานะเป็นแหล่งที่มาของบทบัญญัติอิสลาม
บทที่ห้ากล่าวถึงสะนัและมะตัน บทที่หกกล่าวถึงการจำแนกประเภทของ
หะดีษ บทที่เจ็ดกล่าวถึงชนิดต่าง ๆ ของหะดีษ และบทที่แปดกล่าวถึงการ
ยอมรับหะดีษ

ขอวิงวอนต่ออัลลอฮฺ ﷻ ผู้ทรงดลบรรดาความรู้ด้วยพระประสงค์
ของพระองค์ให้หนังสือเล่มนี้อำนวยประโยชน์แก่ทุกท่านที่ได้ศึกษา หากมี
คำผิดพลาดและบกพร่องประการใดผู้แต่งขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วยและขอ
รับผิดชอบเพียงผู้เดียว

อับดุลเลาะ การ์รีนา

7 มกราคม 2549

สารบัญ

เนื้อหา	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	(3)
คำนำ	(4)
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 วิชามุศัลลาอะละหฺ อัลหะดีษ	5
บทที่ 3 หะดีษและคำที่มีความหมายเหมือนหะดีษ	10-17
3.1 ความหมายของหะดีษ	11
3.2 ความหมายของอัลสุนนะฮฺ	13
3.3 ความหมายของเคาะบ์ร	15
3.4 ความหมายของอะษัร	16-17
บทที่ 4 หะดีษในฐานะเป็นแหล่งที่มาของบทบัญญัติอิสลาม	18-27
4.1 ความเป็นจริงของหะดีษ	18
4.2 ฐานะของหะดีษ	19
4.3 การยึดมั่นในหะดีษ	20
4.4 การรายงานหะดีษ	23-27
บทที่ 5 สะนัดและมะตัน	28-41
5.1 นิยามของสะนัด	29
5.2 ความประเสริฐของสะนัด	30
5.3 รุ่นของผู้รายงาน	31
5.4 ประเภทของสะนัด	32
5.5 นิยามของมะตัน	33
5.6 ลักษณะของมะตัน	34

บทที่ 6	การจำแนกหะดีษโดยพิจารณาผู้ที่ถูกพาดพิง	42-56
6.1	หะดีษกุดลีย	43
6.2	หะดีษมัรฟูอ์	44
6.3	หะดีษเมากูฟ	49
6.4	หะดีษมักญูอ์	54
บทที่ 7	การจำแนกหะดีษโดยพิจารณาที่มาถึงเรา	57-151
7.1	หะดีษมุตะวาติร	59
7.2	หะดีษอาหฺาด	65
7.2.1	หะดีษมัซฮูร	66
7.2.2	หะดีษอะซีซ	68
7.2.3	หะดีษเมาะรีบ	70
7.3	หะดีษมักบูล	75
7.3.1	หะดีษเคาะหฺีหฺุลิชาติฮฺ	76
7.3.2	หะดีษเคาะหฺีหฺุลิมอฺยริฮฺ	80
7.3.3	หะดีษหะลันลิลิชาติฮฺ	83
7.3.4	หะดีษหะลันลิมอฺยริฮฺ	85
7.3.5	หะดีษมะอรูฟ	88
7.3.6	หะดีษมะหฺุฟศ์	89
7.4	หะดีษมัรดูด	91
7.4.1	หะดีษญะอะอิฟ	92
1)	หะดีษมุอัลลั๊ก	97
2)	หะดีษมุรลัลตาบิอิน	100
3)	หะดีษมุรลัลเคาะหาบีย์	102
4)	หะดีษมุรลัลเคาะฟีย์	104
5)	หะดีษมุอฺญูล	106
6)	หะดีษมุนเคาะฎิอ์	108

7) หะดีษมุตัลลัซ	108
8) หะดีษมุอัลลัซ	113
9) หะดีษมุร้อจญ์	116
10) หะดีษมักลูบ	121
11) หะดีษมุตญะาะร้อบ	124
12) หะดีษซ้าซ	127
13) หะดีษมุเคาะหุหฺฟ	131
14) หะดีษมุหฺรร้อฟ	133
7.4.2 หะดีษฏออีฟญิดตัน	135
1) หะดีษมุณกัร	138
2) หะดีษมัตรุก	140
7.4.3 หะดีษเมาญู	140
1) หะดีษเมาญู	142
2) อีสรออีลียัต	151
บทที่ 8 บทส่งท้าย	154
บรรณานุกรม	157

บทที่ 1

บทนำ

อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ในอัลกุรอานว่า:

ความว่า : “มิใช่เช่นนั้นดอก ข้าขอสาบานด้วยพระเจ้าของเจ้าว่า เขาเหล่านั้นจะยังไม่ศรัทธา (ต่ออัลลอฮฺ) จนกว่าพวกเขาจะให้เจ้าตัดสินในสิ่งที่ขัดแย้งกันระหว่างพวกเขา แล้วพวกเขาไม่พบความคับใจใด ๆ ในจิตใจของพวกเขาจากสิ่งที่เจ้าได้ตัดสินไป และพวกเขายอมจำนนด้วยดี”⁽¹⁾

มีรายงานจากญาบิร เบนุ अबดุลเลาะฮฺ رضي الله عنه กล่าวว่า รุสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า

))

((

ความว่า :

“อัมมา บะอฺดุ! แท้จริงคำพูดที่สัจจะนั้นคือกิตาบอัลลอฮฺ (อัลกุรอาน) และแนวทางอันประเสริฐยิ่ง คือ แนวทางของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และสิ่งที่เลวที่สุด

⁽¹⁾ ชูเราะฮฺอันนิสาอฺ อายะฮฺที่ 65

คือ สิ่งอุปโลกน์ทั้งหลาย เนื่องจากแท้จริงสิ่งอุปโลกน์นั้นล้วนเป็นสิ่งอุตริ
ทั้งสิ้น”⁽²⁾

มีกระแสรายงานท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า

“

”

ความว่า :“อัมมา บะอูดุ ! แท้จริงคำพูดที่เลิศที่สุด คือ กิ
ตาบอัลลอฮฺ ﷻ (อัลกุรอาน) และแนวทางที่ดีที่สุด คือ แนวทางของ
ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ”⁽³⁾

หะดีษเป็นแหล่งที่มาของบทบัญญัติอิสลาม ซึ่งศาสนาของอัลลอฮฺ ﷻ จะไม่
สมบูรณ์และจะไม่ครอบคลุมเนื้อหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหากปราศจากหะดีษ ดังนั้นหะ
ดีษของท่านนบี ﷺ จึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับอัลกุรอานโดยไม่สามารถแยก
ออกจากกันได้ ความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ทั้งหมดได้มีการกล่าวถึงในอัลกุรอานมากมาย
การกล่าวนั้นเป็นทั้งประโยคบอกเล่าในรูปของคำสั่งให้เชื่อฟัง ปฏิบัติตาม ตลอดจน
การยึดมั่นในหะดีษพร้อมก็นำมาใช้เป็นหลักฐาน และในรูปของการห้ามไม่ให้ปฏิบัติ
ขัดแย้งกันในทุก ๆ ด้านที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของปวงบ่าวทั้งหลาย ซึ่งการ
ยอมรับหะดีษในลักษณะเช่นนี้เป็นการยอมรับของบรรดาอุละมาอุมุสลิมอย่างเป็นเอก
ฉันท์ ดังนั้น หน้าที่ส่วนหนึ่งของมุสลิมที่มีต่อหะดีษหรืออัลสุนนะฮ์ก็คือ การอีมานและ
การปฏิบัติตามนั่นเอง

อุละมาอูอะฮ์ลุลสุนนะฮ์ วัลญะมาอะฮ์ต่างก็ยอมรับว่า หะดีษอันประเสริฐนั้น
จะต้องมีการฟังและการรับ หรืออีกแง่มุมหนึ่งจะต้องรายงานให้ผู้อื่นทราบอย่างทั่วถึง
พร้อมกับเรียนรู้ความหมายของหะดีษอย่างถ่องแท้และถูกต้อง วิเคราะห์สถานภาพของ
ผู้รายงานหะดีษแต่ละบท อิมามอัลเคาะฎีบ อัลบัมดาดีย์กล่าวว่า “หะดีษทุกบทที่มีการ

⁽²⁾ เป็นส่วนหนึ่งของหะดีษบันทึกโดยอะหฺมัด : 3/31, 319, 371, 4/126-127 หะดีษเศาะหีหฺ

⁽³⁾ เป็นส่วนหนึ่งของหะดีษบันทึกโดยมุสลิม : 1/392

รายงานด้วยสำนวนรายงานที่ติดต่อกันตั้งแต่ผู้รายงานคนแรกจนถึงท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ใช้ว่าจำเป็นที่จะต้องนำมาเป็นหลักฐาน ยกเว้นเมื่อมีการวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้รายงานแต่ละคนในด้านคุณธรรมและความบกพร่อง มีการพิจารณาสภาพของผู้รายงานทุกท่านที่กล่าวพาดพิงหะดีษถึงท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เว้นแต่บรรดาเศาะหาบะฮ์เท่านั้น เนื่องจากบรรดาเศาะหาบะฮ์เป็นคนที่มีความดี มีคุณธรรม บริสุทธิ์ใจ และยอมรับทุกสิ่งทุกอย่างที่มีการกล่าวไว้ในอัลกุรอาน”

การปฏิบัติตามหะดีษอย่างเคร่งครัดและการรายงานหะดีษนั้นมุสลิมมีความรู้สึกร่วมกันว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกัน โดยเฉพาะในสภาพสังคมมุสลิมที่เต็มไปด้วยสิ่งบิดอะฮ์ต่าง ๆ ความเชื่อที่ขัดแย้งกับอะกีดะฮ์อิสลาม ผิดศีลธรรมอันดีงามของมนุษย์ และการบิดเบือนหลักคำสอนของศาสนาอิสลามที่แท้จริง

))

((

ความว่า : “วาญิบสำหรับพวกเจ้ายึดมั่นในสุนนะฮ์ของฉันและ สุนนะฮ์ของบรรดาเศาะลียะฮ์ ัรรอฮิดีนที่ได้รับทางนำ พวกเจ้าจงกีดกันแน่น ๆ ด้วยพินกรรม และพวกเจ้าจงระมัดระวังสิ่งที่อุปโลกนขึ้นใหม่ เนื่องจากบรรดาสิ่งอุปโลกนนั้นเป็นบิดอะฮ์ และบรรดาสิ่งบิดอะฮ์นี้ คือ การหลงทาง”⁽¹⁾

นอกจากนั้นแล้ว บรรดาอุละมาอุมุสลิมยังให้ความสำคัญกับหะดีษเป็นอย่างสูงตลอดระยะเวลาของพวกเขา โดยการสนับสนุนให้มีการท่องจำหะดีษพร้อมกับเตือนไม่ให้โกหกต่อท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และมักง่ายต่อหะดีษของท่าน เช่น กล่าวในสิ่งที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ไม่ได้กล่าวไว้ หรือกล่าวพาดพิงถึงสิ่งที่ไม่สมควรแก่ท่าน ไม่ว่าที่เกี่ยวข้องกับคำพูด การกระทำ การยอมรับและอื่น ๆ เพราะการโกหกต่อหะดีษไม่ใช่ธรรมชาติของผู้ยอมรับตัวเองว่าเป็นผู้ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ และท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ แต่เป็นการกระทำของผู้ไร้ซึ่งการศรัทธาอย่างแท้จริงและไร้จิตสำนึกที่ฝังลึกในหัวใจที่เปี่ยมด้วยวิญญาณแห่งลัทธิธรรม

⁽¹⁾ เป็นส่วนหนึ่งของหะดีษบันทึกโดยอะบูดาอูด : 5/13 หะดีษเศาะหีห

การทุ่มเทความพยายามกับหะดีษถือว่าเป็นเรื่องที่ดีเลิศในบรรดาวิชาการอิสลาม อันเนื่องมาจากว่าหะดีษนั้นเป็นแหล่งที่มาในการบัญญัติหุกมต่าง ๆ ของกฎหมายอิสลาม อิมามอันนะวะวียกกล่าวว่า “สิ่งที่สำคัญบางอย่างเกี่ยวกับวิชาการคือการยืนยันในหะดีษของท่านนบี ﷺ ทุกบท กล่าวคือ พิสูจน์มะดัน (ตัวบท) หะดีษว่าเป็นตัวบทที่เศาะหิหะหะซัน หรือญะอียฟ” เป็นต้น เพราะหะดีษทุกบทที่มาถึงเราโดยผ่านสายรายงานนั้นมีใช้ว่าทั้งหมดถูกต้อง แต่มีทั้งหะดีษเศาะหิหะ หะดีษหะซัน หะดีษญะอียฟ หะดีษเมาฎูและเรื่องราวของอิสรออิลียาต

จากข้อเท็จจริงพบว่า บรรดาอุละมาอุมุสลิมได้พยายามวิเคราะห์สถานภาพของผู้รายงานหะดีษทั้งในด้านคุณธรรมและด้านความบกพร่อง ซึ่งพวกเขาก็ได้อธิบายไว้ถึงบุคคลที่สามารถยอมรับการรายงานและผู้ที่ไม่ควรให้การยอมรับ บางท่านเป็นผู้ที่เชื่อถือได้และบางท่านไม่ใช่เช่นนั้น ด้วยเหตุดังกล่าว บรรดาอุละมาอูได้คิดค้นหลักการทางวิชาการและวางกฎเกณฑ์อย่างละเอียดเพื่อเป็นเครื่องมือในการจำแนกแยกแยะประเภทของหะดีษและเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ชนิดต่าง ๆ ของหะดีษ ตลอดจนสถานะของหะดีษแต่ละชนิดด้วย รวมทั้งเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับ หะดีษอีกมากมาย

หลักฐานชิ้นสำคัญที่ทำให้บรรดาอุละมาอุมุสลิมพิถีพิถันในเรื่องหะดีษ คือ การรายงานของอิมามอัชชาฟีอียฺในหนังสือ “อัลริสาละฮฺ” ท่านกล่าวว่า “แท้จริงอุมร์ เบญญ อัลค็อฎฏอบได้ตัดสินใจในเรื่องของการตัดสินว่าสมควรแก่การจ่ายอุฐลิบห้าตัว เมื่ออุมร์ได้อ่านคำบันทึกของอะบูอาลีอัมรฺ เบญญ หัซมฺ ที่ได้บันทึกการปฏิบัติของรสุลุลลอฮฺ ﷺ ในเรื่องดังกล่าว ความว่า : “และทุกๆ นิ้วที่เสียนั้น คือ อุฐลิบตัว” อุมร์กล่าวว่า : “พวกเจ้าทั้งหลายอย่าได้ให้การยอมรับคำบันทึกของอะบูอาลีอัมรฺ เบญญ หัซมฺ อัลลอฮฺ ﷻ เท่านั้นที่ทรงรู้ความจริงจนกว่าพวกเขาสามารถยืนยันสิ่งนั้นว่ามาจากรสุลุลลอฮฺ ﷺ จริง”

อิมามอัชชาฟีอียฺกล่าวอีกว่า “จากหะดีษแสดงให้เห็นสองประการที่สำคัญคือการยอมรับหะดีษที่มาจากกรรายงานของบุคคลเพียงคนเดียว หรือที่เรียกว่า อาหฺาด และการยอมรับหะดีษเมื่อมีการพิสูจน์ความจริงของมันแล้ว ถึงแม้ว่าเนื้อหาของหะดีษนั้นยังไม่มีใครคนหนึ่งคนใดให้การยอมรับก็ตาม หากมีการปฏิบัติของนักวิชาการแต่มี

ขัดแย้งกับหะดีษ แน่นอนการปฏิบัตินั้นถือเป็นโมฆะโดยปริยายด้วยบทบัญญัติของหะดีษซึ่งมีอยู่ในเนื้อหาของมันอยู่แล้ว”

อิบนุ อัลกอยยิมกล่าวว่า “หะดีษที่มาจากอรุสลูลอฮฺ ﷺ ด้วยวิธีการรายงานอย่างถูกต้องและไม่มีหะดีษอื่นมายืนยันว่าเป็น *หะดีษมัสนุค* (ถูกยกเลิกไปแล้ว) จำเป็นจะต้องให้การยอมรับและปฏิบัติตามหะดีษนั้น โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงสิ่งที่ขัดแย้งกับหะดีษว่ามาจากไหนและเป็นของใคร” อิมามอัลบุคอรีและอิมามมุสลิมได้รายงานหะดีษบทหนึ่งมาจากมุอาซ เบญญะ บัลเลาะห์ว่า ฉันเดินตามหลังท่านนบี ﷺ ท่านกล่าวว่า

. !))
:
:
:
((

ความว่า : “โอ้มุอาซ! เจ้ารู้ไหม อะไรคือสิทธิของอรุสลูลอฮฺต่อบ่าวของพระองค์และอะไร คือ สิทธิของบ่าวต่ออรุสลูลอฮฺ? ฉันตอบว่า อรุสลูลอฮฺและอรุสลูลอฮฺเท่านั้นที่รู้ดียิ่ง ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “สิทธิของอรุสลูลอฮฺจากบ่าวคือ การทำอิบาดะห์ของบ่าวต่อพระองค์และไม่ตั้งภาคีกับสิ่งอื่นใด ส่วนสิทธิของบ่าวจากพระองค์คือ ไม่ลงโทษผู้ไม่ตั้งภาคีต่อพระองค์แม้แต่ชนิดเดียว” ฉันตอบว่า โอ้อรุสลูลอฮฺ! ฉันจะบอกให้กับมนุษย์ทั้งหลายเพื่อให้พวกเขาชื่นใจได้หรือไม่? ท่านนบีตอบว่า “เจ้าอย่าได้บอก เพราะจะทำให้พวกเขาได้ใจ”⁽¹⁾

⁽¹⁾ บันทึกละอิกอริย : 4/430 และมุสลิม หน้า 49

ถึงอย่างไรก็ตาม หะดีษทุกบทน่าจะมีการวิเคราะห์ด้วยความกระจ่างระหว่าง หะดีษเศาะหิหฺ หะดีษหะซัน หะดีษฎะอีฟ และหะดีษเมาฎู เนื่องจากหะดีษ คือ ลัทธิอันแท้จริงมิใช่สิ่งทิ้งมลาย หมายความว่า หะดีษเศาะหิหฺไม่ใช่หะดีษเมาฎู ซึ่ง ด้วยวิธีเช่นนี้เท่านั้นบรรดามุสลิมจะสามารถปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ ของศาสนาด้วยความ ถูกต้องและปราศจากข้อครหาต่าง ๆ ตอบทบัญญัติของอัลลอฮ์ ﷻ และคำสั่งสอนของรَسُولุลลอฮ์ ﷺ ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามแนวทางอันเที่ยงตรง

บทที่ 2

วิชามุศัลลาอะละหุ อัลหะดีษ

1. นิยาม

วิชามุศัลลาอะละหุ อัลหะดีษ คือ วิชาที่ว่าด้วยหลักการและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สามารถทราบถึงสภาพภาพของสถานะ (กระบวนการรายงาน) และมะตัน (ตัวบทหะดีษ) ในแง่ของการยอมรับและการปฏิเสธหะดีษ

จากนิยามข้างต้นเป็นที่ประจักษ์ว่าการให้การยอมรับหะดีษแต่ละบทนั้น จำเป็นที่จะต้องผ่านการวิเคราะห์ทั้งกระบวนการรายงานและสภาพของตัวบทหะดีษอย่างละเอียดก่อนที่จะให้การยอมรับหะดีษ และนำหะดีษนั้น ๆ มาใช้เป็นหลักฐาน

2. เรื่องที่พูดถึง

วิชามุศัลลาอะละหุ อัลหะดีษจะพูดถึงเรื่องราวสองประการ คือ ที่เกี่ยวข้อง กับสายรายงานและตัวบทหะดีษในแง่ของการยอมรับนำมาใช้เป็นหลักฐาน และ บางทัศนะมีความเห็นว่า เป็นวิชาที่พูดถึงรุลูลลอฮฺ ﷺ โดยตรงในแง่ที่ว่าท่าน เป็นศาสนทูตของอัลลอฮฺ ﷻ ซึ่งเป็นแบบ อย่างในทุก ๆ ด้านในการดำเนินชีวิต ของประชาชาติ

3. วัตถุประสงค์

1. เพื่อแยกแยะระหว่างหะดีษที่มีการรายงานอย่างถูกต้องกับหะดีษที่มีการรายงานด้วยสายรายงานที่อ่อนหรืออุปโลกน์ต่อท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

2. เพื่อสามารถทราบที่มาของบทบัญญัติต่างๆที่เกี่ยวกับกฎหมายอิสลาม เป็นต้น

4. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถทราบถึงระดับของหะดีษแต่ละบท เช่น ระดับหะดีษเศาะหิหฺ หะดีษ หะสัน หะดีษญะอียะฟ หะดีษญะอียะฟุดดัน หรือหะดีษเมาฏู
2. สามารถทราบถึงประเภทต่างๆ ของหะดีษนบี เช่น หะดีษกุดซียฺ หะดีษมัรฟูอฺ หะดีษเมาฏูฟ และหะดีษมัฏกู
3. สามารถทราบถึงสถานะของหะดีษที่สามารถนำมาใช้เป็นหลักฐานได้หรือไม่ได้ ซึ่งจะทำให้การปฏิบัติศาสนกิจเป็นไปอย่างถูกต้อง

5. ศัพท์เฉพาะ

สำหรับวิชาศุภะชะละหุ อัลหะดีษจะพบศัพท์มากมายที่ถูกนำมาใช้บ่อยครั้งในทางปฏิบัติและเป็นที่ทราบกันอย่างแพร่หลายในหมู่นักวิชาการหะดีษ คำเหล่านั้น คือ

1. อัลมุสนัด () ตัวอักษร “ﻥ” อ่านสระข้างบนซึ่งมี 2 ความหมาย

ความหมายที่ 1 หมายถึง หะดีษที่มีการรายงานด้วยสะนัดติดต่อกัน ตั้งแต่ผู้รายงานคนแรกจนถึงคนสุดท้าย เช่น หะดีษมัรฟูอฺ หะดีษเมาฏูฟและหะดีษมัฏกูแต่อิมามอัลหากิมมีความเห็นที่ต่างกันซึ่งท่านกล่าวว่า “คำนี้อนุญาตให้ใช้กับหะดีษมัรฟูอฺที่มีการรายงานด้วยสะนัดที่ติดต่อกันเท่านั้น” ทักชนะนี้ได้รับการสนับสนุนจากอัลหาฟิซ อิบน์ หะญูร อัลอัสเกาะลานียฺใน *หนังสือชำระอันนุคปะฮฺ*

ความหมายที่ 2 หมายถึง หนังสือที่รวบรวมคำพูด การกระทำและการยอมรับของบรรดาเศาะหาบะฮฺ

2. อัลมุสนิด () ตัวอักษร “ﻥ” อ่านด้วยสระข้างล่าง หมายถึงผู้รายงาน หะดีษด้วยสายรายงานของตนเอง ไม่ว่าเขาจะมีความรู้เกี่ยวกับหะดีษหรือไม่ก็ตาม

3. อัลมุหัดดีษ () แปลว่า นักหะดีษ หมายถึงผู้เชี่ยวชาญในเรื่องของวิธีการยืนยันหะดีษ มีความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้รายงานแต่ละคนทั้งทางด้านคุณธรรมและความบกพร่องไม่ใช่แค่ฟังหะดีษเพียงอย่างเดียวเท่านั้น อิมามอิบนุ ซัยยิดีนนาส กล่าวว่า “นักหะดีษในสมัยของเราจะมีความสามารถคือ เป็นผู้รายงานและอธิบายหะดีษ รวบรวมชีวประวัติของนักรายงานหะดีษ สามารถพิจารณาการรายงานหะดีษของนักหะดีษร่วมสมัย สามารถแยกประเภทและชนิดของหะดีษ และเป็นผู้ที่รู้จักอย่างแพร่หลายในสังคมมุสลิมว่าเป็นผู้ที่มีความศรัทธาที่หนักแน่น”

4. อัลหาฟิศ () หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ในเรื่องรุ่นต่างๆ ของนักหะดีษมากกว่า

ที่ไม่รู้ อัลกอฎียี มุฮัมมัด อัตตะฮานะวียี มีความเห็นว่า “ผู้ที่ท่องหะดีษตั้งแต่ 100,000 ขึ้นไป หะดีษทั้งส่นัดและมะตัน มีความรู้เกี่ยวกับประวัติของนักหะดีษและสถานการณ์ของพวกเขา ทั้งทางด้านคุณธรรมและความบกพร่อง”

อัลหุญะฮ () หมายถึง ผู้ที่ท่องหะดีษตั้งแต่ 300,000 หะดีษขึ้นไปทั้งตัวบทและสายรายงาน

1. อัลหากิม () หมายถึง ผู้ที่ท่องหะดีษตั้งแต่ 1,000,000 หะดีษ (ทั้งตัวบทและสายรายงาน

2. อัลรอวี () หมายถึง ผู้รายงานหะดีษด้วยสายรายงานของตนเอง

3. อัลญอลิบ () หมายถึง ผู้ที่เรียนหะดีษด้วยความประสงค์เพื่อเข้าใจ

ความหมายของหะดีษ ในความจริงแล้ว คำนี้ไม่ได้ใช้เฉพาะบุคคลที่เรียนวิชาหะดีษเท่านั้น แต่ยังสามารถใช้กับผู้ที่เรียนวิชาอื่น ๆ ด้วย เช่น ผู้เรียนวิชาเตาหีด วิชาฟิกฮ์และวิชาอัคลาเก เป็นต้น

6. ประวัติความเป็นมา

เป็นที่ยอมรับในหมู่นักวิชาการอิสลามว่า วิชามุศัลลาอะละหะ อัลหะดีษยังไม่มีกำรบันทึกเป็นการเฉพาะในสามศตวรรษแรก (300 ปีแห่งฮิจเราะฮ์ศักราช) แต่วิชานี้ถูกบันทึกไว้ร่วมกับวิชาอื่น ๆ อาทิเช่น วิชาฟิกฮ์และวิชาอุศูล อัลฟิกฮ์ ผู้ที่ทำการบันทึกเป็นคนแรกคือ อิมามอัชชาฟีอีย์ซึ่งบันทึกไว้ในหนังสืออัลริสาละฮ์และหนังสืออัลอุมม และอิมามมาลิกในหนังสืออัลมุวัตตะอะฮ์ ครั้นเมื่อวิชาความรู้ของหะดีษได้มีการพัฒนาการขึ้น ความรู้ได้แตกแขนงมากมายและคัพท์ต่าง ๆ เริ่มเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายจนสามารถให้การยอมรับในแต่ละแขนงวิชา อุละมาอ์ก็ได้แยกวิชาต่าง ๆ เหล่านั้นออกเป็นรายวิชาต่างหากและหนึ่งในวิชาเหล่านั้นคือ วิชามุศัลลาอะละหะ อัลหะดีษ

อุละมาอ์ท่านแรกที่ได้เรียบเรียงหลักสูตรวิชามุศัลลาอะละหะ อัลหะดีษตามความหมายของมัน คือ อิมามอัรรอมฮุรุมชี (360 ฮ.ศ.) ในศตวรรษที่สี่ หลังจากนั้นวิชานี้ก็ได้รับความสนใจจากบรรดาอุละมาอ์ในแต่ละสมัยจนถึงปัจจุบัน โดยมีการพัฒนาหลักสูตรที่เกี่ยวข้องและได้มีการอธิบายอย่างละเอียด จนในที่สุดวิชานี้ได้แตกแขนงต่าง ๆ มากมาย เช่น วิชาดัจรีจหะดีษ วิชาอิลลหะดีษ วิชาอัลญัรฮ์อะตตะอะดีล วิชาวาตุลหะดีษ วิชาอัลอัสมาวัลกุณนา และอื่น ๆ แต่ละสาขาวิชามีการรวบรวมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวิชานั้นอย่างสมบูรณ์

7. ตำราที่เกี่ยวข้อง

. (360)

.1

(405)

.2

(430)

.3

(463)

.4

.5

.

.6

(544)

.7

(580)

.8

(643)

.9

(676)

.10

(806)

.11

(825)

.12

(902)

.13

(911)

(1080)

.14

.15

.(1320)

.(1333)

.16

.17

(1394)

บทที่ 3

หะดีษและคำที่มีความหมายเหมือนหะดีษ

1. ความหมายของหะดีษ ()

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” เป็นอาการนามเอกพจน์ แปลว่าใหม่ พหูพจน์ คือ
เหมือนกับคำว่า “ ” แปลว่าตัดขาด พหูพจน์ คือ ซึ่งมี
ความหมายตรงกันข้ามกับคำว่า “ ” แปลว่า ถาวร⁽¹⁾

คำว่า “ ” ตามรากศัพท์เดิมนั้นมีความหมายหลายนัยด้วยกัน อาทิ
เช่น สิ่งใหม่ หรือของใหม่ ซึ่งตรงกันข้ามกับคำว่า เก่า⁽²⁾ คำพูดที่กล่าวออกมา
มากหรือน้อย แม้แต่คำพูดที่เปล่งออกมาเฉย ๆ มีความหมายหรือไม่ก็ตาม
การให้ความหมายเช่นนี้ นำมาจากคำตรัสของอัลลอฮ์ ﷻ

ความว่า : “หากพวกเขาไม่ศรัทธาต่อหะดีษนี้แล้ว แน่แน่นอนจะพบกับความ
เสียดายใจ”⁽³⁾

⁽¹⁾ อัลอะซิม อะบาดี : 1/164

⁽²⁾ อัลสุญญีย์ : 1/6

⁽³⁾ ชูเราะฮ์อัลกะฮฟ อายะฮ์ที่ 6

แต่คำนี้ () ถูกใช้เป็นการเฉพาะเจาะจงกับท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เท่านั้นจะเป็นคำพูด การกระทำ การยอมรับและอื่น ๆ ท่านอิบนุญัสอูด رضي الله عنه กล่าวว่า

“

”

แปลว่า : “แท้จริงหะดีษ (คำพูด) ที่ดีที่สุดนั้น คือ *กิตาบอัลลอฮ์และแนวทางที่ประเสริฐที่สุด คือ แนวทางของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ*”⁽⁴⁾

จากนิยามข้างต้นพอสรุปได้ว่า คำว่า หะดีษสามารถใช้อย่างกว้างๆ กับคำพูดของใครก็ได้เช่น หะดีษมัรฟูอฺ หะดีษเมากูฟ หะดีษมักนูนฺ แม้แต่หะดีษเมากูญฺ เนื่องจากเป็นการใช้ในลักษณะทั่วไปไม่จำกัดความหมายเจาะจงกับใครคนหนึ่งคนใดเท่านั้น

อิมามอัตฏีบียฺ กล่าวว่า “หะดีษ ตามหลักภาษานั้นมีความหมายครอบคลุมมากกว่าที่จะใช้เฉพาะเจาะจงกับคำพูดของท่านนบีﷺ หรือคำพูดของเศาะหาบะฮฺ หรือคำพูดของ ตาปีอื่นเท่านั้น แต่รวมถึงการกระทำและการยอมรับของพวกเขาเหล่านั้นด้วย⁽¹⁾

ตามหลักวิชาการ

การนิยามความหมายของหะดีษตามหลักวิชาการพบว่า มีหลายทัศนะที่ต่างกันพอสรุปได้ดังนี้

⁽⁴⁾ บันทึกรโดยมุสลิม : 1/189

⁽¹⁾ อัดฎะฮานะวียฺ หน้า 24

1. อุละมาอฺหะดีษได้นิยามว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่พาดพิงถึงท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ไม่ว่าจะเป็นคำพูด การกระทำ การยอมรับ คุณลักษณะตลอดจนชีวประวัติของท่าน ทั้งก่อนได้รับการแต่งตั้งเป็นนบีหรือหลังจากการเป็นนบี⁽²⁾

ความหมายหะดีษเช่นนี้ก็เหมือนกับความหมายของอัลสุนนะฮฺตามความเห็นของอุละมาอฺหะดีษส่วนใหญ่

2. อิมามอันนะวะวี ยี่ กล่าวว่า “หะดีษ คือ ทุก ๆ ปราภฏการณัที่สามารภพาดพิงถึงท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ แม้ว่าท่านได้ปฏิบัติเพียงครั้งเดียวเท่านั้นตลอดชีวิต หรือถูกบันทึกไว้โดยบุคคลเพียงคนเดียวก็ตาม”⁽³⁾

ตามทัศนะของอิมามอันนะวะวี การที่จะเรียกว่าอัลหะดีษนั้นไม่เฉพาะที่เป็นคำพูด การกระทำเท่านั้น แต่จะครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างที่มีความเกี่ยวพันกับท่านนบี ﷺ แม้แต่ชั่วขณะหนึ่งเท่านั้นก็ตาม

3. มีทัศนะอื่นกล่าวว่า หะดีษ คือ คำพูดของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เท่านั้น ไม่ว่าท่านจะกล่าวในเหตุการณ์ใดก็ตาม ไม่รวมถึงการกระทำ การยอมรับและอื่นๆ⁽⁴⁾

ทัศนะนี้ให้ความหมายต่างกับกับอิมามอันนะวะวี ซึ่งเป็นการให้ความหมายที่แคบเป็นการเฉพาะ คือ คำพูดของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เท่านั้น

จากหลาย ๆ ทัศนะข้างต้นพบว่า ความหมายของหะดีษตามหลักวิชาการนั้นเป็นคำที่ใช้เฉพาะเจาะจงสำหรับท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เท่านั้นไม่สามารถจะใช้กับบุคคลอื่นได้เสมือนว่าคำๆนี้ถูกกำหนดขึ้นมาเป็นคำเฉพาะ ดังรายงานจากหะดีษบทหนึ่ง

⁽²⁾ มุฮัมมัด อะญาญญ์ อัลเคาะฎีบ หน้า 21-22

⁽³⁾ ซัยยิด ศุลัยมาน อันนะวะวี หน้า 18

⁽⁴⁾ มุฮัมมัด อะญาญญ์ อัลเคาะฎีบ หน้า 22

!

:

: ﷺ

))

((

ความว่า : ท่านอะบูฮุร็อยเราะฮฺ ~~ﷺ~~ ได้ถามรَسُولُ اللَّهِ ﷺ ว่า โอ้ رَسُولُ اللَّهِ! ผู้ใดในหมู่มนุษย์เป็นผู้ที่มีความสุขที่สุดที่ได้รับ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากท่านในวันกิยามะฮฺ? رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ก็ตอบเขาว่า “โอ้อะบูฮุร็อยเราะฮฺ ที่จริงแล้วฉันรู้ดีกว่าคำถาม นี้ยังไม่มีผู้ใดก่อนเจ้าที่ถามฉันเกี่ยวกับหะดีษ (คำพูด) นี้ เนื่องจากฉันเห็นว่าเจ้ามีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ต่อหะดีษ”⁽¹⁾

ในทำนองเดียวกันมีรายงานจากอะบูฮารูนกล่าวว่า “เมื่อพวกเราได้พบกับอะบู สะอีด อัลคุดรี๊ ท่านมักจะกล่าวส่น่าเสมอว่า ยินดีต้อนรับสู่การสังเวยของ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ เขากล่าวว่า พวกเราได้ถามอะบูสะอีด ~~ﷺ~~ ว่า การสังเวยของท่านปีนั้นคืออะไร? ท่านอะบู สะอีดตอบว่า رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ได้กล่าวว่า

))

((

⁽¹⁾ มุฮัมมัด อะญาญ์ อัลเกาะฎีบ หน้า 22

ความว่า : “แท้จริงจะมีกลุ่มหนึ่งจากประชาชาติของฉันจะมาพบกับพวกเจ้า (ณ เมืองมะดีนะห์) ซึ่งพวกเขาเหล่านั้นจะถามเกี่ยวกับหะดีษของฉัน ดังนั้น เมื่อพวกเขาได้มาพบพวกเจ้าแล้วก็จะน้อมรับและจงสอนพวกเขาให้ถูกต้อง”⁽²⁾

การนำคำว่า “หะดีษ” มาใช้นั้นอาจจะแบ่งออกเป็นสองลักษณะด้วยกัน คือ ใช้ในลักษณะเฉพาะเจาะจงกับท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เท่านั้น และบางครั้งอาจจะใช้ในลักษณะทั่วไปกับบุคคลอื่น ๆ ที่สมควรจะพาดพิงด้วย

2. ความหมายของอัสนุนะฮฺ ()

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” แปลว่า การปฏิบัติที่ถูกต้องกำหนดมาหรือแนวทาง ส่วนความหมายตามหลักภาษาศาสตร์มีหลายความหมายด้วยกันแต่ที่จะยกมาในที่นี้เพียงบางส่วนเท่านั้น

1. อัสนุนะฮฺ คือ แนวทางที่ดีหรือแนวทางที่เลว ท่านนบีﷺ กล่าวว่า

))

((

⁽²⁾ อัลอัศเกาะลานีย์ : 1/204

ความว่า : “ผู้ใดก็ตาม⁽¹⁾ ได้คิดแนวทางที่ดีในอิสลามแล้ว ดังนั้น เขาจะได้รับผลตอบแทนจากการปฏิบัติของคนอื่นหลังจากเขาโดยที่ผลตอบแทนนั้นไม่ลดหย่อนแม้แต่นิดเดียว และผู้ใดก็ตามได้คิดแนวทางที่เลวในอิสลาม เขาจะได้รับผลตอบแทนจากการปฏิบัติของคนอื่น หลังจากเขาเช่นเดียวกันโดยที่ผลตอบแทนนั้นไม่ลดหย่อน แม้แต่นิดเดียวเช่นกันจากการปฏิบัติในแนวทางนั้น”⁽²⁾

2. อัลสัณนะฮฺ คือ หนทาง อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

ความว่า : “แน่นอนได้ผ่านพ้นมาแล้วก่อนพวกเจ้า ซึ่งหนทางต่าง ๆ ดังนั้น พวกเจ้าจงท่องเทียวในพื้นที่แผ่นดิน แล้วจงดูว่าบ้านปลายของบรรดาผู้ปฏิเสธนั้นเป็นอย่างไร”⁽³⁾

คำว่า “ ” ในอายะฮฺข้างต้นเป็นคำนามในรูปพหูพจน์ของ “ ” หมายถึง หนทางของบรรดาประชาชาติก่อนสมัยท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

⁽¹⁾ ตามหลักภาษาอาหรับคำว่า “ ” เป็นคำเนกิริยะที่มีลักษณะทั่วไป (อุมุม) ใช้ได้กับเพศชายและเพศหญิง ซึ่งแสดงถึงจำนวนมาก ดังนั้น ความหมายของคำนี้คือ ใครก็ตามจะเป็นชายหรือหญิงก็ได้

⁽²⁾ บันทึกโดยมุสลิม : 1/134

⁽³⁾ ซูเราะฮฺอาลิอิมรอน อายะฮฺที่ 137

ตามหลักวิชาการ

บรรดาอุละมาอุมีความเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับนิยามของอัลสุนนะฮ์ ที่มาจากการพิจารณา การเน้น และการให้ความสำคัญของแต่ละสาขาวิชา

1. อุละมาอุหะดีษ

อัลสุนนะฮ์ คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่มาจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ไม่ว่าจะเป็น คำพูด การกระทำ การยอมรับ คุณลักษณะและชีวประวัติทั้งก่อนที่ท่านได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนบีหรือหลังจากได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนบี

ความหมายของอัลสุนนะฮ์เช่นนี้เหมือนกับความหมายของหะดีษตามทัศนะของอุละมาอุหะดีษส่วนใหญ่⁽¹⁾ ทั้งอุละมาอุมุตะกั๊อตติมุน เช่น อัลบุคอรีย์ มุสลิม อะบูดาูด อัตติรมิซีย์ อันนะสาอีย์ และอิบนุมาญะฮ์ และอุละมาอุมุตะอัคคิรูน เช่น อิมามอิบนุ อัลกอยยิม อัลหาฟิซ อัลอัสเกาะลานีย์ เป็นต้น เพราะฉะนั้น บางครั้งอุละมาอุหะดีษใช้คำว่า “หะดีษ” และบางครั้งใช้คำว่า “อัลสุนนะฮ์” เช่น สุนนะฮ์สุลลุลลอฮ์ หรือหะดีษนบี

อุละมาอุมุกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับอัลสุนนะฮ์ในด้านการเป็นรูล ซึ่ง เป็นแบบ อย่างอันดีงามสำหรับประชาชาติทั้งมวล

2. อุละมาอุอะกัิตะฮ์และอุละมาอุตะฮะฮ์

อัลสุนนะฮ์ คือ สิ่งที่สอดคล้องกับหลักการอัลกุรอานและอัลหะดีษและ สอดคล้องกับการอิจญ์มาอ์ของชาวสะลัฟในด้านอะกัิตะฮ์ อิบาดาต ซึ่งตรงกัน ข้ามกับบิฎอะฮ์⁽²⁾

⁽¹⁾ อุละมาอุมบางท่านมีความเห็นว่า ระหว่างหะดีษกับอัลสุนนะฮ์มีข้อแตกต่าง คือ หะดีษมักจะใช้กับคำพูดของท่านนบี ﷺ ส่วนอัลสุนนะฮ์ใช้กับการกระทำเป็นประจำหรือส่วนมากเป็นการปฏิบัติของท่าน ทัศนะนี้เป็นทัศนะของอับดุลเราะหฺมาน อัลมะฮฺดี

⁽²⁾ อุมัร หะสัน ฟุลาตะฮ์ : 1/39

อุละมาอ์กลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับอัลสุนนะฮ์ในด้านความสอดคล้องหรือไม่ขัดกับหลักการศรัทธาและวิธีการปฏิบัติของชาวสะลัฟ ตามทัศนะนี้เรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอะกิดะฮ์และอิบาดะฮ์จะมีสองแง่เท่านั้น คือ สิ่งที่เป็นอัลสุนนะฮ์หรือสิ่งที่เป็นบิตอะฮ์

3. อุละมาอ์ฟิกฮ์

อัลสุนนะฮ์ คือ สิ่งที่เป็นแนวทางปฏิบัติในเรื่องศาสนาที่ไม่ใช่หุกุมวาญิบ (บังคับให้ทำ) และไม่ใช่ที่เป็นฟิรฎุ⁽³⁾

อุละมาอ์ฟิกฮ์จะให้นิยามอัลสุนนะฮ์ในสิ่งที่เป็นหุกุมสุนัตเท่านั้น

อุละมาอ์กลุ่มนี้จะให้ความสำคัญต่ออัลสุนนะฮ์ในด้านหุกุมข้อบัญญัติที่เป็นสุนัต เมื่อมีการปฏิบัติจะได้รับผลตอบแทนและหากไม่ปฏิบัติก็ไม่เป็นบาปแต่ประการใด โดยไม่มีการแยกระหว่างสิ่งที่ท่านนบี ﷺ ปฏิบัติอย่างปกติหรือเป็นประจำ หรือปฏิบัติบางครั้งบางคราวเท่านั้น บางครั้งจะใช้อัลสุนนะฮ์ตรงข้ามกับสิ่งที่เป็นบิตอะฮ์

4. อุละมาอ์อุศูล อัลฟิกฮ์

อัลสุนนะฮ์ คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่มาจากท่านนบี ﷺ ที่ไม่ได้ระบุในอัลกุรอาน ไม่ว่าจะเป็นคำพูด การกระทำ หรือการยอมรับ ซึ่งสามารถอ้างเป็นหลักฐานได้และยังสามารถบัญญัติหุกุมอีกด้วย⁽¹⁾

อุละมาอ์กลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับอัลสุนนะฮ์ในด้านการบัญญัติหุกุมที่ไม่ได้ระบุในอัลกุรอาน แต่มาจากท่านนบี ﷺ โดยตรง ส่วนมากแล้วพวกเขาจะเน้นในสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับหุกุมดักลีฟีย์ทั้งห้าคือ หุกุมวาญิบ หุกุมหะรอม หุกุมสุนัต หุกุมมุบาหุ และหุกุมมักรูฮ์

⁽³⁾ มุฮัมมัด อะญาญ์ อัลเคาะฎีบ หน้า 21

⁽¹⁾ อัลเซกาเนีย หน้า 33

3. ความหมายของเคาะบ์ร ()

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” เป็นคำเอกพจน์ซึ่งแปลว่า ช่าว⁽²⁾ คำพหูพจน์ คือ อัคบาร์ หมายถึง ช่าวหลายเรื่อง หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้รายงานสืบทอดกันมา

ตามหลักวิชาการ

เคาะบ์รตามหลักวิชาการ อุละมาอุมีความเห็นที่แตกต่างกันดังนี้

1. อุละมาอุหะดีษมีความเห็นว่า ความหมายของเคาะบ์รเหมือนกับ ความหมายของหะดีษหรืออัลสุนนะฮ์⁽³⁾ ตามทัศนะของอุลามากลุ่มนี้คำว่า เคาะบ์รอาจจะใช้กับการรายงานโดยทั่วไป ส่วนหะดีษและอัลสุนนะฮ์ใช้กับ คำพูด การกระทำ และการยอมรับ

2. อุละมาอูบางท่านมีความเห็นว่า เคาะบ์ร คือ สิ่งที่พาดพิงถึงบรรดา เคาะหาบะฮ์หรือตาบิอิน⁽¹⁾ ตามทัศนะของอุละมาอูกลุ่มนี้ การใช้เคาะบ์รนั้น ใช้ได้เฉพาะกับคำกล่าว และการกระทำของเคาะหาบะฮ์หรือตาบิอินเท่านั้นไม่ รวมถึงสิ่งที่ถูกพาดพิงไปยังท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ แต่ประการใด

3. มีบางทัศนะกล่าวว่า หะดีษคือ สิ่งที่พาดพิงถึงท่านนบิ ส่วนเคาะบ์ร คือ สิ่งที่มาจากนบีมุฮัมมัด ﷺ และคนอื่น ๆ⁽²⁾ ทัศนะนี้มีความเห็นว่า อัลหะดีษ และอัลเคาะบ์รใช้ได้ทั้งกับท่านนบิ เคาะหาบะฮ์ และตาบิอินโดยไม่ได้แยกออกจากกัน

⁽²⁾ อัลอะซิม อะบาดี : 2/17

⁽³⁾ ดู อัศสุญญีย : 1/9

⁽¹⁾ ดู อัศสุญญีย : 1/9

⁽²⁾ ดู หนังสือเดิม

4. ความหมายของอะซัร ()

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” เป็นคำเอกพจน์ซึ่งแปลว่า ร่องรอย หรือ แผล คำพหูพจน์ คือ อัลอาซาร⁽³⁾ แปลว่า ร่องรอยมากมาย หรือหลายบาดแผล และสามารถใช้ในการติดตาม เช่น คนหนึ่งเดินตามอีกคนหนึ่ง หรือรุ่นหนึ่งเดินตามคนรุ่นก่อนหน้าพวกเขา เป็นต้น

ตามหลักวิชาการ

อะซัรตามหลักวิชาการมีหลายความหมายด้วยกันดังนี้

1. อุละมาอุหะดีษส่วนใหญ่มีความเห็นว่า อะซัรมีความหมายเหมือนกับหะดีษ อัลสُّนนะฮ์ และเคาะบ์ร
2. อุละมาอุฟิกฮ์⁽⁴⁾ กล่าวว่า อะซัร คือ หะดีษเมากูฟ⁽⁵⁾ ของเศาะหาบะฮ์ ส่วนเคาะบ์ร คือ หะดีษมัรฟูอ์⁽⁶⁾ ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

อิมามอัลสُّยูฎีย์ กล่าวว่า “บรรดาอุละมาอุหะดีษเรียกสิ่งที่เป็นมัรฟูอ์และเมากูฟว่า อัลอะซัร ส่วนอุละมาอุฟิกฮ์เมืองคูรอซานส่วนมากเรียกสิ่งที่เป็นมัรฟูอ์ว่า อะซัร และสิ่งที่เป็นเมากูฟว่า เคาะบ์ร⁽¹⁾

5. ความหมายในทางปฏิบัติ

ในทางปฏิบัติหรือการใช้จริงของบรรดาอุละมาอุจะเห็นอย่างชัดเจนถึงความแตกต่างของการใช้ศัพท์ทั้งสี่ ซึ่งพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

⁽³⁾ อัลอะซิม อะบาดี : 1/362

⁽⁴⁾ อัลสُّยูฎีย์ : 1/6

⁽⁵⁾ หะดีษเมากูฟ คือ หะดีษที่พาดพิงถึงเศาะหาบะฮ์ ดูรายละเอียดหน้า 49-53

⁽⁶⁾ หะดีษมัรฟูอ์ คือ หะดีษที่พาดพิงถึงท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ดูรายละเอียดหน้า 45-49

⁽¹⁾ อัลสُّยูฎีย์ : 1/6

1. อุละมาอุหะดีษส่วนใหญ่มีความเห็นว่า หะดีษและอัลสุนนะฮ์ใช้กับท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และคุละฟาอัครรอชิดีนเท่านั้น ส่วนเคาะบ์รใช้กับบรรดาเคาะฮาบะฮ์ และอะฮ์ลใช้กับบรรดาตาบิอินและตาบิอุตาบิอิน
2. อุละมาอุฟิกฮ์และอุละมาอุศูล อัลฟิกฮ์ใช้คำว่า หะดีษกับคำพูด การกระทำ และการยอมรับของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ส่วนอัลสุนนะฮ์ใช้กับการปฏิบัติของท่านนบี ﷺ เคาะบ์รใช้กับบรรดาเคาะฮาบะฮ์ และอะฮ์ลใช้กับบรรดาตาบิอินและตาบิอุตาบิอิน

บทที่ 4

หะดีษในฐานะเป็นแหล่งที่มา ของบทบัญญัติอิสลาม

1. ความเป็นจริงของหะดีษ

หะดีษเป็นแหล่งที่มาของบทบัญญัติอิสลามอันดับสองรองจากอัลกุรอาน เนื่องจากหะดีษถือเป็นส่วนหนึ่งของวะหยูเช่นกัน ดังที่ปรากฏในอัลกุรอาน

ความว่า : “ฉันมิใช่สิ่งอื่นใด เว้นแต่ฉันก็เป็นวะฮยูอยู่ที่
พระองค์ทรงประทานลงมา”⁽¹⁾

ทั้งสองประการนี้ – อัลกุรอานและหะดีษ – เป็นแหล่งที่มาของบทบัญญัติอิสลามที่เป็นพื้นฐาน แม้ว่าทั้งสองประการจะมีความแตกต่างทางด้านของตัวบทก็ตาม กล่าวคืออัลกุรอานถูกประทานลงมาประกอบด้วยมุอิฐาตทั้งที่เป็นตัวบทและความหมาย ส่วนหะดีษนั้นถูกประทานลงมายังท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในด้านความหมายโดยผ่านมลาอิกะฮฺญิบรีล และท่านนบีก็กล่าวด้วยสำนวนของท่านเองโดยยึดตามความหมายนั้นตามสภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต่อหน้าท่าน หรือเป็นการตอบคำถามของบรรดาเศาะหาบะฮฺ หรือตอบข้อซักถามเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่ท่านไม่เห็นด้วยตนเอง อิมามอัชชาฟีอียฺกล่าวว่า

⁽¹⁾ ชุเราะฮฺอันนัจญัม อายะฮฺที่ 4

“ทุก ๆ บทบัญญัติที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ตัดสินไปนั้นเป็นผลมาจากการเข้าใจในอัลกุรอานอย่างถูกต้องที่สุด” ท่านยังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า “คำพูดของอุละมาอ์ทั้งหมดเป็นการอธิบายอัลสุนนะฮ์และอัลสุนนะฮ์เป็นการอธิบายอัลกุรอาน”⁽²⁾

จากคำกล่าวนี้สอดคล้องกับอัลกุรอานที่มีการห้ามปฏิบัติในสิ่งที่ตรงกันข้ามกับการปฏิบัติของท่านนบี ﷺ และในสิ่งที่ไม่ใช่เป็นหุกมเฉพาะเจาะจงสำหรับท่านเท่านั้น อิมาม อิบน์กะษีร⁽³⁾ ได้อธิบายอายะฮ์ ﴿

﴾ กล่าวว่า “การห้ามปฏิบัติในลักษณะที่ขัดแย้งกับคำสั่งของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ คือ ขัดแย้งกับแนวทาง วิธีการ บทบัญญัติ แนวคิดตลอดจนหลักสูตรการสั่งสอนของท่าน ดังนั้น สมควรเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเปรียบเทียบเพื่อให้สอดคล้องกับคำพูดและการปฏิบัติของท่าน สิ่งที่สอดคล้องกับมันก็ต้องยอมรับมันเสียโดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น และสิ่งที่ขัดแย้งจะต้องปฏิเสธไปอย่างสิ้นเชิง ดังที่ปรากฏในหะดีษเศาะหิหฺบุนนิกโดยอัลบุคอรียฺและมุสลิม จากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า ()

ความว่า “ผู้ใดได้ปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ใช่เป็นเรื่องที่ศาสนาบัญญัติไว้ สิ่งนั้นจะต้องปฏิเสธไป”⁽¹⁾

ด้วยเหตุนี้ อัลสุนนะฮ์จึงอยู่ในลำดับที่สองรองจากอัลกุรอาน อย่างไรก็ตาม สำหรับอิมามอัชชาฟีอียฺแล้วหะดีษต้องตามหลังอัลกุรอานเสมอ แม้ว่าท่านจะจัดลำดับของทั้งสองอยู่ในระดับเดียวกันก็ตาม

2.ฐานะของหะดีษ

⁽²⁾ อัลกอสิมีย์ หน้า 59

⁽³⁾ อิบน์กะษีร : 3/131

⁽¹⁾ บันทีก โดยอัลบุคอรียฺ : 13/56 และมุสลิม : 2/1243

ฐานะในที่นี้ คือ บทบาทและหน้าที่ หมายความว่าถึงหน้าที่ของหะดีษนบีใน ฐานะที่เป็นคำสอนของศาสนาอิสลาม

หะดีษมีหน้าที่อธิบายบทบัญญัติต่างๆ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ชี้แจง วัตถุประสงค์ของแต่ละอายะฮ์ การขยายความอัลกุรอานที่มีลักษณะเป็น *อายะฮ์ มุจมัด* (ที่มีความหมายสั้นๆ) อายะฮ์ที่มีลักษณะเป็นอายะฮ์มุฏลัก (อิสระ) และ อายะฮ์ที่มีลักษณะเป็น *อายะฮ์อุฎุมม* (ทั่วไป)

การอธิบายบทบัญญัติให้สมบูรณ์ เช่น การอธิบายอายะฮ์ที่เกี่ยวกับ อีบาดาต อายะฮ์ มุอามะลาต อายะฮ์นิกาหฺ อายะฮ์ทะเลาและหะรอม เป็นต้น

การชี้แจงวัตถุประสงค์หรือเจตนารมณ์ของอายะฮ์บางอายะฮ์ เช่น อายะฮ์ที่พูดถึงการสังเวยให้แก่คนที่ไม่ใช่ญาติพี่น้องในการยกทรัพย์สินให้พวกเขา และอื่นๆ

การระบุถึงหุก่มต่างๆ ที่ยังไม่ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนในอัลกุรอาน หุก่ม นั้นไม่สามารถเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น เว้นแต่จะมีหะดีษอื่นมาบ่งชี้ว่าเป็นหุก่มอื่นเท่านั้น เนื่องจากเป็นการอธิบายของท่านนบีนั่นเอง อิมามอัลบัยฮากียได้ บันทึกหะดีษบทหนึ่งจากการรายงานของอุมัร เบนีญ อัลค็อฏฏอบ กล่าวว่า “โอ้มนุษย์ทั้งหลาย แท้จริงความคิดที่ถูกต้องนั้นมาจากการสุลุลลอฮฺ ﷺ เนื่องจากอัลลอฮฺได้ชี้แจงให้แก่ท่าน แต่ความคิดของเราบางครั้งเป็นการคาดคะเน และเป็นความคิดที่อ่อนแอด้วย”

การบรรยายวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติศาสนกิจที่ยังไม่ได้ระบุไว้ใน อัลกุรอาน หรือเป็นการกล่าวถึงเรื่องนั้นไว้อย่างกว้าง ๆ ไม่ครอบคลุม

ประการทั้งปวงที่ได้กล่าวข้างต้นไม่มีข้อสงสัยใด ๆ สำหรับบรรดา อุละมาอ์ทั้งสมัยก่อนและรุ่นหลัง หรือแม้แต่อุละมาอ์สมัยปัจจุบัน ต่างก็ยอมรับว่า หะดีษนั้นได้ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ในการอธิบายอัลกุรอาน อย่างไรก็ตาม ในอัลกุรอานจะพบแต่การกล่าวถึงหลักใหญ่หรือกล่าวถึงอย่างสังเขปเท่านั้น โดยไม่มีการอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติแต่ประการใด

3. การยึดมั่นในหะดีษ

ในอัลกุรอานได้กล่าวถึงอย่างชัดเจนเกี่ยวกับการยึดมั่นในหะดีษ หรือ อัลสุนนะฮ์ในลักษณะต่าง ๆ เช่น การเคารพภักดีต่ออรุสูล การปฏิบัติตาม การยอมรับในสิ่งที่ท่านนบี ﷺ ได้ดำเนินการมาในช่วงที่ท่านนบียังมีชีวิตอยู่หรือหลังจากที่ท่านเสียชีวิตไปแล้ว หลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

หลักฐานจากอัลกุรอาน ขอยกตัวอย่างเพียงบางอายะฮ์เท่านั้น

1. อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

ความว่า : “และสิ่งที่ท่านอรุสูลได้นำมาแก่พวกเจ้าก็จงรับมันไว้ และสิ่งที่ท่าน (อรุสูล) ห้ามก็จงหลีกเลี่ยงมันเสีย”⁽¹⁾

การน้อมรับในสิ่งที่ท่านอรุสูลนำมาถือเป็นการแสดงถึงการนำหะดีษ สุนนะฮ์ใช้เป็นหลักฐานและการยึดมั่นในหะดีษอีกด้วย

2. อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

ความว่า : “โอ้ศรัทธาชนทั้งหลาย พวกเจ้าจงเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์ และจงเคารพภักดีต่อ อรุสูล และผู้นำในหมู่พวกเจ้า ฉะนั้น หากพวกเจ้ามีการขัดแย้งกันในสิ่งใดก็จงย้อนสิ่ง

⁽¹⁾ ซูเราะฮ์อัลหัจร อายะฮ์ที่ 7

นั้นไปยังอัลลอฮ์และรَسُولเกิด หากพวกเจ้าทั้งหลาย
ศรัทธาต่ออัลลอฮ์และวันกิยามะฮ์⁽¹⁾

การย้อนกลับไปยังอัลลอฮ์และรَسُولนั้นหมายความว่า การปฏิบัติตาม
แนวทางที่เที่ยงตรงและเป็นการแสดงถึงการมีอีมานอย่างแท้จริง

3. อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

ความว่า : “จงกล่าวเถิด (โอ้มุฮัมมัด)! หากพวกเจ้ารักอัลลอฮ์ก็จง
ปฏิบัติตามฉัน แน่แน่นอนพวกเจ้าจะเป็นที่รักใคร่ของอัลลอ
ฮ์ และพระองค์จะอภัยแก่พวกเจ้าในบาปทุกประการ”⁽²⁾

การรักอัลลอฮ์ ﷻ ที่แท้จริง คือ การปฏิบัติตามท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ใน
ทุก ๆ เรื่องที่ท่านได้ปฏิบัติ เว้นแต่บางสิ่งบางอย่างเท่านั้นที่ไม่จำเป็นต้อง
ปฏิบัติตาม

หลักฐานจากหะดีษ

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า

)

((

⁽¹⁾ ชูเราะฮ์อันนิสาอฺอายะฮ์ที่ 59

⁽²⁾ ชูเราะฮ์อาลิอิมรอน อายะฮ์ที่ 31

ความว่า : “จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับพวกเจ้ายึดในสุนนะฮ์ของฉันและ
สุนนะฮ์บรรดาเคาะลีฟะฮ์อรรอซิดีนที่ได้รับการชี้นำทาง
พวกเจ้าจงกีดมันด้วยฟันกรามแน่นๆ และจงระมัดระวัง
สิ่งใหม่ๆ (อุปโลกน์ขึ้นมา) เนื่องจากแท้จริงการอุตริ
กรรมทุกประเภทนั้นคือ การหลงทาง”⁽³⁾

คำว่า “ ” ในภาษาอาหรับจะมีหุก่มเป็นวาญิบ ฉะนั้น การยึดมั่นใน
หะดีษเป็นหุก่มวาญิบสำหรับมุสลิมทุกคนที่บรรลุลุศนาวะ

4. ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า

))

((

ความว่า : “ฉันได้คงไว้ (มอบ) ในหมู่พวกเจ้าสองประการ ซึ่งพวกเจ้าจะ
ไม่หลงทาง (อย่างแน่นอน) หากพวกเจ้าได้ยึดมั่นกับสอง
ประการนี้: กิตาบของอัลลอฮ์และสุนนะฮ์ของรَسُول”⁽¹⁾

หะดีษบทนี้แสดงถึงการให้ยึดมั่นในหะดีษด้วยวิธีการออกคำสั่งโดย
ทางอ้อม กล่าวคือ ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวด้วยประโยคบอกเล่าแต่มีเจตนารมณ์
เป็นคำสั่งให้ปฏิบัติตาม ซึ่งเป็นการรับรองต่อการปฏิบัติตามหะดีษว่าจะไม่หลง
ทางอย่างแน่นอน

⁽³⁾ หะดีษเศาะหีห บันทึกลงโดยอะบูดาวัด : 5/34, อัตตำริมิซีย์ : 5/39, อิบน์มาญะฮ์ : 2/254 และอะหฺมัด : 2/245

⁽¹⁾ หะดีษหะซัน บันทึกลงโดยมาลิก : 1/123 และอัลฮาเกม : 1/345 ส่วนนหะดีษเป็นของอัลฮาเกม

3. ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่า

))

((

ความว่า : “พวกเจ้าจงปล่อยไว้ในสิ่งที่ฉันปล่อย เพราะแท้จริงความ
พินาศของชนรุ่นก่อนพวกเจ้านั้นเนื่องจากการถามมาก มี
การขัดแย้งกับบรรดานบีของพวกเขาเอง ดังนั้นเมื่อฉัน
ห้ามพวกเจ้าจากการกระทำสิ่งใดก็จงหลีกเลี่ยงมัน และ
เมื่อฉันสั่งพวกเจ้าให้กระทำสิ่งใดแล้วก็จงปฏิบัติเถิดตาม
ความสามารถของพวกเจ้า”⁽²⁾

การปฏิบัติตามคำสั่งของท่านนบีในทุกเรื่อง แสดงให้เห็นว่าเป็นการกลับ
สู่การปฏิบัติตามหะดีษ ในทำนองเดียวกันการหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่ท่านนบีห้าม
ปฏิบัติก็ถือเป็นการแสดงให้เห็นถึงการกลับสู่หะดีษเช่นเดียวกัน

คำยืนยันของอุละมาอ์

1. อิมามอัชชาฟีอีมีความเห็นว่า ในเมื่อท่านนบีสันับสนุนให้ฟังหะดีษของ
ท่าน และยังสนับสนุนให้คนที่มีความรู้เกี่ยวกับหะดีษท่องจำและรายงานหะดีษ
ให้คนอื่นฟังด้วย อันนี้ถือเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งยวดที่จะชี้ให้เห็นว่าการ
สนับสนุนนั้นเป็นหลักฐานประการหนึ่งที่เป็นหน้าที่ของผู้รู้ เนื่องจากการปฏิบัติ
เช่นนั้นจะได้รับผลบุญและการหลีกเลี่ยงมันเป็นที่ต้องห้ามในขอบเขตที่จะต้อง

⁽²⁾ มุตตะฟั ก อะลัยฮฺ บันทีก โดยอัลบุคอรี: 13/20 และมุสลิม : 15/107

ปฏิบัติเปรียบเสมือนทรัพย์สินเมื่อมีการรับย่อมมีการแจกจ่ายให้ผู้ที่มีสิทธิ์ได้รับ และตักเตือนซึ่งกันและกันทั้งเรื่องศาสนาและเรื่อง دنیاทุกประการ⁽¹⁾

ดังนั้น การชี้ทางของสุนนะฮ์หรือหะดีษในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับ บทบัญญัติอิสลามนั้นเป็นการตัดสินใจที่เด็ดขาดหากประโยคเหล่านั้นสามารถ พาดพิงถึงท่านนบี ﷺ อย่างถูกต้อง อิมามอัชชาฟีอียฺได้กล่าวย่ำว่า “แท้จริง บรรดาอุละมาอ์ตั้งแต่สมัยเคาะหะบะฮ์และตาบิอิน พวกเขาไขว่คว้าหะดีษในทุก ๆ เรื่อง หากพวกเขาไม่พบหะดีษพวกเขาจะนำสิ่งอื่น ๆ มาใช้เป็นหลักฐาน หลังจากนั้นหากพวกเขาพบหะดีษที่เกี่ยวข้องแล้วพวกเขาจะกลับตัวและปฏิบัติตามหะดีษที่เขารู้ด้วยความมั่นใจ”⁽²⁾

จากข้อเท็จจริงที่กล่าวมาข้างต้นสามารถยืนยันว่า การกลับสู่หะดีษโดยวิธีการใดก็ตามเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่งทั้งทางด้านอะกิดะฮ์ ด้านอิบาดะฮ์ ด้านมุอามะลาต ด้าน มุนากะฮะต และด้านอื่นๆ ประการหนึ่งที่สำคัญ คือ บรรดาอุละมาอ์ในทุกยุคทุกสมัยต่างก็มีความเห็นพ้องกันว่า การกลับสู่หะดีษ เป็นการปฏิบัติที่ถูกต้องที่สุด ไม่สามารถปฏิเสธได้ โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่มีความรู้ เท่านั้น แม้แต่คนที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ก็จำเป็นเหมือนกัน เพราะเป็นการ แสดงถึงการมีความรักต่อท่านนบี ﷺ

3. การรายงานหะดีษ

1. หุก่มของการรายงานหะดีษ

การรายงานหะดีษของท่านนบี ﷺ ให้แก่ผู้อื่นเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งสำหรับ มุสลิมและมุสลิมะฮ์โดยเฉพาะผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับหะดีษจะมีความรู้มากหรือน้อยก็ตาม แต่ทว่าผู้ที่มีความรู้มากหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาหะดีษจะมีหน้าที่หนัก

⁽¹⁾ อัศศุญญียฺ หน้า 99

⁽²⁾ อัศศุญญียฺ หน้า 99

กว่าคนอื่น เพราะเขาเข้าใจความหมายของหะดีษ อัลดุลละาะ เบ็ญญ์ อัมรฺ เบ็ญญ์
เอาศฺ رضي الله عنه ได้รายงานจากกรสูลุลลอฮฺ ﷺ ท่านกล่าวว่า

))

((

ความว่า : “จงเผยแพร่จากฉันถึงแม้ว่าหนึ่งอายะฮ์ก็ตาม และจงรายงาน
จากปะนี อีสรออีลเถิด และไม่ใช่เรื่องหนักหนาสาหัสอะไร และ
ผู้ใดโกหกต่อฉันโดยเจตนา ก็จงเตรียมที่นั่งของเขาไว้ในไฟ
นรก”⁽¹⁾

จากหะดีษข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การรายงานหะดีษของท่านนบี ﷺ ให้แก่
ผู้อื่นนั้นเป็นหุกุมวาญิบสำหรับทุกคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่มีความรู้
เกี่ยวกับหะดีษตามซัดความ รู้ความสามารถของแต่ละคนดังหะดีษบันทึกโดย
อัลบุคอรีและมุสลิม

มีรายงานอีกกระแสหนึ่ง จากญบัยรฺ เบ็ญญ์ มุฏอิม ได้รายงานจากท่าน
รสูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวถึงความประเสริฐของผู้ที่รายงานและผู้ฟังหะดีษของท่าน

))

((..

⁽¹⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรี : 2/374, อัศติรมิซีย์ : 5/40 อะบูอียาฮ์กล่าวว่า หะดีษบทนี้เป็นหะสันเศาะหีหฺและ อะหมัด :
3/159, 203, 314

ความว่า : “อัลลอฮฺทรงให้เกียรติแก่บ่าวที่ยอมฟังคำพูด (หะดีษ) ของฉันและเขาได้ท่องจำมัน หลังจากนั้นเขาได้เผยแพร่แก่คนอื่นที่ยังไม่ได้ฟัง ดังนั้น บ่อยครั้งผู้ที่เผยแพร่ไม่เข้าใจมัน และบ่อยครั้งผู้ถูกถ่ายทอดเข้าใจมากกว่าผู้เผยแพร่”⁽²⁾

จากหะดีษข้างต้นพอสรุปได้ว่า หน้าที่ของมุสลิมที่มีต่อหะดีษของท่านนบี ﷺ นั้นก็คือ ฟังหะดีษ ท่องจำหะดีษ และรายงานหะดีษให้แก่ผู้อื่นที่ยังไม่ได้ฟัง หรือยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับหะดีษ ที่สำคัญยิ่ง คือ ผู้ที่ทำหน้าที่รายงานหะดีษ ต้องเป็นคนที่มีความรู้เรื่องหะดีษซึ่งอาจจะมีลักษณะที่หลากหลายแตกต่างกัน เช่น บางคนมีทั้งความรู้และเข้าใจเนื้อหาของแต่ละหะดีษ บางคนมีความรู้ แต่ไม่เข้าใจความหมายของหะดีษ บางคนมีความรู้มากและบางคนมีความรู้น้อย ไม่จำเป็นต้องเป็นคนอาलिหมเสมอไป

2. วิธีการรายงานหะดีษ

เนื่องจากวิธีการรายงานหะดีษยังไม่มีข้อเสนอแนะจากท่านนบี ﷺ เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน บรรดาเคาะหาบะฮ์ก็ได้ใช้ความพยายาม (อิญญ์ติฮาด) ในการอธิบายถึงวิธี การรายงานที่สอดคล้องกับฐานะที่เป็นหะดีษของท่านนบี ﷺ ให้มากที่สุด มุฮัมมัด เบ็ญ ลีรีนได้กล่าวถึงวิธีการรายงานอย่างกว้าง ๆ ดังนี้

⁽²⁾ หะดีษเศาะหิหฺ บันทีกโคยอะบุดาวูด : 3/322, อัตตัมิมีย : 5/33-34, อิบน์มาญะฮ์ : 1/85, อะหมัด : 1/437, 3/225, 4/80,82, 5/183 และอัคคาริมีย : 1/86 ส่วนงานข้างต้นเป็นของอะหมัด

แปลว่า : “ฉันได้ยินหะดีษจากลิบคน (เศาะหาบะฮ์ซึ่งพวกเขาได้
รายงาน) เป็นความหมายเดียวกัน และหลากหลายด้วยบท”⁽¹⁾

จากอะษรบทนี้พอสรุปได้ว่า การรายงานหะดีษนั้นมี 2 วิธีใหญ่ ๆ คือ
วิธีการที่ 1 การรายงานด้วยบทหะดีษ

การรายงานตามวิธีการนี้จะเห็นได้จากการปฏิบัติของบรรดาเศาะหาบะฮ์
ที่รายงานหะดีษจากท่านนบี ﷺ กล่าวคือ บางคนได้รายงานหะดีษอย่าง
สมบูรณ์ทั้งประโยคที่ได้ฟังจากท่านและบางคนได้รายงานหะดีษอย่างสมบูรณ์ที่
ได้ฟังจากเศาะหาบะฮ์ท่านอื่น ซึ่งแต่ละคนนั้นได้รายงานด้วยความซื่อสัตย์ต่อหะ
ดีษ โดยไม่มีการโกหกและเพิ่มเติมในสิ่งที่พวกเขาได้ฟังจากท่านนบี ﷺ การ
รายงานหะดีษในหมู่เศาะหาบะฮ์มีการรายงานด้วยบทและมีการรายงานด้วยบท
พร้อมกับสะนัดของหะดีษ การรายงานด้วยวิธีการเช่นนี้ได้มีมาตั้งแต่สมัย
เศาะหาบะฮ์จนถึงสมัยตาบิอฺ อัดบาอฺอัดตาบิอิน และได้มีการถ่ายทอด
อย่างต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงสมัย *อุละมาอุมุตะอัคคิรฺ*⁽²⁾

การรายงานหะดีษด้วยวิธีนี้สามารถจำแนกออกเป็น 3 วิธีการ ดังนี้

1. วิธีการรายงานแบบสมบูรณ์

หมายถึง การรายงานหะดีษทั้งสะนัดและมะตันโดยไม่มีการตัดต่อและ
เพิ่มเติมจากประโยคเดิมที่ได้ฟังกันมาตั้งแต่ต้นจนจบหะดีษ เช่น การรายงาน

⁽¹⁾ อัลกอสิมีย์ หน้า 222

⁽²⁾ คือ ตั้งแต่สมัยอิมามอันนะสาลีย์จนถึงสมัยของอัคฏอบะรอนีย์

ของบรรดานักหะดีษทั้งหก⁽³⁾ และท่านอื่นๆจะมีการวิพากษ์วิจารณ์สถานะของสายรายงานในด้านความสมบูรณ์หรือไม่ก็ตาม แม้แต่การวิเคราะห์ด้วยบทหะดีษ⁽⁴⁾

2. วิธีการรายงานแบบย่อ

หมายถึง การรายงานเฉพาะด้วยบทหะดีษบางส่วนเท่านั้น ไม่มีการกล่าวถึงในส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับด้วยบท การรายงานเช่นนี้เป็นการปฏิบัติของอุละมาอ์ฟิกฮ์

ตามทัศนะของอุละมาอ์ส่วนใหญ่แล้วมีความเห็นว่า การรายงานหะดีษด้วยวิธีนี้สามารถทำได้แต่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขสำคัญ คือ *ผู้ที่รายงานหะดีษต้องเป็นคนที่มีความรู้ในเรื่องหะดีษเป็นอย่างดี* เนื่องจากการย่อหะดีษของคนอาลิมมีอาจทำให้ความหมายหรือจุดประสงค์ของหะดีษเพี้ยนไปจากเดิม ไม่ทำให้เกิดแย้งในการบัญญัติหุกุมและข้อความหะดีษไม่ขาดหายไปจนทำให้กลายเป็นคนละด้วยบท ผิดจากการย่อของคนญะฮิล ซึ่งจะทำให้เกิดความสับสนในความหมายของหะดีษได้ เช่น การละเลยเรื่องอิสติษนาอ์⁽¹⁾

3. วิธีการรายงานแบบตัดสะนั้ด

หมายถึง การรายงานเฉพาะด้วยบทหะดีษเท่านั้น ไม่มีการกล่าวถึงสะนั้ดหรือกล่าวผู้รายงานเพียงแค่หาบะฮ์เท่านั้น ส่วนผู้รายงานคนอื่น ๆ ถัดจากแค่หาบะฮ์จนถึงสิ้นสุดสะนั้ดไม่ได้กล่าวถึงแม้แต่คนเดียว

การรายงานเช่นนี้เป็นการปฏิบัติของอุละมาอ์ฟิกฮ์และอุละมาอ์อุศูลอัลฟิกฮ์ อิมามอันนะวะวียกกล่าวว่า “ส่วนการรายงานเฉพาะด้วยบทหะดีษอย่างเดียวที่สอดคล้องกับหัวข้อฟิกฮ์สามารถทำได้ ซึ่งถือเป็นการปฏิบัติที่ดีและ

⁽³⁾ นักหะดีษทั้งหกท่าน คือ อัลบุคอรี มุสลิม อะบูดาูด อัตติรมิซีย์ อันนะสาอี และอิบนุมาญะฮ์ หรือที่เรียกว่า อัศหาบ อัลกุฎบ อัชชีตตะฮ์

⁽⁴⁾ รายละเอียดเรื่องสะนั้ดและมะตันจะมีการอธิบายในบทที่ 4

⁽¹⁾ อัลอัสเกาะลานีย์ หน้า 48

อาจจะสามารถหลีกเลี่ยงจากการขัดแย้งได้อีกด้วย”⁽²⁾ ไม่ว่าด้านตัวบทหะดีษหรือการรับหุกุมต่าง ๆ จากหะดีษ

วิธีการที่ 2 การรายงานความหมายของหะดีษ

การรายงานหะดีษด้วยวิธีการนี้อุละมาอุมิความเห็นที่แตกต่างกัน พอสรุปได้ดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง ไม่เห็นด้วยกับการรายงานความหมายหะดีษ โดยที่ไม่ได้รายงานตัวบทที่มาจากท่านนบี ﷺ ทักษะนี้เป็นทักษะของอุละมาอุมิหะดีษ อุละมาอุมิฟิกฮ์และอุละมาอุมิคุลลอัลฟิกฮ์บางท่าน เช่น มุฮัมมัด เบ็ญลี ลีรีน อะบู บักร อิบนุอะบีซัยบะฮ์ และท่านอื่น ๆ

กลุ่มที่สอง เห็นด้วยกับการรายงานความหมายหะดีษ โดยไม่จำเป็นต้องยกตัวบทก็ได้ ทักษะนี้เป็นทักษะของอุละมาอุมิส่วนใหญ่ทั้ง *ชะลัฟ* หรือ *คอหลัฟ* จากอุละมาอุมิฟิกฮ์หรืออุละมาอุมิคุลลฟิกฮ์ เช่น อิมามอะบูหะนีฟะฮ์ อิมามมาลิก อิมามอัชชาฟีอีย์ และ อิมาม อะหมัด เบ็ญลี หันบัล แต่มีเงื่อนไขว่าผู้ที่จะรายงานหะดีษด้วยความหมายนั้นจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะ 2 ประการ

1. ผู้รายงานจะต้องเข้าใจตัวบทและเจตนารมณ์ของหะดีษเป็นอย่างดี
2. ผู้รายงานจะต้องเชี่ยวชาญในการตีความหมายหะดีษได้อย่างถูกต้อง

นอกจากสองประการข้างต้นแล้ว ผู้รายงานหะดีษจะต้องกล่าวอย่างสม่ำเสมอด้วยคำว่า “ ” แปลว่า หรือดังที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวไว้ หรือกล่าวคำว่า “ ” แปลว่า หรือเสมือนคำพูดของท่านนบี ﷺ หรือกล่าวคำว่า “ ” แปลว่า อุปมากับคำพูดของท่านนบี ทุกครั้งเมื่อจบการรายงานหะดีษ⁽¹⁾

⁽²⁾ อัลกอสิมีฮ์ หน้า 224-225

⁽¹⁾ มะหฺมูด อัฏเฏาะหฺหาน กล่าวว่า “ทั้งหมดที่กล่าวมานั้นอนุญาตแก่ผู้ที่ได้ยินจากปากอาจารย์ที่เขารับหะดีษเท่านั้น ส่วนผู้ที่รับหะดีษโดยวิธีการอ่านเองจากตำราหะดีษ ไม่อนุญาตให้รายงานด้วยความหมายแม้แต่ตัวอักษรเดียว

อิมามอัซซุญญัยยกกล่าวว่า “หากผู้รายงานไม่มีความรู้และไม่เชี่ยวชาญในการแปลความหมายหะดีษไม่อนุญาตให้รายงานหะดีษด้วยความหมายโดยไม่มีข้อสงสัยใด ๆ ทั้งสิ้น แต่เขาจะต้องรายงานด้วยบทหะดีษเหมือนที่เขาได้ฟังหะดีษหรือรับมาจากอาจารย์ด้วยตนเอง”⁽²⁾

ดังนั้น วิธีการที่ดีที่สุดในการรายงานหะดีษของท่านนบี ﷺ คือ สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องรายงานด้วยบทหะดีษ และไม่มีความจำเป็นที่จะรายงานหะดีษด้วยความหมาย เนื่อง จากปัจจุบันด้วยบทและสะเนดหะดีษถูกบันทึกไว้ในตำราหะดีษต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นการบันทึกทั้งสะเนดและมะตัน หรือทำการบันทึกโดยเริ่มต้นจากเศาะหาบะฮ์ผู้รับหะดีษโดยตรงจากท่านนบี ﷺ และตำราหะดีษถูกตีพิมพ์อย่างแพร่หลายสามารถหาซื้อได้ไม่ยาก หากต้องการแสวงหาความรู้ที่มีคุณค่า

เนื่องจากการอนุญาตให้รายงานด้วยความหมายนั้นเป็นการอนุญาตในกรณีจำเป็นหรือยังไม่มี การบันทึกหะดีษเป็นเล่ม แต่ในกรณีที่หะดีษต่างๆ ถูกบันทึกไว้ในตำราหะดีษอย่างสมบูรณ์แล้วก็ไม่มีความจำเป็นอีกแล้วที่จะรายงานหะดีษด้วยความหมายดังเช่นในปัจจุบันนี้” (ดู หน้า 171-172)

⁽²⁾ อัลกอสิมีย์ หน้า 222

บทที่ 5

สะนัดและมะตัน

พึงรู้เป็นการเบื้องต้นไว้ว่าหะดีษของท่านนบี ﷺ ที่ถูกถ่ายทอดมาถึงตัวเรานั้นต้องประกอบด้วยสองส่วน คือ สะนัดและมะตัน ตัวอย่าง

)) :

((

ความว่า : “จากอะบูฮุร็อยเราะฮฺ رضي الله عنه กล่าวว่า รุสูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า “เครื่องหมายบางอย่างของคนมูนาฟิคนั้นมี 3 ประการ คือ เมื่อเขาพูดเขาจะพูดโกหก เมื่อเขาสัญญา เขาจะผิดสัญญา และเมื่อเขาได้รับความไว้วางใจ เขาก็บิดพลิ้ว”

(รายงานโดยมุสลิม : 2/47)

คำอธิบายตัวอย่าง

- สื่อนัดหะดีษ

- มะตันหะดีษ

))

((

การรายงานหะดีษทั้งสื่อนัดและตัวบทเช่นนี้ก็ได้มีการปฏิบัติกันในกลุ่มของนักหะดีษตั้งแต่สมัยศตวรรษที่สิบจนถึงปัจจุบัน แต่ก็มีอุละมาอูบางท่านได้รายงานหะดีษ โดยมิได้กล่าวอ้างสื่อนัดนอกจากกล่าวเพียงศอหาบะฮฺเท่านั้น ซึ่งการรายงานเช่นนี้เป็นที่อนุญาตเช่นกัน

ส่วนที่ 1 สื่อนัดหะดีษ

อัลลอฮฺทรงตรัสไว้ว่า

ความว่า : “จงนำมาแกว่นซึ่งกิตาบก่อนหน้านี้เถิด หรือการรายงาน
บางส่วนของวิชาความรู้”⁽¹⁾

คำดำรัส ﴿ 》 ความว่า “ร่อรอย” มะฎ็อร อัลวัรร็อกได้อธิบายว่า
คำนี้หมายถึง *อิสนาตหะดีษ*⁽²⁾

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า (สะนัด) เป็นคำเอกพจน์ แปลว่า สายรายงานหรือสายสืบ
พหุพจน์ คือ (อิสนาต) หมายถึง การถ่ายทอดจากคนหนึ่งไปยังอีกคน
หนึ่ง

ตามหลักวิชาการ

มีทัศนะอุละมาอ์หลายทัศนะด้วยกันที่ได้อธิบายความหมายของสะนัดขอ
ยก ตัวอย่างในที่นี้เพียงบางส่วนเท่านั้น

1. อิมามอัลสะคอวีรีย์ กล่าวว่า สะนัด หมายถึง สายรายงานที่จะนำเข้าสู่
มะดัน⁽³⁾ (ตัวบทหะดีษ)
2. อิมามอิบนุ ญะมาอะฮ์ กล่าวว่า อิสนาต หมายถึง การรายงานหะดีษ
พร้อมกับระบุผู้รายงาน และคำว่าสะนัด คือ สายสืบที่นำเข้าสู่มะดันหะดีษ⁽⁴⁾

⁽¹⁾ ชูเราะฮ์อัลอะหฺกัฟ อายะฮ์ที่ 4

⁽²⁾ อับดุลวะฮาบ เบ็ญอับดุลละตีฟ หน้า 17

⁽³⁾ หนังสือเดิม หน้า 16

⁽⁴⁾ ดู หนังสือเดิม

3. ชัยคุชะกะรียา กล่าวว่่า ชะนั้ดหรืออิสนาตมักจะถูกใช้ในความหมายเดียวกัน ในกลุ่มของนักหะดีษ⁽⁵⁾ ทั้งสองคำนี้จะใช้เป็นคำตัดสินชี้ขาดต่อระดับของหะดีษ เพื่อแยกระหว่างหะดีษที่ถูกต้องและหะดีษที่ไม่ถูกต้อง

จากทัศนะของอุละมาอู๋ข้างต้นพอสรุปได้ว่า ชะนั้ดหรืออิสนาต หมายถึงสายรายงานเพื่อนำสู่ตัวบทหะดีษที่สามารถจะพิสูจน์เป็นหะดีษที่แท้จริงหรือไม่

2. ความประเสริฐของชะนั้ด

ชะนั้ดหรืออิสนาตมีความประเสริฐที่เด่นชัด เนื่องจากด้วยชะนั้ดสามารถปกป้องบทบัญญัติจากการปะปน เปียงเบน อุตริกรรม และการโกหกของผู้หนึ่งผู้ใดที่ไม่ประสงค์ดีต่ออัลอิสลาม การพูดถึงเรื่องชะนั้ดไม่เคยปรากฏมาก่อนในศาสนาอื่นๆ เว้นแต่ในอิสลามเท่านั้น บรรดาอุละมาอู๋ได้สาธยายถึงความประเสริฐของชะนั้ดไว้มากมายและ ยังได้ให้ความสำคัญต่อชะนั้ดมาก ซึ่งจะขอกล่าวในที่นี้เพียงบางส่วนเท่านั้น

1. อิมามอัब्ดุลเลาะ เบ็ญญ์ อัลมุบาร็อก กล่าวว่า “อิสนาตเป็นส่วนหนึ่งของศาสนา หากไม่มีอิสนาตแล้วผู้ใดก็สามารถจะกล่าวถึงเรื่องศาสนาตามความต้องการของตนเอง”⁽¹⁾ แม้การกล่าวเท็จต่ออรสูลุลลอฮ์ ﷺ ด้วยวิธีการพาดพิงหะดีษถึงท่านก็ตาม

2. อิมามอัลฮากิมได้อธิบายว่า “หากไม่มีกลุ่มหนึ่งในจำนวนอุละมาอู๋หะดีษที่ปกป้องอิสนาต แน่อนความเข้มแข็งของอิสลามจะไม่ยั่งยืนจนถึงทุกวันนี้ ทั้งยังเป็นการเปิดช่องทางให้แก่กลุ่มมุลฮิด (พวกปฏิเสธศรัทธา) และ

⁽⁵⁾ ดู หนังสือเดิม

⁽¹⁾ อัครอม ฎิยาอู อัลอุมะรีย์ หน้า 27

นักอุปลักษณ์ในเรื่องศาสนาได้ทำการกะหะดีษขึ้นมาอย่างสะดวกสบาย และ
ลับเปลี่ยนอิสนาตกะหะดีษได้สะดวกขึ้น”(2)

3. อิมามอัซซาฟีอีกล่าวว่า “เปรียบเทียบผู้เรียนกะหะดีษโดยไม่มีสัณฺด์นั้น
เสมือนกับผู้ที่ตัดไม้ในเวลากลางคืน บางทีเขาจะตัดแค่ยอดไม้อย่างเดียวก็ได้”(3)

4. อิมามอะฮฺมัด เบญญันบัลกล่าวว่า “อิสนาตเป็นแนวทางของบรรดา
อุละมาอฺสุลัฟ”(4) เพราะพวกเขายอมรับกะหะดีษด้วยวิธีการพิจารณาสัณฺด์และ
องค์ประกอบของ สัณฺด์เป็นหลัก หากไม่สามารถยืนยันในความถูกต้องของ
สัณฺด์ก็จะเป็นการรับฟังกะหะดีษตลอดจนให้การยอมรับกะหะดีษโดยเด็ดขาด

ดังนั้น อิสนาตที่มาจากการรายงานของคนซีเกาะห์ (เชื่อถือได้) จนถึง
ท่านนบีนั้นเป็นจุดเด่นของประชาชาติอิสลามและความแตกต่างจากบรรดา
ประชาชาติทั้งหมดอีกด้วย การรายงานด้วยวิธีการสัณฺด์และการรับคำบอกเล่า
ของคนในแต่ละช่วงโดยการถ่ายทอดจากคนแรกจนถึงคนสุดท้ายยังไม่มีใน
ประชาชาติก่อน ๆ แต่เนื่องด้วยวิธีการอย่างนี้ทำให้การรับข่าวหรือเรื่องเล่าขาน
ถูกต้องและชัดเจนยิ่งขึ้นอีกด้วย

3. รุ่ณของผู้รายงาน

สัณฺด์หรืออิสนาตของกะหะดีษประกอบด้วยผู้รายงานจากหลายรุ่ณในทุกยุค
ทุกสมัยตั้งแต่สมัยเคาะหาบะฮฺจนถึงสมัยของการบันทึกกะหะดีษ แต่ที่มีชื่อเสียง
มากที่สุดและเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายมีสี่รุ่ณ⁽¹⁾ ด้วยกัน คือ รุ่ณเคาะหาบะฮฺ
รุ่ณตาบิอีน รุ่ณตาบิอุ ตาบิอีน และรุ่ณอัตบาอู ตาบิอุ ตาบิอีน

(2) อัศสุญญียฺ : 1/101

(3) อัลคุบวะฮาบ อับดุลละติฟ หน้า 18

(4) ดู หนังสือเดิม

(1) อัลอัศกอแลนีได้แบ่งรุ่ณของศอหาบะฮฺออกเป็น 12 รุ่ณ (ดู : 1/22)

รุ่นที่หนึ่ง รุ่นเคาะหาบะฮุ (เริ่มตั้งแต่ปี 10 ถึงปี 110 แห่งฮิจเราะฮ์ศักราช)

1. ความหมายของเคาะหาบะฮุ

เคาะหาบะฮุตามหลักภาษาศาสตร์ เป็นอาการนามมาจากคำว่า “ ” เหมือนกับคำว่า “ ” อาจเป็นคำพหูพจน์และคำเอกพจน์ก็ได้ ซึ่งแปลว่า เพื่อน สหาย อัครสาวก ผู้ติดตามหรือผู้ที่เข้าใจคนอื่น

ความหมายตามหลักภาษาศาสตร์สามารถใช้ทั้งในลักษณะทั่วไป เช่น ใช้กับคนที่ไม่ใช่เป็นนบี ﷺ และยังสามารถใช้ในลักษณะเฉพาะเจาะจง เช่น ใช้กับคนที่เป็นท่านนบี ﷺ

ส่วนความหมายตามหลักวิชาการนั้นอัลอัศเกาะลานีย์ให้ความหมายว่า “ผู้ที่พบเห็นท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ศรัทธาต่อท่าน และเสียชีวิตในขณะที่เป็นมุสลิม”⁽²⁾ ในทางตรงกันข้ามผู้ใดที่ไม่ได้พบเห็นและไม่ได้ศรัทธาต่อท่านนบี ไม่เรียกว่า เคาะหาบะฮุ เช่นเดียวกันกับบุคคลที่เห็นท่านนบีหลังจากท่านเสียชีวิตไปแล้ว

2. คุณลักษณะของเคาะหาบะฮุ

บรรดาเคาะหาบะฮุเป็นคนที่มีความดี ไม่ได้ว่าพวกเขาได้สัมผัสกับพิตนะฮ์หรือไม่ก็ตาม⁽³⁾ เป็นทัศนะของอุละมาอ์ส่วนใหญ่ มีหลักฐานชัดเจนมากมายสามารถยืนยัน ในความอะดะละฮ์ของบรรดาเคาะหาบะฮุ

ก. อัลลอฮ์ทรงตรัสไว้ว่า

⁽²⁾ อัลอัศกอานีย : 1/4

⁽³⁾ ดู อัลกอฎีบ อัลบัมคาคีย หน้า 38-39

ความว่า : “และบรรดาชนรุ่นแรกจากกลุ่มมุฮาญิรีนและกลุ่มอันศอร และผู้ที่ติดตามพวกเขาด้วยความอ่อนโยน ได้รับความชอบธรรมจากอัลลอฮ์และพวกเขาน้อมรับดังกล่าว และพระองค์ทรงเตรียมสวรรค์สำหรับพวกเขา ซึ่งได้มีน้ำธารไหลเขียว พวกเขาจะอยู่ในสวรรค์อย่างถาวร นั่นคือความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ของพวกเขา”⁽¹⁾

การบ่งบอกของอายะฮ์ถึงคุณธรรมของบรรดาเคาะหาบะฮ์ คือ การที่บรรพชน รุ่นก่อนได้ปฏิบัติในศีลธรรมและจริยธรรมในทุกๆ อริยาบถทั้งการกล่าวและการปฏิบัติตามคำสั่งของอัลลอฮ์และรَسُولุลลอฮ์ ﷺ จนในที่สุดพวกเขาได้รับความชอบธรรมจากอัลลอฮ์

ข. อะบูสะอีด อัลคุดรีได้รายงานว่ ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวในลักษณะห้ามปฏิบัติหรือกล่าวสิ่งไม่สมควรทุกประการต่อบรรดาเคาะหาบะฮ์

:

)) :

((

⁽¹⁾ ชูเราะฮ์อัลเตาบะฮ์ อายะฮ์ที่ 100, อายะฮ์ที่เกี่ยวข้องมีกล่าวไว้ในชูเราะฮ์ต่าง ๆ ต่อไปนี้ คือ อัลฟัดล อายะฮ์ที่ 18 และ 29, ชูเราะฮ์อัลอันฟาล อายะฮ์ที่ 73 และชูเราะฮ์อัลหัจร อายะฮ์ที่ 8-10

ความว่า : จากอะบูสะอิด อัลคุดรี رضي الله عنه กล่าวว่า รุสูลุลลอฮ์ ﷺ กล่าวว่า
 “พวกเจ้าอย่าสาปแช่งเคาะห์ฮาบะฮ์ของฉันแม้แต่คนเดียว
 เนื่องจากคนหนึ่งคนใดในหมู่พวกเจ้าหากบริจาคทองหนักเท่า
 ภูเขาอุฮูด แน่แน่นอนพวกเจ้าไม่สามารถเทียบเท่ากับพวกเขาได้
 หรอกและแม้แต่บางส่วนเท่านั้นก็ตาม”⁽²⁾

ค. บรรดาอุละมาอ์มีความเห็นพ้องกันว่า บรรดาเคาะห์ฮาบะฮ์นั้นเป็นผู้ที่มี
 คุณธรรมและซื่อสัตย์โดยได้รับการรับรองจากอัลลอฮ์และท่านนบีเอง เว้นแต่คน
 บางกลุ่มเท่านั้น ที่ไม่ยอมรับในความอะดะละฮ์ของเคาะห์ฮาบะฮ์ เช่น กลุ่มชีอะฮ์
 และกลุ่มรอฟีฎะฮ์

3. รุ่่นต่าง ๆ ของเคาะห์ฮาบะฮ์

โดยทั่วไปแล้ว บรรดาเคาะห์ฮาบะฮ์นั้นแบ่งออกเป็นสองรุ่่นด้วยกันคือ
 เคาะห์ฮาบะฮ์รุ่่นอาวุโสและเคาะห์ฮาบะฮ์รุ่่นเล็ก

เคาะห์ฮาบะฮ์รุ่่นอาวุโสประกอบด้วย เคาะห์ฮาบะฮ์ลิบ்த่าน ที่ท่านนบีให้
 การรับรองจะได้เข้าสวรรค์อย่างแน่นอน ผู้ศรัทธาในสมัยมักกะฮ์ ผู้ที่อพยพไป
 ยังเมื่องฮาบะฮะฮ์ ผู้ที่เข้าร่วมในคราวทำสนธิสัญญาอัลอะเกาะบะฮ์ครั้งแรก
 และครั้งที่สอง ผู้ที่อพยพระหว่างสงครามบัดร์และสงครามฮุฎัยยะฮ์ บรรดา
 ผู้เข้าร่วมในสงครามทุกประเภท และอื่น ๆ

เคาะห์ฮาบะฮ์รุ่่นเล็ก คือ บรรดาเคาะห์ฮาบะฮ์ที่ได้เห็นท่านนบีในวันสงคราม
 ฟัทหฺและวันทำฮัจญ์วะดาอฺ เช่น อัลสาอิบ เบ็ญยะซีด อัลกัลบีย อัลหะซัน
 และอัลฮุซัยน เบ็ญอาลี เบ็ญอะบีฏอลิบ อัลดุลเลาะ เบ็ญอัชชูบัยรฺ อับดุลเลาะ
 เบ็ญอับบาส เป็นต้น

⁽²⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรีย : 11/256 และมุสลิม : 10/123

บรรดาเศาะหาบะฮ์ที่เป็นนักรายงานที่ถ่ายทอดหะดีษด้วยความบริสุทธิ์ใจ ซื่อสัตย์ และด้วยความอะมานะฮ์ โดยการถ่ายทอดด้วยบทที่เป็นคำพูด การปฏิบัติ การยอมรับคำกล่าวทั้งซิกะรฺและดูอาฮ์ในทุกอิริยาบถของท่านนบี ﷺ ตามความรู้ของพวกเขา

รุ่นที่สอง รุ่นตาบิอิน (ตั้งแต่ปี 93 จนถึงปี 124 แห่งฮิจเราะฮ์ศักราช)⁽¹⁾

1. ความหมายของตาบิอิน

ตามหลักภาษาศาสตร์คือ ผู้ที่เดินตามหลัง หรือผู้ที่เจริญรอยตามคนอื่น

ตามหลักวิชาการ คือ ผู้ที่พบเห็นเศาะหาบะฮ์ ศรัทธาต่อท่านนบี ﷺ และเสียชีวิตในขณะที่นับถือศาสนาอิสลาม⁽²⁾ เป็นทัศนะของอุละมาฮ์บางท่าน ตามทัศนะของอุละมาฮ์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ตาบิอิน คือ ผู้ที่พบเห็นเศาะหาบะฮ์หนึ่งคนหรือมากกว่า ศรัทธาต่อท่านนบี ﷺ และเสียชีวิตในอิสลาม⁽³⁾

ทั้งสองทัศนะนี้ไม่มีความขัดแย้งระหว่างกัน แต่เป็นการอธิบายซึ่งกันและกัน จะเห็นได้ว่า ทัศนะที่สองพูดในลักษณะของการพบเห็นของตาบิอินกับเศาะหาบะฮ์ ในขณะที่ทัศนะที่หนึ่งนั้นกล่าวถึงการรับหะดีษระหว่างตาบิอินกับเศาะหาบะฮ์

2. ผู้รายงานหะดีษ

ผู้รายงานหะดีษในรุ่นตาบิอินที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคือ

1. อิบรอเฮ็ม เบ็ญญะ ยะซีด อันนะคออียี (96 ฮ.ศ.)
2. อามิร เบ็ญญะ ชะระฮบิล อัชชูบัย (103 ฮ.ศ.)
3. สาลิม เบ็ญญะ อับดุลเลาะ เบ็ญญุมัร (106 ฮ.ศ.)
4. มุฮัมมัด เบ็ญญะ ลีรีน (110 ฮ.ศ.)

⁽¹⁾ อับดุลวะฮาบ อับดุลละตีฟ หน้า 46

⁽²⁾ หนังสือเดิม

⁽³⁾ อัลสุญญีย : 2/69

5. นาฟีอู เมาลาอิบนูอุมัร (117 ฮ.ศ.)

6. มุฮัมมัด เบ็ญ ชีฮาบ อัซซุฮรี (124 ฮ.ศ.)

7. อัลกอมะฮฺ เบ็ญ กัอยส์ อันนะคออียี (162 ฮ.ศ.)

3. นักฟิกฮ์ทั้งเจ็ดท่าน

จากรุ่นต่าปีอื่นพบว่ามียกกลุ่มหนึ่งที่เป็นชาวมะดีนะฮ์ที่มีชื่อเสียงมากเป็นคนอาลิมทั้งในด้านหะดีษและฟิกฮ์อิสลามีย์ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนาม อัลฟูเกาะฮาอ์ อัซซับอะฮ์⁽⁴⁾

1. สะอีด เบ็ญ อัลมุลลัฮียิบ (94 ฮ.ศ.)

2. อุรวะฮฺ เบ็ญ อัซซุบัยร (94 ฮ.ศ.)

3. อะบูสะละมะฮฺ เบ็ญ อับดุลเราะห์มาน (94 ฮ.ศ.)

4. อุบัยดูลเลาะ เบ็ญ อับดุลเลาะ เบ็ญอุตบะฮ์ (98 ฮ.ศ.)

5. คอริญะฮ์ เบ็ญ ชัยด (100 ฮ.ศ.)

6. อัลกอซิม เบ็ญ มุฮัมมัด (106 ฮ.ศ.)

7. สุลัยมาน เบ็ญ ยะฮ์รา (110 ฮ.ศ.)

4. ชาวมุค็อดรอมูน⁽¹⁾

คำว่า “ ” (มุค็อดรอมูน) เป็นคำพหูพจน์ของคำว่า ซึ่งเป็นเผ่าหนึ่งที่อาศัยอยู่ในประเทศเยเมน หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า หัตรอมะตุ

อัลมุค็อดรอมูน หมายถึง ผู้ที่มีชีวิตอยู่ในสมัยญะฮิลียะฮ์และสมัยของท่านนบี ﷺ แต่พวกเขาเหล่านี้ไม่ได้พบเห็นท่านนบี ﷺ เข้ารับนันทือศาสนาอิสลาม อิมามมุสลิมระบุว่า “ชาวมุค็อดรอมูนมีจำนวนไม่มากประมาณ 20 ท่าน”⁽²⁾

⁽⁴⁾ อัลอิรอกีฮ์ หน้า 231

⁽¹⁾ มุค็อดรอม คือ คนเผ่ากลุ่มหนึ่งของชาวเยเมน

⁽²⁾ มะหฺมุด อัฏเฏาะหฺฮาน หน้า 231

5. จำนวนรุ่นของตาบิอิน

อุละมาอูตาบิอินโดยรวมแล้วแบ่งออกเป็น 3 รุ่นด้วยกันคือ

รุ่นที่ 1 ตาบิอินรุ่นอาวุโส

ตาบิอินรุ่นอาวุโส คือ ผู้ที่พบเห็นเคาะหาบะฮุ ได้เรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ของศาสนาและ รับหะดีษโดยตรงจากเคาะหาบะฮุ เช่น สะอิด เบ็ญญ อัลมุสัลยิบ-กอยสุ เบ็ญญัยดุ เป็นต้น

รุ่นที่ 2 ตาบิอินรุ่นกลาง

ตาบิอินรุ่นกลางคือ ผู้ที่พบเห็นเคาะหาบะฮุบางท่านเท่านั้นโดยเฉพาะเคาะหาบะฮุรุ่นเล็กและร่วมสมัยกับตาบิอินรุ่นอาวุโส เช่น อัลหะซันอัลบัศรียะ มุฮัมมัด เบ็ญญีรีน อิมาม อัซซุฮรียะ และเกาะตาตะฮุ เป็นต้น ตาบิอินรุ่นนี้เป็นอุละมาอูที่มีชื่อเสียงในการรายงานและบันทึกหะดีษ

รุ่นที่ 3 ตาบิอินรุ่นเล็ก

ตาบิอินรุ่นเล็ก คือ ผู้ที่พบเห็นตาบิอินรุ่นกลางและร่วมสมัยกับเคาะหาบะฮุรุ่นเล็กบางท่าน พวกเขาไม่ได้พบเห็นเคาะหาบะฮุรุ่นอาวุโส เช่น อัลอะอุมัช อิบน์ ญุร็อยญ์ อิมาม อะบูหะนีฟะฮุ เป็นต้น

ผู้รายงานหะดีษในรุ่นตาบิอินทั้งหมดเป็นผู้รายงานซึ่งอยู่ในช่วงกลางของสะนัด บางสะนัดจะพบว่าในรุ่นนี้จะมีผู้รายงานหะดีษติดต่อกันถึงสองหรือสามท่าน คุณลักษณะของตาบิอินผู้เป็นนักรายงานหะดีษมีทั้งที่เป็นฆิเกาะฮุ เคาะดุกู แฆะอ็อฟ มัจฮูล ฟาลิก และโกหก เป็นต้น

รุ่นที่สาม รุ่นตาบิอุ ตาบิอิน (ตั้งแต่ปี 124 ฮ.ศ. ถึงปี 224 ฮ.ศ.)⁽¹⁾

1. ความหมายของตาบิอุ ตาบิอิน

ตามหลักภาษาศาสตร์ คือ ผู้ที่เดินตามหลังชนรุ่นก่อน

⁽¹⁾ อับดุลวะฮาบ อัลคุลละตีฟ หน้า 21

ตามหลักวิชาการ คือ ผู้ที่พบเห็นตาบิอิน ศรัทธาต่อท่านนบี และเสียชีวิตในอิสลาม พวกเขาไม่ได้พบเห็นท่านนบี ﷺ และไม่ได้พบเห็นเคาะหาบะฮ์⁽²⁾

2. ผู้รายงานหะดีษ⁽³⁾

ผู้รายงานหะดีษจากรุ่นตาบิอุตาบิอินที่มีชื่อเสียง และเป็นที่รู้จักกันในหมู่นักวิชาการและสังคมมุสลิมก็คือ

1. ชุฟยาน เบ็ญญะ อัดฮะรี (161 ฮ.ศ.)
2. อิมามมาลิก เบ็ญญะ อะนัส (179 ฮ.ศ.)
3. วะกียะ เบ็ญญะ อัลดุรรอห (190 ฮ.ศ.)
4. ชุฟยาน เบ็ญญะ อุยัยนะฮ์ (198 ฮ.ศ.)
5. ฆอมีเราะฮ์ เบ็ญญะ เราะบียะฮ์ (202 ฮ.ศ.)
6. อิมามมุฮัมมัด เบ็ญญะ อิดริส อัชชาฟีอี (204 ฮ.ศ.)
7. อัลฟัฎล เบ็ญญะ ดุกัยนุ (218 ฮ.ศ.)
8. มุสัดดั้ด เบ็ญญะ มุซัรฮั้ด (220 ฮ.ศ.)

และท่านอื่นๆ

อุละมาอุตาบิอุตาบิอิน ส่วนมากเป็นผู้รายงานที่มีความจำในระดับดีหรือดีเยี่ยมและเป็นผู้รายงานที่มีความรู้แม่นยำทั้งในด้านการรายงานและการท่องจำหะดีษตลอดจนมีความสามารถในการวิเคราะห์ด้านคุณธรรมและความบกพร่องของผู้รายงานหะดีษทุกคนตั้งแต่ช่วงต้นจนถึงช่วงสุดท้ายของสะนั้ด⁽⁴⁾

3. รุ่นต่าง ๆ ของตาบิอุตาบิอิน

⁽²⁾ มะหฺมุด อัฏเฏาะหฺหาน หน้า 231

⁽³⁾ บางคนเป็นทั้งนักรายงานหะดีษและนักฟิสิกส์ บางคนเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะหะดีษอย่างเดียว

⁽⁴⁾ รายละเอียดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพด้านคุณธรรมและความบกพร่องจะมีการอธิบายในบทต่อไป

อุลามาอฺตาบิอฺ ตาบิอิน ที่เป็นผู้รายงานหะดีษ ตั้งแต่บุคคลแรกจนถึงบุคคลสุดท้ายที่เสียชีวิตแบ่งออกเป็น 3 รุ่นคือ

รุ่นที่ 1 ตาบิอฺ ตาบิอินรุ่นอาวุโส

ตาบิอฺ ตาบิอินรุ่นอาวุโส คือ ผู้ที่พบเห็นตาบิอิน ได้เรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ของศาสนาและรับ หะดีษโดยตรงจากตาบิอิน เช่น อิมามมาลิก เบญญะนัสน์ ชุฟยาน อัชเชารีย์ เป็นต้น

รุ่นที่ 2 ตาบิอฺ ตาบิอินรุ่นกลาง

ตาบิอฺ ตาบิอินรุ่นกลาง คือ ผู้ที่พบเห็นรุ่นตาบิอินบางท่านเท่านั้นและร่วมสมัยกับตาบิอินรุ่นอาวุโส เช่น ชุฟยาน เบญญะนัสน์ อิบน์ อุลัยยะฮฺ เป็นต้น

รุ่นที่ 3 ตาบิอฺ ตาบิอินรุ่นเล็ก

ตาบิอฺ ตาบิอินรุ่นเล็ก คือ ผู้ที่ได้พบเห็นและร่วมสมัยเดียวกันกับตาบิอฺ ตาบิอิน รุ่นกลาง แต่พวกเขาไม่ได้พบเห็นเคาะหะบะฮฺ เช่น อิมามอัชชาฟีอีย์ อะบูดาอูด อัตตอยาละซี เป็นต้น

4. สถานภาพของนักรายงาน

สถานภาพโดยทั่วไปของรุ่นตาบิอฺ ตาบิอิน มีทั้งผู้รายงานที่เชื่อถือได้ในการรายงานหะดีษและมีผู้ที่ไม่เชื่อถือไม่ได้ เนื่องจากหลายสาเหตุด้วยกันเช่น ความจำไม่ดี ปกปิดอาจารย์ ไม่เป็นที่รู้จักกันว่าเป็นผู้รายงานหะดีษ เป็นคนโกหก เป็นต้น

รุ่นที่สี่ รุ่นอັตบะอฺ ตาบิอฺ ตาบิอิน (ตั้งแต่ปี 224 จนถึงปี 303 แห่งฮิจเราะฮฺศักราช)⁽¹⁾

1. ความหมายของอັตบะอฺ ตาบิอฺ ตาบิอิน

ตามหลักภาษา คือ ผู้ที่เดินตามหลังชนรุ่นก่อนพวกเขา

⁽¹⁾ อัลคุลละฮาบ อัลคุลละตีฟ หน้า 48

ตามหลักวิชาการ คือ ผู้ที่ได้พบเห็นรุ่นตาบิอู ตาบิอิน ศรัทธาต่อท่านนบี ﷺ และเสียชีวิตในขณะที่นับถือศาสนาอิสลาม

2. ผู้รายงานหะดีษ

ผู้ที่มีชื่อเสียงในการรายงานหะดีษของอุละมาอรุ่นนี้มีมากมายแต่ที่จะกล่าวในที่นี้เป็นตัวอย่างเพียงบางท่านเท่านั้น ในจำนวนนี้มีคณาจารย์ของอิมามทั้งหกด้วย⁽²⁾ เช่น

1. หัฟศ เบ็ญญ อุมร์ (225 ฮ.ศ.)
2. อับดุลเลาะ เบ็ญญ มุฮัมมัด อันนุฟัยลีย (234 ฮ.ศ.)
3. อะบูบักร เบ็ญญ อะบีชัยบะฮฺ (239 ฮ.ศ.)
4. มุฮัมมัด เบ็ญญ อัลอะลาอู (247 ฮ.ศ.)
4. มุฮัมมัด เบ็ญญ ยะหฺยา เบ็ญญฟาริส (255 ฮ.ศ.)
5. มุฮัมมัด เบ็ญญ บะซาร์ (250 ฮ.ศ.)

และท่านอื่นๆ

อุละมาอรุ่นนี้ส่วนมากแล้วจะอยู่ในช่วงท้ายของสะนัดหะดีษ (สายรายงาน) ในบรรดานักรายงานทั้งสามช่วงของสะนัด

3. รุ่นต่าง ๆ ของอัตบาอู ตาบิอู ตาบิอิน

ผู้รายงานหะดีษในรุ่นอัตบาอู ตาบิอู ตาบิอินแบ่งออกเป็น 3 รุ่น ดังนี้

รุ่นที่ 1 อัตบาอู ตาบิอู ตาบิอินรุ่นอาวุโส คือ ผู้ที่พบเห็นตาบิอู ตาบิอิน เช่น อิมาม อะหมัด เบ็ญญ หันบัล อะบูบักร อิบนุ อะบีชัยบะฮฺ เป็นต้น

⁽²⁾ อิมามทั้งหกหรืออัศฮาบ อัลกุฎบ อัซซิดตะฮฺคือ อัลนุคอรีย () มุสลิม () อะบูดาอูด () อัตตำริซีย () อันนะสาอีย () และอิบนุมาญะฮฺ () และอีกกลุ่มหนึ่งเรียกว่าอิมามทั้งเก้าหรือที่รู้จักกันในนาม อัศฮาบ อัลกุฎบ อัตติสอะฮฺ คือ อิมามอีก 3 ท่าน อะหมัด เบ็ญญันบัล () อิมามมาลิก () และอัศตำริซีย ()

รุ่นที่ 2 อัดบาอู ตาปิอู ตาปิอินรุ่นกลาง คือ ผู้ที่พบเห็นตาปิอู ตาปิอิน และร่วมสมัยกับตาปิอู ตาปิอินรุ่นกลาง

รุ่นที่ 3 อัดบาอู ตาปิอู ตาปิอินรุ่นเล็ก คือ ผู้ที่พบเห็นและร่วมสมัยกับ ตาปิอูตาปิอินรุ่นเล็ก แต่พวกเขาไม่ได้พบเห็นตาปิอู ตาปิอินรุ่นอาวุโส

4. สถานภาพของนักรายงานหะดีษ

ผู้รายงานหะดีษทั้งสามรุ่นหรือสี่รุ่นดังที่กล่าวข้างต้น คือ สุตยอดของนัก รายงานหะดีษโดยที่พวกเขาเหล่านั้นได้ทุ่มเทความพยายามอย่างสูงในการ รวบรวมหะดีษ วิธีการที่ใช้เป็นวิธีการที่ยอดเยี่ยม ได้วางรากฐานที่เกี่ยวกับ หลักการและระเบียบต่างๆ ในการรายงานหะดีษ ในช่วงระยะดังกล่าวบรรดา อุละมาอูเหล่านี้ก็ได้สะสมผลงานที่น่ายกย่องเป็นอย่างมากโดยเฉพาะใน สาขาวิชาหะดีษดังนี้

หนึ่ง ติดตามสายรายงานหะดีษ⁽¹⁾

สอง ให้การยอมรับตัวบทหะดีษ⁽²⁾

สาม วิเคราะห์สถานภาพของผู้รายงานแต่ละคนจนสามารถแยกระหว่าง ผู้รายงานที่มีคุณธรรมกับผู้รายงานที่ฟาลิก⁽³⁾

ถึงอย่างไรก็ตามเรื่องสเน่ห์หรือสายรายงานหะดีษเป็นเรื่องที่สำคัญใน บรรดาเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาหะดีษ จากการศึกษาเรื่องสเน่ห์อย่าง จริงจังทำให้ทราบว่า บรรดาอุละมาอูหะดีษสามารถจำแนกหะดีษออกเป็นหลาย ระดับ เช่น หะดีษเศาะหิหฺ หะดีษญะอียะฟ และหะดีษเมาญู หะดีษที่แข็งแรง และหะดีษอ่อน หะดีษที่ใช้ได้และหะดีษที่ใช้ไม่ได้ ยะหฺยา เบ็ญ สะอีด อัลค็อตฏอน กล่าวตอบคำถามที่ว่า “คุณไม่กลัวหรือที่คุณได้ตำหนิและไม่

⁽¹⁾ มุสลิม : 1/11

⁽²⁾ อัครอม ฎิยาอู อัลอุมะรียฺ หน้า 24

⁽³⁾ หนังสือเดิม

ยอมรับหะดีษจากการรายงานของพวกเขา (ผู้รายงานที่มีความบกพร่อง) ซึ่งจะเป็นผู้ที่โต้แย้งท่าน ณ อัลลอฮ์ในวันกิยามะฮ์? ท่านเยหฺยาตอบว่า ฉันคิดว่าการโต้ตอบของพวกเขาในเรื่องดังกล่าวดีกว่าที่ท่านนบีจะตำหนิฉันด้วยคำกล่าวของท่านนบี ﷺ ที่ว่า “ทำไมท่านเป็นผู้โกหกต่อหะดีษของฉัน”⁽¹⁾

4. ประเภทของสะนัด

หะดีษทุกบทเมื่อพิจารณาสายรายงานตั้งแต่ต้นสะนัดจนถึงปลายสะนัดอาจจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

ประเภทที่หนึ่ง สะนัดอาลีย์ ()

สะนัดอาลีย์ หมายถึง สายรายงานที่มีผู้รายงานเป็นจำนวนน้อย หากเปรียบเทียบกับสะนัดอื่น ซึ่งบรรดาอุลมะฮามีความเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องจำนวนที่แน่นอนของจำนวนน้อย บางทีคนจะกล่าวว่า อย่างน้อยมีสามคนและบางทีคนจะระบุว่าห้าคน เช่น สะนัดของหะดีษที่บันทึกโดยอิมามมาลิก เบญญะฮ์ในหนังสือ อัลมุวัตฏอะฮ์

ประเภทที่สอง สะนัดนาซิล ()

สะนัดนาซิล หมายถึง สายรายงานที่มีผู้รายงานเป็นจำนวนมาก หากเปรียบเทียบกับสะนัดอื่นที่มีผู้รายงานน้อย⁽²⁾ หมายความว่า ผู้รายงานที่มีจำนวนระหว่างสามท่านหรือห้าท่านขึ้นไป เช่น สะนัดของหนังสือหะดีษทั้งหกและหนังสืออื่น ๆ⁽³⁾

ระหว่างสองประเภทสะนัดนี้ สะนัดอาลีย์จะมีฐานะสูงกว่าสะนัดนาซิล เพราะการที่หะดีษบทใดมีผู้รายงานจำนวนน้อยก็แสดงให้เห็นว่า หะดีษนั้น

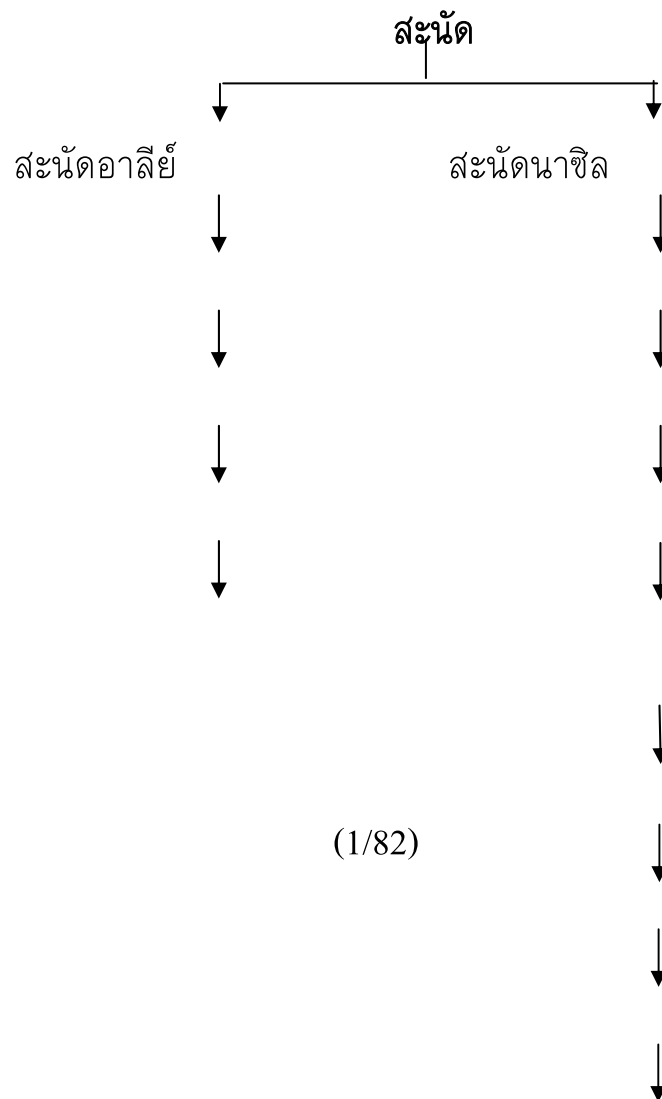
⁽¹⁾ มุศฏอฟา อัศลิบาอีย์ หน้า 98

⁽²⁾ มะหฺมูด อัตฏะหฺทาน หน้า 180

⁽³⁾ หนังสืออื่น ๆ เช่น หนังสืออัลมะसानีด หนังสืออัลมะอาญิม และหนังสืออัซซุนัน

ภายในตัวมีความแข็งแรงกว่าและมีน้ำหนักมากกว่าสายรายงานที่มีผู้รายงานเป็นจำนวนมาก

ตัวอย่างลักษณะของสื่อนัด

(1/82)

(3/35)

ส่นที่ 2 ม่นดห่น

ตามที่ได้กล่นมาแล้วว่า ห่นดแต่ละบทที่ม่นจากท่นนบิโดยผ่านกระบวนการร่นงานนั้นม่นส่นประกอบ 2 ส่น คือนัดห่นดและม่นดห่นด ส่นที่หนึ่งก็ได้อธิบายไปแล้วก่นหน้านี้และส่นที่สอง คือนม่นดห่นด ซึ่งประกอบด้วยร่นละเอียด ดังต่อไปนี้

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์ ค่นว่า แปลว่า ส่นที่ยม่นจากพื้นดิน

ตามหลักวิชาการ แปลว่า ส่นที่ล่นสุดของส่นดจากค่นพูดหรือการกระทำ

ม่นดห่นดโดยส่นเกิดจากความหมายแล้วสามารถพาดฟงถึงใครก็ได้ เช่น ม่นดห่นด กุดลีย ม่นดห่นดม่นพูน ม่นดห่นดเมากูฟ และม่นดห่นดม่นกฏอ

2. ลักษณะของม่นดห่นด

เมื่อนพิจารณาม่นดห่นดหรือด่วบทห่นดโดยรวม จะเห็นได้ว่าม่นดห่นดนั้นประกอบ ด้วยค่นพูดหลายลักษณะหรือหลายท่นองพอสรूपได้ดังนี้

1. ค่นพูดที่ม่นจากอัลลอฮ์ ﷻ และท่นนบิ ﷺ
2. ค่นพูดที่ม่นจากท่นนบิเพียงค่นเดียว
3. ค่นพูดของท่นนบิผสมผสานกับค่นพูดของเค่นหาบะฮ์
4. ค่นพูดของท่นนบิผสมผสานกับค่นพูดของต่าบิอื่น
5. ค่นพูดของค่นหนึ่งค่นใดแล้วพาดฟงไปยังท่นนบิ ﷺ
6. ค่นพูดของช่นวะฮ์ดีย์และนกะศอรอ หรือที่ร่นกว่า อิสรออิลียะฮ์

ทั้งนี้ คำพูดเหล่านี้จำเป็นต้องทำการศึกษาอย่างถี่ถ้วนและทำการวิเคราะห์อย่างละเอียดโดยยึดหลักทางวิชาการ เพื่อแยกแยะระหว่างคำพูดของท่านนบี ﷺ กับคำพูดของคนอื่น ๆ

การจำแนกหะดีษ

การจำแนกประเภทของหะดีษจะพิจารณาจาก 2 ด้าน

พิจารณาผู้ที่ถูกพาดพิง มี 4 ประเภท

ประเภทที่ 1 หะดีษกุดลีย

ประเภทที่ 2 หะดีษมัรฟูอ์

ประเภทที่ 3 หะดีษเมากูฟ

ประเภทที่ 4 หะดีษมักฏูอ์

พิจารณาที่มาถึงมือพวกเรา มี 2 ประเภท

ประเภทที่ 1 หะดีษมุตะวาติร

ประเภทที่ 2 หะดีษอาหฺาด

บทที่ 6

การจำแนกหะดีษ โดยพิจารณาผู้ที่ถูกพาดพิง

ประเภทที่ 1 หะดีษกุดสัย

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” แปลว่า สะอาด บริสุทธิ์ เช่น น้ำที่สะอาดหรือน้ำที่บริสุทธิ์
ดังนั้น หะดีษ กุดสัย คือ หะดีษที่บริสุทธิ์

ตามหลักวิชาการ

หะดีษกุดสัย หมายถึง หะดีษที่รายงานโดยท่านนบี ﷺ ด้วยสายรายงาน
ของท่านเองพาดพิงถึงอัลลอฮ์ ﷻ⁽¹⁾

สาเหตุที่เรียกหะดีษเป็นหะดีษกุดสัยเพราะคำพูดนั้นพาดพิงไปยัง
อัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งเป็นคำพูดที่สะอาดบริสุทธิ์

2. การรายงานหะดีษกุดสัย

สำหรับการรายงานหะดีษกุดสัยนั้นสามารถรายงานโดยใช้จำนวนหนึ่ง
จำนวนใดจาก 2 จำนวนด้วยกัน

⁽¹⁾ มะหฺมุด อัฏเฏาะหฺหาน หน้า 120

สำนวนที่ 1 ผู้รายงานกล่าวว่า จากท่านนบี ﷺ ตามที่ท่านได้รายงาน
จากอัลลอฮฺ ﷻ หรือ พระเจ้า พระองค์ทรงตรัสว่า “.....” ตัวอย่างเช่น

)) :

((

ความว่า : จากอิบนุอัब्บาซ ﷺ เล่าจาก รุสูลุลลอฮฺ ﷺ ตามที่ท่านได้
กล่าวรายงานจากพระเจ้าของท่านทรงดำรัสว่า “แท้จริงอัลลอฮฺได้บันทึก
ไว้ซึ่งความดีและความชั่ว และพระองค์ได้อธิบายเรื่องดังกล่าว ดังนั้น
ผู้ใดมีความประสงค์จะทำในสิ่งที่ดีแต่เขาไม่ได้ทำ อัลลอฮฺจะบันทึกไว้
สำหรับเขาหนึ่งความดี เมื่อเขาได้ปฏิบัติความดีนั้นอัลลอฮฺจะบันทึกให้แก่
เขาสิบเท่าตัวจนถึงเจ็ดร้อยเท่าหรือมากกว่า และผู้ใดตั้งใจจะทำในสิ่งชั่ว
แต่เขาไม่ได้ทำ อัลลอฮฺจะบันทึกให้เขาหนึ่งความดี แต่เมื่อเขาลงมือทำ
สิ่งชั่วนั้น อัลลอฮฺจะบันทึกแก่เขาหนึ่งเท่าเท่านั้น⁽¹⁾

⁽¹⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรีย เล่มที่ 8 หน้า 103

จำนวนที่ 2 ผู้รายงานกล่าวว่า รสูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า อัลลอฮฺ
ทรงตรัสว่า “.....” ตัวอย่างเช่น

$$\langle\langle \quad \quad \quad \rangle\rangle :$$

ความว่า : จากอะบูฮุร็อยเราะฮฺ رضي الله عنه กล่าวว่า รสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า
 “แท้จริง อัลลอฮฺทรงตรัสว่า “ผู้ใดทำเป็นศัตรูกับผู้นำของฉัน ฉัน
 อนุญาตให้ทำสงครามกับเขา”⁽²⁾

3. อัลกูรอ่านใช้ประกอบอืบาตะฮุได้
4. อัลกูรอ่านถูกประทานลงมาโดยผ่านมลาอิกะฮฺญิบรียล
5. อัลกูรอ่านไม่อนุญาตให้จับหรือแตะต้องถ้าไม่มีวุฎูอฺ (น้ำละหมาด)
6. อัลกูรอ่านต้องมาจากการรายงานอย่างมุตะวาตียฺ⁽¹⁾

ข. หะดีษกุดลียฺ

1. หะดีษกุดลียฺไม่ใช่คำพูดที่เป็นมุอฺญิซะฮฺ
2. หะดีษกุดลียฺมาจากอัลลอฮฺﷻในแง่ความหมาย ส่วนถ้อยคำเป็นของท่านนบี ﷺ

3. หะดีษกุดลียฺใช้ประกอบอืบาตะหฺไม่ได้
4. หะดีษกุดลียฺไม่จำเป็นต้องผ่านมลาอิกะฮฺญิบรียล
5. หะดีษกุดลียฺอนุญาตให้จับหรือแตะต้องโดยไม่มีวุฎูอฺ
6. หะดีษกุดลียฺไม่จำเป็นต้องมาจากการรายงานอย่างมุตะวาตียฺ

ค. หะดีษนะบะวียฺ

1. หะดีษนบีไม่ใช่คำพูดที่เป็นมุอฺญิซะฮฺ
2. หะดีษนบีทั้งตัวบทและความหมายมาจากท่านนบี ﷺ
3. หะดีษนบีใช้ประกอบอืบาตะฮุไม่ได้
4. หะดีษนบีไม่จำเป็นต้องผ่านมลาอิกะฮฺญิบรียล
5. หะดีษนบีอนุญาตจับหรือสัมผัสโดยไม่มีวุฎูอฺ
6. หะดีษนบี ﷺ มีทั้งหะดีษมุตะวาตียฺและหะดีษอาหฺาด

ที่จริงแล้วข้อแตกต่างระหว่างหะดีษกุดลียฺกับอัลกูรอ่านและหะดีษนะบะวียฺ⁽²⁾ มีอีกมากมายที่ยังไม่ได้ระบุไว้ในหนังสือเล่มนี้ ไม่ว่าจะพิจารณาด้านใดก็

⁽¹⁾ มุตะวาตียฺ หมายถึง การรายงานของผู้อื่นเป็นจำนวนมาก (ดูรายละเอียดหน้า 59-64 หนังสือเล่มนี้)

ตาม เช่น ลำนวนโวหาร การนำมาใช้เป็นหลักฐาน การประกอบอืบาตะฮุ
หุกุมหะกัม ความเป็นมูอฺญิซะฮฺ ลักษณะคำพูด เป็นต้น

4. จำนวนหะดีษกุดสีย

หะดีษกุดสียมีจำนวนไม่มากเมื่อเทียบกับหะดีษนะบะวียฺโดยประมาณมี
จำนวน 200 กว่าหะดีษเท่านั้น

5. ระดับของหะดีษกุดสีย

หะดีษกุดสียมีหลายระดับด้วยกันทั้งที่เป็นหะดีษกุดสียเศาะหีหฺ หะดีษ
กุดสียหะซัน หะดีษกุดสียฏออีฟ และหะดีษกุดสียเมาฏูอฺ ซึ่งขึ้นอยู่กับ
สภาพภาพของผู้รายงานแต่ละท่านทั้งทางด้านคุณธรรมและความบกพร่อง ทั้งนี้
เพราะหะดีษกุดสียมีสายรายงานเหมือนกับหะดีษนะบะวียฺที่ประกอบด้วย
ผู้รายงานที่มีสภาพหลากหลาย

6. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

หะดีษกุดสียที่อยู่ในระดับเศาะหีหฺหรือหะซันจำเป็นจะต้องนำมาใช้เป็น
หลักฐาน ส่วน หะดีษกุดสียที่มีระดับฏออีฟหรือเมาฏูอฺไม่อนุญาตให้นำมาใช้
เป็นหลักฐาน

7. ตำราที่เกี่ยวข้อง

หนังสือเล่มนี้ได้รวบรวมหะดีษกุดสียเป็นการเฉพาะมีจำนวน 272 หะดีษ

(2) อัลกุรอาน, ความหมายและตัวบทมาจากอัลลอฮฺ ﷻ หะดีษกุดสีย, ความหมายมาจากอัลลอฮฺ ﷻ ส่วนตัวบทมา
จากرسูลุลลอฮฺ ﷺ และหะดีษนะบะวียฺ, ความหมายและตัวบทมาจากรَسُولุลลอฮฺ ﷺ

ประเภทที่ 2 หะดีษมัรฟูอ

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” แปลว่า ยกขึ้นไปยัง หรือพาดพิงถึง เช่น ยกสิ่งของไปยังคนหนึ่งคนใด หรือพาดพิงถึงคน ๆ หนึ่ง ในด้านภาษาคำว่า “ ” จะใช้ได้กับท่านนบี ﷺ บุคคลทั่วไปหรือแม้แต่สิ่งของก็ตาม

ตามหลักวิชาการ

หะดีษมัรฟูอ คือ สิ่งที่ผู้รายงานพาดพิงถึงท่านนบี ﷺ โดยระบุเป็นคำพูด การกระทำ การยอมรับ หรือคุณลักษณะตลอดจนชีวประวัติของท่านนบี⁽¹⁾

ในทางปฏิบัติจริงหะดีษมัรฟูอมักจะใช้ในลักษณะเฉพาะเจาะจงกับท่านนบี ﷺ เท่านั้น การใช้ในลักษณะเช่นนี้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในหมู่นักวิชาการทุกสาขา

2. ชนิดและตัวอย่างของหะดีษมัรฟูอ

จากนิยามข้างต้นพอสรุปได้ว่า หะดีษมัรฟูอมี 4 ชนิดด้วยกัน คือ มัรฟูอ-เกาลีย (ที่เป็นคำพูด) มัรฟูอ-ฟิอูลีย (การกระทำ) มัรฟูอ-ดักกรีย (การยอมรับ) และมัรฟูอ-วัคฟีย (คุณลักษณะ)

ชนิดที่ 1 หะดีษมัรฟูอเกาลีย ()

หมายถึง คำพูดของท่านนบี ﷺ ที่ได้กล่าวในสถานการณ์ต่าง ๆ จะเกี่ยวกับเรื่องศาสนาหรือเรื่องทางโลก เช่น การดุอาอ์ การให้คำตักเตือน การอ่าน เป็นต้น

⁽¹⁾ ดู ความหมายของหะดีษ หน้า 9

หะดีษมัรฟูอฺชนิดนี้ เรียกอีกชื่อว่า หะดีษเกาลียฺ ตัวอย่าง มีเศาะหาบะฮฺท่านหนึ่งได้รายงานวาท่านนบี ﷺ ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งในสถานการณ์ สถานที่ และเวลา เป็นต้น เช่น กล่าวถึงเรื่องทะเลาะและหะรอม การห้าม คำตักเตือน และอื่น ๆ

หะดีษมัรฟูอฺเกาลียฺจะให้หุ้มนั้นทั้งที่เป็นวาญิบ สุন্নัต หะรอม และมักรูฮฺ ซึ่งขึ้นอยู่กับสำนวนคำพูดที่กล่าวออกมาหรือกรณีแวดล้อมอื่น ๆ

ชนิดที่ 2 หะดีษมัรฟูอฺฟิอฺลียฺ ()

หมายถึง การกระทำของท่านนบี ﷺ ต่อหน้าศอหาบะฮฺหรือต่อหน้าท่านหญิงในกลุ่มภริยาของท่าน การกระทำในทุก ๆ อิริยาบถของท่านนบีไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัว อิบาตะฮฺ มุอามะลาต มุนากะฮฺาต เป็นต้น

หะดีษมัรฟูอฺฟิอฺลียฺ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า หะดีษฟิอฺลียฺ⁽²⁾ ตัวอย่างเช่น เศาะหาบะฮฺกล่าวว่า การกระทำของท่านนบี ﷺ อย่างนี้หรือท่านนบีได้ปฏิบัติในลักษณะนี้

หะดีษมัรฟูอฺฟิอฺลียฺจะให้หุ้มนั้นทั้งที่เป็นวาญิบ สุन्नัต หะรอม และมักรูฮฺ เหมือนกับ หุ้มนั้นของหะดีษมัรฟูอฺเกาลียฺ

ชนิดที่ 3 หะดีษมัรฟูอฺตักวีรียฺ ()

หมายถึง การยอมรับของท่านนบี ﷺ ต่อการกระทำของเศาะหาบะฮฺบางคนที่ได้ปฏิบัติต่อหน้าท่านนบี ﷺ หรือให้การยอมรับต่อคำอ่านของเศาะหาบะฮฺบางคนที่ได้อ่านต่อท่าน

หะดีษมัรฟูอฺชนิดนี้เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า หะดีษตักวีรียฺ ตัวอย่างเช่น เศาะหาบะฮฺท่านหนึ่งกล่าวว่า ได้มีการปฏิบัติต่อหน้าท่านนบี ﷺ อย่างนี้ และ

⁽²⁾ มัรฟูอฺฟิอฺลียฺไม่ว่าการกระทำนั้นเป็นเรื่องส่วนตัวของท่านนบี ﷺ หรือไม่ก็ตาม หุ้มนั้นของการกระทำสำหรับท่านนบี ﷺ เพียงผู้เดียวหรือรวมถึงประชาชาติด้วย

ไม่มีการปฏิบัติจากท่านในเรื่องดังกล่าว การให้การยอมรับของท่านนบี ﷺ มักจะใช้สำนวนที่หลากหลาย เช่น

1. สำนวนที่ชัดเจนต่อข้อซักถามของเศาะหาบะฮ์ เช่น ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “คุณปฏิบัติถูกต้องแล้ว” ()

2. สำนวนที่พูดในเชิงให้กำลังใจต่อการกระทำของเศาะหาบะฮ์ หรือต่อคำพูดของพวกเขา เช่น ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ทรงรักเขา” () เป็นต้น

3. การเจียบต่อการกระทำของเศาะหาบะฮ์บางคน กล่าวคือ ท่านนบี ﷺ ไม่ได้ปฏิเสธ หรือไม่ได้ให้การยอมรับ เช่น ไม่ได้สั่งและไม่ได้ห้ามเศาะหาบะฮ์

หะดีษมัรฟูดักริรียะจะมีเพียงหุ้กัมเดียวเท่านั้น คือ หุ้กัมมุบาหฺ (ฮารุส) อนุญาตให้ปฏิบัติได้ กล่าวคือ ผู้ใดต้องการปฏิบัติก็สามารถทำได้และผู้ใดไม่ประสงค์จะปฏิบัติก็ไม่ผิดกับบทบัญญัติอิสลามแต่อย่างใด หะดีษมัรฟูดุชนีนี้เป็นการเปิดโอกาสแก่ประชาชาติในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องที่สามารถอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต

ชนิดที่ 4 หะดีษมัรฟูดุคุฟียฺ ()

หมายถึง คุณลักษณะที่ท่านนบีได้ปฏิบัติในทุกอิริยาบถและในทุกสถานการณ์ ตลอดชีวิต เช่น เศาะหาบะฮ์กล่าวว่า ท่านนบี ﷺ ปฏิบัติตัวอย่างนี้ หรือท่านกล่าวเช่นนี้ เป็นต้น

หะดีษมัรฟูดุตามลักษณะเช่นนี้เรียกอีกชื่อว่า หะดีษวัคฟียฺ

หะดีษมัรฟูดุคุฟียฺจะมีหุ้กัมทั้งที่เป็นหุ้กัมวาญิบ สุนัต และมุบาหฺ ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีหากมีการปฏิบัติตามดังเช่นการปฏิบัติของท่านนบี ﷺ

3. ระดับของหะดีษมัรฟูอ์

หะดีษมัรฟูอ์มีหลายระดับทั้งที่เป็นหะดีษเศาะหีหฺ หะดีษหะซัน หะดีษฏะอียะฮ์ หะดีษฏอียะฮ์อิฟฏิดัน และเมามะอูฮฺ หะดีษทั้งห้าระดับนี้ก็ขึ้นอยู่กับสถานภาพของผู้รายงานหะดีษแต่ละคนตั้งแต่ช่วงต้น ช่วงกลางหรือช่วงสุดท้ายของสเนด (รายละเอียดมีการอธิบายในบทที่ 5 และบทที่ 6)

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐานและปฏิบัติตาม

หะดีษมัรฟูอ์นั้นเชื่อว่าสามารถใช้เป็นหลักฐานได้ทั้งหมด หากแต่บางหะดีษใช้เป็นหลักฐานได้และบางหะดีษก็ใช้เป็นหลักฐานไม่ได้ ตามทัศนะของอุละมาอ์หะดีษ หากหะดีษมัรฟูอ์สามารถพาดพิงไปยังท่านนบี ﷺ ด้วยกระบวนการรายงานที่ถูกต้องแล้ว วาญิบ จะต้องปฏิบัติตามและนำมาใช้เป็นหลักฐานได้

พึงทราบเป็นการเบื้องต้นว่า หะดีษมัรฟูอ์บางครั้งจะขัดแย้งกับหะดีษเมามะอูฮ์ และบางครั้งจะขัดแย้งกับหะดีษมัรฟูอ์ด้วยกัน ในกรณีเช่นนี้จะต้องยึดปฏิบัติตามหะดีษมัรฟูอ์ที่มีฐานะเหนือกว่า

ประเภทที่ 3 หะดีษเมามะอูฟ

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” เป็นอาการนามในรูปของมัฟอูล (กรรม) มาจากคำว่า “ ” ซึ่งแปลว่า หยุด หรือลุดที่

ตามหลักวิชาการ

หมายถึง สิ่งที่พาดพิงถึงบรรดาศอหาบะฮฺจะเป็นคำพูด การกระทำ และการยอมรับ ที่ไม่ใช่พาดพิงถึงท่านนบี ﷺ⁽¹⁾

การที่เรียกว่า หะดีษเมากูฟนั้นก็เนื่องจากสิ้นสุดคำพูด การกระทำ และการยอมรับเพียงแค่ศอหาบะฮฺเท่านั้น

2. ชนิดและตัวอย่างของหะดีษเมากูฟ

จากนิยามข้างต้น หะดีษเมากูฟสามารถจำแนกออกเป็น 3 ชนิดดังนี้

ชนิดที่ 1 หะดีษเมากูฟเกาลียฺ ()

หมายถึง คำพูดของศอหาบะฮฺที่ได้กล่าวในเวลาและสถานที่ต่าง ๆ ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับใด ๆ กับท่านนบี ﷺ

คำพูดหรือคำกล่าวของศอหาบะฮฺที่ผู้รายงานแอบอ้างได้ยินหรือเห็นโดยตรงจากศอหาบะฮฺซึ่งไม่มีกรณีแวดล้อม⁽¹⁾ บ่งชี้ถึงการอ้างมาจากท่านนบี ﷺ แม้แต่คำเดียว แต่หากมีกรณีแวดล้อมแสดงถึงการพาดพิงถึงท่านนบีจะไม่เรียกว่า หะดีษเมากูฟ เช่น ผู้รายงานกล่าวว่า มีศอหาบะฮฺท่านหนึ่งกล่าวว่า “.....” ตัวอย่าง

“ :

”

⁽¹⁾ อัลอิรอกียฺ หน้า 51

⁽¹⁾ กรณีแวดล้อมเป็นที่รู้จักกันในหมู่ละมาว่า “ ” หรือหลักฐานจากอัลกุรอานและอัลสุนนะฮฺ

แปลว่า : อาลี เบ็ญอะบิฏอเล็บ رضي الله عنه กล่าวว่า “จงอธิบายให้คนอื่นฟังด้วยภาษาที่พวกเขาเข้าใจ หรือว่าพวกเขาต้องการจะกล่าวโกหกต่ออัลลอฮ์และรَسُولของพระองค์”⁽²⁾

ชนิดที่ 2 หะดีษเมากูฟฟิอูลีย ()

หมายถึง การกระทำของเศาะหาบะฮ์ที่เกิดขึ้นในทุก ๆ สถานการณ์ ทุก ๆ อิริยาบถและลักษณะต่างๆ

การกระทำของเศาะหาบะฮ์ที่เป็นเมากูฟนั้นต้องมาจากการรายงานที่อ้างถึงพวกเขาโดยตรงและไม่เกี่ยวข้องกับท่านนบี ﷺ แต่อย่างใด ตัวอย่างเช่นผู้รายงานกล่าวว่า เป็นการกระทำของเศาะหาบะฮ์ท่านนี้ หรือมีเศาะหาบะฮ์ท่านหนึ่งได้กระทำสิ่งนี้ เป็นต้น

" : -

แปลว่า : อิมามอัลบุคอรียกกล่าวว่า อิบนุอัब्บาสเป็นอิมามนำละหมาดทั้ง ๆ ที่ท่านตะยัมมูม⁽³⁾

ชนิดที่ 3 หะดีษเมากูฟดักริรีย ()

หมายถึง เศาะหาบะฮ์ให้การยอมรับต่อคำพูดหรือการกระทำของคนหนึ่งคนใดที่ปรากฏต่อหน้าพวกเขาหรือจากการบอกเล่าให้แก่พวกเขา⁽⁴⁾

⁽²⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรี เล่มที่ 1 หน้า 56

⁽³⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรี เล่มที่ 1 หน้า 82

ตัวอย่างหะดีษเมากฎพัคกริรีย์ เช่น ตาบีอินท่านหนึ่งได้รายงานว่าเขาได้ปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใดต่อหน้าเศาะหาบะฮ์ท่านหนึ่ง แต่ไม่ได้รับการปฏิเสธจากพวกเขาแม้แต่คนเดียว หรือตาบีอินกล่าวว่า เขาได้กระทำการหนึ่งต่อหน้าเศาะหาบะฮ์ท่านหนึ่ง เศาะหาบะฮ์ท่านนั้นให้การยอมรับต่อการกระทำหรือพวกเขาไม่ปฏิเสธ ดังที่ปรากฏในฉบับต่อไปนี้

﴿

﴾ :

แปลว่า : “แท้จริงอุมัร เบนี อัลค็อฎฏอบได้ห้ามเรียกค่ามะฮัรแพง (เกินกว่าเหตุ) มีผู้หญิงท่านหนึ่งกล่าวว่า เรื่องนี้ไม่ใช่สำหรับตัวท่านแต่อย่างใด นางก็อ่านอายะฮ์ ﴿

﴾⁽¹⁾ ความว่า “และเจ้าจงมอบแก่พวกนางสิ่งมีค่าจากทอง” และอุมัรกล่าวว่า ทุกคนในกลุ่มพวกเราเข้าใจ (เรื่องมะฮัร) ดีกว่าอุมัรเสียอีก”⁽²⁾

⁽⁴⁾ คือ เศาะหาบะฮ์ให้การยอมรับต่อคำพูดหรือการกระทำของเศาะหาบะฮ์ด้วยกัน หรือให้การยอมรับต่อคำพูดหรือการกระทำของตาบีอิน และไม่ได้รับการคัดค้านจากเศาะหาบะฮ์ท่านอื่น

⁽¹⁾ ซูเราะฮ์อันนิสาฮ์ อายะฮ์ที่ 20

⁽²⁾ บันทึกโดยอับดุลรอชาค (อ้างใน อัศศ็อนอานี๊ เล่มที่ 3 หน้า 321)

สิ่งที่น่าสังเกตประการหนึ่งคือ การที่ผู้รายงานกล่าวพาดพิงถึงเศาะหาบะฮ์และเศาะหาบะฮ์กล่าวพาดพิงไปยังท่านนบี ﷺ ในลักษณะใดก็ตามที่สามารถเข้าใจว่ามาจากท่านนบี ﷺ กรณีเช่นนี้ไม่ใช่เป็นหะดีษเมากูฟ แต่เป็นหะดีษมัรฟูอ⁽³⁾

3. ระดับของหะดีษเมากูฟ

หะดีษเมากูฟไม่ได้อยู่ในระดับเดียวกัน แต่บางหะดีษอยู่ในระดับหะดีษศ่อหิฮ์ บางหะดีษอยู่ในระดับหะซัน และบางหะดีษอยู่ในหะดีษฎออีฟ⁽⁴⁾

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐานและปฏิบัติตาม

การนำหะดีษเมากูฟมาเป็นหลักฐานนั้นให้พิจารณาจาก 2 ประการ คือ ประการแรก หะดีษเมากูฟที่ไม่ใช่หุก่มมัรฟูอ หากอยู่ในระดับหะดีษเมากูฟที่เศาะหิหฺหรือหะซันก็สามารถนำมาใช้เป็นหลักฐานได้ และยังสามารถให้การสนับสนุนหะดีษมัรฟูอฎาะอีฟอีกด้วย เนื่องจากบรรดาเศาะหาบะฮ์จะปฏิบัติตามสุนนะห์ และประการที่สองคือ หะดีษเมากูฟที่มีหุก่มเป็นมัรฟูอก็มีฐานะเหมือนกับหะดีษมัรฟูอทุกประการ

ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น คือ ในกรณีที่หะดีษเมากูฟไม่ขัดแย้งกับหะดีษมัรฟูอที่ใช้เป็นหลักฐานได้⁽¹⁾ ส่วนหะดีษเมากูฟที่ขัดแย้งกับหะดีษมัรฟูอที่มีฐานะฎออีฟ อุละมาอ์มีความเห็นที่แตกต่าง ซึ่งบางทัศนะระบุว่าให้นำหะดีษเมากูฟใช้เป็นหลักฐาน และบางทัศนะกล่าวว่าให้นำหะดีษมัรฟูอฎาะอีฟเป็นหลักฐานได้ แต่

⁽³⁾ รายละเอียดจะอธิบายในเรื่องหะดีษเมากูฟหุก่มมัรฟูอ

⁽⁴⁾ รายละเอียดมีการอธิบายในบทที่ 6

⁽¹⁾ หะดีษเมากูฟและหะดีษมัรฟูอที่มีระดับเศาะหิหฺ หะซัน แม้แต่ฎาะอีฟ

ในกรณีหะดีษเมาฎุฟขัดแย้งกับหะดีษเมาฎุอู จะต้องใช้หะดีษเมาฎุฟเป็นหลักฐาน ถึงแม้ว่าจะอยู่ในระดับหะดีษฏออีฟก็ตาม

แต่ในทางปฏิบัติจริง การนำหะดีษเมาฎุฟมาเป็นหลักฐานนั้นมีอยู่มากมา 2 กลุ่มด้วยกัน คือ

กลุ่มที่หนึ่ง เป็นการปฏิบัติของอิมามอัชชาฟีอี อิมามอะหมัด เบญญ หัน บัล อิมาม อัลบัยฮะกีและอื่น ๆ ใช้หะดีษเมาฎุฟเป็นหลักฐาน ตามทัศนะของ อุละมาอูบางกลุ่ม หะดีษเมาฎุฟต้องมาก่อนกีลาสเสมอ⁽²⁾ ตัวอย่าง การยกมือทั้งสองข้างในการละหมาด ญะนาซะฮฺ ซึ่งอุละมาอูกลุ่มนี้ให้พบว่า สุนัตให้ยกมือทั้งสองทุกครั้งเมื่อกล่าวตักบิร ทั้ง 4 ครั้งโดยยึดหะดีษเมาฎุฟของอิบนุ อุมัรที่มีฐานะเป็นหะดีษหะซัน⁽³⁾

กลุ่มที่สอง เป็นการปฏิบัติของอิมามอะบูหะนีฟะฮฺ ซึ่งมีความเห็นว่าหะดีษเมาฎุฟใช้เป็นหลักฐานไม่ได้ เนื่องจากเป็นเพียงคำพูดของคนบางคนเท่านั้น คำพูดนั้นอาจจะถูกหรือผิดก็ได้⁽⁴⁾ ด้วยเหตุดังกล่าว อิมามอะบูหะนีฟะฮฺกล่าวว่า ไม่สุนัตในการยกมือทั้งสองข้างขณะกล่าวตักบิรในละหมาดญะนาซะฮฺทั้งสิ้นครั้งท่านใช้หะดีษมัรฟูอฺฎะอ์อีฟถือเป็นหลักฐานเพื่อยืนยันต่อพิตवादังกล่าว⁽⁵⁾

หะดีษเมาฎุฟที่มีหุكمเป็นหะดีษมัรฟูอฺ

นอกจากหะดีษเมาฎุฟที่ได้อธิบายไปแล้วนั้น จะมีหะดีษเมาฎุฟอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในนาม หะดีษเมาฎุฟที่มีฐานะเป็นหุكمมัรฟูอฺ หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า *หะดีษเมาฎุฟหุคมียฺ* ที่เรียกหะดีษเช่นนี้ก็เพราะเป็น

⁽²⁾ ดู มัคบุร หน้า 81

⁽³⁾ บันทึกโดยอัลบัยฮะกี : 3/258

⁽⁴⁾ ดู มัคบุร หน้า 81

⁽⁵⁾ บันทึกโดยอะบูดาวูด : 2/169

คำกล่าวหรือการกระทำของเศาะหาบะฮ์แต่มีการเกี่ยวพันกันกับท่านนบี ﷺ ในเรื่องนั้น ๆ ในด้านของหุกุม กล่าวคือ ตัวบทหะดีษเป็นเมฆาฎแต่หุกุมของหะดีษเป็นมรรฟุอ โดยทั่วไปแล้วหะดีษในลักษณะนี้มี 3 ลักษณะด้วยกัน คือ

ลักษณะที่ 1 คำพูดของเศาะหาบะฮ์ที่ไม่อยู่ในกรอบของการอิญญัตฮาด และไม่ได้อยู่ในฐานะของการอธิบายคัมพท์หรือขยายความเอง ตัวอย่างเช่น

1. คำอธิบายเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่ผ่านมาในอดีตเกี่ยวกับการสร้างมัสญิด

2. คำพูดที่กล่าวถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเช่น มีการพูดถึงการมาพัวพันกัน พิณะฮ์ต่าง ๆ และวันกิยามะฮ์ เป็นต้น

3. คำพูดที่กล่าวถึงผลตอบแทนที่มีต่อมนุษย์

ลักษณะที่ 2 ผู้รายงานกล่าวรายงานหะดีษแต่พาดพิงถึงเศาะหาบะฮ์โดยใช้คำหนึ่งคำใดต่อไปนี้ “ ” หรือ “ ” หรือ “ ” หรือ “ ” ตัวอย่างเช่น หะดีษจากการรายงานของอัลอะอูร้อญญ์ กล่าวว่า

:

ความว่า : จากอะบูสุรอรเราะฮ์ในบางสายรายงานกล่าวว่า
พวกเขาจะต่อสู้กับกลุ่มหนึ่งที่มีอายุน้อย⁽¹⁾

⁽¹⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรี : 4/56

ลักษณะที่ 3 ผู้รายงานกล่าวว่า มีเคาะหาบะฮุท่านหนึ่งกล่าวรายงานหะดีษโดยสำนวนการรายงานต่อไปนี้ “ ” หรือ “ ” หรือ “ ” และใช้สำนวนอื่นๆ ในลักษณะเดียวกัน⁽²⁾ ตัวอย่างเช่น

1. คำพูดของเคาะหาบะฮุบางท่านกล่าวว่า

ความว่า : “บิลาลได้สั่งพวกเราให้กล่าวอะฮ์ซานในสำนวนเป็นคู่และกล่าวอีกอมัตเป็นคู่”⁽³⁾

2. คำพูดของอุมมุอะฎียะฮ์กล่าวว่า

ความว่า : “พวกเราเป็นที่ห้ามติดตามญะนาซะฮ์ (ศพ) แต่ไม่ใช่เป็นการสั่งห้ามเด็ดขาด”⁽⁴⁾

3. คำรายงานของอะบูกิลาบะฮ์จากญาบิร กล่าวว่า

⁽²⁾ สำนวนข้างต้นเป็นสำนวนที่แสดงถึงการพาดพิงถึงท่านนบี ﷺ

⁽³⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรีย : 2/189

⁽⁴⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรีย : 3/56

ความว่า : “บางส่วนที่เป็นสุนนะฮ์ คือ เมื่อมีการแต่งงานกับหญิงสาวในบรรดาหญิงม่ายให้อยู่กับนางเป็นเวลาเจ็ดวัน”⁽¹⁾

นอกจากสำนวนที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีอีกหลายสำนวนที่กล่าวในทำนอง และมีความหมายเดียวกันซึ่งไม่จำเป็นต้องอธิบายซ้ำอีก

อย่างไรก็ตาม หะดีษเมากูฟที่มีหุกุมเป็นมรฟูอ์ก็สามารถใช้เป็นหลักฐานได้หากการรายงานของหะดีษนั้น ๆ มีฐานะเป็นหะดีษเศาะหีหฺหรือหะดีษหะซัน แต่หากการรายงานไม่ได้อยู่ในระดับเศาะหีหฺหรือหะซันไม่อนุญาตนำมาใช้เป็นหลักฐานได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับ อะกีดะฮ์ อิบาเดฮ์ การนิกาฮ์ เป็นต้น แต่บางทัศนะมีความเห็นว่า หะดีษเมากูฟหุกุม มรฟูอ์ใช้เป็นหลักฐานได้โดยไม่ต้องวิเคราะห์สถานภาพของหะดีษแต่อย่างใด เนื่องจากบรรดาเศาะหาบะฮ์ได้ปฏิบัติตามท่านนบีในทุกสิ่งทุกอย่างโดยไม่ต้องสงสัยใด ๆ ทั้งสิ้น

ประเภทที่ 4 หะดีษมักกูอ์

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” เป็นอาการนามในรูปของกรรม (อิสْمُ مَفْعُول) จากคำว่า “ ” แปลว่า ขาด ตรงกันข้ามกับคำว่า “ ” แปลว่า ถึงหรือติดต่อ ดังนั้น

⁽¹⁾ บันทึกรหัสโดยอัลบุคอรียะ : 8/68

หะดีษมักรูฏ หมายถึง หะดีษที่มีการรายงานไม่ถึงต้นสาย คือ รุสูลุลลอฮ์ และเศาะหาบะฮ์

ตามหลักวิชาการ

หะดีษมักรูฏ คือ สิ่งที่ถูกพาดพิงไปยังตาบิอินเท่านั้นทั้งที่เป็นคำพูดและการกระทำ⁽²⁾

หะดีษประเภทนี้สามารถใช้กับคำพูดหรือการกระทำของตาบิอู ตาบิอิน เช่น คำพูดของอิมามมาลิก เบญญ อะนัส อิมามอัชชาฟีอี อิมามอัชเชารี เป็นต้น และยังสามารถใช้กับคำพูดหรือการกระทำของอัตบาอู ตาบิอู ตาบิอิน เช่นกัน เช่น คำพูดหรือการกระทำของอิบนุอุมัยยะฮ์ อิบนุอูลัยยะฮ์ และท่านอื่น ๆ

2. ชนิดและตัวอย่างของหะดีษมักรูฏ

จากนิยามข้างต้น หะดีษมักรูฏแบ่งออกเป็น 2 ชนิด

ชนิดที่ 1 หะดีษมักรูฏเกาลีย ()

หมายถึง คำพูดของตาบิอิน ตาบิอูตาบิอิน และอัตบาอู ตาบิอู ตาบิอิน⁽¹⁾ ที่ได้กล่าวในเวลาและสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น คำพูดของอัลหะซัน อัลบัศรี เกี่ยวกับละหมาดตาม หลังอิมามมุบตะดีอู (อุตริ) กล่าวว่า “จงละหมาดเถิด ถึงแม้ว่าเขาจะทำในเรื่องอุตริกก็ตาม”⁽²⁾

ชนิดที่ 2 หะดีษมักรูฏฟิอิลีย ()

⁽²⁾ อัลสุญญีย : 2/96

⁽¹⁾ อุละมาอ์ทั้งสามรุ่นนี้เป็นทั้งนักรายงาน นักบันทึกและนักท่องจำหะดีษ

⁽²⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรี : 1/158

หมายถึง การกระทำของตาบิอีน ตาบิอูตาบิอีน หรืออัตบาอู ตาบิอู- ตาบิอีน เช่น คำรายงานของอิบรอเฮ็ม เบ็ญ มุฮัมมัด เบ็ญ อัลมุนตะศิริที่กล่าวว่า “อิมามมัศรูดได้กั้นม่านระหว่างเขากับครอบครัวของเขา ท่านก็หันหน้าทางกิบลัตในเวลาละหมาด ประกอบ อิบาตะฮฺ และใช้สำหรับพูดคุยเรื่องคุณยาณ สถานที่นั้น”⁽³⁾

3. ระดับของหะดีษมักญู

หะดีษมักญูมีทั้งที่เป็นหะดีษมักญูเคาะหิหฺ หะดีษมักญูหะซัน และหะดีษมักญู ฉะอะอิฟ และหะดีษมักญูเมาญู

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

หะดีษมักญูไม่อนุญาตให้นำมาใช้เป็นหลักฐานได้ในเรื่องเกี่ยวกับบทบัญญัติอิสลามและเรื่องอื่น ๆ เนื่องจากเป็นคำพูดหรือการกระทำของบุคคลหนึ่งเท่านั้น แต่หากมีกรณีแวดล้อมบ่งชี้อย่างชัดเจนว่ามาจากเคาะหาบะฮฺโดยใช้สำนวนรายงานที่ชัดเจน เช่น “ ” หะดีษมักญูในลักษณะนี้ จะมีหุกุมเป็นหุกุมมัรฟูอุมุรซัล⁽⁴⁾

อีกประการหนึ่งที่สำคัญเกี่ยวกับคำพูดของบรรดาอุละมาอูตาบิอีน ตาบิอูตาบิอีน และอัตบาอู ตาบิอูตาบิอีนดังนี้

เมื่อพวกเขา กล่าวว่า “ ” แปลว่า พวกเขาได้ปฏิบัติอย่างนี้ หรือกล่าวว่า “ ” แปลว่า พวกเขาได้กล่าวเช่นนี้ หรือกล่าวว่า “ ” แปลว่า พวกเขามีความเห็นว่ามันไม่เป็นไร สำนวน

⁽³⁾ บันทีก โดยอัคคัยละมียฺ : 2/96

⁽⁴⁾ รายละเอียดจะมีการอธิบายในเรื่องหะดีษมุรซัล

เหล่านี้มีความหมายแสดงการพาดพิงถึงเคาะหาบะฮุทั้งที่เป็นคำพูด การกระทำหรือแม้แต่การยอมรับ เว้นแต่มีหลักฐานบ่งชี้อย่างชัดเจนว่ามาจากคนอื่น ในทำนองเดียวกัน เมื่อพวกเขาบอกว่า “ ” แปลว่า ชาวสะลัฟได้ปฏิบัติอย่างนี้ หรือกล่าวว่า “ ” แปลว่า ชาวสะลัฟได้กล่าวเช่นนี้

จำนวนต่าง ๆ เหล่านี้มีความหมายเจาะจงใช้กับเคาะหาบะฮุเท่านั้น เพราะคำว่า “สะลัฟ” ที่มาจากคำพูดของตาบิอิน คือ เคาะหาบะฮุ แต่หากเป็นคำกล่าวของคนอื่นจะมีความหมายดังนี้

ตาบิอุตาบิอินกล่าวว่า ชาวสะลัฟ หมายถึงเคาะหาบะฮุและตาบิอิน

อับบาอู ตาบิอุตาบิอิน กล่าวว่า ชาวสะลัฟ หมายความว่า เคาะหาบะฮุ ตาบิอิน และตาบิอุตาบิอิน

หากกล่าวว่า ชาวสะลัฟ ที่มาจากคำพูดของคนในสมัยต่อ ๆ มาหรือคนในสมัย *มุตะอัคคิรูน* หมายถึง เคาะหาบะฮุ ตาบิอิน ตาบิอุตาบิอิน และอับบาอู ตาบิอุตาบิอิน หรือผู้ที่มีชีวิตอยู่ในช่วง 300 ปีแรกแห่งฮิจเราะฮ์ศักราช

บทที่ 7

การจำแนกหะดีษ

โดยพิจารณาจำนวนของผู้รายงาน

การจำแนกหะดีษที่จะกล่าวถึงในบทนี้ คือ การจำแนกหะดีษมัรฟูอฺ ไม่ใช่หะดีษกุดลียฺ หะดีษเมากูฟ และหะดีษมักฏูอฺแต่อย่างใด

การจำแนกหะดีษมัรฟูอฺเป็นการพิจารณาจากสายรายงานของแต่ละหะดีษที่มาถึงเราจากผู้รายงานทั้งหลายตั้งแต่ช่วงต้นจนถึงท่านนบี ﷺ การรายงานนั้นถูกต้องหรือไม่ก็ตาม การจำแนก หะดีษในลักษณะนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

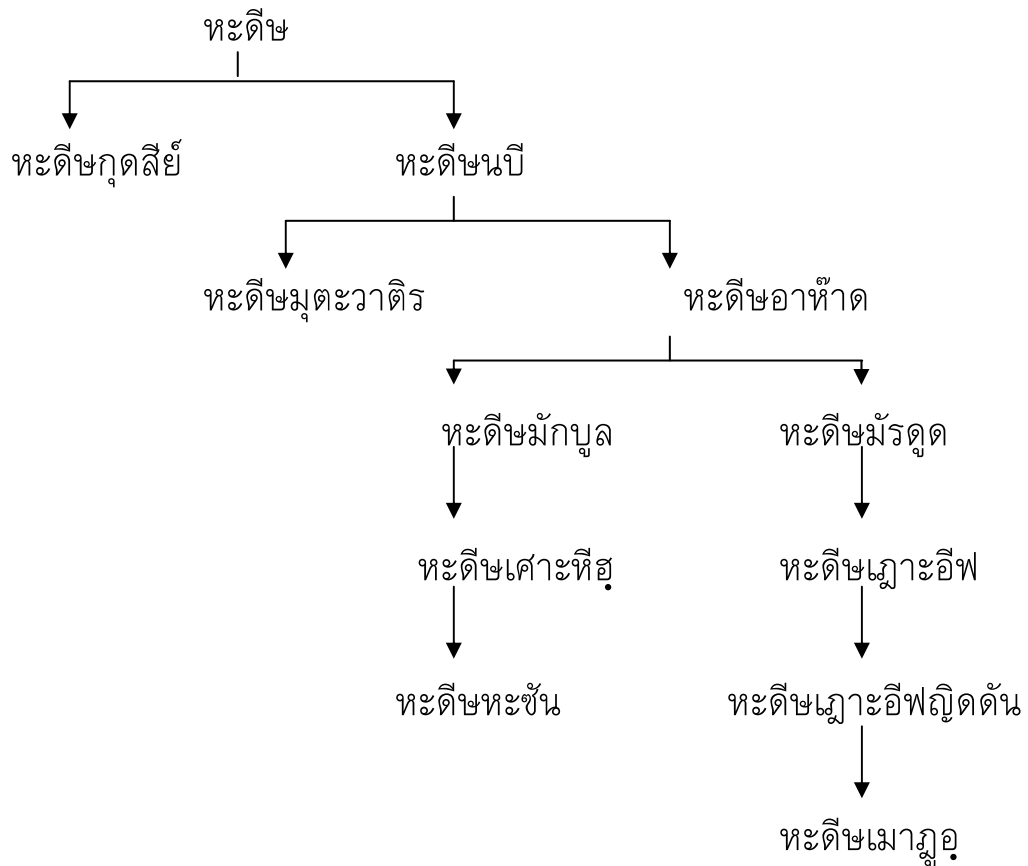
ประเภทที่ 1 หะดีษมุตะวาติร

ประเภทที่ 2 หะดีษอาหฺาด

แต่ละประเภทจะมีการอธิบายรายละเอียดตามลำดับ

แผนภูมิการจำแนกหะดีษ...

แผนภูมิการจำแนกหะดีษ

ประเภทที่ 1 หะดีษมุตะวาตีย...

ประเภทที่ 1 หะดีษมุตะวาติร

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” มาจากรากศัพท์ของคำว่า “ ” แปลว่า ติดๆ กัน หรือไม่ขาดสาย เช่น ฝนตกอย่างติดต่อกัน หมายถึงฝนตกลงมาติดต่อกันไม่ขาดสาย ส่วนคำว่า “ ” เป็นนามในรูปของประธานซึ่งเป็นชื่อเฉพาะของหะดีษมุตะวาติร

ตามหลักวิชาการ

หะดีษมุตะวาติร คือ หะดีษที่มีการรายงานโดยบุคคลเป็นจำนวนมาก ซึ่ง เป็น ไปไม่ได้ที่บุคคลเหล่านั้นจะสมรู้ร่วมคิดโกหกต่อท่านนบี ﷺ และหะดีษของท่าน⁽¹⁾

2. เงื่อนไขของหะดีษมุตะวาติร

การที่จะเรียกหะดีษมุตะวาติรได้นั้นจะต้องประกอบด้วยเงื่อนไข 4 ประการ

ประการที่ 1 มีการรายงานโดยผู้รายงานเป็นจำนวนมาก⁽²⁾

ประการที่ 2 ผู้รายงานจำนวนมากนั้นต้องมีในทุกสายสะนัด์⁽³⁾

⁽¹⁾ ดู อัดตะฮานะวีย์ หน้า 31

⁽²⁾ บรรดาอุละมาอ์มีความเห็นที่ต่างกันเกี่ยวกับจำนวนผู้รายงานขั้นต่ำของจำนวนมาก บางทัศนะกล่าวว่าตั้งแต่ 8 คนขึ้นไปบางทัศนะกล่าวว่าตั้งแต่ 9 คนขึ้นไป และมีบางทัศนะกล่าวว่าตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป แต่ทัศนะที่ถูกต้องคือ ทัศนะสุดท้าย (ดู อัลฮุฎฎะฮ์ : 2/188)

⁽³⁾ หมายความว่า ในทุก ๆ ช่วงของสะนัคนั้นต้องมีผู้รายงานอย่างน้อย 10 คนขึ้นไป

ประการที่ 3 ผู้รายงานจำนวนมากนั้นเป็นไปได้ที่จะสมรู้ร่วมคิดโกหกต่อหะดีษ⁽⁴⁾

ประการที่ 4 การรายงานของพวกเขามีการล้มผัสด้วยตนเอง⁽⁵⁾

หากขาดเงื่อนไขใดเงื่อนไขหนึ่งในจำนวนสี่ประการนี้ ไม่เรียกว่าหะดีษมุตะวาตริร แต่จะเป็นหะดีษอาหฺาด

3. ชนิดและตัวอย่างหะดีษมุตะวาตริร

หะดีษมุตะวาตริรแบ่งออกเป็น 2 ชนิด

ชนิดที่หนึ่ง หะดีษมุตะวาตริรลัฟซี ()

หมายถึง หะดีษที่เป็นมุตะวาตริรทั้งตัวบทและความหมายของหะดีษตัวอย่าง

:

) :

((

ความว่า : จากอะบูฮุร็อยเราะฮฺ رضي الله عنه จากท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “และผู้ใดเจตนาโกหกต่อฉันก็จงเตรียมที่นั่งสำหรับเขาไว้ในไฟนรก”⁽¹⁾

⁽⁴⁾ คือ ผู้รายงานเป็นจำนวนมากนั้นจะมาหลายเมือง หลายรุ่นและหลายมัซฮับ

⁽⁵⁾ คำว่าล้มผัสด้วยเองคือการรับหรือได้ยินหะดีษโดยตรงจากอาจารย์ตลอดทั้งสายรายงาน โดยใช้สำนวนการรายงานหะดีษคำว่า “ ” “ ” หรือ “ ” “ ” เป็นต้น

หะดีษบทนี้เป็นหะดีษมุตะวาติริทั้งตัวบทหะดีษและความหมาย อัลอัศเกาะลานีย์กล่าวว่า “สายรายงานของหะดีษในรุ่นเคาะหาบะฮ์มีมากกว่า 70 คน”⁽²⁾ ดังนั้น สายรายงานของหะดีษมีทั้งหมด 70 สาย ส่วนตัวบทของหะดีษมีการรายงานด้วยสำนวนที่หลากหลาย บางตอนของตัวบทหรือบางคำไม่มีการรายงานของระดับอื่น แต่ตัวบทหะดีษจะกล่าวในเรื่องเดียวกัน (ดูแผนภูมิระดับหน้า 61)

นอกจากระดับต่าง ๆ ที่ได้ยกมาจะมีระดับอื่นอีกหลายระดับที่รายงานหะดีษดังกล่าวทั้งหมดอยู่ในระดับหะดีษเคาะหียะห์หรือหะดีษหะซัน บางระดับมีลักษณะเป็น *ระดับอาลียะห์* และบางระดับมีลักษณะเป็น *ระดับนาซิล*

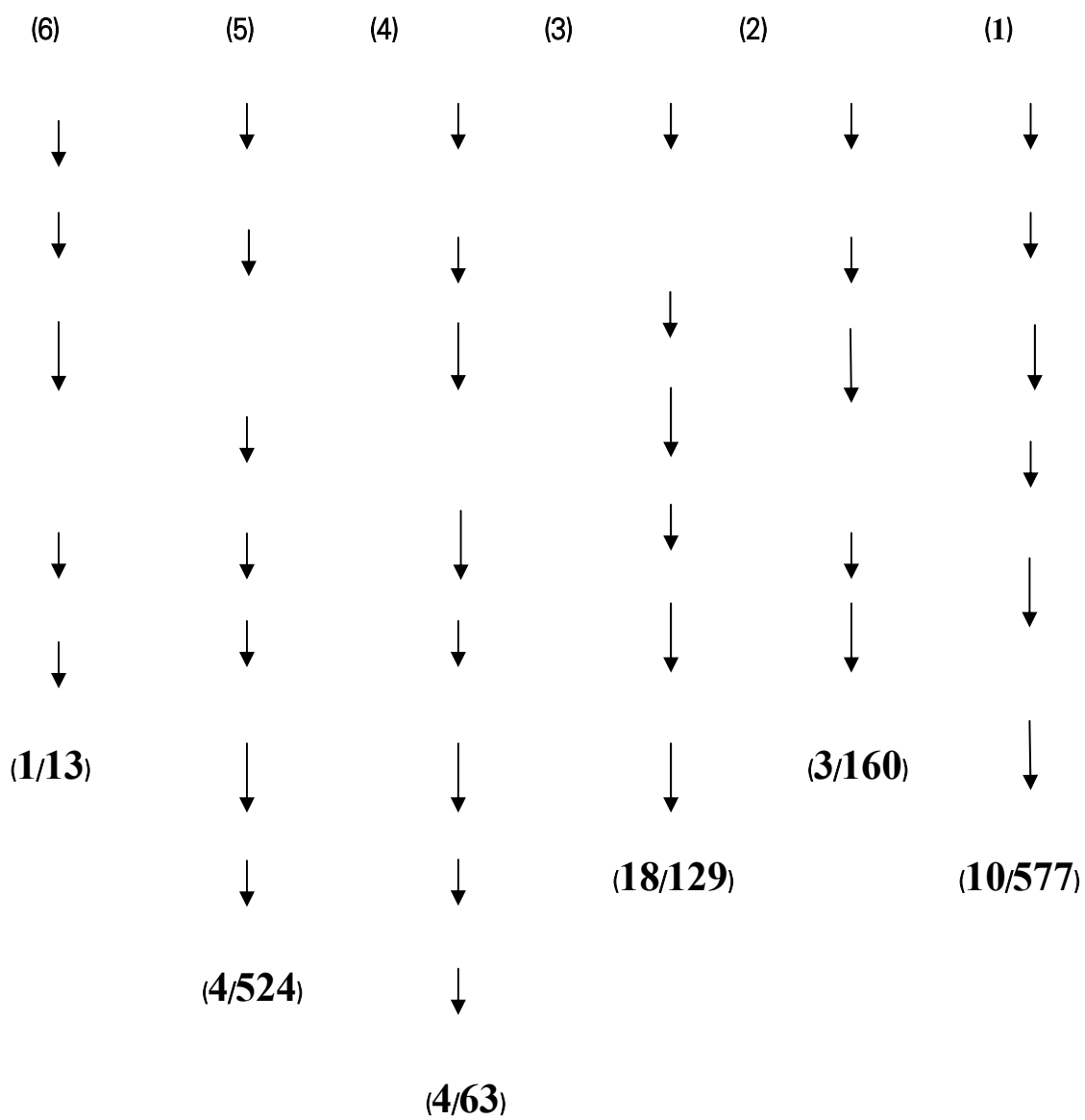
แผนภูมิระดับหะดีษมุตะวาติริลัพท์...

⁽¹⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรีด้วยสองระดับ คือ 1/577 จากอะบูสุรเราะฮ์ และ จากอัลมุฆีเราะฮ์ : 3/160, มุสลิม จากอะบูสะอีด : 18/129, อะบูดาูด : 4/63 และอัศศัรมิซียะห์ จากอับดุลละ : 4/524, อิบน์มาญะฮ์ได้รายงานด้วยสามระดับ คือ จากอะนัส เบ็ญญู มาลิกและ ญาบิร เบ็ญญู อับดุลละ : 1/13 และจากอะบูสะอีด อัลคุดรี : 1/14 อะหมัด เบ็ญญู หันบัล ได้รายงานด้วยสองระดับ คือ จากอะบูสะอีด อัลคุดรี : 3/39 และจากอะนัส เบ็ญญู มาลิก : 3/44, อัศศัรมิซียะห์ได้รายงานด้วยสองระดับ คือ จากอิบน์อับบาสและจาก ยะอฺลุเบ็ญญู มุรเราะฮ์ : 1/88

⁽²⁾ อัลอัศเกาะลานียะห์ : 1/129

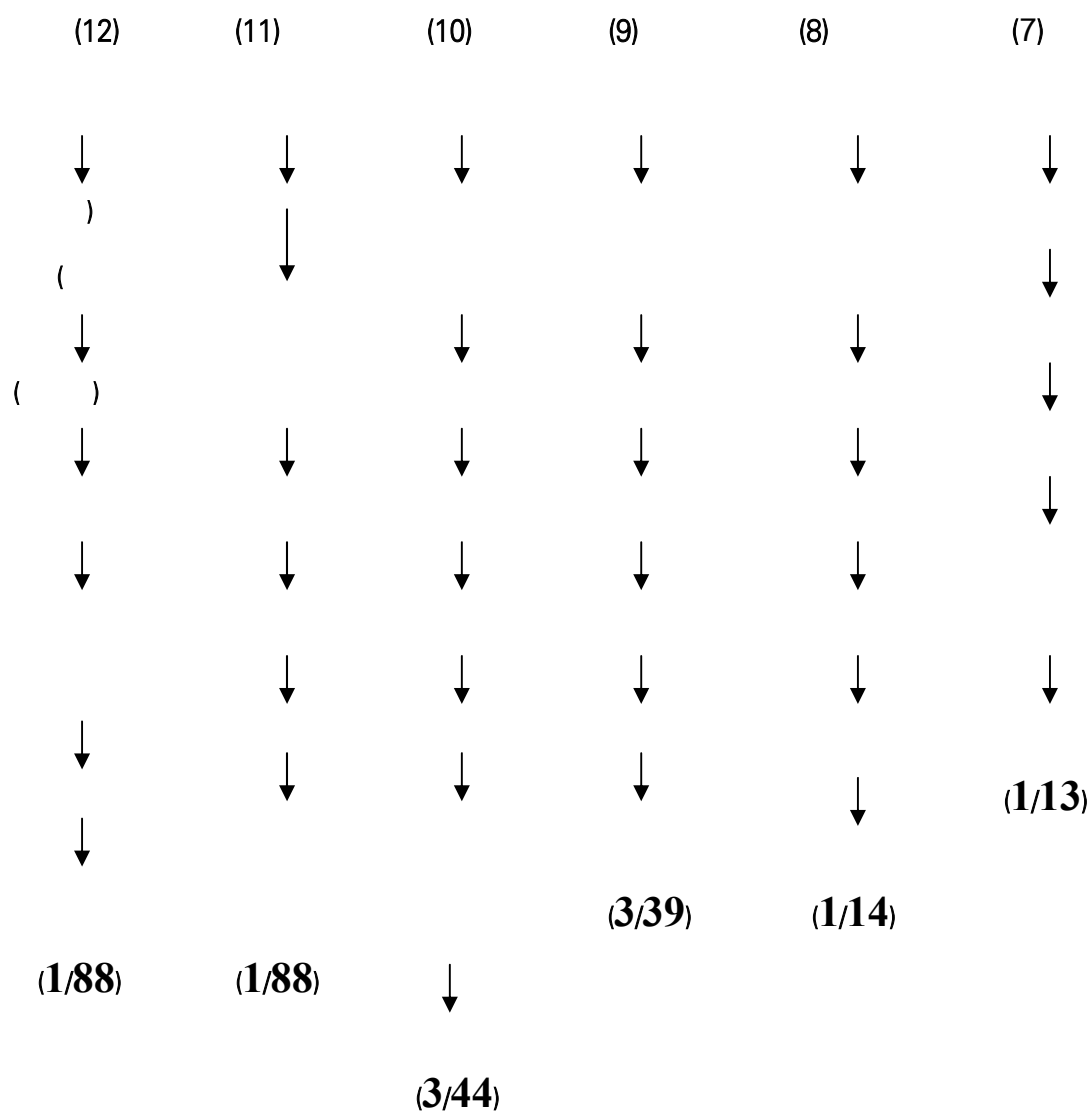
แผนภูมิสะนั้ดหะดีษมุตะวาตริลฟ์ชีย

(())

แผนภูมิสะนั้ดหะดีษมุตะวะวาติรลัฟซี (ต่อ)

(())

ชนิดที่สอง หะดีษมุตะวะวาติรมะอุนะวีย ()

หมายถึง หะดีษมุตะวะวาติรในด้านของความหมายเท่านั้น ไม่รวมถึงตัวบท
หะดีษ

:

ความว่า : จากอุ้มร เบ็ญ อัลค็อฏฏอบ رضي الله عنه กล่าวว่า “رضي الله عنه เมื่อท่านยกสองมือในการดุอาอ์ ท่านไม่ได้เอาสองมือลงจนกว่าท่านลูบใบหน้าเสียก่อน”⁽¹⁾

จากหะดีษบทนี้และหะดีษอื่น ๆ ได้พูดถึงเรื่องการยกสองมือขณะขอดุอาอ์ได้ การยกสองมือในเหตุการณ์ที่แตกต่างกันไม่ถึงขั้นหะดีษมุตะวาติร อิมามอัลสุญญีย์กล่าวว่า “เมื่อรวบรวมสายรายงานของหะดีษที่พูดถึงเฉพาะการยกสองมือเท่านั้น โดยมีได้พิจารณาเหตุการณ์หะดีษบทนี้อยู่ในระดับหะดีษมุตะวาติร”⁽²⁾

⁽¹⁾ บันทึกรายงานโดยอะบูดาอูด : 5/234, อัตติรมิซีย์ : 5/45 จากอิบนุอับบาส สำนักหะดีษเป็นของอัตติรมิซีย์ หะดีษนี้บันทึกโดยอิบนุมาญะฮฺจากสองกระแสรายงาน คือ จากอิบนุอับบาส : 1/1234 และจากอัลสาอิบ เบ็ญ ยะซีด : 2/1234 อัลอัสเกาะลานีย์ กล่าวว่า สำหรับหะดีษบทนี้มีชะวาฮิดบันทึกโดยอะบูดาอูดและท่าน อื่น ๆ เมื่อรวบรวมกระแสรายงานของหะดีษทั้งหมดสามารถสนับสนุนจึงเลื่อนฐานะเป็นหะดีษหะซัน (ดูอิบนุ อัลลาน : 2/254) หมายถึง หะดีษหะซันลิฆัยริศ

⁽²⁾ อัลสุญญีย์ : 2/180

4. หุ้ก่มของหะดีษมุตะวาติร

อุละมาอส่วนใหญ่มีความเห็นว่า หะดีษมุตะวาติรจะมีหุ้ก่มอิหมฺฏอริยฺ – (ความรู้ที่แน่นอน) หรือบอกหุ้ก่มอย่างเด็ดขาดที่ว่าญิบต้องปฏิบัติและจำเป็น ในการศรัทธาเสมือนเขาได้เห็นด้วยตนเองในสิ่งนั้น ๆ

5. หุ้ก่มของการนำมาใช้เป็นหลักฐาน

หะดีษมุตะวาติรวาญิบให้นำมาใช้เป็นหลักฐานและปฏิบัติตาม⁽³⁾ในทุกๆ เรื่องที่เกี่ยวกับเรื่องศาสนา ทะลาและหะรอม อิบาตะฮฺ การแต่งงาน และอื่นๆ เป็นต้น

6. จำนวนหะดีษมุตะวาติร

หะดีษมุตะวาติรมีจำนวนไม่มากหากเทียบกับหะดีษอาหฺาด เพราะสายรายงานที่มีลักษณะมากกว่า 10 คนในทุกช่วงและทุกรุ่นของสายรายงานไม่ใช่เรื่องที่ย่าย และการรายงานเพื่อจะได้มาซึ่งจำนวนดังกล่าวเป็นเรื่องที่เหน็ดเหนื่อยความสามารถของแต่ละคนโดยคน *อะวาม* เว้นแต่บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญและทุ่มเทเพื่อหะดีษของท่านนบี ﷺ เท่านั้น ที่สามารถทำได้

7. ตำราที่เกี่ยวข้อง

.1

.2

.3

⁽³⁾ วาญิบในที่นี้หมายถึงวาญิบอัยนียฺ (สำหรับบุคคล) คือ ผู้ใดปฏิเสธหะดีษหรือไม่ยอมปฏิบัติตามเนื้อหาสาระของหะดีษมุตะวาติรทั้ง ๆ ที่เขามีความรู้ในเรื่องนั้น เป็นหุ้ก่มหะรอม ส่วนผู้ที่ไม่มีความรู้หรือปฏิเสธเนื่องจากความถูกลของเขา อุละมาอมีความเห็นว่าเป็นที่อนุญาต

ประเภทที่ 2 หะดีษอาห้าด

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” เป็นคำพหูพจน์ของ แปลว่า หนึ่งเดียว หมายถึง หะดีษที่มีผู้รายงานหนึ่งเดียวหรือสายรายงานเดียว

จุดประสงค์ของการใช้คำพหูพจน์ “ ” เพื่อแสดงถึงสายรายงานนั้นไม่ถึงชั้นหะดีษ มุตะวาติร คือ สะนัต์แต่ละสะนัต์ของหะดีษแต่ละบทไม่ถึง 10 สะนัต์นั่นเอง

ตามหลักวิชาการ

หะดีษอาห้าด คือ หะดีษที่มีการรายงานที่ไม่ครบเงื่อนไขของหะดีษ มุตะวาติร⁽¹⁾

2. หุก่มของหะดีษอาห้าด

ตามทัศนะของอุละมาอฺส่วนใหญ่ระบุว่า หะดีษอาห้าดให้หุก่มอิลมุค็อนนีย – (คาดคะเน) ไม่ใช่หุก่มที่แน่นอน อิบน์ ฮัซม์ กล่าวว่า “หะดีษอาห้าดที่รายงานโดยผู้ที่มีคุณธรรมจากคนที่มีลักษณะเดียวกันจนถึงท่านนบี ﷺ วาญิบปฏิบัติตามและต้องมีการศรัทธาในหะดีษอีกด้วย”⁽²⁾

3. ชนิดของหะดีษอาห้าด

การจำแนกหะดีษอาห้าดออกเป็นชนิดต่าง ๆ นั้น มีวิธีการพิจารณา 2 ด้าน

⁽¹⁾ อัลอัสเกาะลานีย์ หน้า 26

⁽²⁾ อิบน์ฮัซม์ เล่มที่ 1 หน้า 165

1. พิจารณาจำนวนผู้รายงานในแต่ละระดับของแต่ละรุ่น

ชนิดที่ 1 หะดีษมัชฮูร ()

ชนิดที่ 2 หะดีษอะซีซ ()

ชนิดที่ 3 หะดีษเมาะรีบ ()

2. พิจารณาสถานภาพของผู้รายงานทั้งด้านสถานภาพของแต่ละคน

ชนิดที่ 1 หะดีษมักบูล ()

ชนิดที่ 2 หะดีษมัรดูด ()

แต่ละชนิดของหะดีษอาหฺาดจะมีการอธิบายตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

การจำแนกหะดีษอาหฺาดโดยพิจารณาจำนวนผู้รายงาน

ชนิดที่ 1 หะดีษมัชฮูร

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

หะดีษมัชฮูร “ ” คือ หะดีษที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายจากการบอกเล่าหรือหะดีษที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย

ตามหลักวิชาการ

หมายถึง หะดีษที่รายงานโดยผู้รายงานตั้งแต่สามคนขึ้นไป แต่ไม่ถึงชั้นหะดีษมุตะวาติร⁽¹⁾

⁽¹⁾ ดู อัลญะซาอียฺ หน้า 35

อุละมาส่วนใหญ่ได้กำหนดจำนวนผู้รายงานหะดีษมัชฮูรในขั้นต่ำคือ 3 คน ขึ้นไป⁽²⁾ ทักษะนี้ไม่ได้แยกระหว่างหะดีษมัชฮูรกับหะดีษอิสติฟาฎาะฮ⁽³⁾ ดังนั้น หะดีษมัชฮูรมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งคือ หะดีษมุสตะฟีอ

2. ตัวอย่างหะดีษมัชฮูร

:

)) :

((

ความว่า : จากอะบูมัสฮูด อัลบัดรี^{رضي الله عنه} กล่าวว่า รุสูลุลลอฮ^ﷺ กล่าวว่า “ผู้ใดชี้แนะ (คนอื่น) ในทางที่ดี เขาจะได้รับผลบุญเหมือนกับผลบุญของผู้ปฏิบัติ”⁽¹⁾

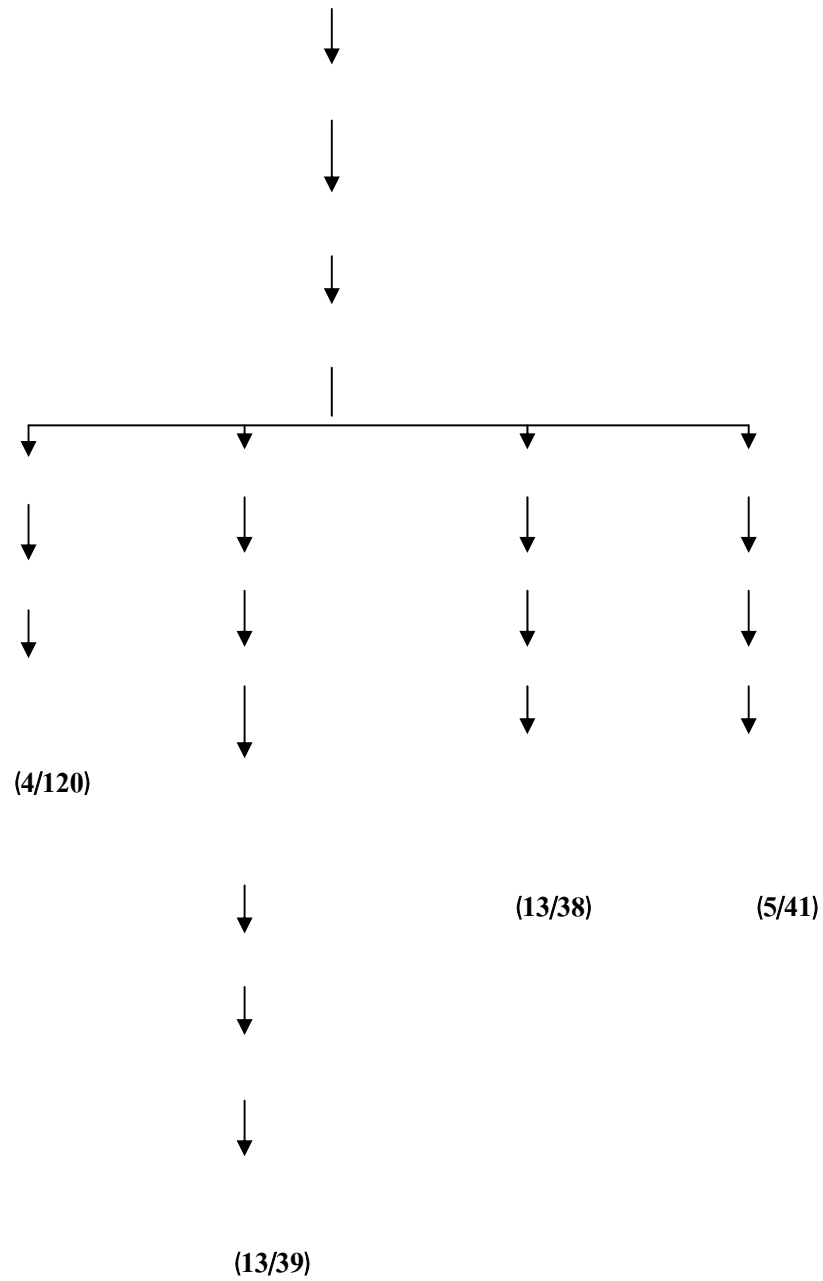
วิธีการรู้จักหะดีษมัชฮูรให้พิจารณาจำนวนสายรายงานของหะดีษที่มีสาม สะนัดขึ้นไปหรือไม่ (ดูสะนัดหะดีษข้างล่างนี้)

⁽²⁾ หนังสือเดิม

⁽³⁾ มีบางทัศนะเห็นว่าระหว่างหะดีษมัชฮูรกับหะดีษมุสตะฟีอมีข้อแตกต่าง คือ หะดีษมุสตะฟีอมีผู้รายงานสามคน ส่วนหะดีษมัชฮูรมีผู้รายงานตั้งแต่สี่คนถึงเก้าคน ทักษะที่ถูกต้อง คือ ทักษะของอุละมาส่วนใหญ่ (ดู อัลญะซาอิรี หน้า 35)

⁽¹⁾ บันทึกโดยมุสลิม : 13/ 38

แผนภูมิสะพานดะดะซังช็อน

3. ระดับของหะดีษมัซฮูร

หะดีษมัซฮูรมีทั้งหะดีษเศาะหีหฺ หะดีษหะซัน หะดีษญะอียะฟฺ หะดีษฏออิฟฟิดดัน และ หะดีษเมาฏู

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

หะดีษมัซฮูรอนุญาตใช้เป็นหลักฐานได้ หากเป็นหะดีษเศาะหีหฺหรือหะดีษหะซันและไม่อนุญาตให้นำหะดีษมัซฮูรที่ญะอียะฟฺและเมาฏูมาใช้เป็นหลักฐาน

5. ตำราที่เกี่ยวข้อง

.1

.2

.3

ชนิดที่ 2 หะดีษอะซีซ

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

หะดีษอะซีซ คือ หะดีษที่เกิดขึ้นเป็นบางครั้งบางคราว

ตามหลักวิชาการ

หมายถึง หะดีษที่มีการรายงานโดยผู้รายงานสองคนในทุก ๆ รุ่นตลอดทั้งสายรายงาน⁽¹⁾ ตั้งแต่ช่วงต้นจนถึงช่วงสุดท้ายของสัณด์

2. ตัวอย่างหะดีษอะซีซ

:

)) :

:

((

ความว่า : จากอะนัสกล่าวว่า รุสูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า “ไม่ถือเป็นการ
อิมานของใครคนหนึ่งคนใดในหมู่พวกเจ้าจนกว่าฉันจะเป็นที่รักยิ่ง
ของเขาเพื่ออัลลอฮ์ยิ่งกว่าบิดามารดา ลูก และบุคคลทั่วไป
ทั้งหมด”⁽¹⁾

⁽¹⁾ อัลญะซาอียี หน้า 36

⁽¹⁾ บันทีก โดยอัลบูกอริย : 2/15

ชนิดที่ 3 หะดีษเมาะรียบ

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” แปลว่า ไม่เหมือนกับคนอื่น หรือหะดีษที่มีการรายงาน
แปลกกว่าการรายงานของคนอื่น หรือหะดีษที่แปลกกว่าหะดีษอื่น⁽¹⁾

ตามหลักวิชาการ

หะดีษเมาะรียบ หมายถึง หะดีษที่มีการรายงานโดยผู้รายงานเพียงคนเดียวเท่านั้นตลอดทั้งสายรายงาน⁽²⁾

2. ตัวอย่างหะดีษเมาะรียบ

:

:

:

)) :

⁽¹⁾ คำว่าแปลกกว่าหะดีษอื่นในที่นี้หมายถึงด้านสายรายงาน คือ หะดีษที่มีการรายงานเพียงสายรายงานเดียวเท่านั้น
ทั้ง ๆ สายรายงานของหะดีษนั้นมีสองสะนัด์หรือมากกว่าที่มีผู้รายงานทั้งที่เป็นคนยิเกะฮุหรือ ไม่ก็ตาม หรือ
ผู้รายงานทั้งหมดเป็นคนยิเกะฮุ

⁽²⁾ มะหมูด อัคเฆาะหุหาน หน้า 123

((

ความว่า : จากอุ้มร เบ็ญ อัลคือฎฎอบขณะที่ท่านอยู่บนมินบรกล่าววว่าฉันได้ยีนรลูลลอฮฺ ^ﷺ กล่าววว่า “แท้จริงการงานทั้งหลายด้วยการเนียต และแท้จริงสำหรับแต่ละคนนั้นด้วยการเนียตของเขา ดังนั้น ผู้ใดอพยพเพื่ออัลลอฮฺและรลูลของพระองค์ การอพยพของเขาเพื่ออัลลอฮฺและรลูลเช่นเดียวกัน และผู้ใดอพยพเพื่อคุณยาที่เขาแสวงหาหรือเพื่อผู้หญิงที่เขาจะแต่งงานด้วย การอพยพของเขา ก็เพื่อสิ่งนั้น”⁽¹⁾

หะดีษบทนี้ถูกบันทึกไว้โดยผู้บันทึกหลายคนด้วยกันแต่มาจากสายรายงานเดียว กันตั้งแต่ช่วงต้นถึงช่วงท้ายของสะนัด (ดู แผนภูมิสะนัดหน้า 72)

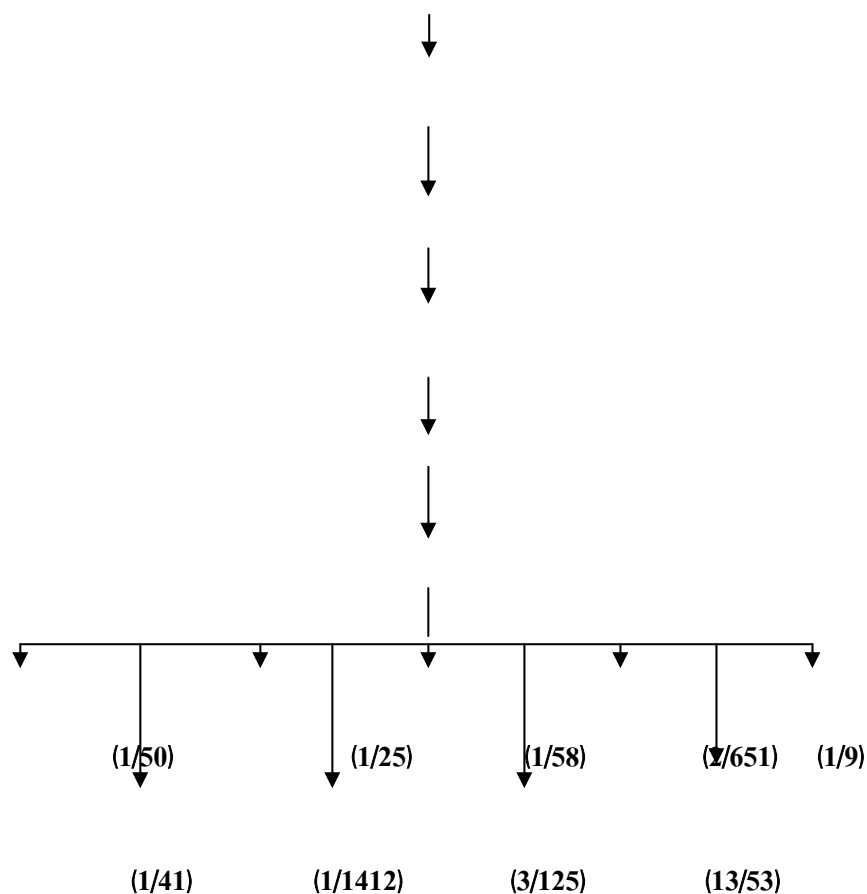
3. ระดับของหะดีษเกาะรียบ

หะดีษเกาะรียบมีหลายระดับเหมือนกับหะดีษมัซฮูรและหะดีษอะซีซ มีทั้งหะดีษเคาะหียหฺ หะดีษหะซัน และหะดีษฎาะอียฟ⁽²⁾

⁽¹⁾ มุตตะฟัค อะลียฺ บันทึกโดยอัลบุคอรียฺ : 1/9 และมุสลิม : 13/53

⁽²⁾ การพิจารณาในการตัดสินระดับของหะดีษจะพิจารณาจากสถานะของผู้รายงานหะดีษแต่ละคน และรวบรวมสายรายงานของหะดีษทั้งหมด แต่หากไม่มีสายรายงานอื่นร่วมรายงานด้วยนอกจากหนึ่งสายเท่านั้น หะดีษดังกล่าวจะถือเป็นหะดีษเกาะรียบ

แผนภูมิสันดหะดีษเมาะรีบ

4. การใช้เป็นหลักฐาน

อนุญาตให้นำหะดีษเมาะรีบมาใช้เป็นหลักฐานได้เฉพาะที่เป็นหะดีษเศาะหีษและหะดีษหะซันเท่านั้นและไม่อนุญาตนำหะดีษเมาะรีบที่เฎาะอ์ฟและเมาฎูอ์มาใช้เป็นหลักฐาน

5. ตำราที่เกี่ยวข้อง

.1

.2

.3

.4

ถึงอย่างไรก็ตามการรู้จักหัตถ์อาหัตทั้งสามชนิดนี้โดยวิธีการศึกษา
ส่นัดของแต่ละ หัตถ์ คือ

1. ศึกษาจำนวนสายรายงานของแต่ละหัตถ์และจำนวนผู้รายงานของแต่ละ
ละรุ่น
2. ศึกษาสภาพภาพของผู้รายงานหัตถ์ด้านคุณธรรมและข้อบกพร่อง

การจำแนกหัตถ์อาหัตโดยพิจารณาสภาพของผู้รายงาน

การจำแนกหัตถ์อาหัตทั้งสามชนิดที่ได้อธิบายแล้วนั้น – หัตถ์มัชฌูร
หัตถ์อะซีซ และหัตถ์เมะรีบ – โดยพิจารณาสภาพของผู้รายงานแต่ละคน
ตั้งแต่ช่วงต้น จนถึงช่วงสุดท้ายของส่นัดแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

ชนิดที่ 1 หัตถ์มักบูลมี 2 ระดับ

ระดับที่ 1 หัตถ์เคาะหิห

- หัตถ์เคาะหิหลิชาติฮ
- หัตถ์เคาะหิหลิหม้อยริฮ

ระดับที่ 2 หัตถ์หะลัน

- หัตถ์หะลันลิชาติฮ
- หัตถ์หะลันลิหม้อยริฮ

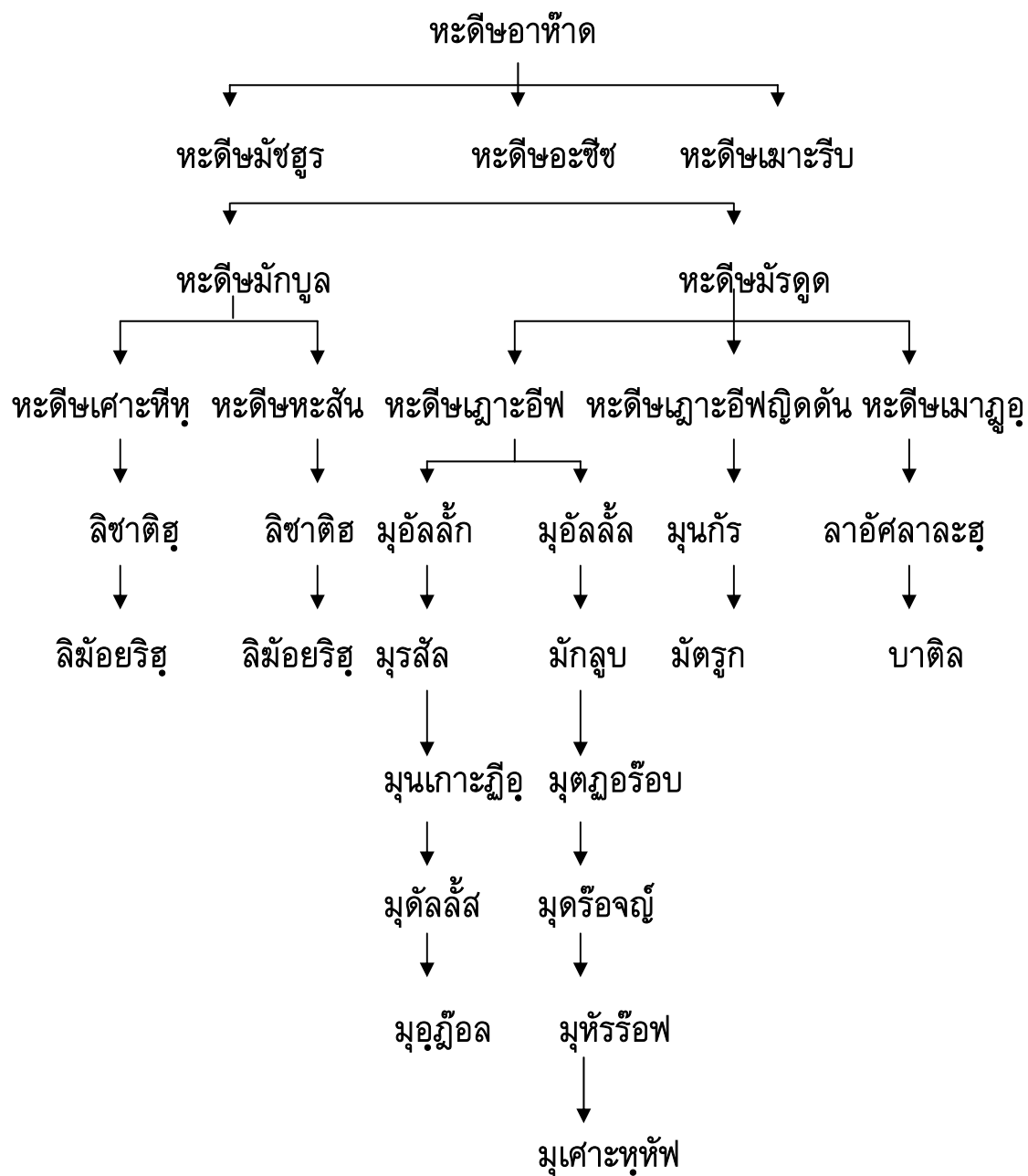
ชนิดที่ 2 หัตถ์มัรดูดมี 3 ระดับ

ระดับที่ 1 หัตถ์ฆะอะฮิฟ

ระดับที่ 2 หัตถ์ฆะอะฮิฟญิดัน

ระดับที่ 3 หัตถ์เมฆู

การจำแนกหะดีษอาหฺาด

หะดีษอาหฺาดชนิดที่หนึ่ง หะดีษมักบูล

1. นิยาม

หะดีษมักบูล คือ หะดีษที่ไม่ครบเงื่อนไขต่าง ๆ ที่สามารถให้การยอมรับและนำมาใช้เป็นหลักฐานได้

2. เงื่อนไขของหะดีษมักบูล

การที่จะเรียกว่าเป็นหะดีษมักบูลจะต้องประกอบด้วยเงื่อนไขดังนี้

1. สายรายงานติดต่อกัน
2. ผู้รายงานมีคุณธรรม
3. ผู้รายงานมีความจำที่ดีหรือดีเยี่ยม
4. ผู้รายงานไม่มีความบกพร่อง
5. ผู้รายงานไม่มีการปกปิดที่ซ่อนเร้น
6. การรายงานไม่ขัดแย้งกับการรายงานของคนอื่น
7. ได้รับการสนับสนุนจากสายรายงานอื่น

3. ระดับของหะดีษมักบูล

หะดีษมักบูลพิจารณาเงื่อนไขต่าง ๆ นั้น แบ่งออกเป็น 2 ระดับ

ระดับที่ 1 หะดีษเศาะหิหฺ

- หะดีษเศาะหิหฺลิขาคิฮฺ
- หะดีษเศาะหิหฺลิมัอยริฮฺ

ระดับที่ 2 หะดีษหะลัน

- หะดีษหะลันลิษาติฮฺ
- หะดีษหะลันลิหม้อยริฮฺ

ระดับที่ 1 หะดีษเศาะหีหฺ

บรรดาอุละมาอ์ได้แบ่งหะดีษเศาะหีหฺออกเป็น 2 ชนิด คือ หะดีษเศาะหีหฺลิษาติฮฺและหะดีษเศาะหีหฺลิหม้อยริฮฺ

ชนิดที่ 1 หะดีษเศาะหีหฺลิษาติฮฺ

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” แปลว่า ถูกต้อง ตรงกันข้ามกับว่า “ ” แปลว่า ผิดหรืออ่อน หมายถึง หะดีษที่มีการรายงานอย่างถูกต้อง

ตามหลักวิชาการ

หะดีษเศาะหีหฺลิษาติฮฺ คือ หะดีษที่มีการรายงานอย่างติดต่อกันโดยผู้รายงานที่มีคุณธรรมและมีความจำดีเยี่ยมจากบุคคลที่มีสถานภาพเดียวกัน ไม่ขัดแย้งและไม่มีความบกพร่องที่ซ่อนเร้น⁽¹⁾

2. เงื่อนไขของหะดีษเศาะหีหฺลิษาติฮฺ

การที่จะตัดสินหุกุมเป็นหะดีษเศาะหีหฺลิษาติฮฺที่สมบูรณ์นั้นต้องประกอบด้วยเงื่อนไขทั้ง 5 ประการ คือ

⁽¹⁾ อิบน์ อัลเศาะลาหฺ หน้า 10

1. สายรายงานติดต่อกัน

หมายถึง ผู้รายงานทุกคนรับหะดีษด้วยตัวเองจากอาจารย์ของแต่ละคน โดยไม่ขาดตอนแม้แต่คนเดียวตั้งแต่ผู้รายงานคนแรกจนถึงท่านนบี ﷺ การรายงานนั้นใช้จำนวนที่ชัดเจน⁽²⁾ ตรงกันข้าม คือ การรายงานที่ขาดตอนช่วงหนึ่ง ช่วงใดของสายรายงาน⁽³⁾

2. ผู้รายงานที่มีคุณธรรม

หมายถึง ผู้รายงานเป็นผู้ยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ พยายามรักษาตัวเองเป็นผู้มีวินัยและหลักจริยธรรมอันดีงามสม่ำเสมอ ตรงกันข้าม คือ คนฟาลิเก⁽¹⁾ คนมุบตะดิอ์⁽²⁾ และคนมูรตัด⁽³⁾

3. ผู้รายงานที่มีความจำดีเยี่ยม

หมายถึง ผู้รายงานที่มีความจำเป็นเลิศสามารถเรียกความรู้จากความจำของเขาเมื่อต้องการ ซึ่งนักหะดีษได้แบ่งความจำออกเป็น 2 ประเภท คือ จำแบบถึงใจและจำแบบบันทึก ตรงกันข้าม คือ คนหลงลืม ผิดพลาด ลับสน

4. ผู้รายงานไม่ขัดแย้งกันกับคนอื่น

⁽²⁾ ส่วนของการรายงานหะดีษมี 2 ส่วน คือ ส่วนที่ชัดเจน เช่น และจำนวนที่คลุมเครือ เช่น

⁽³⁾ สายรายงานที่ขาดตอนเรียกว่า มุนเกาะฎิอ (ดู รายละเอียดเกี่ยวกับหะดีษมุนเกาะฎิอ หน้า 103)

⁽¹⁾ คนฟาลิเก คือ ผู้ที่กระทำบาปใหญ่แม้เพียงครั้งเดียวหรือบาปเล็กเป็นเนืองนิจโดยไม่มีการเตาบะฮ์แต่อย่างใดจากสิ่งเหล่านั้น ผู้รายงานที่เป็นคนฟาลิเกไม่สามารถยอมรับได้ เนื่องจากอะคาสะฮ์เป็นเงื่อนไขหลักของการรายงานหะดีษ

⁽²⁾ คนมุบตะดิอ์ คือ ผู้ที่ทำอุตริในเรื่องต่าง ๆ ของศาสนาที่ไม่ใช่มาจากท่านนบีหรือเศาะหาบะฮ์

⁽³⁾ คนมูรตัด คือ ผู้ที่พ้นสภาพจากการเป็นมุสลิมอันเนื่องมาจากได้กระทำในสิ่งที่ขัดแย้งกับหลักการศรัทธาของอิสลามด้วยการศรัทธา คำพูด หรือการกระทำ

หมายถึง ผู้รายงานที่มีการรายงานไม่ขัดแย้งกับคนอื่นที่มีสถานภาพที่แข็งแกร่งกว่าหรือที่มีความจำดีกว่า ตรงกันข้าม คือ ผู้รายงานที่รายงานขัดแย้งกันไม่ว่าจะขัดแย้งในสเนดหรือขัดแย้งในมะตันหะดีษ

5. ผู้รายงานไม่มีความบกพร่อง

หมายถึง ผู้รายงานที่มีการรายงานเปิดเผยหรือความบกพร่องที่ซ่อนเร้นทำให้ฐานะของการรายงานมีผลต่อฐานะของหะดีษ

ความบกพร่องมี 2 ประเภท คือ บกพร่องที่เปิดเผยหรือบกพร่องในกระบวนการรายงาน เช่น การรายงานที่ขาดตอน เป็นต้น และบกพร่องที่ซ่อนเร้นหรือบกพร่องที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้นอกจากผู้เชี่ยวชาญในด้านหะดีษเท่านั้น

3. ตัวอย่างหะดีษเศาะหิหฺลิชาติฮฺ

หะดีษเศาะหิหฺลิชาติฮฺมีมากมาย เช่น หะดีษเศาะหิหฺอัลบุคอรีและเศาะหิหฺมุสลิม และหะดีษบางส่วนในหนังสืออัชชูนัณและหนังสือหะดีษอื่น ๆ ที่มีสถานภาพเดียวกันกับหะดีษในหนังสือดังกล่าว แต่ขอยกตัวอย่างเพียงหะดีษเดียวเท่านั้น

(1)

:

(3)

(2)

(5)

(4)

:

.

(1) अब्दুলلہ بن عمر رضی اللہ عنہما (อัลอัศเกาะลانی : 1/463)

(2) مالิก بن انس (อัลอัศเกาะลانی : 2/223)

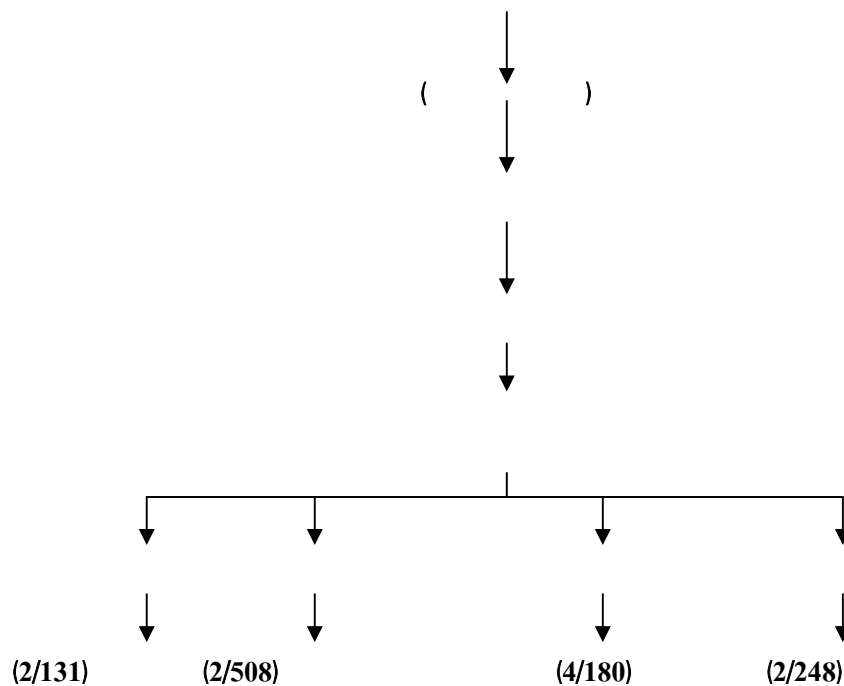
(3) ابنุชฮาบ, มุฮัมมัด บินุ มุสลิม อัชชูษรี (อัลอัศเกาะลانی : 2/223)

(4) มุฮัมมัด บินุ ญบร บินุ มุอิม (อัลอัศเกาะลانی : 2/150)

ความว่า : จากญบัยร เบ็ญ มุฏอิมเล่าจากบิดาของเขาว่าว่า ฉันได้
ยินรสูลุลลอฮฺ ⁽⁵⁾ อ่านสุเราะฮ์อัฏฏอรในการละหมาดมัรrip⁽⁶⁾

หะดีษบทนี้เป็นหะดีษเศาะหีหุลิชาติฮฺ เนื่องจากผู้รายงานทั้งหมดมี
คุณสมบัติของหะดีษเศาะหีหทั้งห้าประการ

สายรายงานหะดีษญบัยร เบ็ญ มุฏอิม

⁽⁵⁾ อะบูสุ คือ ญบัยร เบ็ญ มุฏอิม เศาะหาบะฮ์ที่ประเสริฐ

⁽⁶⁾ บันทีก โดยอัลบูกอริย์ : 2/247

4. ฐานะของหะดีษเศาะหิหฺลิชาติฮฺ

หะดีษเศาะหิหฺลิชาติฮฺเป็นแหล่งที่มาของบทบัญญัติอิสลามในทุกๆ ด้าน รองจากอัลกุรอาน เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของวะหฺยูที่ถูกประทานลงมาแก่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

5. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

บรรดาอุละมาอ์ในทุกมัซฮับมีความเห็นพ้องกันว่าวาญิบที่จะต้องนำหะดีษเศาะหิหฺลิชาติฮฺมาเป็นหลักฐานในทุก ๆ เรื่องที่เกี่ยวกับศาสนาและศุนยา อิหม่ามอัชชาฟีอียฺกล่าวว่า “การยอมรับเคาะบ์รและนำมาปฏิบัติได้นั้นก็ต่อเมื่อสามารถยืนยันในความถูกต้องของมัน แม้ว่าจะมีนักวิชาการคนหนึ่งคนใดไม่ได้ปฏิบัติตามหรือได้นำหะดีษมาเป็นหลักฐานก็ตาม แต่หลังจากนั้นพบว่าการกระทำของเขาขัดแย้งกับหะดีษของรَسُولุลลอฮฺ ﷺ แน่แน่นอนเขาจะต้องยุติการกระทำนั้นและหันมาปฏิบัติตามหะดีษเศาะหิหฺ เนื่องจากการยืนยันของการปฏิบัติในแต่ละเรื่องนั้นมาจากหะดีษเศาะหิหฺ มิใช่มาจากการปฏิบัติของใครคนหนึ่งคนใดที่มีใช้ท่านนบี ﷺ”⁽¹⁾

6. ศัพท์ต่าง ๆ ที่ใช้กับหะดีษเศาะหิหฺ

- “หะดีษเศาะหิหฺ” หรือ “นี่คือหะดีษเศาะหิหฺ” หมายถึง หะดีษที่มีคุณสมบัติของหะดีษเศาะหิหฺข้างต้นครบทุกประการ
- บันทีกโดยอัลบูกอริย์ หรือบันทีกโดยมุสลิม

⁽¹⁾ ดู อัลกอสิมีฮ์ หน้า 94

- “หะดีษนี้ไม่เคาะหีหุ” หมายถึง หะดีษที่ประกอบด้วยคุณสมบัติเพียงสามประการเท่านั้น หรือส่วนหนึ่งจากคุณสมบัติทั้งห้าประการ⁽²⁾

- “หะดีษนี้คือหะดีษเคาะหีหุอิสนาต” หมายถึง หะดีษเคาะหีหุเฉพาะสังกดหรือจากหลายๆ สังกดมารวมกัน แต่ไม่ใช่เป็นหะดีษเคาะหีหุเสมอไป ศัพท์เช่นนี้เป็นศัพท์เฉพาะในหนังสือมุสตัดรออก อะลา อัศเคาะหีหุของอิหม่ามอัลฮากิมเท่านั้น

- “สะนะดุฮฺกอหีฮุ” หรือ “อิสนาดุฮฺกอหีหุ” หมายถึง หะดีษเคาะหีหุพิจารณาเพียงสังกดของหะดีษนั้น ๆ เท่านั้น ไม่รวมถึงสังกดอื่นที่รายงานด้วยบทเดียวกัน

7. ตำราที่เกี่ยวข้อง

.1

.2

.3

.4

.5

.6

⁽²⁾ มะหฺมูด อัลญะหฺทาน หน้า 123

ชนิดที่ 2 หะดีษเศาะหิหฺลัษมัยริฮฺ

1. นิยาม

หะดีษเศาะหิหฺลัษมัยริฮฺ คือ หะดีษหะลัลลัษลาติฮฺที่ได้รับการสนับสนุนจาก
สะนัດอื่นที่มีฐานะเดียวกันหรือมีฐานะสูงกว่า

การที่เรียกว่า “หะดีษเศาะหิหฺลัษมัยริฮฺ” นั้นเนื่องจากความเศาะหิหฺของ
หะดีษไม่ใช่มาจากคุณสมบัติอันพึงประกอบภายในตัวของมันเอง แต่ได้รับการ
สนับสนุนจาก สะนัດอื่นหนึ่งหรือมากกว่า ซึ่งสะนัດอื่นนั้นมีฐานะเดียวกันหรือสูง
กว่า

2. การเลื่อนฐานะเป็นหะดีษเศาะหิหฺลัษมัยริฮฺ

การเลื่อนฐานะของหะดีษหะลัลลัษลาติฮฺเป็นหะดีษเศาะหิหฺลัษมัยริฮฺต้อง
ประกอบด้วยเงื่อนไข 2 ประการดังนี้

1. ได้รับการสนับสนุนจากสะนัດอื่นหนึ่งสะนัດหรือมากกว่า จะเป็น
ประเภทหะดีษมัรฟูอ์⁽¹⁾ หรือหะดีษเมากูฟ⁽²⁾ ก็ตาม
2. สะนัດอื่นนั้นต้องมีฐานะเดียวกันหรือมีฐานะสูงกว่า⁽³⁾

3. ตัวอย่างหะดีษเศาะหิหฺลัษมัยริฮฺ

⁽¹⁾ ดู หน้า 46-49 หนังสือเล่มนี้

⁽²⁾ ดู หน้า 49-54 หนังสือเล่มนี้

⁽³⁾ หากสะนัດอื่นนั้นมีฐานะต่ำกว่า เช่น สะนัດญะอะอีฟ ญะอะอีฟญิดตัน หรือเมากูฟ ไม่สามารถให้การสนับสนุนได้
และไม่สามารถเลื่อนฐานะได้เช่นเดียวกัน

(1)

:

(4)

(3)

(2)

)) :

.((

ความว่า : จากอะบูฮุร็อยเราะฮฺ رضي الله عنه ⁽⁵⁾ แท้จริงรَسُولُ اللَّهِ ﷺ ได้กล่าววว่า “หากไม่ทำให้ยากลำบากสำหรับประชาชาติของฉันแน่นอนฉันจะสั่งพวกเขาให้แปร่งฟัน เมื่อต้องการทำละหมาดทุกครั้ง” ⁽⁶⁾

หะดีษด้วยสายรายงานนี้ คือ หะดีษหะสันลิขาคิตุ เนื่องจากมีผู้รายงานคนหนึ่งชื่อ อะบูสะละมะฮฺ () ซึ่งมีสถานภาพเป็นผู้เคาะดูก (ลัจจะ) แต่หะดีษนี้มีสะนัดอื่นได้รายงานในตวับทเดียวกันที่มีฐานะสูงกว่าสะนัดหะดีษดังกล่าวมาสนับสนุนทำให้เลื่อนฐานะเป็นหะดีษเคาะหิหฺลัหมัอยริฮฺ (ดู แผนภูมิสะนัดหน้า 82)

⁽¹⁾ อะบูฮุร็อยบุ : (อัลอัศเกาะลानी : 2/197)

⁽²⁾ อับดะฮฺ เบ็ญญ์ สุลัยมาน : (อัลอัศเกาะลानी : 1/530)

⁽³⁾ มุฮัมมัด เบ็ญญ์ อัมรฺ : (อัลอัศเกาะลानी : 2/196)

⁽⁴⁾ อะบูสะละมะฮฺ : (อัลอัศเกาะลानी : 2/270)

⁽⁵⁾ อะบูฮุร็อยเราะฮฺ : (อัลอัศเกาะลानी : 2/484)

⁽⁶⁾ บันทึกโดยอัตติรมิซีย : 1/34, หะดีษนี้บันทึกโดยอะบูดาวูด : 1/40 จากซัยดฺ เบ็ญญ์ คอลิด อัลญะนี

ระดับที่ 2 หะดีษหะสัน

อุลมะฮฺได้แบ่งหะดีษหะสันออกเป็น 2 ชนิด คือ หะดีษหะสันลิชาติฮฺและหะดีษหะสัน ลิหมัอยริฮฺ รายละเอียดของแต่ละชนิดมีดังนี้

ชนิดที่ 1 หะดีษหะสันลิชาติฮฺ

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” แปลว่า ดี หรือสวย หมายถึง หะดีษที่ดี แต่ไม่ถึงขั้นดีมาก เพราะหะดีษที่มีลักษณะดีมากก็อยู่ในระดับหะดีษเศาะหีหฺ

ตามหลักวิชาการ

หะดีษหะสันลิชาติฮฺ คือ หะดีษที่มีสายรายงานติดต่อกัน จากการรายงานของผู้รายงานที่มีคุณธรรมและมีความจำดีจากบุคคลที่มีสถานภาพเดียวกันจนถึงปลายสัณด์การรายงานนั้นไม่ขัดแย้งกับการรายงานของคนอื่นและไม่มีความบกพร่องด้วย⁽¹⁾

ข้อแตกต่างระหว่างหะดีษเศาะหีหฺลิชาติฮฺกับหะดีษหะสันลิชาติฮฺ คือ ด้านความจำของผู้รายงานหะดีษระหว่างความจำดีเยี่ยมกับความจำดี

2. เงื่อนไขของหะดีษหะสันลิชาติฮฺ

สำหรับหะดีษหะสันลิชาติฮฺมีเงื่อนไข 5 ประการด้วยกัน คือ

1. สายรายงานติดต่อกัน
2. ผู้รายงานที่มีคุณธรรม

⁽¹⁾ อัลอัสเกาะลาเนีย หน้า 29

3. ผู้รายงานมีความจำดี (ไม่ถึงขั้นดีเยี่ยมหรือดีมาก)
4. การรายงานไม่ขัดแย้งกับการรายงานของคนอื่น
5. ไม่มีความบกพร่องในการรายงานหะดีษ

3. ตัวอย่างหะดีษหะสันลิชาติฮฺ

(1) :
(4) (3) (2)
:
: (()) :

ความว่า : จากอะบูมุซา อัลอัซอะรียฺกล่าวว่า ฉันได้ยินบิดาของฉันเมื่อ
เผชิญกับศัตรูกล่าวว่า รุสูลุลลอฮฺ ~~ﷺ~~ ได้กล่าวว่า “แท้จริง ประตูละ
สวรรค์นั้นอยู่ในเงาของดาบ”⁽⁵⁾

หะดีษด้วยสันดานนี้เป็นหะดีษหะสันลิชาติฮฺ เนื่องจากผู้รายงานในสันดานหนึ่งเป็นผู้ที่มีสถานภาพเป็นคนเคาะดุก คือ ญะอฺฟรฺ เบ็ญญ์ สุลัยมาน อัฏฏะบะอียฺ ส่วนผู้รายงานท่านอื่น ๆ ทั้งหมดเป็นคนซิเกาะฮฺ (เชื่อถือได้)

⁽¹⁾ ญะอฺฟรฺ เบ็ญญ์ สุลัยมาน อัฏฏะบะอียฺ : (อัลอัศเกาะลันียฺ : 1/131)

⁽²⁾ อะบูอิมรอน อัลญะนัย : (อัลอัศเกาะลันียฺ : 2/456)

⁽³⁾ อะบูบักรฺ เบ็ญญ์ อะบูมุซา อัลอัซอะรียฺ : (อัลอัศเกาะลันียฺ : 2/400)

⁽⁴⁾ อะบูมุซา อัลอัซอะรียฺ : (อัลอัศเกาะลันียฺ : 2/478)

⁽⁵⁾ บันทึกริมฺ โดยอัสติรฺมิซียฺ : 5/300 อะบูอิชากล่าวว่า “หะดีษนี้เป็นหะดีษหะสัน”

สายรายงานของหะดีษอะบูมุซา อัลอัซอะรียฺ

(5/300)

4. ฐานะของหะดีษหะสันลิชาติฮฺ

หะดีษหะสันลิชาติฮฺมีฐานะสูงกว่าหะดีษหะสันลิฆ็อยริฮฺ และมีฐานะต่ำกว่าหะดีษเคาะหิหฺลิฆ็อยริฮฺ เนื่องจากผู้รายงานในสัณด์มีสถานะเหมือนกับสถานะของผู้รายงาน หะดีษเคาะหิหฺ เช่น ซิเกาะฮฺ มีคุณธรรมและจริยธรรม เป็นต้น เว้นแต่ด้านความจำเท่านั้น ดังที่ได้อธิบายไปแล้ว

5. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

ตามทัศนะของอุละมาอฺหะดีษ ฟิกฮฺและอุศูล อัลฟิกฮฺมีความเห็นว่า หะดีษหะสัน ลิซาติฮฺเหมือนกับหะดีษเศาะหิหฺในด้านการนำมาเป็นหลักฐาน คือ วาญิบให้นำมาใช้เป็นหลักฐานในทุกๆ เรื่องที่เกี่ยวกับเรื่องศุนยาและเรื่องต่าง ๆ ของศาสนา

6. ตำราที่เกี่ยวข้อง

.1

.2

.3

ชนิดที่ 2 หะดีษหะสันลิฆอัยริฮฺ

1. นิยาม

หะดีษหะสันลิฆอัยริฮฺ คือ หะดีษเงาะอียฟที่ได้รับการสนับสนุนจากสะนัดอื่น⁽¹⁾

ตามทัศนะของอิมามอันนะวะวี คือ หะดีษที่รายงานโดยผู้รายงานมัจฮูล⁽²⁾ แต่ไม่ปรากฏว่าเคยกระทำบาป⁽³⁾

2. ตัวอย่างของหะดีษหะสันลิฆอัยริฮฺ

⁽¹⁾ อัลอัสเกาะลานีย์ หน้า 29

⁽²⁾ มัจญ์ฮูล หมายถึง ผู้รายงานไม่เป็นที่รู้จักกันของการเป็นนักรายงานที่ดี

⁽³⁾ อันนะวะวี : 1/58

(1)

:

(3)

(2)

(5)

(4)

:

(6)

)) :

.((

ความว่า : จากรอฟิอฺ เบ็ญญ์ เคาะดีญ์ ⁽¹⁾ กล่าวว่า ฉันได้ยินรَسُولُ اللهِ ⁽²⁾ กล่าวว่า “ผู้ที่ทำหน้าที่รวบรวมเศาะดะเกาะฮฺ (ชะกาต) โดยปฏิบัติด้วยความถูกต้องเสมือนกับผู้ที่ทำสงครามในหนทางของอัลลอฮฺจน กระทั่งเขากลับถึงบ้านของเขา” ⁽⁷⁾

หะดีษด้วยสันด์ข้างต้นเป็นหะดีษฏะอ์ฟเนื่องจากเป็นการรายงานของมุฮัมมัด เบ็ญญ์ อิสฮาก ซึ่งเป็นคนฏะอ์ฟ แต่หะดีษบทนี้มีการรายงานจากสันด์อื่นที่มีฐานะเหนือกว่าจึงสามารถเลื่อนฐานะเป็นหะดีษหะสันลิฆ้อยริฮฺ (ดู แผนภูมิหน้า 87)

⁽¹⁾ มุฮัมมัด เบ็ญญ์ อิบรอฮีม อัลอัสบาญียฺ : (อัลอัศเกาะลानीยฺ : 2/140 และ : 9/11)

⁽²⁾ अबdurrahman ibn al-A'war : (อัลอัศเกาะลानीยฺ : 1./504 และ : 2/185)

⁽³⁾ มุฮัมมัด เบ็ญญ์ อิสฮาก : (อัลอัศเกาะลानीยฺ : 2/144 และ : 9/38)

⁽⁴⁾ อาคิม เบ็ญญ์ อุมร์ เบ็ญญ์ เกาะตาอะฮฺ : (อัลอัศเกาะลानीยฺ : 1/185 และ : 5/53)

⁽⁵⁾ มะหฺมูด เบ็ญญ์ ละบีบ : (อัลอัศเกาะลानीยฺ : 2/233 และ 10/65)

⁽⁶⁾ รอฟิอฺ เบ็ญญ์ เคาะดีญ์ : (อัลอัศเกาะลानीยฺ : 2/241 และ 3/229)

⁽⁷⁾ บันทึกโดยอะบูดาวูด : 3/348-349

3. การเลื่อนฐานะของหัตถ์เกาะอ็ฟ

หัตถ์เกาะอ็ฟสามารถเลื่อนฐานะเป็นหัตถ์หะสันลิ้ม้อยริฮ์ได้จะต้องประกอบด้วยเงื่อนไข 3 ประการ คือ

1. ความเกาะอ็ฟของหัตถ์มาจากความบกพร่องในสะนัด หรือความบกพร่องอันเนื่องมาจากความจำของผู้รายงาน
2. มีการรายงานหัตถ์ด้วยบทเดียวกัน หรือมีความหมายเหมือนกัน
3. มีการรายงานจากสะนัดอื่นที่มีฐานะเหมือนกันหรือเหนือกว่า และสายรายงานอื่นนั้นมีหนึ่งสะนัดหรือมากกว่า

สายรายงานของหัตถ์รอฟีอู เบ็ญญ์ เคาะดีญ์...

5. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

หะดีษหะสันลิฆอัยริฮฺเป็นส่วนหนึ่งของหะดีษมัคบูล ดังนั้น การนำมาใช้เป็นหลักฐานก็เหมือนกับหะดีษเศาะหิหฺและหะดีษหะสัน คือ วาญิบให้นำมาใช้เป็นหลักฐานและสามารถปฏิบัติตามในทุก ๆ เรื่องเช่น อะกีดะฮฺ อิบาเดฮฺ หะลาลและหะรอม เป็นต้น

ชนิดอื่นของหะดีษมัคบูล

1. หะดีษมะอฺรูฟ

1. นิยาม

หะดีษมะอฺรูฟ คือ หะดีษที่รายงานโดยผู้รายงานที่ซิกะฮะฮฺขัดแย้งกับหะดีษที่รายงานโดยผู้รายงานที่เฏาะฮิฟ⁽¹⁾ ตรงกันข้ามกับหะดีษมะอฺรูฟ คือ หะดีษมุนกะร⁽²⁾

2. ตัวอย่างหะดีษมะอฺรูฟ

)) :

((

⁽¹⁾ อัลอัสเกาะลานียฺ หน้า 33

⁽²⁾ ดู รายละเอียดในเรื่องหะดีษมุนกะร หน้า 137-138 หนังสือเล่มนี้

ความว่า : ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “ผู้ใดดำรงการละหมาด (ห้าเวลา) และจ่ายซะกาต และประกอบพิธีฮัจญ์และถือศีลอดในเดือนรอมะฎอน และให้เกียรติแขกเรือน เขาจะได้เข้าสวรรค์”⁽³⁾

หะดีษบทนี้ คือ หะดีษมะอฺรۇฟจากการรายงานของอิบนุอับบาส หะดีษบทนี้จัดอยู่ในประเภทหะดีษเมากูฟจากการรายงานของผู้รายงานที่เชื่อถือได้ขัดแย้งกับการรายงานของหุหมัยยิบ เบ็ญญะ หะบีบซึ่งมีสถานะภาพเป็นคนเฏาะอียฟ ซึ่งได้ยืมหะดีษจากอะบูอิสฮากจากอัลอัยซาร์ เบ็ญญะ หุรัยษะ จากอิบนุอับบาส⁽¹⁾

3. ฐานะของหะดีษมะอฺรۇฟ

หะดีษมะอฺรۇฟเป็นส่วนหนึ่งของหะดีษมัคบูลที่มีฐานะเหมือนกับหะดีษเศาะหีหและหะดีษหะสัน เนื่องจากมีคุณสมบัติของหะดีษมัคบูลครบทุกประการ

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

หะดีษมะอฺรۇฟวาญิบให้นำมาใช้เป็นหลักฐานและปฏิบัติตามในทุก ๆ เรื่อง ที่เกี่ยวกับศาสนาดังการปฏิบัติของอุละมาอฺหะดีษและอุละมาอฺในสาขาอื่น ๆ⁽²⁾

⁽³⁾ ดู อิบนุ อัสเศาะลาหุ หน้า 73

⁽¹⁾ ดู อิบนุ อัสเศาะลาหุ หน้า 73

⁽²⁾ เป็นที่น่าสังเกตเรื่องหนึ่ง คือ หะดีษมะอฺรۇฟมักจะไม่มีการกล่าวถึงและเรียกหะดีษนี้อย่างอิสระเหมือนกับการเรียกหะดีษอื่น ๆ แต่อุละมาอฺส่วนใหญ่แล้วมักจะเรียกแต่หะดีษเศาะหีหหรือหะดีษหะสันเท่านั้น ไม่ได้แยกระหว่างหะดีษเศาะหีหมะอฺรۇฟกับหะดีษหะสันมะอฺรۇฟ

ชนิดอื่นของหะดีษมักบุล

2. หะดีษมะหฺฟูศ

1. นิยาม

หะดีษมะหฺฟูศคือ หะดีษที่รายงานโดยผู้รายงานที่ซิเกาะฮฺกว่าขัดแย้งกับการรายงานของผู้ ซิเกาะฮฺ⁽³⁾ ตรงกันข้ามกับหะดีษมะฮฺฟูศ คือ หะดีษซ้าซ⁽⁴⁾

2. ตัวอย่างหะดีษมะหฺฟูศ

)) :

((

ความว่า : จากอะบูมูซา อัลอัซซะอริยฺ กล่าวด้วยสำนวนมรฺฟูอฺ เล่าว่า โรค
อหิวาตกโรคนี้เป็นศัตรูของพวกเจ้าที่มาจากญิน⁽¹⁾

หะดีษบทนี้รายงานโดยผู้รายงานที่ซิเกาะฮฺกว่าผู้รายงานหะดีษ ((
)) แปลว่า “โรคอหิวาตกโรคนี้เป็นเพื่อนของพวกเจ้าที่มาจาก
จากญิน ดังนั้น หะดีษบทนี้เป็นหะดีษซ้าซ

⁽³⁾ อับนุ อัสเศาะลาหฺ หน้า 150

⁽⁴⁾ ตูรยละเอียดหะดีษซ้าซ หน้า 126-129

⁽¹⁾ บันทีก โดยอะหมัด : 4/395 และอัลหาคิม : 1/50

3. ฐานะของหะดีษมะหฺฟูศ

หะดีษมะหฺฟูศเป็นส่วนหนึ่งของหะดีษมัคบูลเหมือนกับหะดีษมะอฺรูฟเหมือนกัน และมีฐานะเท่ากับหะดีษเศาะหีหฺและหะดีษหะลัน⁽²⁾

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

อุละมาอฺหะดีษ อุละมาอฺฟิกฮฺ และอุละมาอฺอื่น ๆ มีความเห็นว่า วาญิบให้นำหะดีษมะหฺฟูศมาใช้เป็นหลักฐานและปฏิบัติตามในทุก ๆ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

หะดีษอาหฺาดชนิดที่สอง

หะดีษมัรดูต

1. นิยาม

หะดีษมัรดูต คือ หะดีษที่ขาดคุณสมบัติของหะดีษมัคบูล

หมายความว่า หะดีษที่ขาดองค์ประกอบที่เป็นเงื่อนไขของหะดีษที่ถูกต้องทั้งเจ็ดประการดังที่กล่าวมาแล้วในเรื่องของหะดีษมัคบูล

2. สาเหตุของหะดีษมัรดูต

สาเหตุที่ทำให้หะดีษเป็นมัรดูตนั้นมี 3 ประการ

- หนึ่ง สาเหตุมาจากความบกพร่องในกระบวนการรายงาน
- สอง สาเหตุมาจากความบกพร่องในแง่ความจำของผู้รายงาน
- สาม สาเหตุมาจากความบกพร่องในแง่คุณธรรมของผู้รายงาน

⁽²⁾ การเรียกชื่อหะดีษมะหฺฟูศก็เหมือนกับการเรียกชื่อหะดีษมะอฺรูฟ (ดู รายละเอียดหน้า 79 เจริญธรรมที่ 4)

หะดีษมัรดูตที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องในกระบวนการรายงานและความบกพร่องในแง่ความจำของผู้รายงาน สามารถเลื่อนฐานะได้ เมื่อได้รับการสนับสนุนจากสายรายงานอื่นที่มีฐานะเดียวกันหรือเหนือกว่า สะนัต์อื่นนั้นมีหนึ่งสะนัต์หรือมากกว่า ส่วนหะดีษมัรดูตที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องในแง่คุณธรรมของผู้รายงาน ไม่สามารถเลื่อนฐานะได้ เนื่องจากคุณธรรมนั้นเป็นเงื่อนไขสำคัญในการยอมรับหะดีษ

3. ระดับของหะดีษมัรดูต

เมื่อพิจารณาสาเหตุของหะดีษมัรดูตทั้งสามประการข้างต้นแล้ว หะดีษมัรดูตสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับดังนี้

ระดับที่ 1 หะดีษฎะอ์อีฟ คือ ระดับที่สามของจำนวนหะดีษอาหัด

ระดับที่ 2 หะดีษฎะอ์อีฟญิดตัน คือ ระดับที่สี่ของจำนวนหะดีษอาหัด

ระดับที่ 3 หะดีษเมาญู คือ ระดับที่ห้าของจำนวนหะดีษอาหัด

การอธิบายจะเรียงลำดับตามจำนวนระดับหะดีษดังนี้ ระดับที่ 3 หะดีษฎะอ์อีฟ ระดับที่ 4 หะดีษฎะอ์อีฟญิดตัน และระดับที่ 5 หะดีษเมาญู

ระดับที่ 3 หะดีษฎะอ์ฟ

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” แปลว่า อ่อน ตรงกันข้ามกับแข็ง ดังนั้นหะดีษฎะอ์ฟ คือ หะดีษอ่อน หมายถึง ฎะอ์ฟในกระบวนการรายงาน

ตามหลักวิชาการ

หะดีษฎะอ์ฟ คือ หะดีษที่ขาดคุณสมบัติของหะดีษเศาะหีหฺ และคุณสมบัติของหะดีษหะซัน⁽¹⁾

ตามทัศนะของอุละมาอ์บางท่าน ระหว่างหะดีษฎะอ์ฟและหะดีษมัรดูต เป็น หะดีษชนิดเดียวกัน ดังนั้น บางครั้งเรียกว่าหะดีษมัรดูตและบางครั้งเรียกว่า หะดีษฎะอ์ฟ

2. ตัวอย่างหะดีษฎะอ์ฟ

(2)

:

(4)

(3)

(6)

(5)

⁽¹⁾ อะหมัด ชากร หน้า 38

⁽²⁾ อัมรฺ เบ็ญ อุษมาน : (อัลอัศเกาะลันีย : 2/153)

⁽³⁾ มุฮัมมัด เบ็ญ หัรบ : (อัลอัศเกาะลันีย : 2/153)

⁽⁴⁾ อะบู สะละมะฮฺ สุลัยมาน เบ็ญ สุลัยม : (อัลอัศเกาะลันีย : 1/325)

⁽⁵⁾ ยะหฺยา เบ็ญ ญาบิร : (อัลอัศเกาะลันีย : 2/360)

⁽⁶⁾ ศอลิหฺ เบ็ญ ยะหฺยา เบ็ญ อัลมิกดาม : (อัลอัศเกาะลันีย : 1/364)

(7)

)) :

((

ความว่า : จากอัลมิกดาม เบ็ญมะอูดิกะริบ แท้จริงรสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้ตอบ
 ใหล่ของเขา หลังจากนั้นท่านรสูลกล่าวแก่เขาว่า “เจ้าจะประสบ
 ความสำเร็จกระนั้นหรือ โอ้กุดัยม หากเจ้าเสียชีวิตขณะที่เจ้า
 ไม่ได้เป็นผู้นำ ไม่ได้เป็นผู้บันทึก และไม่ได้เป็นหมอดู (ทำตัว
 เป็นผู้รู้ทุกสิ่งทุกอย่าง)”⁽¹⁾

หะดีษบทนี้เป็นหะดีษเกาะอ์ฟเนื่องจากมีผู้รายงานคนหนึ่งชื่อ คอลิหฺ เบ็ญ
 ยะหฺยา เบ็ญ อัลมิกดาม ซึ่งมีสถานภาพเป็นคน *ลัยยีน*⁽²⁾ คือ ผู้รายงานที่มี
 ลักษณะความจำไม่ดี และชัยคุอัลอัลบานีย์กล่าวว่า “หะดีษบทนี้เป็นหะดีษเกาะ
 อ์ฟ”⁽³⁾

3. การรายงานหะดีษเกาะอ์ฟ

การรายงานหะดีษเกาะอ์ฟตามวิธีการปฏิบัติของบรรดาอุละมาอุนั้นพอ
 สรุปลงสาระสำคัญ 2 ประการด้วยกัน

1) ทุ้มการรายงานหะดีษเกาะอ์ฟ

สำหรับผู้ที่มีความรู้ในด้านหะดีษหรือทราบว่าเป็นหะดีษเกาะอ์ฟ ตาม
 ทักนะของอุละมาอุหะดีษ อุละมาอูฟิกฮ์และอุละมาอูอุศูล อัลฟิกฮ์มีความเห็นว่า

⁽⁷⁾ อัลมิกดาม เบ็ญ มะอูดิกะริบ : (อัลอัสเกาะลานีย : 2/272)

⁽¹⁾ บันทีกโดยอะบูคาูด : 3/346 และอะหฺมัด : 4/123

⁽²⁾ อัลอัสเกาะลานีย : 4/407, 1/364

⁽³⁾ อัลอัลบานีย : 2/268

อนุญาตให้รายงานหะดีษฎะอ์ฟโดยไม่ต้องระบุระดับของหะดีษแต่อย่างใด คือ หะดีษฎะอ์ฟที่เกี่ยวกับคุณค่าของอะมัล การสนับสนุนให้ทำความดีและการ ตักเตือนไม่ให้ทำความชั่วเท่านั้น และไม่อนุญาตให้รายงาน หะดีษฎะอ์ฟที่ เกี่ยวกับอะกีดะฮ์ หะลาลและหะรอม อิบาตะฮ์ การแต่งงาน ญะนาอิช ประวัติศาสตร์ และอื่น ๆ นอกจากจะระบุระดับของหะดีษอย่างชัดเจนว่าเป็นหะ ดีษฎะอ์ฟเมื่อจบการรายงาน⁽⁴⁾

ส่วนผู้ที่ไม่มีความรู้หรือคนเอาจาม (คนทั่วไป) หากรายงานหะดีษโดยไม่ เจตนา ก็ถือว่าอนุโลม เนื่องจากความงุนงงของเขาเหล่านั้นเอง แต่ทางที่ดีที่สุดก็คือ ควรหลีกเลี่ยงจากการรายงานหะดีษฎะอ์ฟ เพราะคนที่ไม่มีความรู้เรื่องหะดีษ เป็นที่ต้องห้ามพูดถึงหะดีษโดยเด็ดขาด

2) วิธีการรายงานหะดีษฎะอ์ฟ

การรายงานหะดีษฎะอ์ฟสามารถทำได้ด้วย 2 วิธี คือ รายงานทั้งตัวบท และสังกดหะดีษ หรือรายงานเฉพาะตัวบทเพียงอย่างเดียว

วิธีที่ 1 รายงานทั้งตัวบทและสังกดหะดีษ อุละมาอ์มีความเห็นพ้องกัน ว่า การรายงานโดยวิธีนี้เป็นที่อนุญาตโดยไม่จำเป็นต้องระบุระดับของหะดีษแต่ อย่างใด⁽¹⁾

วิธีที่ 2 รายงานตัวบทเพียงอย่างเดียวโดยไม่อ้างสังกดของหะดีษ การรายงานด้วยวิธีนี้ผู้รายงานเลือกปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้

1. เมื่อมีการรายงานหะดีษฎะอ์ฟ ผู้รายงานจะต้องระบุระดับของ หะดีษว่าเป็นหะดีษฎะอ์ฟทันทีเมื่อจบการรายงานตัวบทหะดีษ

⁽⁴⁾ มะหฺมุด อี้ญฺเฎาะหฺตาน หน้า 134

⁽¹⁾ มะหฺมุด อี้ญฺเฎาะหฺตาน หน้า 134

2. เมื่อต้องการรายงานหะดีษเงาะอีฟ ผู้รายงานจะต้องกล่าวด้วยจำนวน ไม่ชัดเจนได้หรือจำนวนคลุมเครือ เช่น กล่าววว่า “

” แปลว่า มีการรายงานจากท่านรَسُولุลลอฮฺ ﷺ⁽²⁾ หากผู้รายงานไม่ปฏิบัติตามจะถือว่าเป็นการปฏิบัติที่ผิดต่อหลักการรายงานหะดีษตามหลักวิชาการ มุศุณะอะละหฺ อัลหะดีษ

4. การปฏิบัติตามหะดีษเงาะอีฟ

การนำหะดีษเงาะอีฟมาใช้เป็นหลักฐานและปฏิบัติตามเท่าที่ปรากฏในหมู่ บรรดาอุละมาอุนั้นอาจจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่หนึ่ง อนุญาตให้นำหะดีษเงาะอีฟมาใช้เป็นหลักฐานได้ในทุก ๆ เรื่องที่เกี่ยวกับเรื่องศาสนา เช่น อะกีดะฮฺ อิบาเดฮฺ หุกุมะฮฺกัม เรื่องราวต่าง ๆ คุณค่าของอะมัล การสนับสนุนให้ทำความดีและห้ามปรามทำความชั่ว เป็นต้น

อุละมาอูกลุ่มนี้ได้แก่ อิมามอะบูหะนีฟะฮฺ, อิมามอะหมัด เบญญ หันบัล, อิมาม अबดุลเราะหฺมาน เบญญ มะฮฺดียฺ และท่านอื่น ๆ ที่มีความเห็นเหมือนกัน

เหตุผลของอุละมาอูกลุ่มนี้ได้แก่ หะดีษเงาะอีฟมีฐานะดีกว่าการใช้ หลักการกียาส (อนุমান) และความคิดของคนใดคนหนึ่ง⁽³⁾

⁽²⁾ อัตตะฮานะวียฺ หน้า 156

⁽³⁾ อัลกอสิมียฺ หน้า 93

กลุ่มที่สอง ไม่อนุญาตนำหะดีษฏาะอ์ฟมาใช้เป็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับทุก ๆ เรื่องของศาสนาโดยเด็ดขาด⁽¹⁾ การปฏิบัติของอุละมาอ์กลุ่มนี้ตรงกันข้ามกับอุละมาอ์กลุ่มแรกโดยสิ้นเชิง

อุละมาอ์กลุ่มนี้ได้แก่ อิมามอัลบุคอรี อิมามมุสลิม ยะหฺยา เบ็ญญะ อิบน์ อับบัส อิบน์ อัลอะรอบี⁽²⁾ อิบน์ หัซม์ อะบู ซาเมาฮ์ และอัชเชาวกานียะ⁽³⁾

เหตุผลของอุละมาอ์กลุ่มนี้ คือ หะดีษเศาะหีหฺและหะดีษหะซันที่กล่าวถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนามีมากมายเพียงพอต่อการนำมาใช้เป็นหลักฐานได้ โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยหะดีษฏาะอ์ฟ และที่สำคัญ คือ การยืนยันหักมุมของแต่ละเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องศาสนาก็ต้องมาจากหะดีษเศาะหีหฺและหะดีษหะซัน ไม่ใช่มาจากหะดีษฏาะอ์ฟ⁽⁴⁾ เพราะหะดีษ ฏาะอ์ฟไม่สามารถจะยืนยันหักมุมที่แน่นอนได้

กลุ่มที่สาม อนุญาตให้นำหะดีษฏาะอ์ฟมาเป็นหลักฐานและปฏิบัติตามได้เฉพาะหะดีษฏาะอ์ฟที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของอะมัล การสนับสนุนให้ทำความดี และห้ามปรามทำความชั่ว และเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นหุกุมสุนัต กลุ่มนี้แบ่งออกเป็น 2 ทศนะ

ทศนะที่ 1 มีความเห็นว่าอนุญาตให้นำหะดีษฏาะอ์ฟมาใช้เป็นหลักฐานและปฏิบัติตามได้เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเท่านั้นโดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ

ทศนะนี้เป็นทศนะของอิบนุ อัลมุบาร็อก สุฟยาน อัชเชารีย์ ซุฟยาน เบ็ญญะ อุัยยนะฮ์ และอัลหาฟิซ อัชชะคอวี⁽⁵⁾

⁽¹⁾ ดู อัสสุญญีย : 1/196

⁽²⁾ หนังสือเดิม

⁽³⁾ อัลกอสิมีย์ หน้า 94

⁽⁴⁾ หนังสือเดิม

⁽⁵⁾ หนังสือเดิม

อิมามอันนะวะวีย์ให้การสนับสนุนทัศนะนี้โดยอธิบายว่า “อุละมาอหะดีษฟิกฮ์และอุละมาอ์อื่น ๆ มีความเห็นว่าเป็นหุก่มญาอิซและหุก่มสุนัตในการนำหะดีษเงาะอ์ฟมาเป็นหลักฐานและปฏิบัติตามที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของอะมัล การสนับสนุนให้ทำความดีและห้ามปรามการทำความชั่ว ตราบใดที่หะดีษเงาะอ์ฟนั้นไม่ถึงระดับหะดีษเมาฎู ส่วนเรื่องข้อบัญญัติต่าง ๆ เช่น ทะลาลและหะรอม การค้าขาย การแต่งงาน การหย่าและอื่นๆ ให้ใช้เฉพาะหะดีษเศาะหิหฺ และหะดีษหะซันเท่านั้น เว้นแต่ในกรณีที่มีเพียงแต่หะดีษเงาะอ์ฟเท่านั้นที่ระบุเกี่ยวกับหุก่มห้ามซื้อขาย สิ่งของบางประเภท การแต่งงาน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ทางที่ดีที่สุดควรหลีกเลี่ยงจากการปฏิบัติตามหะดีษเงาะอ์ฟ แต่ไม่ใช่เป็นการบังคับหรือวาญิบให้หลีกเลี่ยงแต่อย่างใด”⁽¹⁾

ทัศนะที่ 2 อนุญาตนำหะดีษเงาะอ์ฟมาใช้เป็นหลักฐานและปฏิบัติตามที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของอะมัล การสนับสนุนให้ทำความดีและห้ามปรามการทำความชั่ว และสิ่งที่เป็นหุก่มสุนัตเท่านั้น แต่ต้องมีเงื่อนไข 3 ประการดังนี้

ประการแรก หะดีษนั้นต้องไม่ใช่เป็นหะดีษเงาะอ์ฟญิดตัน (อ่อนมาก)

ประการที่สอง เนื้อหาของหะดีษเงาะอ์ฟที่กล่าวถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องนั้นต้องสอดคล้องกับหลักการทั่วไปของศาสนา (อัลกุรอานและอัลหะดีษ)

ประการที่สาม ไม่ยึดมั่นว่าเป็นหะดีษที่มาจากท่านนบี ﷺ จริง แต่เป็นการปฏิบัติในลักษณะเพื่อไว้เท่านั้น⁽²⁾

ทัศนะนี้เป็นทัศนะของอิบนุหะญูร อัลอัสเกาะลานีย์

มีอุละมาอ์บางท่านได้เพิ่มเงื่อนไขอีกประการหนึ่ง คือ หะดีษเงาะอ์ฟนั้นต้องไม่ขัดแย้งกับหะดีษเศาะหิหฺ⁽³⁾ หรือหะดีษหะซัน

⁽¹⁾ อันนะวะวีย์ หน้า 84-85

⁽²⁾ อัลอัสเกาะลานีย์ หน้า 24

⁽³⁾ อิบนุ อัลลาน : 1/258

จากหลาย ๆ ทักษะข้างต้น ทักษะที่สมควรนำมาปฏิบัติมากที่สุด คือ ทักษะของอิบนุหะญัรอัลอัศเกาะลานีย์ เนื่องจากการปฏิบัติอย่างระมัดระวัง ที่สุดโดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ หุก่มหะกัมและสิ่งที่เป็นสุนัต

5. ชนิดของหะดีษญะฮะอีฟ

เมื่อพิจารณาสาเหตุของหะดีษญะฮะอีฟสามารถแบ่งออกเป็น 2 สาเหตุ

1. สาเหตุที่มาจากความบกพร่องในกระบวนการสายรายงาน มี 6 ชนิด
หะดีษ

- ชนิดที่ 1 หะดีษมุอัลลัก
- ชนิดที่ 2 หะดีษมุรซัลตาปีน
- ชนิดที่ 3 หะดีษมุรซัลเคาะฟีย์
- ชนิดที่ 4 หะดีษมุญอ์อล
- ชนิดที่ 5 หะดีษมุณเคาะฎิอ
- ชนิดที่ 6 หะดีษมุตัลลัส

2. สาเหตุที่มีมาจากความบกพร่องในแง่ความจำของผู้รายงาน มี 7 ชนิด
หะดีษ

- ชนิดที่ 1 หะดีษมุอัลลัล
- ชนิดที่ 2 หะดีษมุตร็อจญ์
- ชนิดที่ 3 หะดีษมักลูบ
- ชนิดที่ 4 หะดีษมุฏอรร็อบ
- ชนิดที่ 5 หะดีษซ๊าช
- ชนิดที่ 6 หะดีษมุเคาะหุหัพ
- ชนิดที่ 7 หะดีษมุหรร็อฟ

หะดีษฎะอ์ฟมาจากความบกพร่องในกระบวนการสะนั้ด

ชนิดที่ 1 หะดีษมุอ์ลั้ก

หะดีษฎะอ์ฟที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องในกระบวนการรายงานหรือสะนั้ด คือ ผู้รายงานตกหล่นตลอดทั้งสาย เว้นแต่เคาะหาบะฮฺหรือตาบิอีน หะดีษลักษณะเช่นนี้เรียกว่า **หะดีษมุอ์ลั้ก**

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” มาจากรากศัพท์ “ ” แปลว่า ค้างอยู่ หรือติดไว้

ตามหลักวิชาการ

หะดีษมุอ์ลั้ก คือ หะดีษที่มีการตัดผู้รายงานออกหนึ่งคนหรือมากกว่า ติดต่อกันตั้งแต่ต้นสะนั้ดจนถึงเคาะหาบะฮฺหรือตาบิอีน⁽¹⁾

การสังเกตหะดีษมุอ์ลั้ก เช่น ผู้กล่าวต้องเป็นนักบันทึกหะดีษ⁽²⁾ การตกหล่นในสายรายงานต้องติดต่อกัน และผู้กล่าวรายงานหะดีษเป็นเคาะหาบะฮฺหรือตาบิอีน

2. ลักษณะและตัวอย่างหะดีษมุอ์ลั้ก

โดยทั่วไปแล้วการรายงานหะดีษมุอ์ลั้กมี 3 ลักษณะด้วยกัน

ลักษณะที่หนึ่ง หะดีษที่มีการตัดสายรายงานออกทั้งหมด ตัวอย่าง

⁽¹⁾ อัสตะฮานะวีย์ หน้า 39

⁽²⁾ ผู้บันทึกหะดีษ เช่น อัลบุคอรี () มุสลิม () อะบูดาูด () อัลดร์มิซีย์ () อันนะสาอีย์ () อิบน์มาญะฮฺ () อะหมัด () มาลิก () อัลดาริมีย์ () อัลฮากิม () อัฏฏอบะรอนีย์ () อัลดารอกุณีย์ () อิบน์กุซัยมะฮฺ () อิบน์ฮิบบาน () อิบน์อะบีชะฮะฮฺ () อับดุลรอซาค () อิบน์อะคีย์ ()

)) :

:

((

ความว่า : อิหม่ามอัลบุคอรียกกล่าวว่า ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “นี่คือการกำหนดของอัลลอฮ์แก่บรรดาผู้หะดีษของท่านนบีอาดัม”⁽¹⁾

การรายงานหะดีษบทนี้ผู้บันทึกกล่าวเพียงท่านรَسُولُ اللَّهِ และตัวบทหะดีษมิได้กล่าวสายรายงานของหะดีษแต่อย่างใด

ลักษณะที่สอง หะดีษที่มีการตัดสะนั้ดออก เว้นแต่แค่หาบะฮ์ตัวอย่าง

” :

:

“

ความว่า : อิหม่ามอัลบุคอรียกกล่าวว่า อะบูมุซา อัลอัชอะรียีกกล่าวว่า رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ได้ปิดหัวเข้าของท่าน เมื่อท่านเห็นอุษมานเข้ามา⁽²⁾

การรายงานหะดีษบทนี้ผู้บันทึกได้กล่าวรายงานเริ่มตั้งแต่แค่หาบะฮ์ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ และตัวบทหะดีษ ไม่ได้กล่าวสายรายงานของหะดีษก่อนอะบูมุซา อัลอัชอะรียีก

⁽¹⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรี : 1/401

⁽²⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรี : 1/90

ลักษณะที่สาม หะดีษที่มีการตัดสะนั้ดออกทั้งหมดเว้นแต่เศาะหาบะฮ์และ
ตาบิอิน ตัวอย่าง

: (()) :

ความว่า : อิมามอัลบุคอรีรายงานว่า ปะฮุซฺเล่าจากบิดาของเขาจากปู่
ของเขา จากท่าน นบี ﷺ “อัลลอฮ์เท่านั้นที่มีมนุษย์สมควรจะอายุ
มากกว่ามนุษย์ด้วยกัน⁽³⁾

การรายงานหะดีษบทนี้ ผู้บันทึกได้กล่าวรายงานโดยเริ่มตั้งแต่ตาบิอิน
เศาะหาบะฮ์ รุสูลุลลอฮ์ ﷺ และตัวบทหะดีษ ไม่ได้กล่าวสายรายงานของ
หะดีษระหว่างเขากับตาบิอิน

อย่างไรก็ตาม การรายงานหะดีษมุอัลลั้กสามารถเลือกวิธีการรายงาน
อย่างหนึ่งอย่างใดจากทั้งสามวิธีที่ได้กล่าวมาแล้ว

3. ฐานะของหะดีษมุอัลลั้ก

ที่จริงแล้ว หะดีษมุอัลลั้กที่มีอยู่ในหนังสือหะดีษทั้งหลายพอสรุปได้ดังนี้

1. หะดีษมุอัลลั้กในหนังสืออัลญามิอฺ อัศเศาะหิหฺของอัลบุคอรีและของ
มุสลิม บรรดาอุละมาอ์ยอมรับว่าทั้งหมดเป็นหะดีษเศาะหิหฺ ทั้งนี้เนื่องจากนักการ
หะดีษได้ทำการ ศึกษาวิเคราะห์พบว่าหะดีษมุอัลลั้กในหนังสือทั้งสองมีการ

⁽³⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรี : 1/300

รายงานด้วยสายรายงานที่ติดต่อกันโดยทราบจากสันด์อื่นตั้งแต่สองสันด์หรือมากกว่า และสันด์อื่นนั้นอยู่ในระดับเศาะหีหหรืออย่างต่ำอยู่ในระดับหะซัน

2. หะดีษมุอัลลั๊กในหนังสืออัสซุนัน อัลมะसानีด อัลมุค็อนนะฟาต และหนังสืออื่น ๆ จะต้องพิจารณาลำนวนการรายงานเป็นหลักดังนี้

ก. หากการรายงานหะดีษมุอัลลั๊กนั้นใช้สำนวน (สำนวนชัดเจนชัด) เช่น กล่าวว่า “ ” หรือ “ ” หรือ “ ” หะดีษมุอัลลั๊กอยู่ในระดับหะดีษเศาะหีห

ข. หากการรายงานหะดีษมุอัลลั๊กนั้นโดยใช้สำนวน (สำนวนคลุมเครือ) เช่น กล่าวว่า “ ” หรือ “ ” หรือ “ ” หะดีษมุอัลลั๊กในลักษณะเช่นนี้ไม่สามารถจะตัดสินเป็นหะดีษเศาะหีหได้ บางหะดีษเป็นหะดีษเศาะหีห หะดีษหะซัน และหะดีษฎะอ์อีฟ หรือแม้แต่หะดีษเมาฎู ขึ้นอยู่กับสภาพภาพของสายรายงานที่ได้รายงานหะดีษที่เกี่ยวข้อง⁽¹⁾

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

หะดีษมุอัลลั๊กสามารถนำมาใช้เป็นหลักฐานได้ หากเป็นหะดีษเศาะหีหหรือหะดีษหะซัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหะดีษในเศาะหีหอัลบุคอรีย์และเศาะหีหมุสลิม ส่วนหะดีษมุอัลลั๊กที่เป็นหะดีษฎะอ์อีฟจะมีหุ้กมเหมือนกับหุ้กมของหะดีษฎะอ์อีฟทั่วไป

5. ตำราที่เกี่ยวข้อง

.1

.2

⁽¹⁾ ดู มะหมุด อัตฎะฮฺหาน หน้า 134

ชนิดที่ 2 หะดีษมุรซัลตาบิอิน

หะดีษแฉะอีฟที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องในสายรายงาน เนื่องจากตกหล่นผู้รายงานหนึ่งคนหรือสองคนในช่วงท้ายของสะนัตรีเรียกว่า **หะดีษมุรซัลตาบิอิน**

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” มาจากรากศัพท์ของคำ “ ” แปลว่า ข้ามไปปล่อยไป หมายถึง ผู้รายงานข้ามผู้รายงานอีกท่านหนึ่ง⁽¹⁾

ตามหลักวิชาการ

หะดีษมุรซัลตาบิอิน คือ หะดีษที่ตกหล่นผู้รายงานหนึ่งคนหรือสองคนในช่วงท้ายของ สะนัตรีหลังจากรูนตาบิอิน⁽²⁾

หะดีษมุรซัลตาบิอินเป็นการตกหล่นเคาะหาบะฮฺหรือตาบิอิน ซึ่งเป็นการรายงานของตาบิอินที่กล่าวว่า จากระสูลุลลอฮฺ ﷺ

2. ตัวอย่างหะดีษมุรซัลตาบิอิน

:

⁽¹⁾ ผู้รายงานในช่วงต้นและช่วงกลางของสะนัตรีมีการกล่าวอย่างชัดเจน มิได้ตัดออกหรือตกหล่นแต่อย่างใด แต่หากการตกหล่นนั้นในสองช่วง คือ ช่วงต้นหรือช่วงกลางและช่วงท้ายของสะนัตรี หะดีษในลักษณะนี้จะมีสองชื่อ คือ หะดีษมุรซัลและหะดีษมุนเกาะฎิอิ

⁽²⁾ อัลอัศเกาะลานีย์ หน้า 23

ความว่า : จากสะอีด เบ็ญ อัลมุลลียิบ แท้จริงรัฐุลลอฮฺ ﷺ ได้ห้ามการค้าขายชนิดอัลมุซาบะนะฮ์⁽¹⁾

หะดีษบทนี้มีผู้รายงานท่านหนึ่งตกหล่นในสะนัด เนื่องจากสะอีด เบ็ญ อัลมุลลียิบซึ่งอยู่ในรุ่นตาบิอินได้กล่าวรายงานจากท่านนบีซึ่งเป็นที่ยุ้กันว่าตาบิอินนั้นไม่ได้ยินหะดีษโดยตรงจากท่านนบี ﷺ แต่การรายงานของท่านขาดพิงไปยังท่านนบี ﷺ ดังนั้น การรายงานนี้เป็นการรายงานที่ขาดตอนระหว่างสะอีด เบ็ญ อัลมุลลียิบกับท่านนบี ﷺ คือ เคาะหาบะฮ์

3. ฐานะของหะดีษมุรซัลตาบิอิน

หะดีษมุรซัลตาบิอินเป็นหะดีษเฎาะอ์ฟเนื่องจากขาดคุณสมบัติของหะดีษเคาะหิหฺ คือ สะนัดที่ขาดตอน เพราะตกหล่นผู้รายงานระหว่างตาบิอินกับท่านนบี ﷺ จะเป็นตาบิอินหรือเคาะหาบะฮ์

อย่างไรก็ตาม บรรดาอุละมาอฺหะดีษมีความเห็นว่าหะดีษมุรซัลตาบิอินในหนังสือเคาะหิหฺอัลบุคอรีและเคาะหิหฺมุสลิมเป็นหะดีษมุรซัลที่เคาะหิหฺ เพราะมีกระแสรายงานอื่นที่ติดต่อกันมายืนยันและเป็นการรายงานของคนซิเกาะฮ์⁽²⁾

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

การนำหะดีษมุรซัลตาบิอินมาใช้เป็นหลักฐานและปฏิบัติตามนั้นมีทัศนะอุละมาอฺที่หลากหลายพอสรุปได้ดังนี้

⁽¹⁾ บันทีก โดยมุสลิม : 15/198

⁽²⁾ หะดีษมุรซัลตาบิอินจะมีสายรายงานสองลักษณะด้วยกัน คือ ลักษณะที่ขาดตอนสำหรับสายรายงานหนึ่งและลักษณะที่ติดต่อกันอีกสายรายงานหนึ่ง

ทัศนะที่ 1 ไม่อนุญาตให้ใช้หะดีษมุรซัลตาบิอื่นเป็นหลักฐาน ทัศนะนี้เป็นทัศนะของอุละมาอส่วนใหญ่ เช่น อุละมาอุหะดีษ อุละมาอุฟิกฮ์ และอุละมาอุอศูล อัลฟิกฮ์

ทัศนะที่ 2 อนุญาตให้นำหะดีษมุรซัลตาบิอื่นมาใช้เป็นหลักฐาน ทัศนะนี้เป็นทัศนะของ อิมาม อะบูหะนีฟะฮ์ อิมามมาลิก และอิมามอะหมัด เบญญินบัล

ทัศนะที่ 3 อนุญาตให้นำหะดีษมุรซัลตาบิอื่นเป็นหลักฐานขึ้นอยู่กับเงื่อนไขเป็นทัศนะของอิมามอัชชาฟีอีและอุละมาอูบางท่าน เงื่อนไขที่ว่าเป็นคือ

1. ผู้รายงานที่ขำมนั้นต้องเป็นตาบิอื่นรุ่นอาวุโสเท่านั้น เช่น สะอิด เบญญอัลมุลลัยิบบ และท่านอื่น ๆ
 2. ผู้รายงานที่กล่าวอ้างต้องเป็นผู้รายงานที่ซิกะฮ์
 3. หากมีผู้อื่นร่วมรายงานหะดีษด้วยผู้รายงานคนนี้ก็จะต้องเป็นคนที่มีความจำดีเยี่ยมและมีคุณธรรม และไม่ขัดแย้งกับการรายงานของคนอื่นที่เหนือกว่า
 4. ต้องมีการรายงานหะดีษจากสายรายงานอื่นที่มีสเนดติดต่อกัน⁽¹⁾
- ตัวอย่าง

)) :

((

⁽¹⁾ เงื่อนไขที่ 4 โดยเลือกเงื่อนไขหนึ่งเงื่อนไขต่อไปนี้ คือ 1) ผู้รายงานที่ขำมนั้นต้องไม่ใช่ผู้ที่โกหกหรือถูกกล่าวหาว่าเป็นคนโกหก 2) ผู้รายงานที่ขำมนั้นไม่ใช่ตาบิอื่นรุ่นเล็ก

ความว่า : จากมักรูฮ จากอรุสูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า “จงแสวงหาการตอบรับการดุอาอฺ คือ เมื่อมีการเผชิญหน้ากับศัตรู และเวลาเย็นขึ้นจะละหมาด และเวลาฝนตกหนัก (วาตภัย)”⁽²⁾

5. ตำราที่เกี่ยวข้อง

.1

.2

.3

หัวข้อย่อย

หะดีษมุรซัลเศาะหาบี

1. นิยาม

หะดีษมุรซัลเศาะหาบี คือ หะดีษที่รายงานโดยเศาะหาบะฮฺท่านหนึ่งจากท่านนบี ﷺ ซึ่งไม่ได้ยินโดยตรงจากท่านนบี ﷺ ในสิ่งที่เขารายงานจะเป็นคำพูดหรือการกระทำ⁽³⁾

สาเหตุของการเป็นหะดีษมุรซัลเศาะหาบีนั้น อันเนื่องมาจากเศาะหาบะฮฺท่านนั้นอายุน้อย เข้ารับนับถือศาสนาอิสลามในช่วงปลายของชีวิตหรือไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์ เช่น อิบน์อับบาส อิบน์อัสซุบัยร์ และท่านอื่น ๆ

⁽²⁾ บันทึกโดยอัซฮาฟีอี: 1/223-224 อิมามอันนะวะวีกล่าวว่: หะดีษนี้เป็นหะดีษมุรซัลและอัลอัศเกาะลานียัรระบุว่ อิสนาคัจยิด (อิบนุ อัลลาน : 1/451)

⁽³⁾ มะหฺมุด อัลญะหฺทาน หน้า 73

2. ตัวอย่างหะดีษมุรซัลเศาะหาบี

)) :

((

ความว่า : จากอิบนุอับบาส رضي الله عنه แท้จริง Rasulullah ﷺ กล่าวว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ได้ผ่อนผันแก่ฉันที่เกี่ยวข้องกับความผิดของประชาชาติของฉันที่เกิดจากความผิดพลาด ลืมตัว และการถูกบังคับ”⁽¹⁾

3. ฐานะของหะดีษมุรซัลเศาะหาบี

อุละมาอฺหะดีษมีความเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับฐานะของหะดีษมุรซัลเศาะหาบี สรุปลงได้ออกเป็น 2 ทศนะ

ทศนะที่ 1 หะดีษมุรซัลเศาะหาบีเป็นส่วนหนึ่งของหะดีษมัคบูล เพราะการตกหล่นเศาะหาบะฮ์อันเนื่องมาจากการรายงานของเศาะหาบะฮ์ด้วยกันไม่มีผลต่อการให้การยอมรับหะดีษแต่อย่างใด ทศนะนี้เป็นทศนะของอุละมาอฺหะดีษส่วนใหญ่ อุละมาอฺฟิกฮ์ และอุละมาอฺอุศูล อัลฟิกฮ์

ทศนะที่ 2 หะดีษมุรซัลเศาะหาบีมีฐานะเหมือนกับหะดีษมุรซัลอื่น ๆ เนื่องจากผู้รายงานรับหะดีษจากตาบิอินด้วยกัน ซึ่งการตกหล่นในลักษณะนี้มีผลต่อการยอมรับหะดีษและความเศาะหิหฺของหะดีษ คือ สายรายงานขาดตอนเป็นทศนะของอะบูอิสฮาก อัลอิสฟีรอญีนีย์ และอุละมาอฺบางท่าน

อย่างไรก็ตาม จากสองทศนะที่ได้กล่าวข้างต้น ทศนะที่ถูกต้องควรแก่การนำมาปฏิบัติและใช้เป็นหลักฐาน คือ ทศนะที่หนึ่ง เพราะการตกหล่นเศาะ

⁽¹⁾ บันทึกโดยอิบนุมาญะฮ์ : 1/659, อัศเศาะอูดานียะฮ์ : 4/170 และอัลบัยฮะกี : 7/356

หาบะฮฺไม่มีผลต่อการยอมรับหะดีษแต่อย่างใด เนื่องจากผู้แอบอ้างรับหะดีษจากท่านนบี ﷺ เป็นคนซิกะฮะฮฺ หรืออย่างน้อยเป็นคนเศาะดุก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการรายงานของตาบิอินรุ่นอาวุโส

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

ตามทัศนะอุละมาอฺส่วนใหญ่ (อุละมาอฺหะดีษ อุละมาอฺฟิกฮฺ และอุละมาอฺอุศูล อัลฟิกฮฺ) มีความเห็นว่า หะดีษมุรซัลเคาะหาบียฺสามารถนำมาใช้เป็นหลักฐานได้

ชนิดที่ 3 หะดีษมุรซัลเคาะฟียฺ

หะดีษที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องในสายรายงานเนื่องจากมีผู้รายงานตกหล่นระหว่างตาบิอินกับเศาะหาบะฮฺ หะดีษในลักษณะเช่นนี้เรียกว่า *หะดีษมุรซัลเคาะฟียฺ*

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” แปลว่า ไม่ปรากฏ หรือซ่อนเร้น หมายถึง ผู้รายงานที่ตกหล่นไปจากส่่นัดซ่อนอยู่หรือไม่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน

ตามหลักวิชาการ

หะดีษมุรซัลเคาะฟียฺ คือ หะดีษที่รายงานโดยผู้รายงานที่เคยพบเห็น หรือร่วมสมัย การรายงานนั้นโดยใช้จำนวนได้ชัดเจน แต่ทั้งสองไม่เคยปรากฏรับหะดีษโดยตรง⁽¹⁾

⁽¹⁾ อิบน์ อัลเศาะลาหฺ หน้า 145

จากนิยามข้างต้น สามารถรู้จักหะดีษมุรซัลเคาะฟีด้วยประการใด
ประการหนึ่งจาก 3 ประการต่อไปนี้

1. อุละมาอ์ผู้เชี่ยวชาญระบุว่า ผู้รายงานคนนั้นไม่ได้พบเห็น หรือไม่ได้ฟัง
หะดีษจากผู้ที่ถูกแอบอ้าง⁽²⁾
2. ผู้รายงานกล่าวยอมรับเองว่า เขาแอบอ้างจากบุคคลที่เขาไม่ได้ยินและ
ไม่ได้ฟัง
3. มีกระแสรายงานอื่นระบุถึงผู้รายงานที่ตกหล่นระหว่างผู้รายงานทั้งสอง⁽³⁾

2. ตัวอย่างหะดีษมุรซัลเคาะฟี

:

:

(()) :

ความว่า : จากอุกบะฮฺ เบนุ อามิร อัลญุฮะนีแยเล่าว่า รุสูลุลลอฮฺ ﷺ
กล่าวว่า “อัลลอฮฺทรงเมตตาต่อผู้ที่ทำหน้าที่รักษาความ
ปลอดภัย (ยาม)”⁽¹⁾

⁽²⁾ ระหว่างตาบิอินกับเศาะหาบะฮฺจากการรายงานของตาบิอินด้วยกันหรือตาบิอ ตาบิอิน

⁽³⁾ มะหฺมูด อัฏเฏาะหฺหาน หน้า 79

⁽¹⁾ บันทึกโดยอิบนุมาญะฮฺ : 2/925

หะดีษบทนี้ คือ หะดีษมุรซัลเคาะฟีย อัลหาฟิศ อัลมิชชีย กล่าวว่เนื่องจากอุมร์ เบ็ญญ์ อับดุลอะซีซ ไม่ได้รับหะดีษโดยตรงจากอุกบะฮ์ เบ็ญญ์ อามิร

3. ฐานะของหะดีษมุรซัลเคาะฟีย

หะดีษมุรซัลเคาะฟียเป็นหะดีษฎาะอ์ฟ เนื่องจากขาดคุณสมบัติของหะดีษมักบูล คือ สะนัดไม่ติดต่อกัน เพราะมีผู้รายงานตกหล่นหนึ่งคนระหว่างตาบิอินกับเคาะหาบะฮ์ อุละมาอ์บางท่านให้เหตุผลว่า หะดีษในลักษณะนี้เป็นทั้งหะดีษมุรซัลเคาะฟียและหะดีษ มุนเคาะฎิอ⁽²⁾

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

หะดีษมุรซัลเคาะฟียด้วยสายรายงานที่ตกหล่นจัดอยู่ในระดับหะดีษฎาะอ์ฟ ไม่อนุญาตให้นำมาใช้เป็นหลักฐาน เว้นแต่จะมีสะนัดอื่นที่เคาะหิหฺระบุถึงผู้รายงานที่ตกหล่นไปจึงสามารถนำมาใช้เป็นหลักฐานได้โดยได้รับการสนับสนุนจากสะนัดอื่นนั้น⁽³⁾

5. ตำราที่เกี่ยวข้อง

⁽²⁾ คือ พิจารณาด้านตกหล่นของผู้รายงานระหว่างเขากับอาจารย์ของเขา

⁽³⁾ สะนัดอื่นนั้นต้องประกอบด้วย 1) มีหนึ่งสะนัดหรือมากกว่า 2) สะนัดติดต่อกัน 3) มีฐานะเดียวกันหรือเหนือกว่า

ชนิดที่ 4 หะดีษมุฏอวัล

หะดีษที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องในสันด์เนื่องจากการตกหล่นผู้รายงานสองคนติดต่อกันเรียกว่า **หะดีษมุฏอวัล**

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” มาจากรากศัพท์ของคำว่า “ ”

แปลว่า ติด ๆ กัน หรือติดต่อกัน

ตามหลักวิชาการ

หะดีษมุฏอวัล คือ หะดีษที่มีผู้รายงานตกหล่นในสันด์สองคนหรือมากกว่าติดต่อกัน⁽¹⁾

การตกหล่นสองคนหรือมากกว่านั้นได้แก่การตกหล่นในช่วงกลางของสันด์และ หากมีการตกหล่นไม่ติดต่อกัน หรือตกหล่นหลายคนในหลายๆ ช่วงของสันด์⁽²⁾ไม่เรียกว่า หะดีษมุฏอวัล

2. ตัวอย่างหะดีษมุฏอวัล

:

)) :

((

⁽¹⁾ อัสสุญญีย์ : 2/ 234

⁽²⁾ หมายความว่า ตกหล่นในช่วงต้นหรือช่วงกลางของสันด์ ไม่ใช่หลาย ๆ ที่ของสันด์ ส่วนใหญ่แล้วมักเกิดขึ้นในช่วงกลางของสันด์ คือ รุนตาบิอื่นหรือตาบิอู ตาบิอื่น

ความว่า : จากอะบูฮุร็อยเราะฮฺ رضي الله عنه กล่าวว่า รุสูลุลลอฮฺ ﷺ ได้กล่าวว่า “สำหรับบ่าวนั้นต้องมีอาหารและเครื่องนุ่งห่มใช้เหมือนกับคนอื่น และไม่ควรมอบงานแก่เขา เว้นแต่งานที่เขาสามารถทำได้⁽¹⁾

ในสันด์หะดีษบทนี้มีผู้รายงานตกหล่นสองคนติดต่อกันระหว่างอิมามมาลิกกับอะบูฮุร็อยเราะฮฺ คือ มุฮัมมัด เบ็ญญ์ อัจญ์ลานและบิดาของเขา การรู้ว่าเป็นการตกหล่นใน สันด์สองคน เนื่องจากสายรายงานอื่นที่ได้ระบุอย่างชัดเจนถึงผู้รายงานที่ตกหล่น

3. ฐานะของหะดีษมุญอ้อล

อุละมาอฺหะดีษมีความเห็นพ้องกันว่า หะดีษมุญอ้อลเป็นส่วนหนึ่งของหะดีษฎะอีฟเนื่องจากมีความบกพร่องในสันด์จากการตกหล่นผู้รายงานหลายคนติดต่อกัน⁽²⁾

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

หะดีษมุญอ้อลไม่อนุญาตให้นำมาใช้เป็นหลักฐาน เว้นแต่เมื่อมีสันด์อื่นหนึ่งสันด์ระบุผู้รายงานที่ตกหล่นอย่างชัดเจน⁽³⁾

⁽¹⁾ บันทึกโดยอัลฮากิม ท่านกล่าวว่า “หะดีษบทนี้เป็นหะดีษมุญอ้อลจากมาลิก (อ้างในหนังสืออุลุม อัลหะดีษ ของอิบนุ อัลเศาะลาหฺ หน้า 46)

⁽²⁾ การตกหล่นติดต่อกันหลายคนนั้นในช่วงต้นหรือช่วงกลางของสันด์เท่านั้น แต่หากตกหล่นทั้งช่วงต้นและช่วงกลางไม่เรียกว่า หะดีษมุญอ้อล อาจจะเป็นหะดีษมุรซัลเศาะหาบียฺ หรือหะดีษมุรซัลเกาะฟียฺ หรือหะดีษมุอัลลัก

⁽³⁾ สันด์อื่นนั้นต้องเป็นสันด์ที่ติดต่อกันหนึ่งสันด์หรือมากกว่า ซึ่งมีฐานะเดียวกันหรือเหนือกว่า

5. ตำราที่เกี่ยวข้อง

.1

.2

ชนิดที่ 5 หะดีษมุณเเกาะฎือ

หะดีษฎะอ์ฟที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่อง อันเนื่องมาจากการตกหล่นในสะนัດหนึ่งคนหรือสองคนไม่ติดต่อกันเรียกว่า **หะดีษมุณเเกาะฎือ**

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” มาจากรากศัพท์ของคำ “ ” แปลว่า ทำให้ขาดตอน หรือไม่ติดต่อกัน

ตามหลักวิชาการ

หะดีษมุณเเกาะฎือ คือ หะดีษที่มีผู้รายงานตกหล่นในสะนัດหนึ่งคน หรือมากกว่าแต่ไม่ติดต่อกัน⁽¹⁾

จากนิยามข้างต้นพอสรุปได้ว่า หากมีการตกหล่นผู้รายงานในหลายที่ของสะนัດ เรียกว่า หะดีษมุณเเกาะฎือเหมือนกัน

⁽¹⁾ อัสสุญญียฺ : 2/349

2. ตัวอย่างหะดีษมุนเกาะฎิอ

(()) :

ความว่า : จากหุซัยฟะฮฺ-มัลฟูอฺ เล่าว่า “หากพวกเจ้ามอบสิ่งนั้นแก่อะบูบักร แนนอนท่านเป็นคนที่แข็งแกร่งและปลอดภัย”⁽²⁾

หะดีษบทนี้เป็นหะดีษมุนเกาะฎิอ เนื่องจากมีผู้รายงานหนึ่งคนตกลงในสนั้ระหว่างอัศเศาะรีฟกับอะบูอิสฮาก ผู้รายงานคนนั้น คือ ชะริก เพราะอัศเศาะรีฟไม่ได้ยินหะดีษโดยตรงจากอะบูอิสฮาก แต่เขาได้ยินมาจากชะริก จากอะบูอิสฮาก

3. ฐานะของหะดีษมุนเกาะฎิอ

อุละมาอฺหะดีษมีความเห็นตรงกันว่า หะดีษมุนเกาะฎิอเป็นส่วนหนึ่งของหะดีษ แฎาะอีฟ เนื่องจากการตกลงของผู้รายงานในสนั้ นั้นไม่ทราบว่าเป็นใคร

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

หะดีษมุนเกาะฎิอไม่อนุญาตให้นำมาใช้เป็นหลักฐานและปฏิบัติตาม เว้นแต่เมื่อมี สนั้อื่นที่ติดต่อกันมายืนยันผู้รายงานที่ตกลง สนั้อื่นนั้นมีหนึ่งสนั้หรือมากกว่า

⁽²⁾ บันทึกโดยอะหมัด อัลบัซซารและอัลญอบะรอญี (อัลฮัยตะมียะ : 5/176)

5. ตำราที่เกี่ยวข้อง

.1

ชนิดที่ 6 หัตถ์มดลลัส

หัตถ์มดลลัสที่มีสาเหตุมาจากการตกหล่นผู้รายงานในสถานะเนื่องจากการปกปิดที่ซ่อนเร้นเรียกว่า หัตถ์มดลลัส

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” มาจากคำว่า “ ” แปลว่า ปกปิด ซ่อนเร้น หมายถึง การปกปิดผู้รายงาน

ตามหลักวิชาการ

หัตถ์มดลลัส คือ หัตถ์ที่มีการรายงานในลักษณะปกปิดผู้รายงานโดยเจตนาเพื่อให้เห็นภายนอกกว่าเป็นหัตถ์ที่ไม่มีความบกพร่องแต่อย่างใด⁽¹⁾

2. ประเภทของหัตถ์มดลลัส

หัตถ์มดลลัสแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ตัดลิสอิสนาตและตัดลิสสุยุค แต่ละประเภทมีรายละเอียดดังนี้

ประเภทที่ 1 ตัดลิสอิสนาต ()

1. ความหมาย

⁽¹⁾ อัสสุฎฎีย : 2/234

หะดีษตัดลีสอิสนาต หมายถึง หะดีษที่ผู้รายงานได้รายงานหะดีษที่เขาไม่ได้ยินจากบุคคล (อาจารย์) ที่เขาเคยได้ยินหะดีษโดยได้ระบุว่ารับหะดีษมาจากอาจารย์ท่านนั้น⁽¹⁾

2. ตัวอย่าง

:

:

:

:

แปลว่า : หะดีษรายงานโดยอัลหากิมด้วยสันด์ถึงอะลี เป็ญ คือชรั้อมเล่าว่า อิบน์อุยัยนะฮฺได้เล่าให้แก่พวกเราว่ารับหะดีษจากอัชชูฮุรียฺ บางคนถามท่านว่า คุณได้ยินหะดีษจากอัชชูฮุรียฺจริงหรือ? ท่านตอบว่าไม่และไม่ได้ยินจากคนที่ได้ฟังหะดีษจากอัชชูฮุรียฺเหมือนกัน แต่นั้นรับหะดีษจากอับดุลรอซาค จากมะอุมัร จากอัช ชุฮุรียฺ⁽²⁾

หะดีษบทนี้ คือ หะดีษตัดลีสอิสนาต เนื่องจากอิบน์อุยัยนะฮฺได้ทำการปกปิด ผู้รายงานสองคนระหว่างเขากับอัชชูฮุรียฺ ทั้งสองท่านนั้น คือ อับดุลรอซาคและมะอุมัร

3. หุกมการตัดลีสอิสนาต

อุละมาอส่วนใหญ่ได้ตำหนิการกระทำตัดลีสอิสนาต และอิมามชุบะฮฺผู้หนึ่งที่เป็นผู้ที่ตำหนิอย่างหนักต่อการกระทำตัดลีสอิสนาต ท่านกล่าวว่า “ตัดลีสนั้นเสมือนเป็นเพื่อนของการโกหก”⁽³⁾

⁽¹⁾ อัศเศฮานะวียฺ หน้า 41

⁽²⁾ อัลหากิม หน้า 130

⁽³⁾ อัศศ็อนอานียฺ หน้า 131

4. เป้าหมายของตัดลีสหะดีษ

การทำตัดลีสหะดีษมีเป้าหมายหลายประการด้วยกันที่สำคัญ คือ

1. เพื่อต้องการให้เห็นว่าหะดีษนั้น ๆ มีอิสนาตอาลีย (อิสนาตที่สูง)
2. เพื่อต้องการลดการรับหะดีษจากอาจารย์บ่อยครั้ง
3. เพื่อลบภาพพจน์ของอาจารย์ที่เป็นคนเฎาะอียหรือไม่เฎาะอะฮ์
4. เพื่อปกปิดคนอื่นที่ได้ยินหะดีษร่วมกับเขาจากอาจารย์คนเดียวกัน
5. เพื่อปกปิดอาจารย์ที่มีอายุน้อยกว่าเขา

ประเภทที่ 2 ตัดลีสหะดีษ ()

1. ความหมาย

หะดีษตัดลีสหะดีษ หมายถึง ผู้รายงานได้รายงานหะดีษโดยตรงจากอาจารย์ที่เขาเคยได้ยิน โดยที่เขาไม่ได้ระบุชื่ออาจารย์อย่างชัดเจน แต่กล่าวเป็นชื่ออื่นที่ไม่เป็นที่รู้จักกันมาก่อน⁽¹⁾

หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ผู้รายงานได้รายงานหะดีษที่เขาได้รับโดยตรงจากอาจารย์ท่านหนึ่ง ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในสังคม เมื่อกล่าวรายงานหะดีษ ผู้รายงานไม่ได้เอ่ยชื่อของอาจารย์ท่านนั้นอย่างชัดเจน แต่กลับใช้ชื่ออื่นหรือใช้สร้อย หรือบอกลักษณะที่เป็นที่รู้จักกัน การกระทำเช่นนี้เพื่อปกปิดอาจารย์นั่นเอง

2. ตัวอย่าง

:

.

⁽¹⁾ อิบน์อัสสะลาหุ หน้า 66

แปลว่า : คำพูดของอะบูบักร เบ็ญ มุญาฮิด (หนึ่งในบรรดานักอ่าน) กล่าวว่า
ว่า अबดุลเลาะ เบ็ญ อะบี अबดุลเลาะ ได้รายงานแก่พวกเรา
หมายถึง อะบูบักร เบ็ญ อะบูดาอุด อัซซิญิสตานีย⁽¹⁾

3. หุกุมของการตัดลิสส์สุญค

การตัดลิสส์สุญคนั้นเป็นที่น่ารังเกียจของบรรดาอุละมาอ์

4. เป้าหมายของการตัดลิสส์สุญค

การตัดลิสส์สุญคมีเป้าหมายที่สำคัญดังนี้

1. เพื่อปกปิดอาจารย์ที่มีสถานภาพเฉาอีฟ
2. เพื่อปกปิดผู้รายงานคนอื่นที่ร่วมรับหะดีษกับเขานั่นเองมาจาก
อาจารย์มีอายุนั้น
3. เพื่อปกปิดตัวเองที่มีอายุมากกว่าอาจารย์
4. เพื่อปกปิดการรายงานของเขาจากอาจารย์บ่อยครั้ง

3. รายชื่อผู้รายงานที่มีสถานภาพเป็นตัดลิส

ผู้รายงานที่มีสถานภาพเป็นนักตัดลิสส์อิสนาตต่อหะดีษนะบะวีนั้นแบ่ง
ออกเป็น 5 รุ่นด้วยกัน⁽¹⁾

กลุ่มที่ 1 ผู้ที่ได้ทำการตัดลิสส์เป็นบางครั้งบางคราวเท่านั้น เช่น ยะหฺยา
เบ็ญ สะอิด อัลอันศอรีย

กลุ่มที่ 2 ผู้ที่อุลามาอ์นับเป็นนักตัดลิสส์แต่มีการรายงานในหนังสือเคาะหิห
เนื่องจากความเป็นอิมามของเขาและการทำตัดลิสส์น้อยมากเมื่อมีการรายงาน

⁽²⁾ อัศสุญญีย : 2/234

⁽¹⁾ อัลอัสเกาะลานีย หน้า 23-24

หะดีษหรือการทำตัดลีสของเขานั้นมาจากผู้รายงานที่มีสถานภาพซิเกาะฮุ เช่น สุลฟยาน เบีฏ อุัยยนะฮุ

กลุ่มที่ 3 ผู้ที่บรรดาอุลามาอุมิความเห็นที่แตกต่างกันในความเป็นนักตัดลีสของเขา ซึ่งอุละมาอูบางท่านให้การยอมรับการรายงานของเขาและอุละมาอูอีกกลุ่มหนึ่งไม่ยอมรับการรายงานของเขาในการนำมาใช้เป็นหลักฐาน เว้นแต่ในกรณีที่เขารายงานหะดีษโดยใช้จำนวนที่ชัดเจน เช่น อะบูอัชชุบัยร อัลมักกี

กลุ่มที่ 4 ผู้ที่อุละมาอุมิความเห็นตรงกันว่าไม่สามารถนำหะดีษจากการรายงานของเขามาเป็นหลักฐาน เว้นแต่ในกรณีที่เขารายงานหะดีษโดยใช้จำนวนที่ชัดเจน เนื่องจากการตัดลีสของเขาจากผู้รายงานที่มีสถานภาพเฎาะอีฟบ่อยครั้ง หรือผู้ที่ไม่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในสังคมว่าเป็นนักหะดีษ เช่น บะกียะฮุ เบีฏ อัลวะลีด

กลุ่มที่ 5 ผู้รายงานที่เฎาะอีฟเนื่องมาจากสาเหตุอื่นที่ไม่ได้มาจากการตัดลีส การรายงานหะดีษของเขาต้องปฏิเสธ แม้ว่าการรายงานของเขานั้นโดยใช้จำนวนชัดเจนก็ตาม เว้นแต่ได้รับการยอมรับจากผู้ซิเกาะฮุว่าเป็นคนเฎาะอีฟเล็กน้อย เช่น อับดุลเลาะ เบีฏ ละฮิอะฮุ แต่หากการรายงานของเขาใช้จำนวนคลุมเครือ หะดีษนั้นย่อมเป็นหะดีษเฎาะอีฟที่ใช้ไม่ได้

4. ฐานะของหะดีษมุตัลลัซ

หะดีษมุตัลลัซเป็นส่วนหนึ่งของหะดีษเฎาะอีฟ เนื่องจากขาดคุณสมบัติของหะดีษมัคบูล คือ ความบกพร่องในการรายงาน⁽²⁾

⁽²⁾ การตัดลีสเป็นการปกปิดผู้รายงาน โดยเจตนา ซึ่งถือว่าการกระทำที่ไม่เหมาะสม นักหะดีษถือว่าเป็นความบกพร่องชนิดหนึ่งในบรรดาความบกพร่องทั้งหลาย

5. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

การนำหะดีษมุตลัลล์มาใช้เป็นหลักฐานและปฏิบัติตามในเรื่องบทบัญญัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องศาสนามีการขัดแย้งในกลุ่มอุละมาอ์ออกเป็นหลายทัศนะ แต่ที่แพร่หลายมากที่สุดมี 2 ทัศนะเท่านั้นคือ

ทัศนะที่ 1 ไม่อนุญาตนำหะดีษมุตลัลล์มาใช้เป็นหลักฐานไม่ว่าในกรณีใดๆ ก็ตาม เนื่องจากการตัดลีสเป็นเสมือนกับการโกหกต่อท่านนบี ﷺ

ทัศนะที่ 2 พิจารณาจากลักษณะการรายงานของนักตัดลีส คือ

1. หากการรายงานนั้นใช้จำนวนชัดเจน เช่น กล่าวว่า “ ” หรืออื่นๆ สามารถนำหะดีษมาใช้เป็นหลักฐานได้

2. ถ้าการรายงานนั้นใช้จำนวนคลุมเครือ เช่น กล่าวว่า “ ” หรือที่เรียกว่า “ ” แปลว่า เขาเป็นนักตัดลีสโดยใช้จำนวน “ ” ไม่สามารถนำหะดีษมาเป็นหลักฐานได้

จากสองทัศนะที่ได้กล่าวข้างต้น ทัศนะที่ถูกต้อง คือ ทัศนะที่สอง เนื่องจากการรายงานนั้นโดยใช้จำนวนที่ชัดเจนซึ่งแสดงถึงการมีผู้รายงานได้ยืนยันหะดีษจริงจากอาจารย์ไม่ใช่เป็นการตัดลีสแต่อย่างใด

6. ตำราที่เกี่ยวข้อง

.1

.2

.3

หะดีษฎะอ์ฟอันเนื่องมาจากความบกพร่องในแง่ความจำของผู้รายงาน

ชนิดที่ 1 หะดีษมุอัลลั้ล

หะดีษที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องของผู้รายงานในแง่ความจำ เนื่องมาจากการลืมนในการรายงาน หะดีษในลักษณะนี้เรียกว่า **หะดีษมุอัลลั้ล**

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ”⁽¹⁾ มาจากรากศัพท์ของคำ “ ” แปลว่า มีความบกพร่อง หรือข้อเสีย และคำว่า “มุอัลลั้ล” สิ่งที่มีความบกพร่องที่ซ่อนเร้น

ตามหลักวิชาการ

หะดีษมุอัลลั้ล คือ หะดีษที่ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแล้วพบว่ามีความบกพร่องต่อการเป็น หะดีษเศาะหีหฺ ซึ่งดูภายนอกมีสภาพเป็นหะดีษเศาะหีหฺ⁽²⁾

จากนิยามข้างต้นจะเห็นได้ชัดว่า การที่จะเรียกหะดีษเป็นหะดีษมุอัลลั้ลนั้น ต้องประกอบด้วยเงื่อนไข 2 ประการ

หนึ่ง เป็นการรายงานที่คลุมเครือและซ่อนเร้น

สอง มีผลเสียต่อการเป็นหะดีษเศาะหีหฺ

หากขาดเงื่อนไขหนึ่งเงื่อนไขใดแล้วไม่เรียกว่าหะดีษมุอัลลั้ลตามความหมายของหะดีษมุอัลลั้ลที่แท้จริง⁽³⁾

⁽¹⁾ อุละมาอฺหะดีษมุตะก๊อดคิมูน เรียกว่า หะดีษมะอฺลุล และอุละมาอฺหะดีษมุตะอັคคิรูน เรียกว่า หะดีษมุอัล ส่วนอุละมาอฺภาษาศาสตร์ส่วนใหญ่เรียกว่า มุอัลลั้ล

⁽²⁾ อัสสุญญียฺ : 2/245

⁽³⁾ ดู มะหฺมูด อัตเฏาะหฺทาน หน้า 98-99

2. ชนิดและตัวอย่างหะดีษมุอัลลัล

หะดีษมุอัลลัลแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ มุอัลลัลอิสนาตและมุอัลลัลมะตัน
ชนิดที่ 1 มุอัลลัลอิสนาต ตัวอย่าง

.(()) :

ความว่า : จากอิบนุอุมัร - มัรฟูอฺ- ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “การซื้อขายนั้น
ทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย- โดยมีการเลือก”⁽⁴⁾

หะดีษบทนี้เป็นหะดีษมุอัลลัล เนื่องจากผู้รายงานที่ชื่ออัชเชารีย์ลับสนใน
การรายงานหะดีษที่กล่าวว่า จากอัมรฺ เบ็ญ ดินาร แต่ผู้รายงานหะดีษที่ถูกต้องก็
คือ มาจาก อับดุลเลาะ เบ็ญ ดินาร

ชนิดที่ 2 มุอัลลัลมะตัน ตัวอย่าง

:

.

⁽⁴⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรี : 7/125

ความว่า : จากอะนัส เบนุ มาลิก رضي الله عنه เล่าว่า ฉันเคยละหมาดอยู่
ด้านหลัง (เป็นมะมูม) ของ นบี ﷺ และหลัง อะบูบักร และหลัง
อุมัร เขาเหล่านั้นเริ่มการละหมาดด้วยการอ่าน โดยมิได้
อ่าน บิสมิลลาฮฺอิรเราะฮฺมานิรริหิม⁽¹⁾

หะดีษบทนี้ด้วยสายรายงานของอัลวะลีด คือ หะดีษมุอัลลัล เนื่องจาก
การรายงานที่ขัดแย้งกับการรายงานที่มีฐานะเศาะหิหฺทั้งในด้านสถานภาพของ
ผู้รายงานและมะตัน⁽²⁾ เช่น หะดีษจากอะนัสเล่าว่า ((

)) ความว่า “รَسُولُ اللَّهِ ﷺ ได้อ่านบิสมิลลาฮฺด้วยเสียง
เบา” และหะดีษอื่น ๆ อีกหลายบทที่กล่าวในเรื่องเดียวกัน การกล่าวถึงการอ่าน
บิสมิลลาฮฺนั้น หากพิจารณาด้วยบทหะดีษหรือความเข้าใจจากเจตนารมณ์ของ
หะดีษซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นการอ่านเสียงเบามากกว่าปฏิเสธ ทั้งหะดีษที่ได้
บันทึกโดยอัลบุคอรี มุสลิม หรืออิมามท่านอื่น ๆ

3. ฐานะของหะดีษมุอัลลัล

หะดีษมุอัลลัลเป็นหะดีษฎะอีฟ เนื่องจากขาดคุณสมบัติของหะดีษมักบูล
คือ บกพร่องในแง่ความจำของผู้รายงานที่มาจากสาเหตุความสับสนในการ
รายงานหะดีษ⁽³⁾

⁽¹⁾ อิบน์ อัสเศาะลาหฺ หน้า 83

⁽²⁾ การรายงานที่เศาะหิหฺหมายถึง หะดีษจากอะบูฮุร็อยเราะฮฺ อะนัส เบนุ มาลิก อับดุลเลาะ อิบน์ อับบาส อุษมาน
เบญญ์ อัฟฟาน อะลี เบนุ อะบีฏอลิบ อัมมาร เบนุ ยาซิด และอันนุมาน

⁽³⁾ ลักษณะของหะดีษ เช่น ผู้รายงานกล่าวรายงานหะดีษด้วยความสับสนของเขา กล่าวคือ รายงานหะดีษที่มี
ลักษณะมรซูลเป็นหะดีษเมาศูล หรือมีการรายงานหะดีษหนึ่งเป็นหะดีษอื่น หะดีษเศาะหิหฺเป็นหะดีษฎะอีฟ
หรือไม่กล้าตัดสินหะดีษ (ดู อุมัร ฟูลาดะฮฺ : 2/79)

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

หะดีษมุอัลลัลไม่อนุญาตให้นำมาใช้เป็นหลักฐานและนำมาปฏิบัติตาม เว้นแต่เมื่อมีการรายงานจากสัณด์อื่นหนึ่งสัณด์หรือหลายสัณด์ ซึ่งมีฐานะเดียวกัน หรือเหนือกว่ามาสสนับสนุนสายรายงานดังกล่าว⁽¹⁾

5. ตำราที่เกี่ยวข้อง

.1

.2

.3

.4

ชนิดที่ 2 หะดีษมุตร้อจญ์

หะดีษฎะอ์อีฟที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องในแง่ความจำของผู้รายงาน เนื่องจากการขัดแย้งของผู้รายงานจนทำให้มีสำนวนหะดีษเพี้ยนไปเรียกว่า หะดีษมุตร้อจญ์

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” มาจากรากศัพท์ของคำว่า “ ” แปลว่า มี การแทรกเข้าไป หรือมีการเพิ่มเติม

⁽¹⁾ สัณด์อื่นนั้นต้องเป็นสัณด์ที่ติดต่อกันและไม่ใช่เป็นการบกพร่องในแง่คุณธรรมของผู้รายงาน

ตามหลักวิชาการ

หะดีษมุตรอจญ์ คือ หะดีษที่มีการเปลี่ยนแปลงสาระ หรือมีการแทรกในมะตัน ที่ไม่ใช่ตัวบทหะดีษ⁽²⁾

จากนิยามข้างต้น การอิตร้อจญ์เกิดขึ้นทั้งในสาระและในมะตัน

1. การอิตร้อจญ์ในสาระ หมายถึง เปลี่ยนผู้รายงานจากคนเดิมกลายเป็นคนอื่น
2. การอิตร้อจญ์ในมะตัน หมายถึง ผู้รายงานนำคำพูดของตนเองหรือสำนวนคนอื่นแทรกในตัวบทหะดีษ

2. ชนิดและตัวอย่างหะดีษมุตรอจญ์

ชนิดที่ 1 การอิตร้อจญ์ในสาระ ตัวอย่าง

" :

."

แปลว่า : เรื่องราวของซาบิต เบนี มุชา อัลซาฮิดในบางรายงานของท่าน
เล่าว่า “ผู้ใดขยันละหมาดในเวลากลางคืน (ละหมาดตะฮัจญุด)
ใบหน้าของเขาจะแจ่มใสในเวลากลางวัน”⁽¹⁾

⁽²⁾ อัศสุญญัย : 2/245

⁽¹⁾ บันทีก โดยอิบนุนาญะฮ์ : 1/422

หะดีษบทนี้เป็นหะดีษมุร้อจญ์ ผู้ทำการอิตร้อจญ์ คือ ษาบิต เบนุ มุซา ซึ่งเข้าใจว่าสำนวนนี้เป็นหะดีษของสายรายงานดังกล่าว⁽²⁾

ชนิดที่ 2 การอิตร้อจญ์ในมะตัน

การอิตร้อจญ์ในมะตันมี 3 ลักษณะด้วยกัน

ลักษณะที่ 1 การอิตร้อจญ์ในช่วงต้นของมะตัน ตัวอย่าง

:

)) :

.((

ความว่า : จากอะบูฮุร็อยเราะฮ์เล่าว่า รุสูลุลลอฮ์ ﷺ กล่าวว่า “พวกเจ้าจงอาบน้ำละหมาดให้สมบูรณ์ นรกเวลสำหรับผู้ที่ล้างเท้า (เวลาอาบน้ำละหมาด) ไม่ครอบคลุม (ตาตุ่ม)”⁽¹⁾

⁽²⁾ ที่มาของเรื่องราวข้างต้น คือ แท้จริงษาบิต เบนุ มุซา เข้ามาในมัญลีสของชะริก เบนุ อับดุลเลาะ อัลกอฎีย์ ในขณะที่กำลังกล่าวหะดีษ ท่านกล่าวว่า “อัลอะอุมัษได้รายงานแก่พวกเรา จากอะบีสะอิด จากญาบิร ซึ่งท่านกล่าวว่า รุสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้กล่าวว่า “.....” ท่านก็หยุดพักครู่หนึ่งเพื่อให้ผู้ฟังทำการบันทึกหะดีษ ในขณะนั้นท่าน (อะลี บินอับดุลเลาะ) ก็เห็นษาบิต (ซึ่งเป็นคนขยันละหมาดตะฮัจญ์) เข้ามา ท่าน (อะลี) กล่าวว่า ((

)) เมื่อษาบิตได้ยินประโยคนั้นเข้าใจว่าเป็นตัวบทหะดีษของ สำนัสดังกล่าว ท่าน (ษาบิต) ก็รายงานตามที่ได้ฟังจากอะลีจนกลายเป็นตัวบทหะดีษไป ด้วยเหตุดังกล่าว อุลละมาอ์หะดีษมีความเห็นว่า หะดีษนี้เป็นหะดีษเมาญู

⁽¹⁾ อัศสุญญีย์ : 1/270

ประโยคที่นำมาแทรกในหะดีษ คือ (()) ซึ่งเป็นคำพูดของอะบูสุรอยเราะฮ์ที่ถูกนำมาแทรกในช่วงต้นของหะดีษ อัลเคาะฎิบ อัลบัมดาดีย์ กล่าวว่า อะบูญุหนุและชะบาบะฮ์เข้าใจผิดว่าเป็นคำพูดของท่านนบี ﷺ ซึ่งสังเกตได้จากการรายงานของอัลบุคอรี๊ จากอาดำม จากซุบะฮ์ จากมุฮัมมัด เบ็ญชียาด จากอะบูสุรอยเราะฮ์กล่าวว่า

((:

((

ความว่า : จงอาบน้ำละหมาดให้สมบูรณ์ เนื่องจากอะบูอัลกอซิม ﷺ ได้กล่าวว่า “นรกเวลานั้นสำหรับผู้ที่ไม่ครบคลุม (ตาตุ่ม)”⁽²⁾

ลักษณะที่ 2 การอิดร้อจญ์ในช่วงกลางของมะตัน ตัวอย่าง

((:

◦

◦

.((

ความว่า : จากอาอิชะฮ์ ﷺ กล่าวว่า สิ่งแรกที่สูญหลอฮ์ ﷺ เริ่มรับวะหฺยู คือ การฝันที่เป็นจริงในขณะนอนหลับ ซึ่งท่าน(นบี) ไม่เคยฝันนอกจากมันมาเสมือนแสงกระพริบในรุ่งอรุณ หลังจากนั้น ท่าน

⁽²⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรี๊ : 1/267

(นบี) ชอบนั่งเงียบ ๆ โดยที่ท่าน (นบี) ออกไปยังถ้ำอิร็อฮ์ ทำการ
สักการะ – ทำอิบาดะฮ์- เป็นเวลาหลายคืน⁽³⁾

คำว่า “ ” แปลว่า ทำการสักการะ เป็นคำพูดของอัชชูรียะฮ์ซึ่ง
ถูกนำมาแทรกในช่วงกลางของหะดีษ เพื่ออธิบายความหมายของคำว่า
“ ” คือ ทำอิบาดะฮ์ มิใช่เป็นคำพูดของท่านหญิงอาอิชะฮ์ ~~แต่~~ คำอธิบาย
นี้มาจากการรายงานของยูनुส เบ็ญยะซีด จากอิบนุซฮาบ จากอุรวะฮ์ เบ็ญ
อัสซุบัยร จากท่านหญิงอาอิชะฮ์ ไม่เหมือนกับตัวบทหะดีษที่มา
จากการรายงานต่อไปนี้

)) :

.((

ความว่า : ท่านนบี ﷺ ทำการสักการะในถ้ำอิร็อฮ์ ท่านทำอิบาดะฮ์เป็น
เวลาหลายคืน⁽¹⁾

ลักษณะที่ 3 การอิตร็อจญ์ในช่วงท้ายของมะดัน ตัวอย่าง

)) :

((

⁽³⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรีย : 1/23

⁽¹⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรีย : 10/ 715

ความว่า : จากอะบูฮุร็อยเราะฮ์ฮุกเล่าว่า รุสูลุลลอฮ์ ﷺ กล่าวว่า
 “สำหรับผู้เป็นทาสที่ดีได้รับผลบุญสองเท่า ฉันขอสาบานต่อผู้ที่
 ชีวิตของฉันอยู่ในพระหัตถ์ของพระองค์ หากไม่มีการปฏิเสธใน
 หนทางของอัลลอฮ์ การทำฮัจญ์ และการทำความดีต่อมารดาแล้ว
 ไซร์ แน่นนอนฉันพร้อมที่จะตายในขณะที่ฉันเป็นทาส”⁽²⁾

ประโยค “ ” คือ คำมุตร้อจญ์เป็นคำพูดของอะบูฮุร็อย-
 เราะฮ์ที่ถูกนำมาแทรกในช่วงท้ายของหะดีษ ซึ่งสังเกตได้จากการรายงานของ
 อิสมะอีลียฺ จากอิบนุ อัลมุบาร็อก จากอะบูฮุร็อยเราะฮ์ฮุกเล่าว่า

)

...

ความว่า “แท้จริงชีวิตของอะบูฮุร็อยเราะฮ์ฮุกอยู่ในพระหัตถ์ของพระองค์
 หากไม่มีการปฏิเสธ การทำฮัจญ์ และการทำความดีต่อมารดาแล้ว
 ไซร์ แน่นนอนฉันพร้อมที่จะตายในขณะที่ฉันเป็นทาส”⁽³⁾

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นที่น่าสังเกตเกี่ยวกับหะดีษมุตร้อจญ์ 2 ประการ
 ประการที่ 1 สาเหตุที่ทำให้เกิดการอิดร้อจญ์ในหะดีษ พอสรุปดังนี้

1. เพื่อการอธิบายบทบัญญัติของศาสนา
2. เพื่อการอธิบายหุกุมจากหะดีษในขณะรายงานหะดีษ

⁽²⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรี : 5/175

⁽³⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรี : 5/176

3. เพื่อขยายความศัพท์ที่มีการกล่าวในหะดีษ

ประการที่ 2 วิธีการรู้จักหะดีษมุตร้อจญ์ ซึ่งสามารถทราบได้จากหลายประการ

1. มีการรายงานจากกระแสรายงานอื่นระบุอย่างชัดเจนของการอิตร้อจญ์
2. อุละมาอ์ผู้เชี่ยวชาญบางท่านระบุว่า เป็นคำพูดของผู้รายงานที่ถูกนำมาแทรกในมะตัน หรือแทรกผู้รายงานคนอื่นในมะตันหะดีษ
3. ผู้รายงานกล่าวยอมรับว่า เขาเองได้แทรกในมะตันหรือในมะตัน
4. จำนวนหรือประโยคเหล่านั้นเป็นไปไม่ได้ว่ามาจากท่านนบี ﷺ จริง

3. ฐานะของหะดีษมุตร้อจญ์

หะดีษมุตร้อจญ์เป็นส่วนหนึ่งของหะดีษฎะอียะฟเนื่องมาจากขาดคุณสมบัติของหะดีษมักบูล คือ การขัดแย้งกับการรายงานของคนอื่นที่มีฐานะเป็นคนซิเกาะฮ์⁽¹⁾

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

หะดีษมุตร้อจญ์นำมาใช้เป็นหลักฐานไม่ได้หากมิใช่มาจากสาเหตุที่ได้กล่าวมาข้างต้น เช่น เพิ่มจำนวน แต่ถ้าวการอิตร้อจญ์นั้นมีการแยกจำนวนระหว่างตัวบทหะดีษกับคำพูดของผู้รายงานและมีฐานะเป็นหะดีษเศาะหิหฺหรือได้รับการสนับสนุนจากสายรายงานอื่นที่มีฐานะเดียวกันหรือเหนือกว่าก็สามารถนำมาใช้เป็นหลักฐานได้

⁽¹⁾ การแทรกจะเป็นในมะตัน โดยนำผู้รายงานที่ไม่ใช่ผู้รายงานคนเดิมหรือแทรกในมะตันหะดีษไม่ได้แยกให้อย่างชัดเจนระหว่างจำนวนตัวบทกับประโยคที่นำมาแทรกนั้น อาจจะมาจากสาเหตุต่าง ๆ เช่น ผู้รายงานที่มีความจำไม่ดี หลงลืม หรือสับสนในขณะที่รายงานหะดีษ

5. ตำราที่เกี่ยวข้อง

.1

.2

ชนิดที่ 3 หะดีษมักลูป

หะดีษฎะอ์ฟที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องในแง่ความจำของผู้รายงาน คือ การขัดแย้งโดยการสับเปลี่ยนจากก่อนเป็นหลังหรือสลับกัน หะดีษลักษณะนี้ เรียกว่า *หะดีษมักลูป*

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” มาจากรากศัพท์ของคำ “ ” แปลว่า สับเปลี่ยน หมายถึง การสับเปลี่ยนจากก่อนเป็นหลังหรือจากหลังเป็นก่อน

ตามหลักวิชาการ

หะดีษมักลูป คือ หะดีษที่มีการสับเปลี่ยนในลำดับหรือในมะดันจากก่อนเป็นหลังหรือจากหลังเป็นก่อน⁽¹⁾

จากนิยามพบว่า การสับเปลี่ยนนั้นสามารถเกิดขึ้นทั้งในลำดับและในมะดันของหะดีษ ไม่ว่าในช่วงต้น ช่วงกลาง และช่วงท้ายของทั้งสอง

⁽¹⁾ อัสสุญญีย์ : 2/234

มักลูปในสัณด์หมายถึง การสลับเปลี่ยนชื่อของผู้รายงานเป็นชื่อพ่อ เช่น ผู้รายงานชื่อว่า กะอับ เบ็ญ มุรเราะฮ์ เป็นมุรเราะฮ์ เบ็ญ กะอับ การสลับเปลี่ยนในประเภทนี้อุละมาอฺหะดีษเรียกว่า “การโจรกรรมหะดีษ”⁽²⁾

มักลูปในมะดันหมายถึง การสลับเปลี่ยนคำบางคำจากก่อนเป็นหลังหรือสลับเปลี่ยน ตัวบทของสัณด์หนึ่งเป็นตัวบทของอีกสัณด์หนึ่งที่มีใช้ตัวบทหะดีษนั้น ๆ⁽³⁾

2. ชนิดและตัวอย่างหะดีษมักลูป

หะดีษมักลูปแบ่งออกเป็น 2 ชนิด

ชนิดที่ 1 มักลูปในสัณด์ การสลับเปลี่ยนชนิดนี้มี 2 รูปแบบ

รูปแบบที่หนึ่ง การสลับเปลี่ยนชื่อของผู้รายงานเป็นชื่อพ่อดังตัวอย่างที่ได้กล่าวมาแล้ว

รูปแบบที่สอง การสลับเปลี่ยนตัวผู้รายงานที่รู้จักกันว่าเป็นผู้รายงานหะดีษนั้น ๆ เป็นอีกคนหนึ่งที่ไม่เป็นที่รู้จัก ซึ่งทั้งสองร่วมสมัยเดียวกัน ตัวอย่าง

)) :

((

ความว่า : จากอะบูฮุร็อยเราะฮ์ ^{رضي الله عنه} - มัรฟุอฺ- กล่าวว่า “เมื่อพวกเจ้าเจอกับคนมุชริกีน พวกเจ้าอย่าเริ่มกล่าวสละมต่อพวกเขา”⁽¹⁾

⁽²⁾ อุมัร หะสัน ฟุลาตะฮ์ : 2/234

⁽³⁾ หนังสือเดิม

⁽¹⁾ อิบน์ อัสสะลาหฺ หน้า 134

สะนั้ดหะดีษนี้มีการล้บเปลี่นกันโดยห้มมาด อันนะคีบียี้ ซึ่งได้รายงานกล่าวว้ว่าได้ยีนมาจากอัลอะอุมัช แต่ที่ถูกต้งจากสุฮัยลุดังการรายงานของอิมามมุสลิม คือ

ชนิดที่ 2 มักลูปในมะตัน การล้บเปลี่นชนิดนี้มี 2 รูปแบ
รูปแบที่หนึ่ง การล้บเปลี่นตัวบทหะดีษจากก่อนเป็นหลัง ตัวอย่าง

)) :

((

ความว้ : จากอะบูฮุรรอยเราะฮฺ رضي الله عنه “และผู้ที่ให้บรีจาคลึ่งหนึ่ง เขาก็ได้
ปกปิดมันไว้จนมือขวาของเขาไม่ทราบในลึ่งที่มีือซ้ายของเขาได้
บรีจาคไว้”(2)

หะดีษบทนี้ คือ หะดีษมักลูปเนื่องจากผู้รายงานได้ล้บเปลี่นคำบางคำที่เป็นตัวบทหะดีษจากหลังเป็นก่อน แต่ตัวบทที่ถูกต้งดังนี้

(2) ดู อัศสุญญีย : 2/345

))

((

ความว่า “และผู้ที่ทำให้บริจาคละหนึ่ง เขาก็ปกปิดมันไว้จนมือซ้ายของเขาไม่ทราบในสิ่งที่มือขวาของเขาได้บริจาคไว้”

รูปแบบที่สอง การสับเปลี่ยนทั้งตัวบทและสะนัด์ การสับเปลี่ยนในแบบที่สองนี้เพื่อทดสอบความจำของผู้รายงานหะดีษดังเช่น การทดสอบความจำของอิมามอัลบุคอรี

การทดสอบความจำของอิมามอัลบุคอรีมีทั้งหมด 3 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 ที่เมืองบัมดาด ผู้ทดสอบมีประมาณ 100 ท่าน ครั้งที่ 2 ที่เมืองชะมร์คอน ผู้ทดสอบมีทั้งหมดประมาณ 400 ท่าน และครั้งที่ 3 ที่เมืองบักเราะฮ์ ผู้ทดสอบมีทั้งหมดประมาณ 1,000 ท่าน ผู้ทำหน้าที่ทดสอบมาจากหลายสาขาวิชามีทั้งอุละมาอุหะดีษ อุละมาอุฟิกฮ์ และนักวิชาการแขนงอื่น ๆ วิธีการทดสอบ คือ ทำการสับเปลี่ยนระหว่างตัวบทกับสะนัด์อื่น ทั้งหมดได้รับการยืนยันจากอิมามอัลบุคอรีว่าได้ทำการแก้ไขระหว่างตัวบทกับสะนัด์ ที่ถูกสับเปลี่ยนให้เหมือนเดิมของมันอย่างถูกต้องไม่มีการผิดพลาดแม้แต่หนึ่งเดียว⁽¹⁾ ตัวอย่างบางส่วนเช่น อิมามอัลบุคอรีตอบว่า สะนัด์หะดีษนี้ไม่ใช่ท่านมันศูรเป็นผู้รายงาน แต่เป็นการรายงานของยูซุฟ เบญญู มุซา พร้อมกับอ่านสะนัด์ของมะตันหะดีษที่ถูกต้อง

จากรูปต่าง ๆ ของการสับเปลี่ยนข้างต้นพอสรุปได้ว่า หุก่มของการสับเปลี่ยนนั้นมีทั้งที่เป็นหุก่มหะรอมและหุก่มญะอีย (อนุญาต) ดังนี้

⁽¹⁾ ดู อัลอัศเกาะลานีย์ หน้า 486-487

1. ถ้าการเปลี่ยนแปลงนั้น (การอิกลาบ) เพื่อดึงดูดความสนใจผู้อื่นให้การยอมรับการรายงานและยอมรับหะดีษของเขา การเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้เป็น **หุกุมหะรอม**
2. ถ้าการเปลี่ยนแปลงนั้น (การอิกลาบ) เพื่อทดสอบความจำของผู้รายงาน ดังที่ได้เกิดขึ้นกับอิมามอัลบุคอรี การเปลี่ยนแปลงในลักษณะเช่นนี้เป็น **หุกุมญะอิช (ฮารุส)**
3. ถ้าการเปลี่ยนแปลงนั้นมาจากความผิดพลาดของผู้รายงานเองโดยไม่ได้ตั้งใจ การเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้เป็น **หุกุมญะอิช (ฮารุส)**⁽²⁾
4. ถ้าการเปลี่ยนแปลงนั้นเนื่องมาจากความตั้งใจของผู้รายงานเป็น **หุกุมหะรอม**⁽³⁾

3. ฐานะของหะดีษมักลูป

หะดีษมักลูปเป็นหะดีษญะอียะฮ์ เนื่องจากผู้รายงานขาดความอะมานะฮ์ และไม่มีควมรับผิดชอบในการรายงานหะดีษโดยตั้งใจทำการเปลี่ยนแปลงเพื่อดึงดูดความสนใจหรือทำให้ระดับของหะดีษจากหะดีษเศาะหีหฺหรือหะดีษหะซัน เป็นหะดีษญะอียะฮ์

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

ตามทัศนะของอุละมาอฺหะดีษ การนำหะดีษมักลูปมาใช้เป็นหลักฐานมีความเห็นดัง ต่อไปนี้

⁽²⁾ มะหฺมูด อัลญะหฺทาน หน้า 89

⁽³⁾ อุมัร หะสัน ฟุลาตะฮฺ : 1/83

1. หะดีษมักถูบบั่นเนื่องมาจากจุดประสงค์เพื่อดึงดูดความสนใจผู้อื่นนำมาใช้เป็นหลักฐานไม่ได้ การกระทำในลักษณะเช่นนี้เป็นการกระทำของผู้อุปโลกน์หะดีษ
2. หะดีษมักถูบบั่นเนื่องมาจากเพื่อการทดสอบความจำของนักรายงานนำมาใช้เป็นหลักฐานได้แต่มีเงื่อนไขว่า⁽¹⁾ จะต้องบอกให้ชัดเจนถึงตัวบทหะดีษที่ถูกต้องก่อนที่จะเสร็จสิ้นจากการทดสอบ ถ้าไม่เช่นนั้นแล้วไม่อนุญาตให้นำมาปฏิบัติโดยเด็ดขาด
3. หะดีษมักถูบบั่นเนื่องมาจากความผิดพลาด⁽²⁾ ของนักรายงานหะดีษหรือไม่ ระมัดระวังในการรายงานหะดีษ กรณีเช่นนี้ไม่อนุญาตให้นำมาเป็นหลักฐานเว้นแต่มีกระแสรายงานอื่นที่มีฐานะเดียวกันหรือเหนือกว่าระบุสภาพภาพของหะดีษที่ถูกต้องมาสนับสนุน

5. ตำราที่เกี่ยวข้อง

.1

ชนิดที่ 4 หะดีษมุตเฎาะร็อบ

หะดีษเฎาะอ็ีฟที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องในแง่ความจำของผู้รายงานเนื่องมาจากการขัดแย้งกับสายรายงานอื่นที่มีจำนวนมากกว่า หะดีษในลักษณะนี้เรียกว่า *หะดีษมุตเฎาะร็อบ*

⁽¹⁾ การวางเงื่อนไขเช่นนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการเข้าใจผิดต่อหะดีษ

⁽²⁾ ความผิดพลาดในที่นี้ คือ ความผิดพลาดบางครั้งบางคราวเท่านั้น ไม่ใช่บ่อยครั้ง

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” มาจากรากศัพท์ “ ” แปลว่า
เพี้ยน หรือซับซ้อนกัน

ตามหลักวิชาการ

หะดีษมุตะฎาะร็อบ คือ หะดีษที่มีการรายงานที่หลากหลาย ซึ่งทุกสาย
รายงาน มีสถานภาพเท่าเทียมกัน⁽³⁾

จากนิยาม การที่จะเรียกหะดีษเป็นหะดีษมุตะฎาะร็อบได้นั้นต้อง
ประกอบด้วยเงื่อนไข 2 ประการ

1. กระแสรายงานที่ขัดแย้งกันไม่อาจประสานเข้ากันได้
2. กระแสรายงานมีสถานภาพเท่าเทียมกันไม่สามารถตัดสินเป็นอย่างอื่น
ได้เช่น กระแสรายงานใดเป็นเศาะหีหและกระแสรายงานใดเป็นญะอียฟ

หากสามารถตัดสินหรือประสานเข้ากันได้ระหว่างกระแสรายงานของหะ
ดีษ ไม่เรียกว่า หะดีษมุตะฎาะร็อบ แต่เรียกกระแสรายงานที่ถูกต้องเป็นหะดีษ
มักบูลและ กระแสรายงานที่ผิดเป็นหะดีษมัรดูด⁽¹⁾

2. ชนิดและตัวอย่างหะดีษมุตะฎาะร็อบ

หะดีษมุตะฎาะร็อบสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในสันดและในมะตันหะดีษ และ
บาง ครั้งอาจเกิดขึ้นทั้งสองด้านที่มาจากผู้รายงานคนเดียวกันหรือหลาย ๆ คน⁽²⁾

⁽³⁾ อัดฎะฮานะวียี หน้า 44

⁽¹⁾ หะดีษมุตะฎาะร็อบอาจจะเป็นหะดีษมักบูลและหะดีษมัรดูด หากขาดเงื่อนไขดังกล่าว

⁽²⁾ ดู อิบน์ อัสเศาะลาหุ หน้า 84-85

ชนิดที่ 1 หะดีษมุตเฎาะร็อบในระมัด หมายถึง หะดีษที่รายงานจากบุคคลคนเดียวกันที่มีฐานะเท่ากันหรือมากกว่า แต่เกิดการขัดแย้งกัน หะดีษชนิดนี้เกิดขึ้นเป็นส่วนใหญ่ ตัวอย่าง

:

((

:

ความว่า : หะดีษอะบูบักร อัศคีดีก ^{رضي الله عنه} กล่าวว่า *إِرسُلُ لِّلَّهِ* ฉันเห็นท่านผมขาว ท่านกล่าวว่า “สิ่งที่ทำให้ผมของฉันเป็นสีขาว คือ ชูเราะฮ์ฮุด และชูเราะฮ์ที่เหมือนกัน”⁽³⁾

อิมามอัดดารอกุญนียก กล่าวว่า หะดีษบทนี้เป็นหะดีษมุตเฎาะร็อบเนื่องจากการรายงานนอกจากอะบูอิสฮากคนเดียวซึ่งได้รายงานขัดแย้งกับคนอื่นถึง 10 สาย บางกระแสเป็น ระมัดมุรซัล บางระมัดเป็นระมัดเมาศูล บางกระแสเป็นมุสนัด เช่น มุสนัด อะบูบักร มุสนัดสะอูดและมุสนัดอาอิชะฮ์ผู้รายงานตั้งแต่คนแรกจนถึงอะบูอิสฮากมีสถานภาพซิเคาะฮ์ไม่มีใครเหนือกว่ากันและไม่สามารถประสานกันได้ด้วย⁽⁴⁾

ชนิดที่ 2 หะดีษมุตเฎาะร็อบในมะตัน หมายถึงหะดีษที่มีการรายงานด้วยกระแสรายงานเดียวกันแต่จำนวนตัวบทขัดแย้งกัน หะดีษชนิดนี้มีน้อยกว่าชนิดที่หนึ่ง ตัวอย่าง

⁽³⁾ บันทึกโดยอัคริมชี้ษ : 5/402 คำว่า “ชูเราะฮ์ที่เหมือนกัน” ในหะดีษนี้หมายความว่า ชูเราะฮ์อัลวาเกอะฮ์ และ ชูเราะฮ์อัลมุรชะลาต

⁽⁴⁾ อัศสุญญีย์ : 1/266

:

(()) :

ความว่า : จากฟาติมะฮฺ เบ็ญตุ กอยสุ⁽¹⁾ กล่าวว่า รุสูลุลลอฮฺ^(ﷺ) ถูกถามเกี่ยวกับชะกาต ท่านตอบว่า “แท้จริงย่อมถือเป็นสิทธิในทรัพย์สินนอกจากชะกาต”⁽¹⁾

ในเรื่องเดียวกันมีการรายงานอีกสัณห์หนึ่งที่แตกต่างกันในด้านตัวบทของหะดีษ คือ

(())

ความว่า : จากฟาติมะฮฺ เบ็ญตุ กอยสุซึ่งนางได้ยินจากท่านนบี^(ﷺ) กล่าวว่า “ไม่ถือเป็นสิทธิในทรัพย์สินนอกจากชะกาต”⁽²⁾

อิมามอัลอิรอกียฺ กล่าวว่า หะดีษบทนี้เป็นหะดีษมุตเฎาะร็อบโดยไม่ต้องสงสัยและไม่จำเป็นต้องตีความเป็นอย่างอื่นแต่อย่างใด⁽³⁾

3. ฐานะของหะดีษมุตเฎาะร็อบ

หะดีษมุตเฎาะร็อบเป็นหะดีษเฎาะอ็อฟ เนื่องจากผู้รายงานหะดีษได้รายงานขัดแย้งกับผู้รายงานมีสถานภาพเดียวกัน⁽⁴⁾

⁽¹⁾ บันทีก โดยอัดดัครมิซียฺ : 3/39

⁽²⁾ บันทีก โดยอิบนุนูมาญะฮฺ : 1/582

⁽³⁾ อัลอิรอกียฺ : 1/244

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

ไม่อนุญาตให้นำหะดีษมุตะวอะร็อบมาใช้เป็นหลักฐานด้วยสายรายงานของตนเอง เว้นแต่มีกระแสรายงานอื่นที่ไม่ใช่หะดีษมุตะวอะร็อบซึ่งมีฐานะเดียวกันหรือเหนือกว่ามาสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นประเภทหะดีษมัรฟูอ์หรือประเภทหะดีษเมาฎูฟ

หากไม่มีสายรายงานอื่นมาสนับสนุน หรือสายรายงานอื่นมีฐานะต่ำกว่าฐานะของหะดีษมุตะวอะร็อบ เช่น หะดีษฎะอ์ฟิฏัดดีนและหะดีษเมาฎูฟ สายรายงานลักษณะเช่นนี้ไม่สามารถให้การสนับสนุนได้ และหะดีษมุตะวอะร็อบไม่สามารถนำมาใช้เป็นหลักฐานได้แม้ว่าสะนัदनั้นมีการรายงานหลายกระแสก็ตาม

5. ตำราที่เกี่ยวข้อง

.1

ชนิดที่ 5 หะดีษซำซ

หะดีษฎะอ์ฟิฏัดดีนที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องในแง่ความจำเป็นจากการขัดแย้งกันกับคนอื่นที่เหนือกว่า หะดีษในลักษณะนี้เรียกว่า *หะดีษซำซ*

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” มาจากรากคำ “ ” แปลว่า แปลกว่า สิ่งอื่น หมายถึง การรายงานที่ขัดแย้งกับการรายงานของคนอื่น

(4) เนื่องจาก การผิดพลาดโดยไม่ได้ตั้งใจ หากตั้งใจทำการอัดต้อบหะดีษ ๆ ชนิดนี้เรียกว่า หะดีษมุณกัรหรือหะดีษเมาฎูฟ (ดู รายละเอียดในเรื่องหะดีษเมาฎูฟ)

ตามหลักวิชาการ

หะดีษซ้ำซ คือ หะดีษที่รายงานโดยผู้รายงานซิเกาะฮ์ขัดแย้งกับการรายงานของผู้ที่มีสถานะซิเกาะฮ์กว่า⁽¹⁾

การขัดแย้งในที่นี้หมายถึง การขัดแย้งระหว่างผู้รายงานที่ซิเกาะฮ์กับการรายงานของผู้รายงานที่ซิเกาะฮ์กว่า⁽²⁾ โดยการสังเกตจากสำนวนที่บอกสภาพภาพของผู้รายงานจะใช้สำนวนระหว่างอิลิมมัคดร์ (อาการนาม) กับอิลิมตัฟฎิล (นามตัฟฎิล) ตัวอย่าง

นามมัคดร์	นามตัฟฎิล
ซิเกาะฮ์	เอาซั๊ก
เคาะดุ๊ก	อัคดัก
ซัปปุน	อัชบัต

การขัดแย้งหรือซ้ำซเกิดขึ้นได้ทั้งในระดัและในมะตันหะดีษ

การขัดแย้งในระดั หมายถึง การขัดแย้งในตัวบุคคลของนักรายงานหะดีษที่มีฐานะเหนือกว่า

การขัดแย้งในมะตัน หมายถึง การขัดแย้งในตัวบทอันเนื่องมาจากการรายงานของนักรายงานที่มีฐานะต่ำกว่า

2. ชนิดและตัวอย่างหะดีษซ้ำซ

หะดีษซ้ำซแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ ซ้ำซในระดัและซ้ำซในมะตัน

⁽¹⁾ อัลอัสเกาะลานีย์ หน้า 37

⁽²⁾ อัลตะฮานะวีย์ หน้า 42

ชนิดที่ 1 ข้ำซในสะนัต ตัวอย่าง

ความว่า : จากอิบนุอับบาส เล่าว่า แท้จริงมีผู้ชายคนหนึ่งเสียชีวิตในสมัยของท่านนบี ﷺ ไม่มีใครเลยที่เป็นทายาทของเขา เว้นแต่บ่าวคนหนึ่งที่เขาได้ปล่อยให้เป็นไท⁽¹⁾

หะดีษบทนี้เป็นหะดีษข้ำซ เนื่องจากอิบนุอุมัยยะฮฺได้รายงานจากอัมรฺ เบ็ญดินาร (ชิเกาะฮฺ) จากเอาชะอะฮฺ จากอิบนุอับบาส ซึ่งขัดแย้งกับการรายงานของผู้รายงานที่มีฐานะเหนือกว่า (ชิเกาะฮฺกว่า) คือ หัมมาด เบ็ญ ชัยดฺ จากอัมรฺ เบ็ญดินาร จากเอาชะอะฮฺ จากอิบนุอับบาส ด้วยสำนวนดังนี้

:

:

ความว่า : จากอิบนุอับบาส เล่าว่า แท้จริงมีผู้ชายคนหนึ่งเสียชีวิตในสมัย Rasulullah ﷺ และเขาไม่มีญาติ เว้นแต่คนรับใช้ที่เขาได้ไถ่ให้เป็นอิสระ ท่านนบีถามบรรดาเศาะหาบะฮฺว่า “นอกจากคนรับใช้แล้วยังมีใครอีกบ้าง? เศาะหาบะฮฺตอบว่า ไม่มีใครเลย นอกจากคน

⁽¹⁾ บันทึกโดยอัลตรมิซีย : 4/423 และอิบนุมาญะฮฺ : 2/915

รับใช้คนนี้ได้ให้ความเป็นอิสระแก่เขา (ท่านนบี ﷺ) ก็ยก
มรดกให้เขา (คนรับใช้คนนั้น)”⁽¹⁾ หรือเสมือนกับคำกล่าวคำนั้น

ชนิดที่ 2 ซ้ำกันในมะตัน ตัวอย่าง

)) :

((

ความว่า : จากอะบูฮุร็อยเราะฮฺ-มัรฟู- ท่านนบีกล่าวว่า “เมื่อคนหนึ่ง
คนใดในหมู่พวกเจ้าละหมาดซุบฮฺ (ละหมาดสุนัตก่อนซุบฮฺ) ก็จง
นอนตะแคงด้านขวามือ”⁽²⁾

หะดีษบทนี้คือ หะดีษซ้ำ เนื่องจาก अबดุลวะฮีด เบ็ญ ชียาฏ (ชิเกาะฮฺ) ได้
รายงานในลักษณะหะดีษเกาลีย์ (หะดีษที่เป็นคำพูดของท่านนบี) ขัดแย้งกับการ
รายงานของสะอีด เบ็ญ อะบีอัยยูบ⁽³⁾ และการรายงานของอิบนุอัลวาริษ⁽⁴⁾ ซึ่งทั้ง
สองมีฐานะชิเกาะฮฺกว่าได้รายงานในลักษณะหะดีษฟิอูลีย์ (หะดีษที่เป็นการ
ปฏิบัติของท่านนบี) มีสำนวนดังนี้

⁽¹⁾ บันทึกโดยอะบูดาวูด : 3/324

⁽²⁾ บันทึกโดยอัลติรมิซีย์ : 2/281 อะบูอิซา กล่าวว่า หะดีษนี้เป็นหะดีษหะซันเศาะหีหฺเพราะรับ หมายถึง กระแส
รายงานของอัลติรมิซีย์

⁽³⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรีย์ : 3/43

⁽⁴⁾ บันทึกโดยมุสลิม : 6/16 และอิบนุมาญะฮฺ : 1/378

:

ความว่า : จากท่านหญิงอาอิชะฮฺ رضي الله عنها ได้กล่าวว่า เมื่อ Rasulullah ﷺ ละหมาดสองรอกะอ์ตฺซุบฮฺ (ละหมาดสัณต์ก่อนซุบฮฺ) ท่านก็นอนตะแคงด้านขวามือ⁽⁵⁾

จากการอธิบายข้างต้นจะเห็นได้ว่า หะดีษซ้าซที่มีเพียงสัณต์เดียวของมันเอง จะเป็นหะดีษเศาะหีหฺเพราะผู้รายงานแต่ละคนมีสถานะเป็นคนซิเกาะฮฺ แต่หากหะดีษนั้นมีหลายสัณต์ก็ต้องพิจารณาว่า การรายงานนั้นขัดแย้งหรือไม่ ในกรณีไม่ขัดแย้งก็ต้องใช้หลักการการประสานระหว่างหะดีษ⁽¹⁾ แต่เมื่อขัดแย้งกัน สัณต์ที่เหนือกว่าจะเป็นสัณต์ ที่เศาะหีหฺและอีกสัณต์หนึ่งจะเป็นหะดีษซ้าซ ดังนั้น การที่จะตัดสินว่าเป็นหะดีษซ้าซนั้นก็ต่อเมื่อมีการขัดแย้งกันกับสัณต์อื่น ที่มาจากการรายงานของผู้รายงานที่มีสถานะภาพ ที่ซิเกาะฮฺกว่า และหะดีษทั้งสองบทไม่สามารถจะประสานกันได้

⁽⁵⁾ บันทีก โดยมุสลิม : 6/16 และอิบนุมาญะฮฺ : 1/378

⁽¹⁾ หลักการ “ประสานระหว่างหะดีษ” หรือที่เรียกว่า “ เป็นหลักการที่ใช้ในกรณีที่มีการขัดแย้งกันระหว่างหะดีษเศาะหีหฺด้วยกัน ตามหลักมุศฎาะฮะฮฺ อัลหะดีษ เมื่อหะดีษเศาะหีหฺด้วยกันขัดแย้งในด้านตัวบทหะดีษ จะต้องพิจารณาหลักการประสานกัน หากสามารถประสานกันได้ แต่ในกรณีการขัดแย้งที่ไม่สามารถจะประสานเข้ากันได้แล้ว ตามหลักวิชาการหะดีษจะต้องพิจารณาสถาน ภาพของสายรายงานของแต่ละหะดีษ สายรายงานที่เหนือกว่าเนื่องจากสถานะภาพของผู้รายงานดีกว่า หะดีษนี้เรียกว่า หะดีษเศาะหีหฺและอีกหะดีษหนึ่งเรียกว่า หะดีษซ้าซ แต่หากการขัดแย้งกันระหว่างหะดีษเศาะหีหฺกับหะดีษญะฮ์ลอะอ์ฟะฮฺจะไม่เข้าข่ายเรื่องหะดีษซ้าซเลยแม้แต่นิดเดียว

3. ฐานะของหะดีษซ้ำ

หะดีษซ้ำเป็นส่วนหนึ่งของหะดีษฎะอ์อีฟ เนื่องจากขาดคุณสมบัติของหะดีษมักบูล คือ ขัดแย้งกับการรายงานของคนอื่นที่มีฐานะเหนือกว่า

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

หะดีษซ้ำด้วยระดับที่ขัดแย้งกันไม่สามารถนำมาใช้เป็นหลักฐานได้ เว้นแต่เมื่อได้รับการสนับสนุนจากกระแสรายงานอื่นที่ติดต่อกันซึ่งมีฐานะเดียวกันหรือเหนือกว่า⁽²⁾

5. ตำราที่เกี่ยวข้อง

ยังไม่มีหนังสือเฉพาะที่เขียนเกี่ยวกับหะดีษซ้ำ

ชนิดที่ 6 หะดีษมุเศาะหัฟ

หะดีษฎะอ์อีฟที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องในแง่ความจำของผู้รายงานหะดีษ คือ การผิดพลาดที่ทำให้เปลี่ยนแปลงตัวอักษร หะดีษในลักษณะนี้เรียกว่า หะดีษมุเศาะหัฟ

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” มาจากรากศัพท์ของ “ ” แปลว่า เปลี่ยนไป หรือแทนที่

⁽²⁾ สะนัคนั้นมีหนึ่งสะนัหรือมากกว่า

ตามหลักวิชาการ

หะดีษมุเคาะหุหฺฟ คือ หะดีษที่มีการเปลี่ยนตัวอักษรในสะนัดหรือในมะตัน ซึ่งเป็นการรายงานที่ไม่เหมือนกับการรายงานของผู้ชี้เกาะฮฺ⁽¹⁾

หะดีษในลักษณะนี้มีใช่เป็นการขัดแย้งกันเหมือนกับหะดีษซ้าซซึ่งมีผู้รายงานสองคนได้รายงานขัดแย้งกัน แต่เป็นการเปลี่ยนตัวอักษรเพียงหนึ่งตัวเท่านั้น ส่วนคำของมันยังเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนเป็นคำอื่น

การตัดศหิฟสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในสะนัดและในมะตัน

การตัดศหิฟในสะนัด หมายถึง การเปลี่ยนตัวอักษรของชื่อผู้รายงานหะดีษ ส่วนการตัดศหิฟในมะตันก็ หมายถึง การเปลี่ยนตัวอักษรของตัวบทหะดีษ⁽²⁾

2. ชนิดและตัวอย่างหะดีษมุเคาะหุหฺฟ

หะดีษมุเคาะหุหฺฟมี 2 ชนิด คือ มุเคาะหุหฺฟในสะนัดและมุเคาะหุหฺฟในมะตัน

ชนิดที่ 1 มุเคาะหุหฺฟในสะนัด ตัวอย่าง

แปลว่า : หะดีษจากซุฮุบะฮฺ จากอัลอ้ววาม เบ็ญ มุรอญิม จากอะบู
อุษมาน จากอุษมาน เบ็ญ อัฟฟาน⁽¹⁾

⁽¹⁾ อัลญะฮานะวียฺ หน้า 40

⁽²⁾ การพิจารณาถึงการตัดศหิฟหะดีษนั้นต้องพิจารณาจากการรายงานของผู้รายงานมิใช่มาจากการตีพิมพ์

ส่วนเยหุยา เบ็ญ มะอินครารายงานหะดีษข้างต้นกล่าวว่า “หะดีษจาก ชุอฺบะฮฺ จากอัลอั้ววาม เบ็ญ มุซาญิม จากอะบูอุษมาน จากอุษมาน เบ็ญ อัฟฟาน”

ชนิดที่ 2 มุเศาะหุหฺฟในมะตันหะดีษ ตัวอย่าง
อะบูบักร อัศศุลัยฺครารายงานหะดีษข้างต้นกล่าวว่า

((...))

ความว่า “ผู้ใดถือศีลอดในเดือนรอมะฎอนและถือศีลอดอีกบางวันของ เดือนเชอวัล”

ตัวบทหะดีษที่ถูกต้องคือ

((....)) :

ความว่า : จากอะบูอัยยูบ เล่าว่า รุสูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า “ผู้ใดถือศีลอด
ในเดือน เราะมะฎอนและได้ถือศีลอดอีกหกวันของเดือนเชอวัล
...”⁽²⁾

ส่วนสาเหตุที่ทำให้เกิดการตัดสีฟนั้น คือ มาจากการคัดลอกหะดีษจาก ตำราและการบันทึกโดยไม่ได้ฟัง () โดยตรงจากอาจารย์ด้วยวิธีการอ่าน เพราะเหตุนี้ บรรดา อุละมาอฺ หะดีษได้มีการเตือนให้ระมัดระวังการปฏิบัติ

⁽¹⁾ บันทึกโดยมุสลิม : 8/18

⁽²⁾ บันทึกโดยมุสลิม : 3/196

เช่นนั้น โดยกล่าวว่า ห้ามรับหะดีษโดยยึดจากการบันทึก หรือรับหะดีษจากบุคคลอื่นที่รับหะดีษด้วยวิธีการคัดลอกจากหนังสือ

3. ฐานะของหะดีษมุเศาะหุหฺฟ

หะดีษมุเศาะหุหฺฟเป็นส่วนหนึ่งของหะดีษฏาะอียะฟ เนื่องจากขาดคุณสมบัติของหะดีษมัคบูล คือ ความจำไม่ได้

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

การตัดหีฟที่เกิดจากการรายงานที่ผิดพลาดเป็นบางครั้งบางครั้งอาจไม่มีผลต่อการนำหะดีษมาใช้เป็นหลักฐานแต่อย่างใด แต่หากการตัดหีฟนั้นเกิดจากการผิดพลาดบ่อยครั้งไม่อนุญาตนำมาใช้เป็นหลักฐาน เว้นแต่มีหะดีษอื่นระบุอย่างชัดเจนของการตัดหีฟไม่ว่าในสะนัดหรือในมะตัน หะดีษอื่นนั้นมีฐานะเดียวกันหรือเหนือกว่า หนึ่งสะนัดหรือมากกว่า

5. ตำราที่เกี่ยวข้อง

.1

.2

.3

ชนิดที่ 7 หะดีษมุหฺร็อฟ

หะดีษฏาะอียะฟที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องในแง่ความจำเนื่องจากความผิดพลาดในการรายงานหะดีษทำให้เปลี่ยนแปลงสระเรียกว่า *หะดีษมุหฺร็อฟ*

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” มาจากรากคำ “ ” แปลว่า เปลี่ยนแปลง หมายถึง เปลี่ยนแปลงสระ

ตามหลักวิชาการ

หะดีษมุหَّرَّر็อฟ คือ หะดีษที่มีการเปลี่ยนแปลงสระไม่เปลี่ยนตัวอักษร⁽¹⁾ การตะหْرِฟมีทั้งในสะนัดและในมะตัน

1. การตะหْرِฟในสะนัด หมายถึง เปลี่ยนสระของชื่อผู้รายงานหะดีษ
2. การตะหْرِฟในมะตัน หมายถึง เปลี่ยนสระของตัวบทหะดีษ⁽²⁾

2. ชนิดและตัวอย่างหะดีษมุหَّرَّر็อฟ

หะดีษมุหَّرَّر็อฟมี 2 ชนิด

ชนิดที่ 1 การตะหْرِฟในสะนัด เช่น ผู้รายงานชื่อ เปลี่ยนเป็น จาก เปลี่ยนเป็น เป็นต้น

ชนิดที่ 2 การตะหْرِฟในมะตัน ตัวอย่าง

(()) :

แปลว่า : จากญาบิร กล่าวว่า “อุบัยยิรฺในสงครามอัลอะฮฺซาบ”⁽¹⁾

⁽¹⁾ ดู อัดตะหานะวียฺ หน้า 41

⁽²⁾ เปลี่ยนในที่นี้หมายถึง เปลี่ยนจากสระข้างบนเป็นสระข้างล่าง หรือจากสระข้างล่างเป็นสระข้างหน้า

⁽¹⁾ บันทึกโดยมุสลิม : 7/22

หะดีษที่ถูกต้องได้รายงานด้วยบทหะดีษกล่าวว่า

(())

ความว่า : “พ่อของญาบิรยิรฺนุในสงครามอัลอะฮฺซาบ”

การเปลี่ยนแปลงในลักษณะเช่นนี้เป็นการเปลี่ยนเฉพาะสระเท่านั้น ส่วนคำยังเขียนในรูปเดิมของมันครบทุกตัวอักษร ไม่ขาดตกบกพร่องแม้แต่ตัวอักษรเดียว

3. ฐานะของหะดีษมุหฺร็อฟ

หะดีษมุหฺร็อฟเป็นส่วนหนึ่งของหะดีษเฎาะอียฺ เนื่องจากขาดคุณสมบัติของหะดีษเศาะหิหฺ คือ ความสืบสน

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

หะดีษมุหฺร็อฟเหมือนกับหะดีษมุเศาะหฺหฺฟทุกประการ

5. ตำราที่เกี่ยวข้อง

ไม่มีหนังสือที่แต่งขึ้นเฉพาะหะดีษมุหฺร็อฟ

ระดับที่สี่ หะดีษเฎาะอียฺญิดตัน

หะดีษระดับนี้มีสาเหตุมาจากความบกพร่องในแง่คุณธรรมของนักรายงาน ซึ่งมีลักษณะเป็นคนฟาลิหฺ ถูกกล่าวหาว่าเป็นคนโกหก มัตุรุก มุนกัร เฎาะอียฺญิดตัน

1. นิยาม

หะดีษเงาะอีฟญิดตัน คือ หะดีษที่รายงานโดยผู้รายงานที่มีลักษณะต่างๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น เช่น มัตุรูก มุญกัร ถูกกล่าวหาว่าเป็นคนโกหก ฟาลิก และเงาะอีฟญิดตัน

2. ตัวอย่างหะดีษเงาะอีฟญิดตัน

หะดีษเงาะอีฟญิดตันมีมากมาย แต่ที่จะยกตัวอย่างเพียงบางหะดีษเท่านั้น เช่น

)) :

:

((

ความว่า : จากอับดุลเลาะ เบ็ญอุมร์ رضي الله عنه เล่าจากท่านนบี ﷺ ซึ่งท่านกล่าวว่า “ไม่มีสิ่งใดกีดกันคนใดในหมู่พวกเจ้า เมื่อรู้สึกละอายต่อการงานให้เขาอ่านดุอาอ์ในขณะที่จะก้าวเท้าออกจากบ้าน “

„(1)

⁽¹⁾ บันทึกโดยอิบนุอัสซุนนี หน้า 321 หมายเลขหะดีษ 352

อิบนุหะญูร อัลอัสเกาะลานีย์ กล่าวว่า หะดีษนี้เป็นหะดีษเมาะริบ บันทึกโดย อิบนุ อัสนุนีย์ ซึ่งในสันด์ของหะดีษมีผู้รายงานท่านหนึ่งชื่อว่า อีซา เบ็ญ มัยมูน มีสถานะเป็นคนเฏาะอ์ฟญิดตัน (อ่อนมาก)

3. ฐานะของหะดีษเฏาะอ์ฟญิดตัน

หะดีษเฏาะอ์ฟญิดตันมีฐานะสูงกว่าหะดีษเมาะญูและต่ำกว่าหะดีษเฏาะอ์ฟ (หะดีษเฏาะอ์ฟธรรมดา) เนื่องจากผู้รายงานในสันด์มีสถานภาพที่ต่ำกว่า

4. สถานะของหะดีษเฏาะอ์ฟญิดตัน

หะดีษเฏาะอ์ฟญิดตันไม่สามารถให้การสนับสนุนหะดีษเฏาะอ์ฟที่มาจากสาเหตุความบกพร่องในกระบวนการรายงานและความบกพร่องในแง่ความจำของผู้รายงาน และยังไม่สามารถรับการสนับสนุนจากสายรายงานอื่นอีกด้วย แม้ว่ามีกระแสรายงานมากมายก็ตาม เนื่องจากความบกพร่องของผู้รายงาน หะดีษนี้เกี่ยวข้องกับคุณธรรม⁽¹⁾

5. การรายงานหะดีษเฏาะอ์ฟญิดตัน

ตามทัศนะของอุละมาอฺหะดีษไม่อนุญาตให้รายงานหะดีษเฏาะอ์ฟญิดตันที่เกี่ยวข้องกับเรื่องศาสนา เว้นแต่จะระบุระดับของหะดีษอย่างชัดเจนหลังจากกล่าวหะดีษ

6. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

ตามทัศนะของบรรดาอุละมาอฺไม่อนุญาต (หะรอม) นำหะดีษเฏาะอ์ฟญิดตันมาใช้เป็นหลักฐานและนำมาปฏิบัติตามในเรื่องต่าง ๆ ของศาสนาอิสลาม

⁽¹⁾ คุณธรรมเป็นเงื่อนไขที่สำคัญมากสำหรับวิชาการอิสลามในทุก ๆ สาขาวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาการหะดีษ และตัฟซีร ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับคำดำรัสของอัลลอฮ์และคำกล่าวของรَسُولุลลอฮ์ ﷺ

ความว่า : “พวกเจ้าอย่าสาปแช่งคนที่เสียชีวิตไปแล้ว เพราะพวกเขาได้จากในสิ่งที่พวกเขาได้ก่อไว้”⁽²⁾

2) หะดีษจากอะนัส เบนูมาลิก رضي الله عنه กล่าวว่า

.)) :

:

:

:

.((

ความว่า : พวกเขา (บรรดาเศาะหาบะฮ์) ได้เดินผ่านมายัต มีบางท่านได้กล่าวสรรเสริญต่อมายัต ดังนั้น รุสูลุลลอฮ์ ﷺ กล่าวว่า “แน่แท้เป็นเช่นนั้นจริง” และพวกเขาเดินผ่านมายัตอื่นอีก มี (เศาะหาบะฮ์)บางท่าน กล่าวตำหนิต่อมายัตที่อยู่ในสุสานนั้น ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า “แน่แท้เป็นเช่นนั้นจริง” อุมัร เบนู อัลค็อฏฏอบถามว่า ที่เป็นเช่นนั้นจริงคืออะไร? ท่านนบีตอบว่า “คนที่พวกเจ้ากล่าวสรรเสริญ เขามีสิทธิ์ที่จะเข้าสวรรค์ และคนที่พวกเจ้ากล่าวตำหนิ พวกเขานั้นก็มีสิทธิ์ตกนรก พวกเจ้าก็เป็นพยานของอัลลอฮ์ใน แผ่นดินนี้”⁽³⁾

⁽²⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรีย : 3/258, อันนะสาอีย : 4/53 และอัลบัยฮะกี : 4/126

⁽³⁾ บันทึกโดยอัลบุคอรีย : 3/228, มุสลิม : 2/655 และอัลบัยฮะกี : 4/126

7. ชนิดของหะดีษเกาะอิฟฎิตัน

หะดีษเกาะอิฟฎิตันแบ่งออกเป็น 2 ชนิด

ชนิดที่ 1 หะดีษมุนักร์

ชนิดที่ 2 หะดีษมัดรูก

ชนิดที่ 1 หะดีษมุนักร์

หะดีษที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องของผู้รายงานในแง่คุณธรรมที่มีลักษณะคือเกาะอิฟฎิตัน มุนักร์หะดีษ ฟิสิกฺ ฟุฮฺชฺ เมาะลัฏฺ กัษเราะฮฺฆ็อฟ ละฮฺ และกัษเราะฮฺเอาฮามเรียกว่า *หะดีษมุนักร์*

1. นิยาม

หะดีษมุนักร์ คือ หะดีษที่รายงานโดยผู้รายงานที่เกาะอิฟขัดแย้งกับการรายงานของผู้รายงานที่ซิกะฮฺ⁽¹⁾ หรือ หะดีษที่รายงานโดยผู้รายงานเป็นคนฟาลิฏ และอื่น ๆ

2. ตัวอย่างหะดีษมุนักร์

1) หะดีษจากอะบูสะอีด อัลคุดรี ~~رضي الله عنه~~ กล่าวว่า รุสูลุลลอฮ ~~ﷺ~~ กล่าวว่า

))

.((

⁽¹⁾ อัลญะฮานะวีย์ หน้า 42

ความว่า : “เมื่อพวกเจ้าเข้าเยี่ยมผู้ป่วย ก็จงทำให้เขามีความสบายใจ ในอะญัลของเขา เนื่องจากสิ่งนั้นไม่สามารถปฏิเสธได้แม้แต่ชนิดเดียว และจงประนําน้ำหอมบนตัวของเขา”⁽²⁾

หะดีษบทนี้เป็นหะดีษมุนักร์ เนื่องจากมีผู้รายงานท่านหนึ่งชื่อว่า มุซา เบ็ญ มุฮัมมัด เบ็ญ อิบรอฮีม อัตตัยมียี มีสถานภาพเป็นคนมุนักร์หะดีษ

2) จากอิบนุอุมัร ~~رضي الله عنه~~ กล่าวว่า รสูลุลลอฮ์ ~~ﷺ~~ กล่าวว่า

(())

ความว่า : “พวกเจ้าจงพูดถึงสิ่งดี ๆ ในตัวผู้ตาย และจงปกปิดสิ่งชั่วร้ายที่เขาได้ก่อไว้”⁽¹⁾

หะดีษบทนี้เป็นหะดีษมุนักร์ (เกาะอ์ฟฎิดัน) เนื่องจากในสันด์มีผู้รายงานท่านหนึ่งชื่อ อิมรอน เบ็ญ หุคัยนุ อัลมักกียี ซึ่งอัลบุคอรียี กล่าวว่า : มุนักร์หะดีษ

3. ฐานะของหะดีษมุนักร์

หะดีษมุนักร์เป็นส่วนหนึ่งของหะดีษเกาะอ์ฟฎิดัน⁽²⁾ และหะดีษชนิดนี้มีฐานะ ต่ำกว่า หะดีษมัตุรูก

⁽²⁾ บันทึกลงโดยอัตติรมิซียี : 4/412 อะบูอัสฮากล่าวว่า หะดีษนี้เป็นหะดีษเกาะริบ

⁽¹⁾ บันทึกลงโดยอัตติรมิซียี : 3/330

⁽²⁾ อุละมาอ์บางท่านมีความเห็นว่า หะดีษมุนักร์เป็นส่วนหนึ่งของหะดีษเกาะอ์ฟฎิดันโดยไม่ได้แยกระหว่างหะดีษเกาะอ์ฟฎิดันกับหะดีษเกาะอ์ฟฎิดัน ซึ่งเป็นการพิจารณาที่ระดับของหะดีษเท่านั้น โดยไม่ได้พิจารณาที่สถานภาพของผู้รายงานหะดีษแต่อย่างใด

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

อุละมาอหะดีษมีความเห็นว่า ไม่อนุญาตให้รายงานหะดีษมุรกันร์ให้สังคม ฟังนอกจากจะระบุสถานภาพของหะดีษอย่างชัดเจน และไม่อนุญาตให้นำมาใช้เป็นหลักฐานในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศาสนา

มีการเข้าใจผิดเกี่ยวกับระดับของหะดีษมุรกันร์ว่า เป็นหะดีษฎะอียฟที่สามารถนำมาใช้เป็นหลักฐานในส่วนที่เป็นหุก่มสุนัต เช่น การละหมาดสุนัต การถือศีลอดสุนัต การทำความดี และการห้ามปรามทำความชั่ว เป็นต้น จากนิยามข้างต้นพอสรุปได้ว่า หากพิจารณาลักษณะเดิมของสายรายงานที่เป็นฎะอียฟ หรือการรายงานของคนฎะอียฟที่ไม่ขัดแย้งกับการรายงานของคนชิเคาะฮฺ หะดีษในลักษณะนี้จะถือเป็นหะดีษฎะอียฟ แต่การพิจารณาของการเป็นหะดีษมุรกันร์นั้นก็ต้องพิจารณาระหว่างการรายงานของคนฎะอียฟที่ขัดแย้งกับการรายงานของคนชิเคาะฮฺ ดังนั้น การตัดสินหะดีษเป็นหะดีษมุรกันร์จะต้องพิจารณาจำนวนสายรายงานที่มีมากกว่าหนึ่งสายหรือสายรายงานที่มาจากการรายงานของคนฟาลิฮ เป็นต้น

ชนิดที่ 2 หะดีษมัตุรุก

หะดีษที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องของผู้รายงานในแง่คุณธรรมคือ ถูกกล่าวหาว่าเป็นคนโกหก มัตุรุกหะดีษ และซาอิบหะดีษ หะดีษในลักษณะนี้เรียกว่า *หะดีษมัตุรุก*

1. นิยาม

หะดีษมัตุรุก คือ หะดีษที่รายงานโดยผู้รายงานที่มีสถานภาพเป็นคนถูกกล่าวหาว่าเป็นคนโกหก หรือซาอิบหะดีษ หรือมัตุรุกหะดีษ⁽¹⁾

⁽¹⁾ อัลศ็อนอานีย์ หน้า 252

จากนิยามข้างต้นพอสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับหะดีษมัตุรุก 2 ประการ
หนึ่ง ลักษณะของผู้รายงานหะดีษมัตุรุก

1. ผู้ที่ทราบกันอย่างแพร่หลายว่าเป็นคนที่ชอบพูดโกหก⁽²⁾ แต่ไม่เคย
ปรากฏการโกหกต่อหะดีษนะบะวีย์แม้แต่ชนิดเดียว

2. ผู้ที่ถูกกล่าวว่าเป็นคนโกหกต่อหะดีษนะบะวีย์

สอง การเรียกชื่อหะดีษเป็นหะดีษมัตุรุก

การเรียกหะดีษมัตุรุกรุนั้นต้องประกอบด้วยเงื่อนไข 2 ประการคือ

1. มีการรายงานหะดีษจากผู้รายงานเพียงคนเดียวเท่านั้น

2. หะดีษที่ถูกรายงานนั้นมีเนื้อหาที่ขัดแย้งกับหลักการทั่วไปของ
บทบัญญัติ⁽³⁾

อุละมาอูบางท่านเรียกหะดีษมัตุรุก ว่า “หะดีษมัตุรุหุ”⁽⁴⁾

2. ตัวอย่างหะดีษมัตุรุก

1. หะดีษจากอัมรฺ เบ็ญ ชัมมรฺ อัลญุฟี อัลญุฟี อัลซีอี จากญาบิร
จาก อะบูอัลญุฟีล จากอะลีและอัมรฺ ทั้งสองท่านนี้กล่าวว่า

:

⁽²⁾ เป็นที่รู้จักในสังคมว่าเขาเป็นที่ชอบพูดโกหก

⁽³⁾ อิบน์ อัลเศาะลาหฺ หน้า 43

⁽⁴⁾ อัลศ็อนอานียฺ หน้า 253

ความว่า : “ท่านนบี ﷺ อ่านกุญฺุดในละหมาดซุบฮฺ และท่านกล่าวตักบีรในวันอะรอฟาตตั้งแต่ละหมาดซุฮฺและสิ้นสุดเวลาละหมาดอัศรุวันสุดท้ายของวันดัชริก”⁽¹⁾

อิมามอันนะสาอียฺและอิมามอัตตารอกุญนียกกล่าวว่า จากอัมรฺ เบ็ญ ชัมมฺร ท่านเป็นผู้รายงานมัตรูก⁽²⁾

2. จากอับดุลเลาะ เบ็ญ มัสอูด رضي الله عنه เล่าจากท่านนบี ﷺ กล่าวว่า

.(()) :

ความว่า : “ผู้ใดที่ยกย่องในความถูกต้องแล้ว เขาจะได้รับผลบุญเท่ากับผลบุญของเขา”⁽³⁾

หะดีษบทนี้เป็นหะดีษมัตรูก เนื่องจากในสายรายงานของหะดีษมีผู้รายงานท่านหนึ่งมีสถานภาพเป็นคนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นโกหกคือ อะลี เบ็ญ อาเค็ม⁽⁴⁾

⁽¹⁾ อัชชะฮะบียฺ : 2/268

⁽²⁾ หนังสือเดิม

⁽³⁾ บันทึกริwayatโดยอัลติรมิซียฺ : 3/376 และอัลบัยฮะกี : 4/49

⁽⁴⁾ ดู มุฮัมมัด เบ็ญ อัลลัน : 4/137

3. ฐานะของหะดีษมัตุรุก

หะดีษมัตุรุกเป็นส่วนหนึ่งของหะดีษฎะอียะอ์ฟฎิดันมีฐานะต่ำกว่าหะดีษมุนกันร์และสูงกว่าหะดีษเมาฏูอ์

4. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

การนำหะดีษมัตุรุกมาใช้เป็นหลักฐานเหมือนกับการนำหะดีษมุนกันร์เป็นหลักฐาน

ระดับที่ห้า หะดีษเมาฏูอ์

หะดีษที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องของผู้รายงานในแง่คุณธรรม คือ กล่าวเท็จต่อท่านนบีและหะดีษของท่าน หะดีษในลักษณะนี้เรียกว่า *หะดีษเมาฏูอ์*

1. นิยาม

ตามหลักภาษาศาสตร์

คำว่า “ ” เป็นคำนามในรูปมัพฟูล มาจากรากศัพท์ของคำ

แปลว่า กุ หรือประติษฐ์ หรือแต่งขึ้นมา ดังนั้น คำว่า “เมาฏูอ์” หมายถึง สิ่งที่ถูกกุขึ้นมา

ตามหลักวิชาการ

หะดีษเมาฏูอ์ คือ หะดีษที่อุปโลกน์ขึ้นมาแล้วพาดพิงไปยังท่านนบี ﷺ อย่างไม่ถูกต้องด้วยความตั้งใจหรือเกิดจากการผิดพลาด⁽¹⁾

อุลามาอ์บางท่าน กล่าวว่า ควรแยกระหว่างการโกหกโดยตั้งใจกับการผิดพลาด กล่าวคือ สิ่งที่ถูกขึ้นมาจากเจตนาโกหกแล้วพาดพิงไปยังท่านนบี ﷺ

⁽¹⁾ อัลฮุซัยญี : 1/273

เรียกว่า **หะดีษเมาฏู** ส่วนสิ่งพาดพิงไปยังท่านนบี ﷺ เนื่องจากไม่ได้ตั้งใจหรือเกิดจากการผิดพลาดเรียกว่า **หะดีษบาติล**⁽²⁾ และสิ่งที่พาดพิงไปยังท่านนบี ﷺ จากคำพูดหรือการกระทำของใครคนหนึ่งคนใดนั้นน่าจะเรียกว่า **ลาอัศลอะฮฺ** (ไม่รู้ที่มาที่ไป)

อุละมาอ์บางท่านได้อธิบายเพิ่มเติมกล่าวว่า ทุกอย่างพาดพิงไปยังเศาะหาบะฮฺและตาบิอิน แต่มีข้อสังเกตว่า เมื่อมีการพูดนั้นถูกกล่าวไว้ในลักษณะอิสระแล้วความหมายของมันจะเจาะจงเฉพาะการโกหกต่อท่านนบี ﷺ เท่านั้น ส่วนคำพูดที่ถูกกล่าวในลักษณะเงื่อนไข คำนี้มักจะใช้กับเศาะหาบะฮฺเท่านั้น เช่น เมาฏูต่ออิบนุอับบาสและต่อตาบิอิน เช่น เมาฏูต่อมูญาฮิด⁽³⁾ เป็นต้น

โดยทั่วไปแล้วหะดีษในระดับนี้จะมีชื่อเรียกที่หลากหลาย เช่น

หนึ่ง หะดีษเมาฏู ()

สอง หะดีษบาติล ()

สาม หะดีษลาอัศลอะฮฺ ()

2. ที่มาของหะดีษเมาฏู

จากนิยามข้างต้นสามารถทราบได้ว่า ที่มาของหะดีษเมาฏูมี 2 แหล่ง

หนึ่ง ผู้ก่หะดีษได้แต่งสำนวนขึ้นมาจากตัวเอง แล้วพาดพิงไปยังท่านนบี ﷺ หรือพาดพิงไปยังเศาะหาบะฮฺ หรือพาดพิงไปยังตาบิอิน

⁽²⁾ อุมัร หะสัน ฟูลาดะฮฺ : 1/100

⁽³⁾ อะบูซุบะฮฺ หน้า 14

สอง ผู้กุหะดีษลอกคำพูดของเคาะหาบะฮฺบางท่าน ตาบีอื่นบางท่าน คำพูดของนักแต่งเรื่อง (หุกะมาอฺ) นักซูฟี หรือจากเรื่องราวของชาวอิสรออีล แล้วพาดพิงไปยังท่านนบี ﷺ โดยหวังได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไป⁽¹⁾

3. ตัวอย่างหะดีษเมาฏู

หะดีษเมาฏู หะดีษบาติล และหะดีษลาอ์ศลาละฮฺ ส่วนมากแล้วการกุหะดีษนั้น จะพาดพิงไปยังบุคคลต่าง ๆ 4 รุ่นด้วยกัน

(1) คำพูดที่พาดพิงไปยังท่านนบี ﷺ ตัวอย่าง

หะดีษที่ 1 มีการรายงานว่า ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า

)) :

.((

ความว่า : “ผู้ใดที่พูดในมัลลียิดเกี่ยวกับเรื่องทางโลก อัลลอฮฺทรงทำให้มะมัลของเขาเสียในระยะเวลา 40 ปี”⁽²⁾

หะดีษที่ 2 จากอิบนุอุมร์ رضي الله عنه เล่าว่า รสูลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า

:

)) :

)) :

((

⁽¹⁾ อะบูซุบะฮฺ หน้า 14

⁽²⁾ อัชชะกานีย์ หน้า 62

ความว่า : “ทุก ๆ การงานมีกุญแจของมัน กุญแจของสวนสวรรค์คือ รัก และเอ็นดูคนยากจน ซึ่งพวกเขาเหล่านี้เป็นคนที่สวามิภักดิ์ ต่ออัลลอฮ์ในวันกิยามัต”⁽³⁾

หะดีษบทนี้มีการวิพากษ์วิจารณ์มากมาย แต่ขอยกเป็นตัวอย่างเพียงสอง ทศนะเท่านั้น⁽¹⁾ คือ อิมามอิบนุอัลญะซีร์ กล่าวว่า : อัลดารอกุญนียกกล่าวว่า : หะดีษบทนี้มาจากการรุกรูขึ้นมาโดยอุมัร เบ็ญ ร่อซิด อัลญารีย์ จากมาลิก เบ็ญ อะนัสแล้วพาดพิงไปยังอะบูมัสอัับ⁽²⁾ และอิบนุหิบบาน กล่าวว่า : เป็นหะดีษ เมาฏู มาจากการรุกรูของอะหมัด เบ็ญ ดาวูด เขาเป็นนักหะดีษ ไม่อนุญาตให้นำหะดีษนี้บอกกล่าวให้คนอื่นฟัง เว้นแต่เพื่อเปิดเผยให้คนทั่วไปได้ทราบฐานะ ของหะดีษเพื่อจะได้หลีกเลี่ยงการนำหะดีษมาใช้จากการรายงานของเขา⁽³⁾

(2) คำพูดของเศาะหาบะฮ์บางคนซึ่งถูกนำมาพาดพิงไปยังท่านนบี ﷺ ตัวอย่าง

หะดีษที่ 3 มีการรายงานมาจากท่านนบี ﷺ ซึ่ง ท่านกล่าวว่า

)) :

((

⁽³⁾ บันทึกโดยอิบนุอะดี : 6/2375, อิบนุอัลญะซีร์ : 3/141 จากสายรายงานของอะหมัด เบ็ญ ดาวูด เบ็ญ อับดุลกอเดร์ จากอะบูมัสอัับ จากมาลิก เบ็ญ อะนัส จากนาฟีอ จากอิบนุอุมัร

⁽¹⁾ ดู อัลอัลบานีย์ : 3/582-584

⁽²⁾ บันทึกโดยอิบนุหิบบาน : 1/146-147

⁽³⁾ อิบนุอัลญะซีร์ : 3/141

ความว่า : “จงรักคนที่เขารักท่าน (พอประมาณ) เพื่อว่าสักวันหนึ่งท่านจะเกลียดเขา และจงเกลียดคนที่เขาเกลียดท่าน(พอประมาณ) เพื่อว่าสักวันหนึ่งเขาจะรักท่าน”⁽⁴⁾

จำนวนหะดีษข้างต้นไม่ใช่คำพูดของท่านนบี ﷺ แต่อย่างใด แต่เป็นคำพูดของท่าน อะลี เบ็ญ อะบีฏอลิบ

(3) คำพูดมาจากตาบิอินบางท่านแล้วพาดพิงไปยังท่านนบี ﷺ ตัวอย่าง

หะดีษที่ 4 มีการรายงานมาจากท่านนบี ﷺ ซึ่งท่านกล่าวว่า

.(()) :

ความว่า : “เสมือนกับว่าคุณไม่ได้อยู่ในโลกนี้ และชีวิต (ของคุณ) ในวันอาคิเราะฮ์นั้นตลอดไป”⁽⁵⁾

จำนวนหะดีษข้างต้นเป็นคำกล่าวของอุมัร เบ็ญ अबดุลอะซีซ⁽⁶⁾ แต่ถูกพาดพิงไปยังท่าน นบี ﷺ

(4) คำพูดของฮุกะมาอ์⁽¹⁾บางคนแล้วพาดพิงไปยังท่านนบี ﷺ ตัวอย่าง
หะดีษที่ 5 มีการรายงานว่า ท่านนบี ﷺ กล่าวว่า

⁽⁴⁾ อะบูฮุสษะฮฺ หน้า 14-15

⁽⁵⁾ หนังสือเดิม

⁽⁶⁾ อุมัร เบ็ญ अबดุลอะซีซ ไม่ได้พบเจอและฟังหะดีษโดยตรงจาก Rasulullah ﷺ เนื่องจากท่านเกิดหลังจากที่ท่านเสียชีวิตไปแล้ว

⁽¹⁾ หุกะมาอ์ หมายถึง นักพูดหรือนักบรรยายเรื่องราวต่าง ๆ

)) :

((

ความว่า : “*ต้องเป็นแหล่งแห่งโรคทั้งหลาย การลดกินในบางสิ่งเป็นเจ้าแห่งยาทั้งหลาย และจงสร้างความเคยชินให้ทุกๆ ส่วนของร่างกาย ด้วยกินสิ่งที่มันเคยได้รับความเคยชิน*”⁽²⁾

หะดีษบทนี้เป็น *หะดีษลาอัศลอะฮฺ* มาจากการรายงานของอัลญะวายบะรียฺ อิมาม อัลซุซุรียฺ กล่าวว่า อัลญะวายบะรียฺเป็นนักกู่หะดีษแล้วพาดพิงไปยังท่านนบี ﷺ (3)

หะดีษบทนี้เป็น *หะดีษลาอัศลอะฮฺ* () ท่านอัลฮาฟิซอัลอิรอกียฺ กล่าวว่า “ฉันไม่เคยพบที่มาของหะดีษบทนี้” ความเห็นของอัลอิรอกียฺนี้ได้รับการสนับสนุนจาก อัลฮาฟิซ อัลชะคอวี อิมามอิบนุ อัลกัทยิมกล่าวในหนังสือชาดอัลมะอาดว่า “ที่จริงแล้วหะดีษบทนี้เป็นคำพูดของอัลฮาริซ เบญญิกิลดะฮฺ ซึ่งเป็นหมอชาวอาหรับ การแอบอ้างเป็นคำพูดของท่านนบี ﷺ เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง”⁽⁴⁾

นอกจากหะดีษที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วยังมีหะดีษเมาญูอ์อีกมากมายที่แพร่หลายในสังคมมุสลิมโดยเฉพาะหะดีษเมาญูอ์ที่เกี่ยวกับอืบาดาต คุณค่าของอะมัล การสนับสนุนให้ทำความดีและห้ามปรามทำความชั่ว และที่สำคัญมากที่สุดจะเป็นหะดีษเมาญูอ์ที่พูดถึง เคาะหาบะฮฺ เช่น การเป็นเคาะลีฟะฮฺไม่ว่า

⁽²⁾ บันทึกโดยอิบนุอะศียฺ : 2/207

⁽³⁾ อัลอัลบานียฺ : 1/415

⁽⁴⁾ ดู หนังสือเดิม : 3/582-584

จะยกย่องหรือตำหนิ การลั้ญเสีย การสนับสนุนท่านหนึ่งท่านใดและปฏิเสธพวก
เขา เป็นต้น

4. ฐานะของหะดีษเมาฏู

หะดีษเมาฏู คือ หะดีษที่มีฐานะต่ำที่สุดในบรรดาหะดีษแฉะอิฟเนื่องจาก
เป็นการกล่าวเท็จต่อหะดีษนบี ﷺ และเป็นเพียงคำพูดของสามัญชนเท่านั้นแล้ว
พาดพิงไปยังท่านนบี ﷺ

5. การรายงานหะดีษเมาฏู

บรรดาอุละมาอุมีความเห็นพ้องกันว่า ไม่อนุญาต (หะรอม) แก่ผู้ที่
ทราบว่าเป็นหะดีษเมาฏูนำมารายงานให้แก่สาธารณชนทั้งหลายที่เกี่ยวกับเรื่อง
ต่าง ๆ ของศาสนา เช่น อะกีดะฮ์ อิบาเดฮ์ คุณค่าของอะมัล และอื่น ๆ เว้น
แต่มีการระบุระดับของหะดีษด้วย⁽¹⁾ เนื่องจากมีหะดีษบทหนึ่ง ซึ่งท่านนบี ﷺ
กล่าวว่า

((

))

ความว่า : “ผู้ใดรายงานหะดีษหนึ่งบทจากฉัน ทั้ง ๆ เห็นว่ามันโกหก
แน่นอนเขาเป็นคนหนึ่งคนหนึ่งในบรรดาผู้โกหกทั้งหลาย”⁽²⁾

6. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

บรรดาอุละมาอุมีความเห็นพ้องกันว่า ไม่อนุญาต (หะรอม) ให้นำหะดีษ
เมาฏู มาใช้เป็นหลักฐานและนำมาปฏิบัติตามที่เกี่ยวกับเรื่องศาสนา เช่น
อะกีดะฮ์ อิบาดาต หุก่มหะกัม การนิกาหฺ ญะนาซะฮ์ มุอามะลาต คุณค่า

⁽¹⁾ อิบน์ อัสสะลาหฺ หน้า 109

⁽²⁾ บันทีก โดยมุสลิม : 2/231

ของอะมัล ชีวประวัติของท่าน นบีและเศาะหาบะฮ์ การสนับสนุนให้ทำความดี และห้ามปรามทำความชั่ว เป็นต้น⁽³⁾

7. การรู้จักหะดีษเมาฏู

การรู้จักหะดีษเมาฏูสามารถพิจารณาจากหลาย ๆ อย่างต่อไปนี้

1. ผู้กหะดีษยอมรับสารภาพว่าเขาทำขึ้นมาเอง เช่น การสารภาพของนักกหะดีษว่า เขาได้ กหะดีษเกี่ยวกับเรื่องหนึ่งเรื่องใดของศาสนาและเรื่องอื่นๆ เช่น การสารภาพของอะบูอัมมะฮ์ นุหุ เบ็ญญ อะบีมัรยัม
2. คำหรือสำนวนที่มีความหมายเหมือนกับการสารภาพ หรือการยอมรับของการกหะดีษ เช่น มีการรายงานหะดีษจากอาจารย์ท่านหนึ่งซึ่งเขาไม่เคยรับหะดีษมาก่อนและหะดีษนั้นไม่มีใครคนอื่นที่รายงานนอกจากเขาเพียงผู้เดียวเท่านั้น
3. มีกรณีแวดล้อมในตัวผู้รายงาน เช่น ผู้รายงานเป็นพวกรอฟีฎะฮ์หรือชีอะฮ์⁽¹⁾ โดยส่วนใหญ่แล้วมักจะกหะดีษเกี่ยวกับครอบครัวของท่านนบี ﷺ⁽²⁾
4. ตัวบทของหะดีษขัดแย้งอย่างชัดเจนกับอัลกุรอาน หะดีษเศาะหีหและความคิดที่ถูกต้อง⁽³⁾

8. ประวัติความเป็นมาของหะดีษเมาฏู

ดังที่กล่าวมาแล้วในเรื่องของสะนัต์ว่า บรรดาเศาะหาบะฮ์เป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ ซึ่งได้รับการยอมรับจากอัลลอฮ์ ﷻ ว่าเป็นกัลยาณชนที่ชอบปฏิบัติตามและเลียนแบบท่านนบี ﷺ ด้วยจิตวิญญาณและการกระทำตลอดชีวิตของพวกเขา อะนัส เบ็ญญ มาลิกได้รายงาน หะดีษบทหนึ่งแล้วว่า มีผู้ชายคนหนึ่งถาม

⁽³⁾ อุมัร หะสัน ฟูลาตะฮ์ : 1/135

⁽¹⁾ กลุ่มรอฟีฎะฮ์และกลุ่มชีอะฮ์ก็นับถือศาสนาอิสลามเช่นกัน แต่ไม่ใช่ฮะดีษสุสุนนะฮ์ วัลญะมาอะฮ์

⁽²⁾ มะทุูด อัลญะหุทาน หน้า 176

⁽³⁾ อุมัร หะสัน ฟูลาตะฮ์ : 1/334

ท่านว่า “ท่านได้ฟังหะดีษจากรَسُولُ اللَّهِ ﷺ ใช่หรือไม่?” ท่านตอบว่า “ใช่ หรือ ท่านกล่าวว่า ฉันได้ยินมาจากบุคคลไม่เคยโกหก ข้าขอสาบานด้วยพระนาม ของอัลลอฮ์ว่า พวกเราไม่เคยโกหกและพวกเราไม่ทราบด้วยซ้ำไปว่าวิธีการโกหก นั้นเป็นอย่างไร”(4)

การกู่หะดีษไม่ใช่เป็นฝีมือของผู้ที่ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ อย่างแท้จริง โดยเฉพาะมุสลิมที่อยู่ในช่วงต้นๆ ของอิสลาม แต่มาจากฝีมือของพวกมุนาฟิกีนที่ต้องการทำลายอิสลามและใส่ร้ายมุสลิม ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่สมัยเคาะลีฟะฮ์อุษมาน หลักฐานบางอย่างบ่งบอกถึงเรื่องนี้อย่างชัดเจน ซึ่งได้ติดตามผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการรายงานหะดีษของท่าน นบี ﷺ มุฮัมมัด เบ็ญ ลีรีน (110ฮ.ศ.) ได้กล่าวไว้ว่า “พวกเขา(บรรดาเคาะหาบะฮ์) ไม่เคยถามเลยเกี่ยวกับอิสнадหะดีษ เมื่อฟิตนะฮ์ ได้เกิดขึ้นพวกเขาก็เริ่มมีการตรวจสอบสถานะของนักรายงานโดยให้บอกชื่อของ เขา ดังนั้น เมื่อหะดีษมาจากกลุ่ม อะฮฺล อัลซุนนะฮ์พวกเขาจะยอมรับหะดีษ และเมื่อพบว่าหะดีษมาจากกลุ่มบิดอะฮ์พวกเขาจะไม่รับหะดีษ”(5)

จากข้อเท็จจริงนี้ สามารถยืนยันต่อประวัติการเริ่มต้นของการโกหกต่อ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ และหะดีษของท่าน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการแพร่หลายหะดีษเมาฎู ในสังคมอิสลามอย่างกว้างขวางและเป็นสาเหตุหนึ่งทำให้สังคมอิสลามเกิดความ แตกแยกเป็นกลุ่ม ๆ

ส่วนหะดีษเมาฎูที่ถูกกู้ขึ้นมาเป็นครั้งแรก คือ หะดีษที่เกี่ยวกับความ ประเสริฐของบุคคลซึ่งมีอับดุลเลาะ เบ็ญ อุบัย เบ็ญ สะลูลเป็นหัวหน้ากลุ่มนี้ได้ ทำการกู่หะดีษเมาฎูอย่างมากมายโดยเริ่มจากหะดีษที่เกี่ยวกับความประเสริฐ ของผู้นำ มีการบอกเล่าว่ากลุ่มแรกที่ได้ริเริ่มกู่หะดีษ คือ กลุ่มของชีอะฮ์ อิบน์ อะบีอัลหะดีดได้กล่าวว่า “พึงรู้ไว้ว่า เดิมทีนั้นการโกหกมดเท็จที่เกี่ยวกับความ

(4) บันทึกโดยอิบนุอะคีษ : 1/51

(5) บันทึกโดยมุสลิม : 1/15

ประเสริฐมาจากกลุ่มชีอะฮ์ ซึ่งได้รับการตอบรับเช่นกันจากกลุ่มอะฮ์ลุลซุนนะฮ์ บางคนที่ไม่มีความรู้ในเรื่องนี้”⁽¹⁾

ที่จริงแล้วพวกชีอะฮ์มีหลายกลุ่มด้วยกัน แต่ที่เป็นกลุ่มแรกที่ทำให้การกู่หะดีษเมาฎูนั้นคือ กลุ่มรอฟีฎะฮ์ มีคนถามอิมามมาลิกเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ท่านตอบว่า “อย่าไปพูดกับพวกเขาและอย่ารายงานหะดีษจากพวกเขา เพราะพวกเขาเป็นคนโกหก”⁽²⁾

อิมามอัชชาฟีอี๊ย์ กล่าวว่า “ฉันไม่เคยเห็นกลุ่มที่ปฏิบัติตามอารมณ์ของตนเอง แม้แต่กลุ่มเดียวเท่านั้นที่โกหกตื่น ๆ มากกว่ากลุ่มรอฟีฎะฮ์”⁽³⁾

ส่วนเมืองที่เป็นสถานที่ในการเผยแพร่หะดีษเมาฎูที่โด่งดังมากที่สุดในสมัยนั้นคือ เมืองอิร็อก (อิรัก) อิมามอัชชูษฏี๊ย์ กล่าวว่า “ตัวบทหะดีษที่มาจากการรายงานของพวกเราแค่สิบเดียวเท่านั้น แต่หะดีษนั้นกลับมายังพวกเราอีกครั้งจากการรายงานของชาวอิร็อกยาวเป็นศอก”⁽⁴⁾

การกู่หะดีษเมาฎูของกลุ่มรอฟีฎะฮ์ คือ พยายามกู่หะดีษให้สอดคล้องกับความต้องการและอารมณ์ของพวกเขาให้มากที่สุด อิมามอัลเคาะลีลกล่าวว่า “กลุ่มรอฟีฎะฮ์ได้ทำกู่หะดีษที่เกี่ยวกับความประเสริฐของอะลี เบ็ญอะบีฏอลิบ และครอบครัวของท่านหรือ อะฮ์ลุล อัब्ยัต มีจำนวนประมาณ 3,000 หะดีษ”⁽⁵⁾ อาทิเช่น

.((

))

⁽¹⁾ มุศฏะฟา อัศสือบาอีย์ หน้า 75-76

⁽²⁾ ชัยคุอิสลามอิบนุตัยมียะฮ์ : 1/13

⁽³⁾ หนังสือเดิม

⁽⁴⁾ มุศฏะฟา อัศสือบาอีย์ หน้า 79

⁽⁵⁾ หนังสือเดิม หน้า 80-81

ความว่า “นี่คือผู้ที่ฉันได้สั่งเสีย และเป็นสหายของฉัน และผู้จะเป็นเคาะลีฟะฮ์ต่อจากฉัน ดังนั้น จงรักดีและเชื่อฟังเขา”⁽⁶⁾

))

((

ความว่า : “ผู้ใดต้องการพิจารณาความรู้ของนบีอาดัม และความยำเกรงของนะบีนุฮ และความอ่อนโยนของนบีอิบรอฮีม และความน่าเกรงขามของนบีมูซา และความขยันในการทำอิบาดะฮ์ของนบีอิซา ก็จงพิจารณาท่านอะลี”⁽¹⁾

9. สาเหตุของการแพร่หลายของหะดีษเมาฏู

การแพร่หลายของหะดีษเมาฏูในสังคมอิสลามนั้นมีสาเหตุมาจากหลายประการด้วยกัน แต่ที่สำคัญดังนี้

1. การทำอิบาดะฮ์ต่ออัลลอฮ์ ﷻ จุดประสงค์บางประการของการกุหะดีษเมาฏูเพื่อสนับสนุนให้ผู้คนขยันทำอิบาดะฮ์ แสดงพิธีการปฏิบัติศาสนกิจ และประกอบภารกิจที่ดี ๆ โดยแอบอ้างหะดีษเมาฏูเป็นหลักฐานเพื่อแสดงให้เห็นว่าอิบาดะฮ์นั้นเป็นเรื่องจริงและทำให้หลงเชื่อในพิธีการนั้น การปฏิบัติเช่นนี้เป็นการปฏิบัติที่ไร้สาระ เนื่องจากคนอื่นให้การยอมรับและปฏิบัติ

⁽⁶⁾ หะดีษบทนี้มีการเล่าว่าเป็นส่วนหนึ่งในจำนวนการสั่งเสียของท่านนบี ﷺ ซึ่งท่านได้กล่าวหะดีษนี้ ณ ตำบลเมาะดัยรคอม (ดู มุศเฏาะฟา อัศสิบาอีย์ หน้า 79-80)

⁽¹⁾ มุศเฏาะฟา อัศสิบาอีย์ หน้า 80

ตามวิธีการที่ผิด ๆ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของหะดีษเมาฏูที่ไม่สามารถจะอ้างอิงได้เด็ดขาด

ตัวอย่าง เช่น อิบน์มะฮฺดูดีเย์ กล่าวว่า “ฉันกล่าวแก้มัยซะเราะฮฺ เบ็ญญ์ อับดุลรออบบิฮฺ ว่า คุณได้รับหะดีษนี้มาจากใคร คือ หะดีษที่ว่าใครอ่านสุเราะฮฺนี้ จะได้รับผลบุญเท่านี้? เขาตอบว่า ฉันเองก็มานับขึ้นมาจากเพื่อนให้คนอื่นทำอิบาดะฮฺ (ต่ออัลลอฮฺ ﷻ)”⁽²⁾

2. ให้การสนับสนุนมัซฮับของตนเองหรือนิกายของกลุ่มพวกพ้อง วิธีหนึ่งที่สามารถดึงดูดคนอื่นหันมาให้การสนับสนุนมัซฮับ หรือพรรคการเมืองของตนเอง โดยอ้างหลักฐานจากหะดีษเมาฏูดังที่ได้ปรากฏจากการกระทำของพวกชีอะฮฺ และเคาะวาริจญ์ ซึ่งกลุ่มเหล่านี้ได้กู่หะดีษเมาฏูแล้วกล่าวว่า เป็นหะดีษของท่านนบี ﷺ เพราะมุสลิมคลั่งไคล้ในหะดีษและปฏิบัติตามสุนนะฮฺของท่านในทุก ๆ เรื่อง ตัวอย่าง เช่น

"

"

ความว่า : “ท่านอะลีเป็นเลิศที่สุดในบรรดามวลชน ดังนั้นผู้ใดสงสัยในตัวอะลี เขาเป็นคนกะфир”⁽¹⁾

3. ดูหมิ่นศาสนาอิสลาม ในการนี้ได้กู่หะดีษเมาฏูที่เกี่ยวข้องกับความบกพร่องของศาสนาอิสลามในด้านต่าง ๆ และความไม่เฉลียวฉลาดของมุสลิม ตลอดจนสร้างความวุ่นวายให้แก่สังคมอิสลาม วิธีการเช่นนี้ส่วนมากมาจากฝีมือของกลุ่มชะนาดีเกาะฮฺ เช่น มุฮัมหมัด เบ็ญญ์ สะอิด อัชชามิย์ อัลมัศลูบ เป็นต้น ตัวอย่าง

⁽²⁾ อัลศุญญีย์ : 1/273

⁽¹⁾ อัลศุญญีย์ : 1/273

"

"

ความว่า : “ฉันเป็นนบีคนสุดท้ายในบรรดานบี ไม่มีนบีอีกแล้วหลังจากฉัน
เว้นแต่อัลลอฮฺทรงประสงค์”⁽²⁾

4. สร้างความใกล้ชิดกับผู้นำ เพื่อให้เป็นที่รักใคร่ของผู้นำ บุคคลประเภทนี้
จะเป็นคนที่มีลักษณะชอบเอาใจคนอื่น ยกย่องคนอื่นนานาประการแม้ที่ไม่ใช่เป็น
ของเขาก็ตาม หรือกลุ่มคนที่ต้องการแสวงหาผลประโยชน์ใส่ตัวเอง พวกเขาจะ
ใช้หลักฐานเท็จจากหะดีษเมาฎูหรือหะดีษที่ไม่มีมูลความจริงมาจาก
ท่านนบี ﷺ ตัวอย่าง

เรื่องราวของมียาบ เบ็ญ อิบรอฮีม อันนะเคาะอียี อัลกุฟียกับอะมีร
อัลมุมินีน อัลมะฮฺดียฺ ตอนที่เขาเข้าพบท่านอัลมะฮฺดียฺ ซึ่งในขณะนั้นอะมีร
อัลมุมินีนกำลังเล่นกับนกพิราบ เขากล่าวว่า “ไม่มีอื่นใดนอกจากนุศล หรือค็อฟ
หรือหาฟิร หรือญะนาหฺ” เขาเพิ่มคำว่า “ญะนาหฺ” เพื่อเอาใจอะมีรอัลมุมินีน
เนื่องจากเป็นที่รู้กันว่า อะมีรอัลมุมินีน ชอบนกพิราบ แต่คำพูดเช่นนี้ไม่สามารถ
ดึงดูดความสนใจอะมีรอัลมุมินีนได้ เพราะอะมีร อัลมุมินีนรู้ทันว่าคำพูดของนั้น
หมายความว่าอะไร ดังนั้น ท่านก็ได้สั่งให้ฆ่านกพิราบ นั้นเสีย และท่านกล่าวว่า
“ฉันได้ขจัดมันแล้ว”⁽³⁾

สาเหตุต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้นไม่ใช่เป็นไปตามเช่นนั้นเสมอไป แต่มันเป็น
เพียงเฉพาะสถานที่หรือช่วงเวลาเท่านั้น บางครั้งอาจเปลี่ยนแปลงเป็นปัจจัยอื่น
ๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับเหตุการณ์หรือสภาพแวดล้อมของแต่ละสังคม สถานที่ การ
สื่อสาร และวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีของแต่ละสมัย เป็นต้น

⁽²⁾ หนังสือเดิม : 1/283

⁽³⁾ อุมัร หะสัน ฟูลาดะฮฺ : 1/270

10. ความผิดพลาดของนักอรรถาธิบายหะดีษ

มีอีกเรื่องที่สำคัญมากสมควรแก่การพูดถึงเมื่อกล่าวถึงหะดีษเมาฏูนั่นคือ ความผิดพลาดของนักอรรถาธิบายหะดีษบางท่านที่ได้หยิบยกหะดีษเมาฏูมาอ้างเป็นหลักฐานในการอรรถาธิบายอัลกุรอานบางอายะฮ์โดยไม่ได้ระบุระดับของหะดีษอย่างชัดเจนว่าเป็นหะดีษเมาฏู เช่น อิมามอัลษะอฺละบี๋ อิมามอัลวาหิดีย์ อิมามอัชเชากานีย์ อิมาม อัลบัยฏอวีย์ และอิมามอัลษะมัคชะรีย์

อย่างไรก็ตาม สำหรับผู้ที่ค้นคว้าความรู้จากหนังสือตัฟซีร์ข้างต้นควรตระหนักในเรื่องนี้ด้วยการสืบค้นหะดีษก่อนนำมาใช้เป็นหลักฐาน อย่างน้อยๆ ให้ค้นหาระดับของหะดีษจากหนังสือตัจรียหะดีษเพื่อสามารถยืนยันความถูกต้องของหะดีษ

11. ตำราที่เกี่ยวข้อง

.1

.2

.3

.4

หัวข้อย่อย อัลอิสรออีลียาต

1. นิยาม

คำว่า “อิสรออีลียาต” เป็นคำพหูพจน์ของคำว่า “อิสรออีลียะฮฺ” คือเรื่องราวของ บะนีอิสรออีล (เผ่าอิสรออีล) หมายถึง เผ่านบียะอฺกูบ และบะนีอิสรออีลในที่นี้ก็คือครอบครัวของนบียะอฺกูบและรุ่นต่อ ๆ มาจากวงศ์ตระกูลของท่าน⁽¹⁾

อิสรออีล คือ ยะฮฺยู⁽²⁾ กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีความรู้และวัฒนธรรมของตัวเองมาจากคัมภีร์เตารอฮฺและหนังสืออธิบายของเตารอฮฺ อัลอัลฟารและเนื้อหาของมัน คัมภีร์ตัลมุตและหนังสืออธิบาย เรื่องเล่าต่าง ๆ และเรื่องมงามาย ข้อกล่าวหาที่เป็นเท็จ หรือเรื่องราวต่างๆ ที่เล่าสู่กันฟังจากกลุ่มอื่นๆ

เรื่องต่าง ๆ ข้างต้นเป็นแหล่งที่มาที่แท้จริงของอิสรออีลียาต ซึ่งมักจะบรรจุไว้ในหนังสือตัฟซีร หนังสือประวัติศาสตร์ และหนังสือที่มีการอธิบายเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ของศาสนา สิ่งเหล่านี้มีทั้งที่เป็นจริงและบางส่วนเป็นเท็จ แต่ส่วนมากจะเป็นเท็จที่ไม่สามารถอ้างได้มาจากคัมภีร์เตารอฮฺ⁽¹⁾

ที่เรียกว่า อิสรออีลียาต เพราะส่วนใหญ่แล้วมาจากวัฒนธรรมของบะนีอิสรออีล หรือมาจากหนังสือต่าง ๆ ที่พวกเขาแต่งขึ้นมาเอง หรือมาจากการเล่าสู่กันฟังในหมู่พวกเขาโดยไม่มีการอ้างอิงที่สามารถเชื่อถือได้⁽²⁾

2. ประเภทของอิสรออีลียะฮฺ

อิมามอิบนุกะษีรกล่าวในหนังสือตัฟซีรว่า อิสรออีลียาตมี 3 ประเภทคือ

1. อิสรออีลียาตที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าถูกต้องหรือเคว้งเหิน

⁽¹⁾ อะบูฮุสเซน หน้า 12

⁽²⁾ เมื่อกล่าวถึงยะฮฺยูจะหมายถึงพวกยะฮฺยูดี (ยิว)

⁽¹⁾ อะบูฮุสเซน หน้า 13

⁽²⁾ อะบูซะฮฺเราะฮฺ : 1/165

2. อิสรออีลียาตที่พิสูจน์แล้วเป็นของปลอมหรือฎาะอีฟ

3. อิสรออีลียาตที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ระหว่างอันไหนเป็นเศาะหิหฺและอันไหนเป็นฎาะอีฟ ไม่สามารถเชื่อได้และไม่สามารถที่จะปฏิเสธได้เหมือนกัน เช่น อิสรออีลียะฮฺที่กล่าวถึงชาวอัลกะฮฺฟีล ลีลฺของพวกเขาคำนวณของชาวอัลกะฮฺฟีล (ที่อยู่ในถ้ำ) ไม่เท่าของนบีมุซาทำมาจากอะไร ชื่อนกที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้ให้มีชีวิตใหม่สำหรับนบีอิบรอฮีม และอื่น ๆ⁽³⁾

3. ตัวอย่างอิสรออีลียะฮฺ

เรื่องอิสรออีลียะฮฺมีมากมาย แต่ขอยกตัวอย่างเพียงบางส่วนเท่านั้น เช่น

))

.((

แปลว่า : “ฉันไม่มีความสามารถเหนือชั้นฟ้าและพื้นแผ่นดิน แต่หัวใจของบ่าวที่เป็นมุมินคือ เต็มเปี่ยมด้วยความสามารถ”⁽¹⁾

อิบนุคัษษีร์ กล่าวว่า นี่คือนิฮายะฮฺของอิสรออีลียะฮฺที่ไม่สามารถอ้างอิงถึงท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้โดยเด็ดขาด⁽²⁾

.

":

แปลว่า : มีการรายงานจากอิบนุอับบาส กล่าวว่า “ส่วนหนึ่งที่มีการพูดถึงอายุของโลกคือ 7,000 ปี”⁽³⁾

⁽³⁾ อิบนุคัษษีร์ : 1/4

⁽¹⁾ อะบูซุฮเราะฮฺ หน้า 15

⁽²⁾ หนังสือเดิม

⁽³⁾ หนังสือเดิม

และอื่น ๆ อีกมากมาย

4. ฐานะของอิสรออีลียะฮ์

อิสรออีลียะฮ์มี 3 ระดับด้วยกันคือ อิสรออีลียะฮ์ที่เป็นเศาะหีหฺ อิสรออีลียะฮ์ที่เป็นฏะอ์ฟ และอิสรออีลียะฮ์ที่เป็นเมาฏูอ์

5. การรายงานอิสรออีลียะฮ์

ไม่อนุญาตให้รายงานอิสรออีลียะฮ์ที่เป็นฏะอ์ฟและที่เป็นเท็จ (เมาฏูอ์) เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนาอย่างเด็ดขาด เว้นแต่จะระบุสถานภาพอย่างชัดเจน ผู้ใดตั้งใจรายงาน อิสรออีลียะฮ์โดยไม่ระบุระดับด้วย จะถือว่าเป็นการกระทำที่เป็นบาปใหญ่และนับเป็นผู้มุสาในจำนวนบรรดานักมุสาทั้งหลาย

6. การนำมาใช้เป็นหลักฐาน

อิสรออีลียะฮ์ที่เป็นเศาะหีหฺอนุญาตให้นำมาใช้เป็นหลักฐานได้ ส่วนอิสรออีลียะฮ์ที่เป็นฏะอ์ฟหรือเมาฏูอ์ไม่อนุญาตให้นำมาใช้เป็นหลักฐานและห้ามปฏิบัติตามโดยเด็ดขาด

บทที่ 8

บทส่งท้าย

หะดีษนบีเป็นส่วนหนึ่งของวะฮฺยูอัลลอฮฺ ﷻ ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของบัญญัติอิสลามรองจากอัลกุรอาน มุสลิมทุกคนวาญิบต้องน้อมรับและนำมาใช้เป็นหลักฐานตลอดจนนำมาปฏิบัติในทุกๆ เรื่องที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลามและเรื่องทางโลกเมื่อสามารถยืนยัน หะดีษนั้นๆ ว่ามาจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จริง โดยใช้หลักการและกฎเกณฑ์ของวิชามุศฎาะละหฺ อัลหะดีษและวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การนำหะดีษมาใช้เป็นหลักฐาน และปฏิบัติตามนั้นเป็นการแสดงถึงการจงรักภักดีต่อคำสั่งของอัลลอฮฺ ﷻ ที่ให้มุสลิมทุกคนน้อมรับในหะดีษของท่านนบี ﷺ ดังที่ปรากฏใน อัลกุรอาน

ความว่า “และสิ่งที่ท่านรَسُولของพวกเขาเจ้านำมาจงรับมันไว้ และสิ่งที่ท่านรَسُولของพวกเขาเจ้าห้ามจงละทิ้งมันเสีย”⁽¹⁾

⁽¹⁾ สุเราะฮฺอัลหัจญ์ อายะฮฺที่ 7

อิมามอัชชาฟีอี้อธิบายว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างที่ท่านนบี ﷺ ได้ปฏิบัติหรือแสดงออก เป็นแบบฉบับนั้น อัลลอฮฺ ﷻ บังคับให้ปฏิบัติตามซึ่งเป็นการแสดงถึงการเคารพภักดี ต่อพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ และรَسُولุลลอฮฺ ﷺ ส่วนการหลีกเลี่ยงไม่ยอมปฏิบัติตามหะดีษถือเป็นมุกิยะฮฺและไม่แสดงตนเป็นคนน้อมรับคำสั่งของอัลลอฮฺ ﷻ เพราะการปฏิบัติตาม หะดีษเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด”

ตามความเป็นจริงแล้วการปฏิบัติตามหะดีษ หรืออัลสุนนะฮฺนั้นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากสำหรับมุสลิมเพราะเป็นการเลือกวิถีทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและเป็นการปฏิบัติตามผู้ที่ได้รับคัดเลือกจากอัลลอฮฺ ﷻ มาเป็นแบบอย่างอันดีงามในทุก ๆ ด้านสำหรับมนุษยชาติ โดยเฉพาะมุสลิมที่ศรัทธาในอัลลอฮฺ ﷻ และรَسُولุลลอฮฺ ﷺ และห้ามปฏิบัติขัดแย้งกับคำพูดและการปฏิบัติของท่านนบี ﷺ อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

ความว่า : “ดังนั้นจึงระวังพวกที่ปฏิบัติขัดแย้งกับการปฏิบัติของท่าน (นบี) พวกเขาจะประสบกับพินะฮฺหรือพวกเขาจะพบกับความหายนะที่แสนสาหัส”⁽¹⁾

อัลหะซัน อัลบัครียฺ กล่าวว่า “การศรัทธานั้นไม่ใช่เป็นความฝันและไม่ใช่เป็นการแสดงออกที่ลอย ๆ เท่านั้น แต่การศรัทธานั้นเป็นการปฏิบัติอย่างจริงจังและน้อมรับด้วยการกระทำตามข้อบัญญัติต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ในอัลกุรอาน” ก็เช่นเดียวกันกับการศรัทธาต่อรَسُولุลลอฮฺ ﷺ ด้วยการปฏิบัติตามหะดีษหรือ

⁽¹⁾ สุเราะฮฺอันนุร อายะฮฺที่ 63

อัลสุนนะฮฺ ซึ่งแสดงถึงการรักรักรสูลุลลอฮฺ ﷺ และยกย่องท่าน อัลลอฮฺ ﷻ ทรงตรัสไว้ว่า

ความว่า : “จงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด ﷺ) ว่า หากพวกเจ้ารักในอัลลอฮฺ ก็จงปฏิบัติตามฉัน (ท่านนบี ﷺ) แน่แน่นอนอัลลอฮฺจะทรงรักพวกเจ้า และพระองค์พร้อมให้อภัยพวกเจ้าเสมอ”⁽²⁾

อิมามอิบนุ อัลกอยยิม กล่าวว่า “เราได้ยินหลายต่อหลายคนเมื่อคนที่ตนให้ความเคารพปฏิบัติสอดคล้องกับหะดีษของท่านนบี ﷺ มักจะอ้างว่าเป็นการปฏิบัติที่ถูกต้องแล้ว แต่เมื่อการปฏิบัติของคนนั้นขัดแย้งกับหะดีษซึ่งมาจากรายงานของคนอื่น มักจะกล่าวว่า การปฏิบัติตามหะดีษนั้นสำหรับผู้รายงาน ไม่ใช่ผู้ที่ฟังหรือผู้ที่เห็น” การอ้างในลักษณะเช่นนั้นเป็นการอ้างอย่างไรเหตุผล และไม่มีความรับผิดชอบต่อหะดีษของท่านนบี เพราะหะดีษไม่ได้กำหนดมาเฉพาะตัวบุคคลที่มีลักษณะหนึ่งลักษณะใดเท่านั้น แต่เป็นบทบัญญัติสำหรับทุกคนที่ศรัทธาต่อท่านนบี ﷺ ไม่ว่าจะสอดคล้องกับการปฏิบัติของเขาหรือไม่ก็ตาม

ในทางมารยาทแล้ว สิ่งเดียวเท่านั้นที่อนุญาตให้กล่าวเช่นนั้นได้ คือ ในสิ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหะดีษที่ไม่ถูกต้องหรือหะดีษที่ไม่สามารถนำมาใช้เป็นหลักฐานได้เท่านั้นเช่น หะดีษฎะอ์ฟิฏิดัน หะดีษเมาฎู หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่มาจากอิสรออีลียะฮฺ เนื่องจากการนำหะดีษเหล่านั้นมารายงานหรือใช้เป็นหลักฐานเป็นการเลือกสิ่งที่ดี และจะนำมา ซึ่งความเสียหายต่อหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาโดยเฉพาะเรื่องอะกีดะฮฺ อิบาดะฮฺ หุกุมหะกัม หะลาลและ

⁽²⁾ สุเราะฮฺอัลอะหซาบ อายะฮฺที่ 21

หะรอม มุนากะฮะฮัต เป็นต้น และอีกประการหนึ่งที่สำคัญ คือ การนำหะดีษเหล่านั้นเป็นหลักฐานเป็นการปฏิบัติในสิ่งที่เป็นบิดอะฮฺ (อุตริกรรมในเรื่องศาสนา) ซึ่งสิ่งที่เป็นบิดอะฮฺทั้งหลายควรแก่การหลีกเลี่ยงโดยเด็ดขาด แม้แต่นำหะดีษดังกล่าวมารายงานเป็นที่ยึดห้ามเหมือนกันเพราะแสดงถึงการชี้้นำให้คนอื่นหลงผิดจากหลักคำสอนที่ถูกต้อง อะบูฮุร็อยเราะฮฺ رضي الله عنه เล่าว่า ร่อลูลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า

))

((

ความว่า : “ผู้ใดเชิญชวน (แนะนำคนอื่น) ที่เป็นทางนำ เขาจะได้รับผลบุญเหมือนกับผลบุญของผู้ปฏิบัติจริงโดยผลบุญนั้นไม่ลดแม้แต่นิดเดียว และผู้ใดเชิญชวน (ชี้แนะคนอื่น) ในทางที่หลงผิด เขาจะได้อะปายเหมือนกับอะปายของผู้ปฏิบัติจริงโดยอะปายนั้นไม่ลดแม้แต่นิดเดียว”⁽¹⁾

ดังนั้น มุสลิมทุกคนควรปฏิบัติตามหะดีษที่ถูกต้องสามารถยืนยันว่าเป็นหะดีษ นบีจริงพร้อมกับแนะนำให้คนอื่นปฏิบัติด้วย ในทางตรงกันข้าม มุสลิมไม่ควรเป็นอย่างยิ่งที่จะนำหะดีษผิดๆ มาปฏิบัติแล้วอ้างว่าเป็นหะดีษของท่านนบี ﷺ ยิ่งกว่านี้ ยังแนะนำให้คนอื่นปฏิบัติอีกด้วย ลักษณะเช่นนี้เป็นการโกหกต่อร่อลูลลอฮฺ ﷺ

⁽¹⁾ บันทึกโดยอัคริมิซีย : 4/149 ท่านกล่าวว่า: หะดีษนี้เป็นหะดีษหะสันเศาะหีห